

2003 - Tavasz

Ára: 400 Ft

folklór **MAG** Gazdin

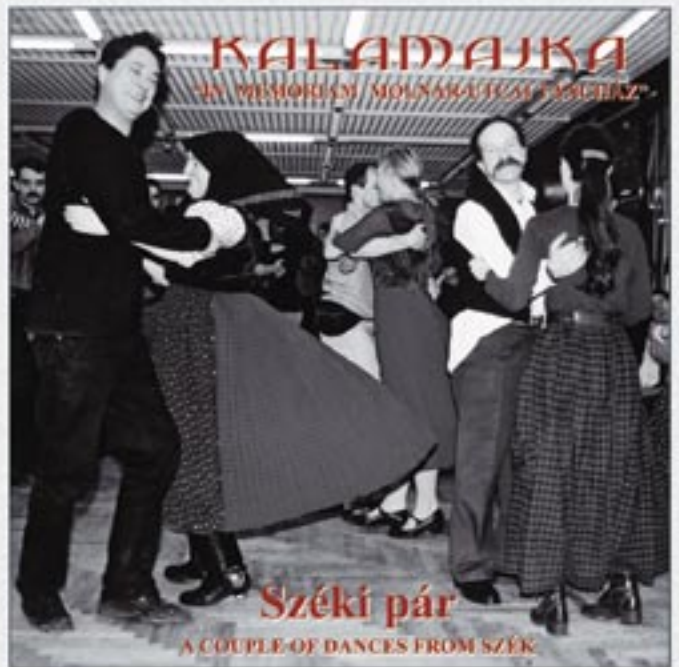
X. évfolyam, 1. szám

bodoban@freemail.hu

Fiuka CD-001

PT CD 002

FVMVCD 009

tanchaz@mail.datanet.hu

HHCD0102

h.h.@axelero.hu

Táncház – Népzene

HUNGARIAN DANCE HOUSE – FOLK MUSIC

1. Téglás zenekar: *Verbunk, forduló és szöktetés* (Vajdaszentivány)
2. Soós Csaba és bandája: *Korcsos és friss* (Vajdaszentivány)
3. Márczi Anna „Tücsi” (ének):
Székvárosi öreg templom harangja... (Szék)
4. Hámori Péter (fúvolya): *Öreges csárdás, ritka és sűrű verbunk*
Topán Györgytől (Bálványosvárálja)
5. Tiszahát zenekar: *Csárdás és friss* (Szatmár)
6. Dűvő zenekar: *Balassagyarmati muzsika*
7. Csige Ildikó (ének): *Hej, milyen széles az az út...* (Kalotaszeg)
8. Vilmos együttes: *Kalotaszegi bajnali*
9. Rozsdamaró zenekar: *Katonakisérő keservek* (Méra)
10. Kallós Angelika (ének): *Arra kérem...* (Körösfő)
11. Dúdos Műhely: *Váraljai kanásztáncok*
12. Tóth Antal és Zombori Györgyi: *Tápai* (Alföld)
13. Békés Banda: *Lunga, sárba, dragosti, mánántaua* (Elek)
14. Mátó Mátyás (tárogató): *Doina, ardeleana, sorocul*
- joc din Banat (Magyarcsanád)
15. Lehőcz Diána (ének): *Elment a hó a hegyekről...* (Gyimes)
16. Kettőske együttes: *Kettősnek a lépése és sirülője* (Gyimes)
17. Boróka együttes: *Keserves, lassúmagyaros és féloláhos* (Gyimes)
18. Boróka Énekegyüttes: *A szegényt a szépségéért...* (Gyimes)
19. Csürrentő együttes: *Bulgárijászka* (Moldva)
20. Csaba Band: *Erdőszombattelki tánczene*
21. Morotva zenekar: *De-a lungu* (Mezőszopor)

Táncház Egyesület

Hagyományok Háza

1. Szalóki Ágnes: „*Kesereg egy árva madár...*” (Gyimes)
2. Major zenekar: *Széki lassú és magyar*
3. Hámori Péter: *Ördögösfüzesi dalok*
4. Hírös zenekar: *Betleni muzsika*
5. Bárdosi Ildikó:
„*Engem anyám megátkozott...*” (Magyarlapád)
6. Maruzsenszki Endre és Rácz András:
Nagysármási tánczene
7. Pál István „Szalonna” zenekara:
Űiganeste și hártag (Budatelke)
8. Bognár Szilvia és Navratil Andrea:
Nagy hegyi tolvaj balladája
9. Dsupin Pál: *Rimóci furulyazene*
10. Balla Tibor:
„*Barna kislány kapuja...*” (Dél-alföldi népdalok)
11. Németh Dénes és zenekara:
Hiripi csárdás és friss (Szatmár)
12. Kovács Nóri: „*Kicsi madár, milyen fenn szállsz...*” (Gyimes)
13. Szalamás zenekar: *Magyarpalatkai tánczene*
14. Vándor Vokál: *Esküvői dal* (Pirin, Bulgária)
15. Rece-Fice zenekar és Palya Bea:
Šarena gajda (Pirin, Bulgária)
16. Békés Banda: *Bihari román muzsika*
17. Hajdú Kinga és zenekara:
Keserves és legényes (Kalotaszeg)
18. Soós Csaba és bandája: *Csárdás és szapora* (Kalotaszeg)

6. Húsvét Andalúziában
Gulyás Anna - Molnár Zoltán
11. Pesovár Ferenc emlékezete
Lukács László
14. KilencKissFerenc
(Narrációk a portréfilmből)
16. Timár Sándor és Suzuki Jin San
Hollókői Lajos
21. Régi Jók Erdélyből
Bodó-Bán János
24. Képzelt riport a XXII. századból
Nagymarosy András
25. Húsz év Méta
Abkarovits Endre
28. A szanyi „Szentés” Varga Ferenc
Busai Norbert
30. Martin György: A botoló tánc zenéje
Karácsony Zoltán
33. Játékok: titkok, csodák, örömök
Szórakaténusz Játékmúzeum
34. Népzene a neten (Folkrádió)
Deák Ferenc
36. Halmos Béla a Táncház Archívumról
K. Tóth László
38. „Mátyáskám” - Utószó-féle
Kóka Rozália
40. Fortuna izrapszódia
K. Tóth László
42. A népzenei felvételek terjesztéséről
Németh István
44. „Múltunk, jelenünk, jövőnk”
András Mihály
46. Húsz éves a NESZ
Bánszky Pál
49. NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK
57. Budapest's dance house...
Sue Foy

Mint minden évben, az Antológia idős-kában idén is óriási várakozás ül a hazai amatőr táncos szakmán. Egészen az elmúlt évig a várakozás kizárólag a bemutatásra kerülő műsornak szólt. Tavaly azonban valami más is történt. Felbukkant egy újságíró, aki az egyik napilapban megjelent cikkével meglehetősen felborzolta a kedélyeket. Pro és kontra cikkek jelentek meg, szakemberek, táncosok, folkloristák magyarázták a bizonyítványukat, mentették, ami menthető. Igen, Margittai Gábor cikkéről van szó, amely (még így egy év távlatából, újból elolvasva is) csak azt a kérdést teteti fel az emberrel, hogy de miért? A számos hozzászólás után abban bízunk, hogy Margittai úr azokat olvasta, és talán mégiscsak mond valamit, hiszen több ezer néptáncos önértékebe gázolt bele. Úgy gondoltuk, tán csak kapunk valami magyarázatot, valami kiegészítést, amiből arra lehetne következtetni, hogy miért ez az elemi rosszindulat, ez a mellizomból jövő sértődöttség. Hogy talán elmondja mi bántja, és miért utálja ennyire ezt az egészet. Mert ez azért messziről érződött, ez nem kritika volt, nem szakmai hozzászólás, ez tömény rosszindulat és keserűség elegyeként jelent meg az újság hasábjain. Tánckritikát ugyanis legutoljára Maác László tudott írni. Igaz, hogy ő nem utálta a néptáncot (mondjuk azt, hogy a táncot), fanyar humorral fűszerezve írt minden táncos eseményről. Minden észrevétele alapos szakmai hozzáértésről, hihetetlen intelligenciáról tett tanúbizonyságot, és még csak véletlenül sem sértegetett öncélúan senkit sem szakmai önértékében. Leheletfinoman tudott kritizálni, és bő kézzel mérte a dicséretet. No, mindegy, Margittai úr egész évben nem jelentkezett. Épp ezért az ideai „antológiavárásunk” kettős volt: vártuk a műsrot, na és vártuk, hogy lesz-e újabb cikk barátunk tollából.

Január 27-én, hétfőn reggel vagy ötven kerek telefonon. Én balga, az elsőnél még azt hittem, hogy szép volt a Forrás Néptáncgyűttes jení tánc. Aztán kiderült, hogy mindenki azért keresett, olvastam-e a reggeli újságot. Tehát van cikk – gondoltam magamban, és rövid idő múlva már olvastam is kedvenc publicistám legújabb „best of Margittaiját”

A cikk végén úgy éreztem, feladom. Nem értem az író. Nem tudom, mit akar. Mi a célja. Mit szeretne. Maác esetében megkérdőjelezhetően ott lebegett ügyszeretete. Valószínűleg azért kedvelték annyian. Maác kritikai észrevételeit (az öncélú, sértegetődi helyett) csak és kizárólag a szakmának szánta. Előfordult, hogy ugyanarról az eseményről két cikke is megjelent: az egyik a Táncművészetben. Ebben a cikkben természetesen vastagon fogó ceruzával írta meg gondolatait. Ugyanakkor az országos napilapban úgy alakította mondanivalóját, hogy aki soha életében néptáncot nem látott, elrohant

jegyet venni a következő bemutatóra. Egy alkalommal (mint ifjú és szeméretlenül kíváncsi ember) megkérdeztem tőle, hogy mindez hogyan lehetséges. Azt mondta, hogy az életben is van, ami két ember magánügye, és nem tartozik a külvilágra. Más a feladata, ha a Táncművészetben ír, és más, ha a külvilág számára. A Táncművészetben szakmai együttgondolkodásról van szó. A külvilágot, a spontán érdeklődőt azonban nem szabad elriasztani. Nem az a feladata, hogy az írmagját is kiirtsa azoknak, akik esetleg érdeklődnének. Ellenkezőleg, olyan cikkeket kell írnia, amelyek felkeltik az érdeklődést, és a szakmai elemzés helyett a műfaj szépségére, értékeire hívja fel a figyelmet. Minden előadó-művészet szomjas a közönségre. Ezt mindenkor figyelembe kell venni, és aki ezt nem teszi meg, halálra ítéli a műfajt is.

Nos, ebből kiindulva gondolkodtam el Margittai Gábor ideai cikkén. Kerestem benne a műfaj szeretetét, az amatőr táncosok iránti tiszteltet. A világos szakmai logikát, az építkező kritikát, az ok-okozati összefüggést. A szakmai alázatot, a hozzáértést, a lojalitást, a cikk rövid, közép és hosszú távú hatását azokra az olvasókra, akik talán még el sem tudták dönteni, hogy az életben akár egyszer is betévedjenek egy néptáncmúsorra. Kerestem benne a maácsi igazság elvét. Nos, ezeknek nyomát sem találtam. Mít találtam tehát?

Egymás mellé téve a tavalyi meg az ideai szösszenetet, a következő összefüggéseket, vagy receptet véltem benne felfedezni. A cikkek mindig barokkos körmondatokkal kezdődnek, némi idézet, frappáns felütés, amolyan in medias res. Nem kertet. Kimondja rögtön az első bekezdésben, hogy ez bizony még annál is sokkal kevesebb, rosszabb, unalmasabb. Néhány provokatív felvetés (tavaly a szőrös fejű női egvedek, akik maguk körül fognak, idén csak annyi, hogy mulandó próbálkozások, izgalommentes revük, unalomba pácolt alibi koreográfiák, ja, és hullámzó színvonal. Ami szerintem kifejezetten jó, hiszen ki szereti az egyfolytában nyugodt tengert vagy az állandóan háborgót. A vihar után jó egy kis csend, legalább fel lehet készülni a következő széllelésre. De az egyfolytában dübörgő tengertől legfeljebb csak hányni lehet, ám a tenger szépségét észrevenni képtelenség.

A frappáns bekezdést mindig líraibb hangvételű szakasz követi, amely rávilágít arra, hogy milyen ötletlenek, esendő, milyen szánni való, milyen ostobák, tehetségtelenek, alságosak, közhelyesek, indiszponáltak, kényelmesek, idejét múltak, önkritika nélküliek, fásultan rutinosak, közepszerűek, túlzott önbizalmúak is vagyunk. Mindezek persze kellő alapossággal és céltudatossággal elhelyezve a cikkben, ugyanakkor azt is világossá téve, hogy széles e hazában, illetve az Erkel Színházban egyetlen ember érti a

csíziót, látja át a gonosz birodalmát, konyít egy kicsikét a néptánchoz, és az nem más, mint Margittai Gábor. (Tényleg, miért nem ő szerkeszti az Antológiát?) Ezt az igen súlyos, és talán gúnyolódásnak beillő megállapítást azért merem leírni, mert hiszen az országos fesztiválok zsűrijei, a Néptáncantológia közönsége biztosan nem ért hozzá. A kritikus által megkérdőjelezett művek ugyanis vagy versenyfesztiválok díjnyertes művei voltak, vagy olyan darabok, amelyeket a hazai néptáncosok szakmai közönsége meglehetősen tetszésnyilvánítással jutalmazott (taps, ováció, hangorkán, fütty).

El tudom képzelni Margittai Gábort, amint a táncok végi tapsoknál sajnálkozva, szája sarkában felsőbbrendű, megvető mosollyal nézte a közönséget, akik nem tudták, hogy ezeket a számokat nem kellett volna megtapsolni. De hát szegények nyilvánvalóan ostobák, tudatlanok és hozzá nem értők. Talán ez az oka, ez a cél, amiért Margittai leírja a kíméletlen és rideg valóságot. Az Antológia feletti öröm ne tartson tovább, mint hétfő, és akkor jöhet a szent megvilágosodás, az igazság pillanata. Olyan ez, mint a szexuális felvilágosítás: az ember egy darabig bízik

a gólyában, de aztán amikor kiderül az igazság, mennyire szégyelljük, hogy egy percig is hittünk abban az ostoba mesében.

Ugyanakkor a szekszárdi néptáncfesztivál zsűritagjai (például Zsuráfszki Zoltán, Demarcsék György) jobb, ha kivétel nélkül visszaadják a papírjaikat, hiszen olyan silány műveket jutalmaztak a verseny során, mint a Jászági Népi Együttes nagyszámú statisztákkal megrendezett Madoccai táncai vagy a szintén ebbe a kategóriába tartozó, százhalombattaiak által bemutatott jenői táncok.

És hát persze az említett művek koreográfusai (Szabó Szilárd és Katona Gábor), akik tényleg tipikusan a giccsről, a gagyiról elhíresült alkotók, mindig az olcsó megoldásokat, a felszíneskedést választották, ahelyett, hogy elmerültek volna a táncanyagban, hogy alapos ismereteket szerezzenek. Margittai azt írja: „Fel sem foghatom, miért kellett visszarángatni bennünket a távoli múltba...” Hogy milyen távoli múlt-ra gondol, azt nem lehet tudni, ez itt egy kicsit sokat sejtető, ám zavaros megállapítás. Ha szemtelenkedni akarnék, akkor azt mondanám, hogy nyilván azért repültünk vissza a távoli múltba,

mert a közelmúltban nem táncolták a már említett táncokat. Sajnos, vannak olyan együttesek (Jászágó, Forrás), ahol a tudatos utánpótlás nevelés, a jó szakember gárda, a megfelelő szakmai irányítás okán sokan táncolnak. Ám ez legalább annyira erény, mint a Kurázi, az Ilosvai vagy a Szóttos együttesek esetében az, hogy néhány pár sem adja fel, ha nincsenek többen.

A Forrásnak megalakulása óta köztudott sajátossága, hogy az együttesben sokan vannak, ezért a színpadon lévő népsűrűség egy picikét mindig több, mint a normális. Mi ezt vállaljuk, mert egy fránya iparvárosban (Nemzeti Sportvárosban) nem kis dolog közel négyszáz gyereket táncra csábítani a foci, a jazzbalett és a karate árnyékában. Statisztákat nem alkalmazunk, ugyanis a színpadon lévők közül táncolni nem csak az első sor tud, a harmadik sorban lévők – bármilyen meglepő – nem csak a tömeget növelik, hanem táncolnak is. (A Jászágó esetében ugyanezt láttam.) Megfontolva azonban Margittai úr észrevételét, a jövőben neves focijátékgyerekeket, és akkor biztosan kevesebben lesznek.

A cikk további részében vállvergetés és két kockacukor jár néhány együttesnek, koreográ-

A tánc ünnepe

Koreográfiák az Erkel Színházban – Tötéktől a tömegsárdásig

Ha az Antológia 2002 az éves számvetés reprezentatív alkalma, tallózás a legjobb színpadi néptánc-alkotásokból, hát korántsem dőlhetünk elégedetten hátra karosszékiünkben, a pillanathoz Fausttal esdve szólva: oly szép vagy, ó, ne szállj tovább! Mulandó próbálkozások, izgalommentes revük és méltóságteles táncünnepek váltogatták egymást szombat délelőtt az Erkel Színházban. Hullámozó színvonalon, unalomba pácolt alibikoreográfiákkal és néhány bensőséges darabbal, amelyek valódi színművészeti magaslatoakra emelkedtek, vagy csupán mélységes, de nem szolgai hagyománytisztelőjükkel és előadói becsületességükkel haladták meg az átlagot.

A néptánc-antológiák hagyományos rákfeneje ugyanis ez: a fáradt (nem arany) közepszer iránti csillapíthatatlan vonzalom, amitől az ideji Antológia 2002 sem volt mentes. Sok-sok táncklisét és kevés – de annál nyomatékosabb – forradalmat láthattunk a színpadon. S az előadásmód két szélsőértéke most is ugyanaz volt, mert mindig mereven ugyanaz: az önmagukért táncoló rokonszenves derűjétől meg sem álltunk a nagy önbizalmú, bejárattottabb csoportok fásult rutinjáig. Úgy tetszik, előbbi inkább kisebb, peremvidékiebb együtteseket jellemezett, amelyekből áradt a személyes elszántság és a közvetlenség eleganciája; amelyek nem a csinnadrattához, nem a hangos és vásári jelenléthez ragaszkodtak, hanem a táncok szellemiségéhez, logikájához, világlképéhez. Ilyen volt a kecskeméti Legényavatása (Szabó Zoltán–Illyés Zoltán), az izgalmas anyagot bemutató, bár kissé indiszponált pozsonyiak Tardoskeddi táncai (Lakatos Róbert–Nagy Myrtil–Konkoly László), és a nagyidai Ilosvai Selymes Péter Néptáncgyűttes Parnói táncai (Kupec Mihály és Kupec Andrea), főként a lendületesen, gazdag terekben és igazán nőiesen előadott szlovák lánykörtánc.

A rutin, az ötlettelenség, a kényelem meglehetősen nagy pusztítást végzett bizonyos együttesek sorában. Fel nem foghatom, miért kellett visszarángatni bennünket a távoli múltba a Jászágó Együttes nagyszámú statisztával megrendezett Madoccai táncával, a Somogy Táncgyűttes Vasárnap című darabjával vagy a százhalombattai Forrás Néptáncgyűttes jenői táncával. Színes, szélesváznú koreográfiák, jelmezes mezei hadak mozgatója, lódobogás,

csatazaj... Az egy négyzetméterre jutó, románák látszó néptáncosok számában az öt (5) csoport – Hajdú, Figurás, Nyírség, Színvavölgyi és Válaszút Táncgyűttes – mutatványának sikerült beállítania a rekordot: a Cigány Táncokat a csizmás láb nélküli terektől való rettegés töltötte ki.

Ám más, jóízű tanulságai is voltak az Antológia 2002-nek. Tolerancia, modernizációigény, intellektuális érettség, a múlt szeretetteljes ápolása. E szavakkal lehetne jellemezni az antológia kötelező gyakorlati alól is kivilágoló magyar néptáncművészetét. Tolerancia: kevés közép-európai színpadon fogadná akkora ováció a szomszédos vagy a velünk együtt élő „más” táncművészeteket, mint szombaton az Erkel Színházban a szlovák táncokat; és csak a nagyon laikusok nincsenek azzal tisztában, hogy a magyar táncművészet mennyire rajong a hazai és környező cigányság népi mozgásművészetéért. Mert mindez érdek nélkül tetszik. Modern és filozófikus volt Bognár József Töték tánc, illetve Csurák Ildikó Ők vagy mi című munkája, amelyekért különösen érdemes volt ellátogatni az Antológia 2002-re: Bognár Örkény-hommage-a a maga groteszk szatmári verbunkjával nem csupán az Örkény-mű pazar táncötletekkel, mely színészi játékkal előadott adaptációja volt, de megmutatta azt is, milyen lehetőségek szunnyadnak kihasználatlanul népi táncművészetünkben. Akárcsak a szelíd humorú, mégis nyers abszurditású marionettsárdás, Csurák Ildikó munkája, illetve a tehetséges fiatal román koreográfus, Orza Călin Kalaposa a Nyírség Táncgyűttes előadásában.

Lassan, makacsodva, zsembesen formálódik azért az Antológia. Jó hely, jó alkalom az önbírálatra. Egyre több fiatal koreográfus száll ringbe, s bokszol közhelyek ellen. Bár tudom, némely néptáncos körökben legkevésbé a hazát árulja, aki kritizálni bátorodik a színpadi néptáncművészetet – egyre több együttesben ismerik föl: a modernizációt, az elmélyülést, az intellektuális munkát sikeresen sáncoló véd- és dacsözvétségek nem föltétlenül szolgálják a magasabb érdekeket. Gazdagíthatnak, lelkesíthetnek professzionális rutínmunkák is. De most szombaton, mint minden évben, ott üldögélt a nézőtér a néptáncok elitközönsége: a tágra nyílt szemű kisiskolások. Nekik már nem adhatunk akármit.

*Margittai Gábor
(Magyar Nemzet, január 27.)*

fusnak. Persze, csak hogy a sarokban állók jobban láthassák, hogy a kritikus bácsi, ha úgy akarja, tud ő kedves is lenni. Sőt, megdicséri azokat, akik az értékrendjébe beleférnek. Hadd legyen lelkiismeret-furdalása azoknak, akik még csak egy barackot sem kaphattak a buksijukra. Igaz, rendszeren, szorgalmasan felkészültek, no de meg sem próbáltak Margittai kritikus bácsi elvárásainak megfelelni. Saját kényükre, kedvükre merték a színpadon önfelédten jól érezni magukat (vagyis nagy önbizalmúak és fásultan rutinosak voltak). Ráadásul 6-7 párnál többen léptek fel (statisztákat használtak). Ebből fakadóan a koreográfus bátrabban használhatta a tereket és szőlamokat (színes szélesvásznú koreográfiák, lódobogás, csatazaj). Meghúz egy vonalat, ami alatt tartózkodik a fellépők egyik fele, és felette a másik. De aki alatta van, nyilvánvalóan nem rendelkezhet olyan tulajdonságokkal, mint a felette lévő. Vagyis nem lehet toleráns, intellektuális érettségű, és nem ápolja a múltat szeretetteljesen. (Az általa megdicsért műveket egyébként én is jónak tartom, na ebben legalább egyet értünk. De nem kizárólagossággal ezek voltak a jók.)

Úgy gondolom, hogy az Antológia akkor jó, ha lefedi a néptáncmozgalom sokszínűségét. Ha kinyitja kapuit, és példát mutat. Felvonultatja mindazt, amivel rendelkezünk. Megmutatja mindazt, amit tudunk. Ki ötven táncossal, ki tízzel. Ki tematikusan, ki másként. De szándékában hitelesen és odaadóan.

Egyetértek azokkal, akikre Margittai utal, miszerint némely néptáncos körökben úgy vélik, hogy aki a színpadi néptáncművészetet kritizálja, az a hazát árulja. (Én biztosan azok közé tartozom, aki ezt így gondolja.) Legalább is arról így gondolom, aki öncélúan, saját mulattatására, magamutogatóan, hivalkodva és ész nélkül teszi azt. Ha nem ismeri fel az építő és a romboló kritika közötti különbséget. Ha demagóg gondolatokat ír, és azt olyanok számára teszi hozzáférhetővé, akiknek egyébként semmi elképzelése, fogalma sincs arról, hogy mennyi vér és verejték árán működik ma egy táncgyűttes. Ha nem ismeri fel, hogy mindez napjaink kultúrpolitikájában, a tömegkultúra esztelen tombolásában, az amatőr művészetek forráshiányában milyen közvetlen veszélyt jelent valamennyi együttes, alkotó közösség, műhely számára. Igen, a nézőtérben ülő gyerekeknek nem adhatunk akármit. Ám az Antológia legrosszabb műve is nagyobb esélyt jelent bármelyik gyereknek identitása megtartásában, mint a Való Világ, a Big Brother vagy a többi mocskos és szenny (a fogyasztói társadalom termékei), amelyek érdekes módon kivétel nélkül nyugatról jönnek, és nem keletről. Amelyek kíméletlenül agresszívnek, és attól sem riadnak vissza, hogy valóság showjukban a versenyző néptáncost tanítványaival a megszokott szépenyerűszentmártoni köszöntő helyett a „happy börszdéjfel” köszöntessék, mert az a trendi. (Aki ebbe belemegy, arról meg ne is beszéljünk...)

Margittai a forradalmat hiányolja a színpadról. Én annak örülök, ha egyáltalán vannak még, lesznek még forradalmárok, akik már attól is azzá válnak, ha hét közben, hétvégén a disz-

kók, klubok, meetingek, partyk helyett egy próbatermet, az Antológiát, a Fonót vagy a Csángó Fesztivált választják.

Nem tudom, mire gondol, amikor a modernizációt, az elmélyülést, az intellektuális munkát sikeresen sáncoló véd- és dacsözvétségekről ír, amik nem feltétlenül szolgálják a magasabb érdekeket.

Itt nincsenek magasabb érdekek: egyetlen érdek a hagyományos kultúra megtartása, átmenekítése, védelme. Soha nem volt ez a terület ennyire kiszolgáltatott és ennyire maradékelven működő. (Napjainkban újból országos jelenség, hogy a sok helyen drasztikusan csökkent önkormányzati költségvetések miatt első körben hullnak ki az együttesek, az alkotó közösségek létfenntartásához is alig elégséges támogatások.) Soha nem volt ennyire kíméletlen a tömegkultúra, az igénytelenség, a gagyi támadása. Soha nem volt ennyi és ilyen méreteket öltő népbu-títás, mint mostanság. Ugyanakkor soha nem volt ekkora szükség a hagyományos kultúrára, kiváltképpen akkor, amikor az Európai Unió felé tartunk. Amikor egyre gyakrabban hallani olyanokat, hogy nem kellene folyamatosan az „egzotikus” Magyarországot propagálni, legyünk inkább modernekek, meg naprakészek, izgalmasak, meg európaibbak. Lényeg a worldkonform, meg a dizájncenter, ugyebár.

Egy szót sem szólnék, ha Margittai azt vette volna észre az ifjúsági antológián, hogy sok vezető együttes junior társulata nem tud rendszeren felöltözni, lógnak a kendők, a kötények. Hogy a fiúk sok esetben ápolatlanok, borotvátlanok, hosszú hajúak, a lányok stflusidegen színűre festett, melírozott hajúak voltak. Hogy a női táncrok nagy többségének fogalma sincs a szalagkötés rendjéről, úgymint arány: milyen hosszú hajba milyen hosszú szalag kell, melyik lány milyen színű szalagot kössön, hogy végül ne legyen 20 piros meg egy fehér a színpadon. Hogy egyáltalán milyen színű szalagok megengedettek ebben a műfajban. (Az ultramarin-kék, a Benetton-zöld, a citromsárga, a hupilila elég sokszor volt látható együtt, ó borzalmak borzalma, hol van itt a sokszor csodált paraszti ízlés?) Hogy gyűrött szalagot nem lehet bekötni, mert a reflektorfényben ezerszeresen látszik. Hogy beszéljék le a lányokat a körömlakkról, divatos fülönlönggökről, trendi szájkontúrokról, sminkekről. Hogy a koreográfiákban a tempók néhol túlhajszoltak, a táncosok előadásmódja sokszor egzaltált, túldimenzionált, harsány, erőltetett. Hogy gyakran hiányzott a harmónia, a csend, az áhítat. Hogy a zenekarok még mindig ízléstelenül öltöznek (tisztület a kivételnek). Nem bán-tana, ha azt írta volna, hogy ezekre a fiatalokra jobban oda kellene figyelni, alaposabb munkára, nagyobb színpadi alázatra kellene őket szoktatni (az öltözők környékén, a színpadi hátsóterben, az utcán vonulás közben is). Egyetértenék vele, ha azt írta volna, hogy ezekből a fiatal táncosokból lesz néhány pillanaton belül a következő Antológia felnőtt társulata is, és hogy az igazi előadóművész nem csak a színpadon, hanem azon kívül, sőt, a táncszínházban is lehetne méltó ahhoz az ügyszóhoz, amit képvisel.

Mindazzal azonban, aminek sem a célja, a szándéka, az oka vagy a megcélzott olvasói rétege nem tisztázott, egyetérteni nem tudok. Annak is örülnék, ha felismernék: hibákon javítani csak és kizárólag párbeszéd vagy beszélgetés útján lehet. Monológot mondván nem. Ha önmaga hangján kívül az ügyet is szeretné, és szándéka a jobbítás volna, réges-régen meg kellett volna keresnie a közös gondolkodás lehetőségeit. (Szívesen beszélgetnék vele nyilvánosan, amolyan író-olvasó találkozó keretében, mondjuk a Táncháztalálkozó során egy erre alkalmas helyiségben.)

Úgy vélem, abban aztán végképp téved, hogy az Antológia az önbírálat helye. (Erre kiválóan alkalmas a fesztiválok szakmai értékelése.) Azt gondolom, hogy az Antológia a gyönyörködtetésre hivatott. A napi örömrzés, boldogság megszerzésére. (Hála Istennek, hogy megértük; hogy nem hullottunk szét; hogy ebben az évben is sikerült ennyi pénzt összekönyörögnie az országos szövetségeknek, hogy megrendezhetjük; hogy az Erkel Színház idén csak a másodperc ismétlését nem engedélyezte a bérleti díjban foglalt műsoridő túllépése miatt, és nem pedig két koreográfiával korábban zavarták be a finálét muzsikáló zenekart, szabályosan kirúgva a mikrofon mögött a metásokat, és így tovább.)

Az Antológia kiválóan alkalmas arra, hogy látva a színpadon táncoló tömegeket, hibáikkal és esendőségeikkel együtt, újból és újból elmondjuk, elismételjük, elimádkozzuk Reményik gyönyörű gondolatát: „Szükségünk van a fiatalok lelkesedésére. Szükségünk van áradó életörömlükre. Tükörözödjünk bennük valami az eredeti örömlől, melyet Isten érezhetett az ember teremtésekor.”

Szigetvári József

Mostanában más sajtóorgánomokban is gyakran föllángol a vita a művészeti kritikáról. Legutóbb például világhírű zongoraművésznünk Bach-hangversenye került terítékre, az előadó óraláncával és testi tulajdonságaival egyetemben. A reagálások széles skálája a rövid cikkek-től a terjedelmes értekezéseken át a fizetett hirdetésig terjedt. (Bár ha egyszer népművészeti esemény is ekkora országos figyelmet keltene...)

Lássunk néhány tételt a vitából:

Hol húzódik a határ a tudósítás és a minősítés, az „udvari költő” és a független újságíró, s hol a hír és a reklám között? Szabad-e az „átlagembert” képviselve személyes véleményt formálni, vagy csak magasan iskolázott, s az adott területen – a kulisszák mögötti belső erőviszonyok között is – hiánytalanul tájékozott szakember fejtheti ki a gondolatait?

Megannyi kérdés, amelyekre az örökérvényű válaszokat nem ismerjük. Egyet tehetünk, lehetőségeink szerint továbbra is helyet adunk a kritikai éllő írásoknak.

(A szerk.)

Semana Santa

Húsvét Andalúziában

Az évkör fénylő arany almáinak egyike húsvétkor terem Andalúziában, miként a kereszténység által Isten felé forduló annyi tájon. Ezen ünnep jelentősége Spanyolország-szerte kiemelkedő, de Andalúziában, e déli, meleg, száraz, s a mórok által szökőkutakkal, csaták vérével, keleti bölcseséggel oly sok századon át öntözött területen a Semana Santa, a Szent Hét eseményeinek jelentősége minden ünnepen túlmutat. Kép és szó tán felvillanthat a szerzők húsvéti andalúziái élményeiből néhány szikrát. 2000 tavaszán járt Gulyás Anna néprajzkutató Molnár Zoltán fotóművésszel Sevilleben, Andalúzia fővárosában és Setenil de las Bodegasban, egy háromezer lelkes andalúz faluban, húsvét idején.

Narancsvirág és tömjén illata lengi be e szentéges hetet Andalúziában. Az emlékezet peremén ezen illatok burkolják be a selyem-arany fényű ünnepet, mely a legnagyobb várostól a legkisebb faluig a feje tetejére állítja az életet a Szent Hét (Semana Santa) idejére Andalúziában. „Még 355 nap” jelenik meg húsvét hétfő után a sevillai bárók naptárjaiban a következő Szent Hét zsinórmértékével mért idő. Az élet e hétre (Sevilleben kerek tíz napra) átsiklik az álmok idejébe: élő passiók töltik be a teret, eleven színházzá alakul város, falu; színházzá, melyben mindenki karakterének megfelelő szerepet öltve vállalhat részt. Andalúzia nyüzsgő modern városaiban, falvaiban, ahol az ünneplők a legfrissebb párizsi divat szerint öltözködnek, e tartományban, ahol a templomba járók aránya igen alacsony, a nagyheti körmenetekben valamilyen formában csaknem mindenki részt vesz. Öreg s ifjú a hordozósobrokat öltöztetve együtt virraszt éjszakákon át, gyalogol kilométereket mezítláb némán a Néma Körmenetekben, ragyogtatja nőiességét a Szűzanya gyászat megjelenítő fekete csipkegyászba burkolt mantillák felvonulásán, fitogtatja férfiaságát a több száz kilós hordozósobrokkal a vállán. E nagy-

fokú részvétel és átélés egyik nyilvánvaló alapja az alulról szerveződő ünnepi társulatok, testvériségek intézményrendszere.

Az ünnepi társulatok

Az ünnepi társulatok elsősorban területi, városokban etnikai, szakmai vagy egyéb alapon is szerveződhetnek. Az ősi modell a szomszédságok összeszerveződése. Andalúziában a közvetlen lakóhelyhez való felelősségteljes kötődés igen erős az emberekben. Egy-egy falu alsó és felső „végei”, egyes utcáinak lakói között nagy az összetartozás tudata, s ez – szoros összefüggésben az ünnepi társulatok rendszerével – a városokra is jellemző. A közösségi terek, parkok, kávézók, bárók, klubok és templomok által a városokban is sok kis sejt-ként kapcsolódnak a város testéhez az egyes negyedek. Mindez az ünnepek során igen képszerűen is megjelenik: nézzük meg Sevilla példáját. Sevilleben a Semana Santa ideje alatt a belváros teljes területét lezárják a körmenetek miatt: 59 testvériség vonul fel ilyenkor. Mindegyik társulat két, kegyszobrokat hordozó trónust visz végig a városon: az elsőt a Passió egy jelenete, a másodikon a Szűzanya kegyszobra van. Egy-

egy ilyen hordozó-trónus igen nehéz: az egyes andalúz területeken hústól akár az ötven fő közreműködését igénylő trónusokig változhat mérete. A szoborhordozók (costaleros) egész éven át homokzsákokkal edzenek a nagy eseményre, a trónus-irányító (capataz) segítségével már hónapokkal az ünnep előtt gyakorlatoznak, hogy minél nagyobb összhangban tudják a nagy alkotmányokat mozgatni. Mert a trónusok tetején Jézus van és Mária, selembe, bársonyba öltöztetve, s a costaleroknak úgy kell lépdelniük a trónusokkal, hogy eleven emberek ruháinak lebbenésével mozogjon a szentek ruházata.

A hordozó-trónusokat 500-3000 vezeclő (penitente) kíséri. A Semana Santa hagyományos vezeclőöltözet egybeszabott földig érő tunika és a teljes fejet eltakaró, háromszögletű anyagokból összevarrt capirote, melyen csak a szemeknek vágtrak két nyílást. (Ezt az öltözetet a Kluklux-Klán tette világszerte ismertté.) Ha azt külön bűnbánati fogadalmat nem tett testvériségtag viseli, akkor a kúp alakú karton segítségével kibélelt fejfedő mintegy fél méter magas csúcsos süvegként mered a penitente fején az ég felé, a fogadalmat tevők sipkája pedig béleletlenül csüng alá. Gyakori, hogy az illető mezítláb, esetleg térden csúszva, súlyos keresztet a vállán cipelve vonul végig a hosszú úton.

A sevillai körmenetek

Sevilleben a trónusok a helyi kegykapolnákból indulnak, átvonulnak a Katedrálison, majd egy másik útvonalon visszatérnek kiindulási pontjukhoz. Sok külső városrész esetében ez kilenc óras utat jelent! Az egyes negyedek kultuszának központjában álló kegyszobrok átvonulnak a város szívére, a távolról menetelőket a város álméltkodó figyelme kíséri a befeje és a kifeje vezető hosszú utak mentén. A trónusok útra kelését és hazaérkezését az egyes negyedek lakosainak népünnepélye fogadja: virágszirmok, fogadalmi szenténekek zápora várja felbukkanásukat. Az öregek sírnak, a betegek megkönynyebbülnek, a gyermekek felhevülnek: a lükettő életben az ember helye kivirágzott, szépségbe szöve megjelent a hely szelleme. Sevilleben tíz napon át megáll az élet, helyesebben mondvá,

más életté válik: hangos és néma körmenetek zengése vagy csoszogása tölti be a tereket, s az utcák roskadoznak a különböző körmeneteket szemlélő nézőktől. A körmeneteknek külön esztétikájuk van, minden sevillai műértő. Tanulmányozzák a hordozósobrok hímezett kelméit, Mária kendőjének redőzetét, a virágcsokrok és gyertyák elrendezését, a trónusok mozgásának összetettségét, a felvonulók létszámát és fegyelmességét, a mantillák szépségét, a kísérő zenekarok képességét stb., stb.

A sok százezer személyes színháznak a közönség is alkotója. Jár és kel, hangos és csendes, ahogyan kell éppen. Kétféle nagyheti körmenet van. A fenséges himnuszokkal, pattogós indulókkal, ötven-száz tagú zenekarokkal kísért körmenetek, s a csenddel kísért némák. Életünk nagy élményei közé tartozik két nagyheti néma körmenet, képekkel nem bemutatható, így csak elmondani tudom. Az egyik sevillai, a másik setenili, a setenilit majd a maga idejében...

A Sevillai Egyetem néma körmenete

Sevillában az Egyetemnek is van testvérisége. Tagjai professzorok és diákok, öltözetük fekete tunika és kenderkötél-öv, igen sokan mezítláb vonulnak föl, a filozófia, a természettudomány és más fakultások zászlai alatt. Ez egy néma körmenet. A néma körmenetek hangtalanul vonulnak, amerre járnak, az emberek elcsendesedve kísérik szemeikkel a szentségek ringó mozgását, a fátylák imbolygását, csak a hordozósobrok terhe alatt görnyedő costalerók lépteinek csoszogó hangja vagy egy-egy áhítatos fogadalmi szentének töri meg a hangtalanságot. A szinte tapintható csendet a szűk kis utcákban, belátható tereken még könnyen elképzeleli az ember. Ami ránk oly megrendítő erővel hatott, az a Sevillai Egyetem Testvériségének indulása volt.

A Sevillai Egyetem előtti nagy téren, két széles sugárút kereszteződésénél több tízezer ember várta a híresen szép kegyszobor körmenetének indulását. Gyermekek zsvajogtak, kamaszok traccsoltak, az urak szivarozva, az asszonyságok pletykálkodva tárgyalták az imént elvonuló külvárosi körmenetek katonazenekarainak férfiaságát, s az esőt, mely majdnem elmosta

a „Cachorro”, e Sevilla-szerre igen közkedvelt kegyszobor útját (a szobor a nevét egy verekedésben leszűrt cigányról kapta, akinek halállal tusakodó arcát a művész belefarafta Krisztusába), s más hasonló nagyheti témákat. Egyszerre az egyetem kápolnájából kilépett az Igaz Kereszt Krisztusának hordozósobrát kíséző vezérkereszt, s nyomában a vörös rózsák dombjából égnék emelkedő, csendes Megfeszített. S a téren egy szempillantás alatt olyan csönd lett, a lélegző csöndek csöndje, hogy mélységénél csak a rózsák vöröse volt vörösebb. A tér távoli sarkaiba is azonnal elhatolt a némaság, oda, ahol még nem láthatták, hogy útjára indult már a Szentség. Hangsebességgel terjedt a csönd. S ez csoda volt, ritka élmény, harmincezer ember egyszerre lépett át a profán időből a szent időbe.

Semana Santa Setenil de las Bodegasban

Sevillában, a Semana Santa idején, a város zibongásában az a lenyűgöző, hogy sok ember közös munkája alkot nagy dolgokat. Setenilben, ebben a kis hegyi faluban, kevés ember teremt nagy ünnepet: a szépség kicsiny tereken, a falu meghittségében bontakozik ki.

Setenil de las Bodegas fehér falu Málaga és Sevilla között félúton, fent a hegyekben. A település egy sziklavölgybe tekeredik bele, a keskeny utcák, sziklába vájt házakkal körkörösén ereszkednek alá a magasból a patak völgybe. Van olyan utca, ahol három háznyi szakaszon az utca a sziklaboltozat alatt vezet át. A sziklavölgyekben madarak raja fészkel, a patak partján a falu közös kacsái, melyeket még a polgárháború nagy-nagy ínsége idején sem evett meg senki. A patak két partjától egy-egy magas pont emelkedik: két erődtemplom. Az egyiket Kasztíliai Izabella emeltette 1486-ban, amikor a móroktól végre valahára visszafoglalta seregével a falut. Az utolsó andalúziai mór királyság, Granada eleste előtt hat évvel sikerült csak Setenilt bevenni. Egyes névfejtők szerint a falu neve is „Septem nihil”, azaz „Hétszer Semmi”, a falu hét sikertelen visszafoglalási kísérletére utal. Ezután nem sokkal megindultak a nagyheti körmenetek, az egyik testvériség jegyzőkönyve 1551-től kisebb-nagyobb kihagyásokkal máig a falusiak birtokában van.

A feketék és fehérek vallási társulata Setenilben

A setenili ünnepeket Andalúzia-szerre „Sevilla la Chica” (Kis Sevilla) néven emlegetik. A völgybe tekeredő falu szűk utcácskáin a Szent Hét idején két vallási társulat vetélkedése emeli magasba az ünnep fényét: a fehérek és a feketék igyekeznek minél gazdagabb felvonulásokkal megtisztelni az ünnepet. A két társulat a nagyhét négy napjára hat (!) körmenetet rendez. Ez igen nagy szám, tekintve az egyes körmenetek megszervezésével járó óriási energia-befektetést. (Sevillában minden egyes társulat csak egy körmenetet tart.) Az ünnepek idején a falu több száz lakója dolgozik megfeszített erővel éjszakákon át.

A felső templomban székelő Hermandad de la Santa Vera-Cruz, a fehérek társulata az Igaz Kereszt Krisztusának körmeneteit szervezi, az alsó kápolnából körmeneteit indító Hermandad de Nuestro Padre de Jesús Nazareno y Nuestra Señora de la Soledad, a feketék társulatának tagjai pedig az alsó templomban található „Jézus Atya” kegyszobor kultuszát mozdítják elő. Szü-

letési alapon egyik vagy másik társulatba a falu minden tagja beletartozik. „Ahogy haladunk a korral, lassan már nem is tudjuk, ki a fehér és ki a fekete” – mondta egy idős setenili bácsi. Az örökletes vallási társulati tagság a század derekáig az igen erős fekete vagy fehér identitású családoknál (negros vagy blancos „apretados”) a házasságkötéseket is befolyásolta. A Setenil de las Bodegas-i Szent Hét a két társulat kulcsfiguráinak – a fehérek részéről elsősorban két középbirtokos családnak, a feketék részéről pedig egy nagybirtokos család tagjainak – évszázados rivalizálásán keresztül nyerte el mai gigantikus jellegét. A két testvériség vezetői (mayordomos) a hetvenes évekig minden délután a setenili főtéren található kaszinóban a megfelelő színű sakkfigurákkal megvívta egymással.

A körmenetekkel kapcsolatos szorgoskodás a faluban mindenkit érint, kisebb-nagyobb mértékben. Ahhoz, hogy az ünnepen kollektíven átléphessenek a megszentelt időbe, rendkívül fontos a személyes részvétel különböző formáinak nagy mértékben teret adó rendszer. Az egyes társulatokban bárkinek, aki ezt igényli, személyes cselekvési tere van, s mindenki – egyéniségének megfelelően – gazdag mintákból válogathat a cselekvés módjait illetően. Ez a kulcsa annak, hogy az ünnepre mindenki – a maga módján – ráhangolódhat.

A körmenetek szervezése és a költségek előteremtése egész éves munkát jelent annak a körülbelül ötven fős magnak, akik az egyes testvériségeknél kitűnnek aktivitásukkal. Lotró, sorsszűzés szervezése, halottak napi, anyák napi, Valentin-napi virágárusítás, ingyenmunka az egyhetes nyári feria (fesztivál) büféinél, a testvériség jelképével ellátott emléktárgyak árusítása, tagdíj és adománygyűjtés, stb. jelentik a testvériségek bevételét, amelyet virágok és gyertyák vásárlására, a zenekarok díjazására, illetve a szobrok hordozótrónusának, öltözetének s egyéb kapcsolódó felszerelések beszerzésére, valamint javítások elvégzésére fordítanak. Az önkormányzat is támogatja az ünnepeket, de – andalúz szabály szerint – a társulatok alapvetően önfenntartók és önszerveződések.

Részt lehet venni ezeken a rítusokon a katolikus dogmáknak megfelelő teljes vallási áhítat-

tal, s mindig akad néhány, az egyházi előírásokhoz, a helyi pap köréhez erősen kötődő személy – katekista, presbiter, stb. –, aki a pap oldalán követi végig az eseményeket. Vezeklőruhába öltözve lehet némasági fogadalomban csöndesen, mezítláb vonulni, vagy olyan heroikusabb bűnbánati és fogadalmi formákat gyakorolni, mint a térden állva vagy keresztet hordozva vonulás. Férfi és női szerepeket is fel lehet öltetni a hordozószobrok cipelőiként, vagy a magas sarkú cipős, fekete csipkeruhás mantillák szerepében. Lehet a társadalmi presztízst hangsúlyozni: ezt teszik a hordozószobrok előtt felvonuló közigazgatási és vallási társulati vezetőségi tagok és a meghívott díszvendégek: a zenekarokhoz tartozó katonai vezetők. Részt lehet vállalni a rítusok esztétikai alakításában: ilyen a napokon át nem alvó, hordozószobrokat előkészítő idősök és nagyon sok fiatal szerepe, ám lehet kisebb tettekkel is kapcsolódni, például virágszirmokat hinteni az erkélyekről az alant elhaladókra. Saetát (nagyheti szenténeket) is lehet énekelni a rítus esztétikumát növelendő, illetve mély vallási fogadalmi okokból. Fontos lehet a családi, közösségi identitás szerepe: az anyák beöltöztetik gyermekeiket (a néhány hónapos babákat

is) a testvériségek öltözeteibe. Lehetőség van a tréfa és a cselvetés kópé-szerepeiben elmerülni: ezt teszik azok a férfiak, akik egymást átvágva, rejtjelekkel kommunikálva, kétes célszavakkal a másik félt megpróbálják megtéveszteni. A közösség ezen szerepeket is tolerálja.

Az egyes szerepek felöltését az öltözékek, kellékek egész sora segíti: a hordozófiúk öltönyben vannak, a mantillák csipkeruhában, a társulat tagjai társulatuknak megfelelő színű csúcsos siphában és tunikában vonulnak fel, a hasonló öltözötű vezeklők, siphájukba nem tesznek csúcsívet, így fejezik ki gyarló állapotukat, a reprezentációs felvonulók pedig polgári ruhájukra a társulatok medálját akasztják. A sok felvonulás több szerep egy ünnepen történő megélését is lehetővé teszi.

Vallási fogadalmak és a Semana Santa

Andalúziában a testi-lelki egészség szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírnak a vallási fogadalmak. Minden faluban és minden családban megvannak a fogadalmi felajánlások hagyományai. A fogadalmakat saját magukért vagy családtagjaikért teszik a felajánlók a gond pillanataiban. A fogadalmakat akkor kell beváltani, ha a kérés teljesült. A legtöbb setenili, ha súlyos gondja adódik, a nagyheti vallási társulatok patrónusainak tesz fogadalmat, s a fogadalmi felajánlást különböző módon a nagyhet körmeneteihez kapcsolódóan teljesíti. A fogadalmak a probléma súlyától és a felajánló lelki alkatától függően változnak. A legáltalánosabb felajánlás bizonyos körmenet vagy körmenetek végigkövetése vezeklőöltözetben, vagy anélkül. Keményebb felajánlást jelent mezítláb menni. 2000-ben a néma körmeneten felvonulók igen nagy hányada zokniban járta végig a hosszú utat. 1999-ben térden ment végig egy asszony Padre Jesús nagypénteki körmenetén. Szintén ebben az évben két vezeklő egy hatalmas keresztet vitt végig a feketék vallási társulatának ezen kiemelkedő jelentőségű körmenetén, a hátsó vezeklő bokáján egy lánc is volt. Gyakori, hogy valaki több évre vagy akár egész életére elkötelezi magát egy körmeneten való vezeklésre. Amennyiben akadályoztatva van fogadalmat teljesítésében, valaki átveszi tőle a

feladatot. Előfordul az is, hogy valaki az összes körmeneten részt vesz vezeklőként. Szintén nehéz fogadalmat jelent fehéreként a feketék vagy feketeként a fehérek körmenetén felvonulni. Azoknál, akik jól énekelnek, gyakori fogadalmi forma a saját maguk által komponált és saját díszítésekkel tűzdelt saeták felajánlása. Egy asszony például szellemi fogyatékos unokája születése óta majdnem minden évben több saetát is énekel vallási társulata, a fehérek felvonuló patrónusainak. Az énekek elhangzása után remeg, sírva fakad. A szívet tépő szenténekek a Semana Santa katartikus pontjai. Megáll az idő, eleven versek indázzák körbe a lelket a mézszínű levegőben. Ha úgy hal meg valaki, hogy fogadalmi felajánlását nem teljesítette, egy családtag megteszi helyette, különben a halott lelke nem tud nyugodni.

Az egyik legszebb mitikus hangvételű fogadalmi történet, amit a faluban hallottam, a szoborhordozással kapcsolatos. A trónokra helyezett szobrok hordozása fontos és nehéz szerep. Huszonnégy-huszonnégy férfi viszi az egyes szobrokat, szoborcsoportokat. Ez nem kis művészet, tekintve a trónusok méretét, s a setenili utcák keskeny s meredek voltát. A testvériségek névadó entitásait hordozó csapatba bekerülni nem egyszerű. Ahhoz, hogy valaki Jézus Atyát (a fekete testvériség fő entitását) vihesse, öt éven át az ugyanebben a körmenetben a fia után igyekvő Máriát kell hordoznia. Az Igaz Kereszt Krisztusát a néma körmenetben csak öt férfi viszi, ezért ide a lehetetlennel határos belépni, a szobor hordozásának jogát családtagok öröklik. A hordozó ötök csak a legkritikább esetben, vallási fogadalmat tevőknek adják át posztjukat egy időre. Ezzel kapcsolatos a történet, melyet az Igaz Kereszt Krisztusának öltöztető-asszonya mesélt nagyapjáról:

„Régen a környező hegyekben nagyon sok bandolero (azaz betyár) volt... Nagypámék, ahogy mindig, hozták le a temetőből a Krisztust. Odajött akkor egy férfi köpenyben és kalapban, és azt mondja a nagyapámnak: Engedje, hadd vigyem a Krisztus karját. Nagypám így felelt: Nem. Nem adhatom át, Te is tudod, ez itt a szokás. Erre azt mondja az ember: Nézd, én Cencerrito vagyok, és fogadalmat tettem, hogy

a Krisztust vinni fogom. És a nagyapám átadta neki a helyét. Nem szólt a csendőröknek. Abban az évben az Igaz Kereszt Krisztusának bal karját a néma körmenetben Cencerrito (híres környékbéli bandolero) vitte.”

A setenili néma körmenet

A legtöbb vallási fogadalom, mint Cencerritoé is, a néma körmenethez kapcsolódik. Ez a körmenet nagymértékben különbözik a többi zajos, zsigibongó körmenettől. Elvben a fehérek körmenete, de az egyetlen alkalom, ahol egy adatközlő szerinti a „feketék és fehérek egy istent imádnak”. Ez a fogadalmak, a fehér vagy fekete csuklyába öltözött néma vezeklők körmenete, a falu lakosainak nagy többsége szerint a legszebb, legfontosabb körmenet.

A körmenet a falu legmagasabb pontján található temetőből indul nagycsütörtökről nagypéntekre virradóra, éjjel egy óra körül. Elöl a fogadalmat tevők mennek két sorban, vezeklőöltözetben, feketék, fehérek vegyesen, néma csöndben, sokan mezítláb, mindenkinek a kezében gyertya. A mintegy 500 főből álló menetet követi a szentség: öt férfi viszi a keresztből levett, fehér lepelbe burkolt halott Krisztus

testét, a fehérek kultuszának központjában álló Cristo de la Vera Cruz szobrát. A hordozókon kívül vagy húsz férfi kíséri a szobrot, szoros gyűrűbe fogva. A fehér testvériség vezetője, Rafael Corral előéneklí a Miserere és a Vecilla Regis Prodeum sorait a kánon szerinti kopott latin-ságú szöveggel, s a férfiak felelgetnek, és a rózsafüzért imádkozzák. A körmenetet a falu néma csöndben, s teljes sötétséggel fogadja, még egy öngyújtó, de egy vaku sem villanhat. Máig tilos a körmenetről felvételeket készíteni. Magam is vezeklőöltözetben megyek: nő a körmenetet fedetlen arccal nem jó, ha látja, Franco idejében még az ablaktáblákat is kötelező volt behajtani. Egyedül egy nő, Dona Encarnación Villalón Ramírez örököse léphet elő házból, s megkeni olajjal, kölnivel Krisztus testét. A néma csöndet és a monoton zsolozsmázást a főtéren megtöri egy saeta, egy flamenco stílusban előadott szívet tépő szentének, melyet fogadalomból énekel Krisztusának egy öregember. A körmenetet a teljesen elsötétített, zsúfolásig telt felső templomban várja a falu lakosságának másik fele. Hajnali fél négy lehet. A templomkapunál két testvériségtag egyenként eloltja gyertyáinkat, a nagy tér szuszogással teljes sötétsége fogadja be a sok vezeklőt. Az egyetlen fény, mely a sötétbe belép, az Igaz Kereszt Krisztusának testét kísérő négy lámpás világa. A hordozók az oltár lépcsőjére tett bársonypárnákra helyezik terhüket. Ekkor az óriási sötét teret bevilágító kis fénykörbe behajol egy vezeklő, s egy újabb flamenco szenténeket énekel az Úr haláláról. Még néhány szentének, a szentbeszéd, majd feketék és fehérek egyaránt odajárulnak az Igaz Kereszt Krisztusának sápadtan derengő testéhez, s ahol a lepedőből kibontották, megcsókolják az eleven fájdalom szobrának liliumfehér lábát. Íme a Semana Santa egyik évszázadok során kimunkált csúcspillanata: kétezer ember hajnalhasadáskor a sötét nagy templomban a derengő fénypont köré vonódva egy bánatot lélegez. S ugyanezen emberek harmadnapon a főtéren együtt vigadnak a táncoló, a Feltámadás dicséretét hirdető kegszobrokkal.

(Az első négy fotó Sevillában, a második négy Setenil de las Bodegasban készült.)

„A NÉPMŰVÉSZET IFJÚ MESTERE”

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma ösztönözni kívánja a fiatalok népművészeti előadói, tudományos és alkotótevékenységét; a magyar nemzeti és a magyarországi nemzetiségi hagyományok ápolását, továbbélését. Ezen szándéka kifejezéséül az érintett szakmai szervezetekkel és állami intézményekkel egyetértésben minden évben pályázatot ír ki a „Népművészet Ifjú Mestere” cím elnyerésére. Az elismeréseket a többször módosított 3/1999. (II.24.) a nemzeti kulturális örökség minisztere által adományozható művészeti és egyéb díjakról szóló NKÖM rendelet 16.§ (1-4.) pontjai alapján az augusztus 20-i ünnepségek során nyújtják át az arra érdemes pályázóknak.

Pályázati kategóriák 2003-ban:

I. Előadóművészet:

hangszeres népzene; népdal; néptánc; népmese

II. Tárgyi alkotóművészet:

fazekak; faragó (kéreg, szaru, csont, fa, bútor); gyermekjáték-készítő; kovács; népi bútorműves; népi ékszer-készítő (fém, gyöngy, lószőr); szücs, bőrműves; rézöntő; szalma-, gyékény-, csuhé- és vesszőfonó; tojásfestő; textilhímző, -szövő (gyapjú, vászon), nemez-, viselet-, paszomány-készítő, csipkeverő, kékfestő; népművészeti forma- és motívumkincset hordozó nagyméretű tárgyak, köztéri tárgyegyüttesek (játsszótéri, ill. beltéri plasztikák, építészeti megoldások) tervezője és kivitelezője; a népi hangszerkészítés formái és funkcionális követelményeinek megfelelő hangszerek, hangkeltő eszközök készítője

Pályázati követelmények

I. Általános feltételek

A részvétel alapfeltétele minden kategóriában a 15 és 35 év közötti életkor, írásban benyújtott szakmai önéletrajz és legalább 10 oldal terjedelmű dolgozat. Az önéletrajz tartalmazza a pályázó eddigi szakmai-művészeti tevékenységének összefoglalását (indíttatása, mesterei, jelenlegi tevékenysége; eddigi szakmai eredményei, jövőbeni tervei, célkitűzései). A dolgozattal a pályázó elméleti ismereteiről ad számot.

Ennek témája:

- *előadóművészeti kategóriában* a pályázó által választott tájegység / falu / adatközlő egyéniség művészete; egy bizonyos műfaj / dallam típus / előadói stílusjegy elemzése stb. Foglalja össze a témával kapcsolatos gyűjtői tevékenységét, annak módszerét, az elmélyült szakirodalmi és archívumi tájékozottsága mellett személyes élményeit is!

- *tárgyi alkotóművészet kategóriában* a pályázónak az általa megismert tájegységekről, stílusokról szerzett elméleti, technológiai ismeretei, gyakorlati jártassága; az ezt bizonyítani hivatott pályamunkák szakmai elemzése, szakrajza. Indokolja meg témaválasztását is!

A dolgozatokat legalább 10 oldal (13-as betűnagyság, 1,5-es sortávolság / 10 ezer karakter) terjedelemben, gépelt / nyomtatott, fűzött formában, két példányban kérjük benyújtani. A pályamunkákat szakértő zsűri bírálja el, ennek eredményéről minden pályázó írásos értékelést kap. Előadóművészeti kategóriában a megfelelő színvonalú dolgozat benyújtása előfeltétele a gyakorlati bemutatkozásnak! (Segítségképpen lehetőséget biztosítunk a korábbi évek elfogadott dolgozatainak megtekintésére.)

II. Speciális feltételek

Gyakorlati megmérettetés előadóművészeti kategórián belül:

- *Hangszeres népzene és népdal* esetében a pályázó az öt nagy népzenei dialektusból (dunántúli, felsőmagyarországi, nagyalföldi, erdélyi, moldvai – ld. Sebő Ferenc: Népzenei olvasókönyv 38. oldal) három különböző tájegység anyagával készüljön. (Indokolt esetekben, egyes hangszertípusoknál, hangszereknél – pl. tekerő, koboz, tambura – a zsűri ez alól értelemszerűen kivételt tehet.) A háromból két (egyenként kb. 3-5 perces) produkciót kell közönség előtt, előadászerűen bemutatni. A műsorszámok egyike a leadott dolgozat témájához kapcsolódó legyen, a másikat a zsűri a helyszínen választja ki a fennmaradt két dialektusból.

- *Szólistaként* énekesek és a következő hangszerek indulhatnak: hegedűs, cimbalmos, furulyás, dudás, tekerős, tamburás, citerás, kobzás, klarinétos, tárogató.

- *Egyéb (kísérő) hangszerek* hagyományos összetételű hangszeres csoportban, zenekari tagként vehetnek részt a pályázaton. (Természetesen erre az előbb felsorolt hangszereknek is lehetőségük van, amennyiben nem kívánnak szólistaként indulni.)

- *A hangszeres szólisták* kísérettel is szerepelhetnek, az énekes pályázók legalább egyik műsorszámát kíséret nélküli legyen.

- *Néptánc kategóriában* pályázni egyénileg, illetve párban lehet. (Az erre vonatkozó szándékot egyértelműen kell feltüntetni a Pályázati adatlapon.) A pályázó a három nagy táncdialektus (dunai, tiszai, erdélyi – ld. Martin György: Magyar tánc típusok és táncdialektusok 20-27., 56-130. o.) egy-egy általa választott tájegységének jellemző tánc típusaival készüljön. Ezekből két (egyenként kb. 5 perces) produkciót kell közönség előtt, előadászerűen, a tájegységnek megfelelő viseletben bemutatnia. Az első műsorszám a leadott dolgozat témájához kapcsolódjon, a másodikat a zsűri választja ki a helyszínen a fennmaradt két dialektusból. (Ez utóbbi számonkérésre a pályázó általános tájegységi jártasságának felmérését szolgálja.)

- *Nemzetiségi anyaggal jelentkezők* – hangszeresek, énekesek, táncosok egyaránt – három (egyenként kb. 5 perces) produkcióval készüljenek. Ebből egy értelemszerűen a dolgozat témájához kapcsolódó legyen, a másik kettő lehet két különböző magyar, és / vagy anyaországi, és / vagy másik nemzetiségű. A három műsorszámból kettőt kell közönség előtt, előadászerűen, (táncosoknak a tájegységnek megfelelő viseletben) bemutatniuk. Az egyik a dolgozata témájával választott nemzetiségi anyag, a másikat a zsűri jelöli ki a helyszínen.

Próbalehetőséget (és táncosok részére zenekart) a helyszínen biztosítunk, a különleges igényeket kérjük külön, előre jelezni!

- *Népmese kategóriában* pályázónak két produkciót kell közönség előtt, előadászerűen – választása szerint irodalmi vagy tájnyelven – bemutatnia. Az egyik műsorszám a leadott dolgozat témájához kell kapcsolódnia, a másikat a zsűri a helyszínen választja ki a pályázó által benyújtott repertoárból. A lista tartalmazza a népmese legfőbb műfajaiból egy-egy alkotást (tündérmese, trufa, novella-mese, állatmese, legenda, monda – ld. Néprajzi Lexikon III. kötet, 739. o.).

Tárgyi alkotóművészet kategóriában a pályázónak választott szakágában 5 egyedi tárgyat, egy funkcionálisan összetartozó tárgycsoportot vagy egy 5 darabból álló tárgycsoportot kell elküldenie.

Nagyméretű tárgyak és köztéri tárgyegyüttesek készítői a pályamunkákat ábrázoló, legalább A/4 formátumú fényképeket küldjenek be.

Bútorkészítők – amennyiben lehetőségük van a beszállításra – teljes bútoregyüttesrel pályázzanak. Ha ez nem megoldható, akkor a szemléletes A/4-es fényképek mellett két reprezentatív tárgyat beküldeni szíveskedjenek.

Az *alkotók* önálló tervezéssel, a népi alkotóművészet hagyományaira építő vagy azt felhasználó tárgyakkal pályázhatnak.

III. A pályázatok benyújtása

A pályázatok (az önéletrajzot és dolgozatot, tárgyalakotóknál a pályázatra benevezett tárgyakat is!)

2003. április 30-ig beérkezően

kell eljuttatni a Hagományok Háza Népművészeti Műhelyének címére:

1011 Budapest, Corvin tér 8.

Mellékelni kell továbbá egy, a pályázó adatait tartalmazó pályázati adatlapot is (letölthető a www.hagyomanyokhaza.hu honlapról az „Aktuális” menüpont „pályázatok” linkjére kattintva.)

IV. A pályázatok értékelése

A tárgyalakotók pályázatainak nyilvános értékelése május végén várható, természetesen mindenkit értesítünk a konkrét időpontról.

A színpadi megmérettetés valamennyi előadóművészeti kategóriában egy időben, egy közös műsor keretében lesz. Ezt követi még ugyanezen a napon az összetett értékelés. A színpadi megmérettetés és az értékelés pontos időpontjáról minden pályázót a dolgozatok értékelése után értesítünk

A pályázatokkal kapcsolatban felmerülő kérdésekre készséggel válaszolnak a Hagományok Háza Népművészeti Műhelyének munkatársai a 212-28-83-as (népzene, néptánc), illetve a 201-44-92-es (kézművesség) telefonszámon, munkanapokon 9 és 16 óra között.

Budapest, 2003. január 28.

Hagyományok Háza Népművészeti Műhelye

A JUHAIT KERESŐ PÁSZTOR

— Pesovár Ferenc emlékezete —

Pesovár Ferenc folklorista halálának huszadik évfordulója alkalmából kiadvány jelent meg az Alba Regia Táncgyesület gondozásában. Az alábbiakban ebből idézünk.

Pesovár Ferenc etnográfus, tánc- és zenefolklorista 1930. április 23-án született Herenden, ahol édesapja községi főjegyző volt. Középkisiskolai tanulmányait a veszprémi piarista gimnáziumban végezte. Helyes László piarista tanár és Molnár István, a magyar tánc kutatás és táncművészet egyik úttörője révén ismerkedett meg a néptáncal. Ernő bátyjával együtt 1943 óta a gimnázium népi táncgyűjtésében táncolt. A cserkészlet, különösen annak néprajzi irányultságú ága, a regös cserkészlet is jelentős hatást gyakorolt rá. Már gimnazista korában megpróbálkozott a néptáncgyűjtéssel a bakonyi falvakban. A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem muzeológia-néprajz szakán végzett 1955-ben. 1949-ben a Honvéd Művész-együttes hivatásos táncosa volt. 1950-től a Népművészeti-, majd Népművelési Intézet Néprajzi Osztályának külső munkatársaként néptánc kutatásokat végzett Somogyban és Szatmárban. 1954-ben a Néprajzi Múzeum gyakornoka, 1955-től a kiskunfélegyházi Kiskun Múzeum segédmuzeológusa, 1956-tól vezetője. 1957. április 12-étől haláláig a székesfehérvári István Király Múzeumban néprajzos muzeológus, osztályvezető.

Diplomamunkáját a Szatmár megyei Tyukod község táncairól és táncéletéről írta. Az 1950-es évek végén elkészítette egy Fejér megyei falu, Alap néptánc monográfiáját. A Dunántúli néptánc hagyományát feltáró tudományos kutatásai mellett az egész magyar nyelvterületre és Kelet-Európára kiterjedtek gyűjtései. Kiemelkedő jelentőségűek Erdélyben (Kalotaszeg, Mezőség, Székelyföld) végzett néptánc- és népzenei vizsgálatait, amelyek megalapozták az erdélyi

táncdialektus területre vonatkozó ismereteket. Népünk táncéletének (tánc tanulás, táncalkalmak, táncrendezés) első kutatója, összefoglalója. A Magyar Néprajzi Lexikon öt kötetébe közel száz néptánc címszót írt. (...) Negyedszázadon keresztül gyűjtötte, kutatta Fejér megye népszokásait, népdal- és néptánc kincsét. Ő hívta fel a figyelmet a mohaiak ma is élő farsangi alakoskodó népszokására, a tikverőzésre.

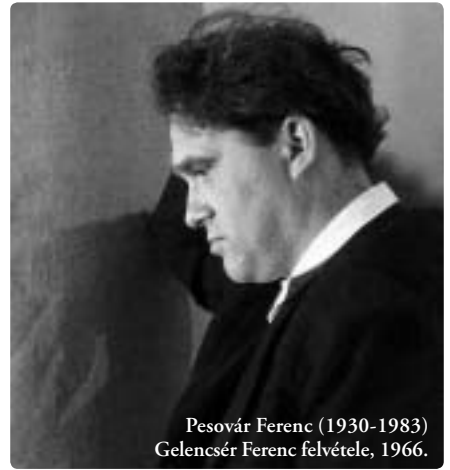
A Fejér Megyei Népi Együttes (ma Alba Regia Táncgyűjtés) néprajzi szaktanácsadójaként is dolgozott. Nevéhez fűződik az Együttes és más hazai néptánc csoportok, zenekarok eredeti néptánc- és népzenei gyűjteményekkel való ellátása, támogatása. Az általa és táncfolklorista kollégái (Andrásfalvy Bertalan, Borbély Jolán, Maacz László, Martin György, Pesovár Ernő) által gyűjtött magyarországi és erdélyi néptánc- és népzenei anyag felhasználásával indulhatott meg az 1970-es évek elején a tánccházmozgalom.

Emlékét fenntartja az 1988-ban barátai, munkatársai által létrehozott Pesovár Ferenc Alapítvány, amely a szellemében dolgozó fiatal néptáncosoknak, népzeneészeknek, néprajzkutatóknak a Pesovár Ferenc-díjat adományozza. Nevét viseli az Országos Pesovár Ferenc Népdaléneklési Verseny, amit a székesfehérvári Hermann László Zeneiskola és Zeneművészeti Szakközépiskola, valamint a Fejér Megyei Művelődési Központ rendez minden évben.

Pesovár Ferenc húsz esztendővel ezelőtt, 1983. február 27-én, életének 53. évében halt meg Veszprémben. Magam, aki egy évtizeden keresztül legközvetlenebb munkatársaként dolgoztam az István Király Múzeumban, úgy emlékezhetek a legméltóbban rá, hogy felhívom a figyelmet két nagy könyvében is testet öltő munkásságának értékeire, felidézem a számára legkedvesebb népdalokat, néptáncokat.

Pesovár Ferenc első könyve 1982 decemberében jelent meg *Béres vagyok, béres – Fejér megyei népzene* címmel, amelyben több mint két évtizedes gyűjtéséből 182 népdalt adott közre. (...) 1982 őszén az István Király Múzeumban elhangzott előadásában így beszélt megjelenés előtt álló könyvéről: „Fejér megyéből eddig alig jelent meg valami. Itt egynéhány összefoglaló műben egynéhány példa a klasszikusaink, Bartók és Kodály gyűjtéséből. E kis összefoglalás ízelítőt kíván nyújtani megyénk népdalkincséről. Nem törekedhet teljességre, hiszen az eddigi gyűjtések felhasználása mellett, mellékes munkánk során kerültek ezek felszínre. Az egyéb feladatok, néptáncgyűjtés, egyéb múzeumi feladatok mellett igyekeztünk alkalmas időben megfelelő dallamokat is, népköltészeti emlékeket is rögzíteni. A klasszikus gyűjtők, Bartók, Kodály és mások mellett az utóbbi húsz évben feltárt néhány száz dallamból készítettük az összeállítást. Az összeállítás még kiegészítésre szorul természetesen, hiszen nem öleli át teljesen a megyénket. Megyénknek mintegy 33 pontjáról szerepel a gyűjteményben dallam, dallamkincs. Bár meg kell

Bocsor József „bérestánc”, Enying, 1960.
Pesovár Ferenc felvétele

Pesovár Ferenc (1930–1983)
Gelencsér Ferenc felvétele, 1966.

jegyeznünk, hogy a megyénk vertikálisan tagolt. Mint a többi magyar vidékre jellemző, nagyjából ugyanaz a dallamkincs található meg egyik faluban, mint a másikban. Vannak természetesen kiu-gró vagy véletlen folytán archaikusabbnak tűnő, vagy a gyűjtések során véletlenül adódó falvak, olyan adatközlők, amelyek sajátos színt tudtak nyújtani megyénk népzenejéhez. Itt gondolok akár Perkatára vagy akár Alap községre, amely különösen a tánczenei emlékeinkre vonatkozóan nyújtott értékes megfigyeléseket. A gyűjteményt válogattuk. Nagyjából olyan dallamokat tettünk a kötetbe, amelyek egyúttal pedagógiai célokra alkalmasak, bár tudományosan hiteles zenei körképet igyekeztünk nyújtani.” (...)

A Béres vagyok, béres megjelenését kísérő várakozás, érdeklődés, majd a siker azt bizonyította, hogy a Fejér Megye Néprajza könyvsorozat, amelyben könyve megjelent, valós igényt elégít ki, szükség van rá. E felismeréstől is hajtva Pesovár Ferenc még nagyobb munkakedvvel, energiával kezdte el a sorozat második kötetének, a Fejér megyei néptáncokról szóló összefoglalásának készítését, amikor 1983 februárjának utolsó vasárnapján elragadta közülünk a halál.

Ebben a helyzetben munkatársai, barátai nem tehettek mást, korábbi tanulmányait, cikkeit gyűjtötték össze, jelentették meg *A juhait kereső pásztor – Fejér megyei néptáncok* címmel. (...) 1982-ben ezt mondta róla egy vele készített interjúban: „A táncpantomim dallamára tesz utalást Balassi Bálint az egyik Júlia versében: *Az oláh lány nótájára, amelyben az elveszett juhait keresi...* Erre vonatkozóan az egyetememen egyik professzoromtól hallottam, hogy Kunszentmiklóson egy ilyen táncpantomimot a harmincas években rögzítettek Lajtha Lászlóval és Gönyei Sándorral, és később már érdekelt, hogy hátha másutt is megvan. És hát Fejér megyében is érdeklődtem, mert hát azért legsűrűbben itt járkáltam. Itt rá is találtam több helyen magára a dallamra is, sőt magára a táncra is, a táncpantomimra is, amit a lakodal-makban szoktak előadni Perkatán. Idősebb emberek ismerték... Két részből áll. Egy siratórészből, amikor megjátsszák a lakodal-makban, a férfiak megjátsszák... A cigányok muzsikálnak, és akkor a férfiak közül egy mondja a szöveget. Pantomimikusan siratják, keresik, és amikor úgy vélik, hogy megtalálják, akkor örömiükben táncra perdülnek, és akkor ezt a régi típusú ugrós táncot járják, aminek az elnevezése Perkatán már *verbung*.” (...)

Lukács László

FOLKLÓRSOROZAT

Az Európai Folklór Intézet és a L'Harmattan Könyvkiadó közös sorozata a népi kultúra gazdag forrásanyagát kívánja bemutatni. Sorozatunk elsősorban eredeti szövegeket közöl, amelyeket vagy közvetlenül a szájhagyományból jegyeztek le a kutatók, vagy pedig maguk a falusiak írták le életüket, azokat a történeteket, amelyek a hagyományos életforma keretei között fontosak voltak. Terveink szerint a legjobb gyűjtők korábban nem publikált, kéziratban maradt munkáit tesszük közzé.

Cigány népmesék – Babos István meséi

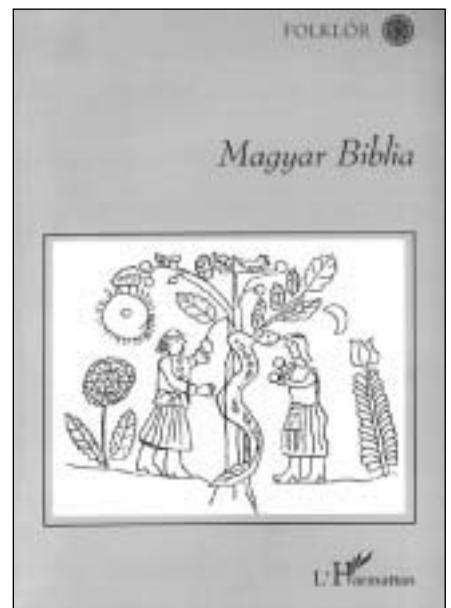
Benedek Katalin jegyzeteivel; gyűjtötte Szuhay Péter

Szuhay Péter Babócsán ismerkedett meg a kiváló mesemondó hírében álló, az akkor 63 éves Babos Pista bácsival. Az „Öreg” szoba-konyhás, vert falú házikójában együtt élt fiaival, menyeeivel, unokáival. Mint szegény cigányzenész, hol zenélésből, hol vályogvetésből, hol napszámos munkából tartotta fenn magát és családját. Amikor mesemondásra került a sor, családját kizárta, mint nem komoly embereket, akiket a mesemondás nem érdekel és szinte rituális áhítattal belefogott valamelyik, két óránál is hosszabb meséjébe. A gyűjtő éveken keresztül látogatta a vendégszerető romungro mesemondót és mintegy 60 óras mesefelvételt készített vele, felgyűjtve a többségében varázsmeséből, néhány tréfás és novellameséből álló repertoárt. (Ára: 3200,- Ft)

Antalné Tankó Mária: Gyimes-völgyi népi gyógyászat

„Ritkán adódik alkalom, hogy évszázados népi tapasztalások és megfigyelések gazdag füzérével könyv formájában is találkozunk, különösen, ha egészségünkről van szó. Mivel itt születtem, nevelkedtem, itt tanítottam 38 évet, sok embert ismertem és ismerek a Gyimes-völgyben, nemzedékeken átörökített, a népi orvoslásra vonatkozó ismereteket gyűjtöttem csokorba. Az égési sérülésektől az érszűkületig, az epe- és gyomorbántalmaktól a torokfájásig, több mint százan mondták el, adták közre évszázados megfigyeléseiken alapuló hasznos tanácsaikat.” (Ára: 2100,- Ft)

Bosnyák Sándor: Magyar Biblia

A világ teremtése, az özönvíz, Jézus élete, s a világ vége napjaink szájhagyományában. A szerző az ötvenes évek végétől több kötetre való értékes folklórszöveget jegyzett le. A teremtéstől a jövendölésekig ívelő tematikájú gyűjtemény motivikusan gazdag, sokrétű, a szakma számára forrásértékű szövegeket tartalmaz. A kötet a szélesebb közönség számára is élvezetes, koherens, nem ritkán irodalmi értékkel is bíró hiedelemtörténetei a nyelvjárásnak megfelelő lejegyzésben olvashatók. (Ára: 1490,- Ft)

L'Harmattan

A kötetek 10% kedvezménnyel megvásárolhatóak a L'Harmattan Könyvesboltban. Cím: 1053 Bp., Kossuth Lajos u. 14-16., telefon: 267-59-79, e-mail: l-harmat@axelero.hu

Dede Korkut Könyve – Török eredetmonda

Egy török törzs XVI. századi eredetmondáját őrizte meg a Dede Korkut néven ismertté vált, kéziratban fennmaradt elbeszélés-gyűjtemény. Az oguz törzs hősepikájának és népi elbeszélő művészetének eredeti emlékeit a világ több nyelvén kiadták, magyarul most jelenik meg először. Kiadását különösen indokoltta teszi, hogy motívumaiban a magyar néphagyomány legközelebbi párhuzamait lelhetjük fel. (Ára: 1850,- Ft)

ELŐSZÓ

2002-ben ünnepelték a magyarországi táncházak mozgalmuk kezdetének 30. évfordulóját, Erdélyben pedig a 25. évfordulóról emlékeztek meg az év elején. A városi táncházak ezen hosszú időszak alatt sok felemelő élményben részesítették látogatóikat, de – főleg a média közönye miatt – a lakosság széles rétegei még létezésükről se tudnak, nincsenek tisztában népi kultúránk értékeivel, nem tudják megkülönböztetni az autentikus népzene más műfajoktól, s nem alakult ki a népzenenek még olyan kultusza sem, mint a szomszédos országokban – nem beszélve olyan példákról, mint Írország –, ami pedig népzeneink, néptáncunk gazdagsága miatt indokolt volna.

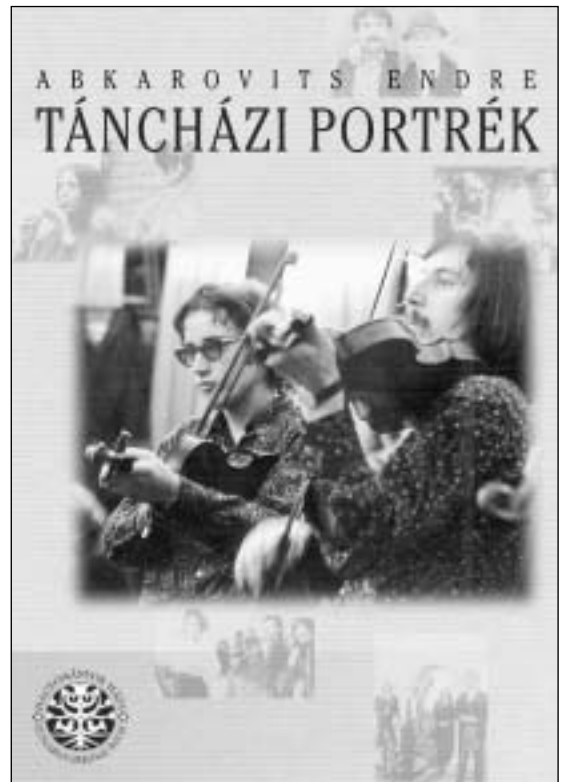
Mára viszont nemzetünknek legalább a népi kultúránk iránt érdeklődő része tudhatja azt, amit 1972 előtt nem tudhatott; hogy az egész történelmi Magyarország területén van még élő magyar népzene és néptánc, melyeket sikerült az utolsó órákban saját magunk és utódaink számára megmenteni, s az eredeti falusi környezetből a városokba is átültetni. Ez a történelmi tett kezdetben egy maroknyi megszállott zenés, táncos, folklorista tevékenységét jelentette, később egyre több ember bekapcsolódásával mozgalmá terebélyesedett, melynek jellege az idő folyamán természetesen szüntelenül alakult, változott. A mozgalmat elindító mag (Kallós Zoltán, Timár Sándor, Novák Ferenc, Halmos Béla, Sebő Ferenc és mások) a mai napig aktívak, a legjelentősebb szerepet játszóik közül csak Martin György nincs már köztünk. Hasonlóan aktív maradt azon zenészek, énekesek, táncosok többsége, akik a mozgalom indulását követő években kapcsolódtak be a táncházakba. Többen közülük mára jelentős tisztségeket töltenek be kulturális intézményekben, egyesek tudományos kutatómunkájukkal járulnak hozzá népi kultúránk megőrzésének ügyéhez, mások csak egyszerűen továbbra is zenélnék, énekelnek, táncolnak. Akadnak olyanok is, akik ma már nem elsősorban táncmuzikát játszanak (Ghymes), de történetük, filozófiájuk mégis érdekes lehet az olvasónak.

Minden bizonnyal a mozgalom elindítói sem gondolták az első táncházak idején, hogy milyen fontos feladatra vállalkoztak. Valószínűleg ennek tudható be, hogy a mozgalom történéseinek dokumentálására sokáig nem fordítottak kellő figyelmet, s bár néhány éve a dr. Halmos Béla vezette Táncház Archivum elkezdte a fellelhető dokumentumok összegyűjtését és rendszerezését, ez idáig – a kezdeti évek eseményeit bemutató egy-két, különböző műfajú könyvet leszámítva – nem született átfogó leírása az elmúlt harminc év történetének. Ugyanakkor beszélgetéseim során állandóan tapasztalnom kellett, hogy az emlékek halványulnak, az eseményekre a résztvevők ellentmondásosan, hézagosan emlékeznek vissza, az évszámok, nevek, sorrendiség felidézése sok esetben gondot okozott, utólagos kiigazításokra volt szükség a riportok lejegyzése során. Többekben épp ezek a beszélgetések tudatosították, hogy rögzíteni kellene a mozgalom és főbb szereplőinek történetét.

Ezen a ponton a kötet szerzője szeretné elmondani, hogy nem szakmabeli, nem azzal a szándékkal állította össze a kötetben található beszélgetéseket, hogy valamilyen módon ezzel helyettesítse a szakma által elvégzendő feladatot, hogy az a harmincéves táncházmozgalom történetét tudományosan feldolgozza. Ennek ellenére a beszélgetések során elhangzott tényanyag, az interjúkból mozaikszerűen kirajzolódó összkép bizonyos fokig hozzájárulhat – a tudományos feldolgozás megszületéséig is – a mozgalom történetének felidézéséhez.

Mivel nem vagyok sem néptáncos, sem népzeneész, sem folklorista, csak a magyar népi kultúra csodálójá, a kívülről kíváncsiságával és rácsodálkozásával közelítem a beszélgetések témáihoz. Talán ez nem föltétlenül hátrány, mert egy szakmabeli számára sok minden természetes, s nem is érzékeli a neki alapfogalmaknak számító dolgok esetében, hogy az átlagolvasónak problémát jelenthet annak megértése. Remélhetőleg az érthetőség és olvashatóság javára válik ez a kívülrőliség. Ugyanakkor e kötet szerzőjének a tudomány más területein (angol nyelvészet, kultúrtörténet) a kutatómunkában elsajátított precizitásra való törekvése remélhetőleg segít abban, hogy a szubjektív visszaemlékezéseket igyekezzem minél jobban a dokumentált történésekkel kontrollálni. A kívülről jött ember másik előnye, hogy nem áll senkivel érdekkapcsolatban, így magam választhattam meg beszélgetőtársaimat, kérdéseimet. Természetesen minden szelektálás igazságtalan, s a nem szakmabeli talán még könnyebben véthet hibát. Ugyanakkor ez talán neki könnyebben meg is bocsátható. Ha egy szakmabeli hagyna ki egy ilyen összeállításból arra érdemeseket, az bizonyára konfliktusokhoz, sértődésekhez vezetne, egy kívülről jött ember esetében talán könnyebben írják ezt a szerző tudatlanságának számlájára. De higgye el a kedves olvasó, hogy magam is sorolni tudnám azon személyek nevét, akiknek helyük lenne ebben a kötetben, ám valahol meg kellett húzni a terjedelmi határt!

Ha ez a kötet hasznosnak bizonyul, akkor biztosan folytatni fogja valaki a mozgalom főszerplőinek megszólaltatását. Ugyanakkor szeretném remélni, hogy az itt szereplők közül senki sem érdemtelenül került a kötetbe. Ráadásul a véletlen valahogy úgy hozta, hogy nem csak személyes történetüket, vagy együttesüket mondják el, hanem szinte minden interjúalany sorsán keresztül a táncházmozgalom, a magyar népi kultúra történetének és megőrzésének problematikája, a történelmi Magyarország különböző tájainak eltérő adottságai, a mai intézményrendszer stb., stb. egy-egy újabb aspektusból tárulkozik fel. Én magam nagyon élveztem, ahogy a beszélgetések során nem csak személyükben is kiváló emberekkel ismerkedtem meg, hanem újabb és újabb ablakok nyíltak meg előttem

Kiadó: Hagyományok Háza, Budapest, 2003.

magyarágismeretünk vonatkozásában. Remélhetően a kedves olvasó is hasonló szellemi kalandként éli meg a beszélgetéseket!

Az interjúk kezdetben nem a kötetbe foglalás szándékával készültek. Ezt jól jellemzi az a tény, hogy az első két interjú elkészítése között egy év telt el. A többségük először az Új Helyi Naglóban jelent meg, de 2001 eleje óta a folkMAGazin is rendszeresen közölte őket. Csak az elkészült interjúk számának növekedésével merült fel a gondolat, hogy talán hasznos lenne valamennyit egy kötetbe gyűjteni. Ezután már inkább gondolkodtam egy könyv nyújtotta terjedelmi lehetőségekben, míg kezdetben tekintettel kellett lennem a folyóiratokban szokásos terjedelmi korlátokra. Egyedül ez magyarázza a beszélgetések hossza közötti különbséget, nem pedig az interjúalany jelentőségét minősíti az oldalszám. Helyenként az interjúalany által képviselt intézmény vagy tájegység bemutatása is hozzájárult az átlagosnál nagyobb oldalszámhoz.

A fentiekből következik, hogy az interjúk immár negyedik éve készülnek. Időközben természetesen a könyv szereplőivel újabb események történtek, esetleg együttesek szüntek meg, vagy az utóbbi hónapokban is megváltoztak összetételükben (pl. Gajdos, Csík), elnevezésükben („Fonó” lett a „Hegedős” [Ebben a szerzőtéved – a szerk.] stb. Mégis célszerűnek láttam, hogy a lejegyzett beszélgetéseket eredeti állapotukban hagyjam meg, keletkezésük idejének és helyszínének megjelölésével.

A beszélgetéseket fényképek egészítik ki, főleg a táncházmozgalom induló éveiből és a közelmúltból. Vannak közöttük archív és egészen friss felvételek, amatőr és professzionális képek. Ezúton szeretnék köszönetet mondani a fényképek készítőinek és a Táncház Archivumnak, hogy a fotókat rendelkezésemre bocsátották.

Abkarovits Endre

KilencKissFerenc

– PORTRÉFILM –

Az Etnofon Népzenei Kiadó elkészítette első filmjét. Az ismert népzeneészről szóló portrét Vándorjelek munkáccimmal forgatták. Végül a stáb úgy döntött, hogy KilencKissFerenc címmel kerüljön a közönség elé. Az alábbiakban a film forgatókönyvéből adunk közre néhány narrációt.

A vándorló népek – a nomádok – helyváltoztatásaik során bizonyos jeleket hagytak hátra az utánuk jövő törzsbéli rokonaiknak. Az utak mentén vesszőből, lószőrből, hajszálakból, fába vésett rovátkákkal, esetleg apró tárgyakkal kiegészített üzeneteket helyeztek el számukra. Ezek a vándorjelek.

(A vándorjelekről)

Az idő múlása bennem a szakadatlan, tempós vonulás érzetét kelti. Mintha állandóan úton volnék, mennék valahová. A képzeletet nem fékezi gravitáció, így bárhová eljutok. Hazatérni, megpihenni, jó. Olyankor megáll az idő. Nem indulok sehová üres kézzel, de mindenhol hozok is valamit. Egy rozsdás torokból kiszakadt éneket, egy sárgaréz ptykét a völegény dolmányáról, a menyasszony mosolyát, cimbalomzengést, hegedűajájszót, vagy elhullatott szarkatolat, üres darázsfaszket, vízmosás kavicsát, gyerekkuncogást, kasza pengését, estéli szavakat, reggeli imát, vagy csak egy kifakult képet: a hernyósehelyem kendőn áttetsző, megbarnult múltat. Közben dalokat dúdolok. Nomád vándorlásaim hátrahagyott jelei ezek. Eső mossa, nap szárítja, szél porlasztja őket. Nem remélem, hogy az utánam érkezők érteni fogják üzenetemet, de nem tehetek mást. Fúvom az énekelem...

(A származásról)

A vér szerinti származásnál sokkal döntőbbnek tartom a nyelvi, kulturális, vallási és történelmi kötődést egy közösséghez. A legújabb genetikai mintavételek összehasonlítása alapján, pl. a finnekkel való rokonságunk teljesen megdőlni látszik. A finnek át is írták már a tankönyveiket, ennek ellenére a magyarok iránti rokonszenvük mit sem változott. Tisztában kell lennünk azzal, hogy a magyarság alapvetően keverék nép volt már a honfoglaláskor is. Azóta mi minden történet velünk itt a Kárpát-medencében, hát még azon túl! Rengeteg idegen hatás ért bennünket, amelyből nagyon sokat hasznunkra tudunk fordítani, de legalább annyi kárrunkra is vált. Viszont kialakult közben egy sajátos, kollektív memotechnikai módszerünk, amely segítségével hosszú időn át meg tudtuk őrizni a számunkra fontos információkat. Erre a módszerre mellest még ma is igen nagy szükségünk van, mivel a történelemhamisítás napjainkban is zajlik. A népi emlékezet, a népi műveltség és a szóbeliség ezért is rendkívül fontos a kelet-európai ember számára. Szerepét alábecsülni ostobaság.

(A türelemről)

Az a legnagyobb baj, hogy keveset gondolkodunk. Az eseményekből ezért ritkán szűrjük le a tanulságokat. Elkorcsosult ösztöneink irányítják létünk, és inkább vakon, de annál harsányabban bukdácsolunk valamilyen mások által kijelölt úton. Mert így egyszerűbb, vagy mert nem jut időnk

az elmélyülésre. Pedig az idő szüli a gondolatot, a gondolat a türelmet, és abból sarjad a megértés. Szánalmas loblólsunk közepette ennek vagyunk leginkább híján. Vajon bányan szentelünk időt – két futva felhőrpintett fröccs között – annak, hogy egyáltalában felfogjuk a szavak jelentését? Hány ember tudatáig jut el, hogy milyen összefüggések láncolata rejtőzködik egy-egy naponta használt szavunk mögött, mint pl.: Unió, Euró, Világzene, Világpolgár, Világbank, Latornemzet, Ügynöktörvény, Státusz törvény, Genocidium? Jobboldali, Baloldali, Polgári vagy Liberós, Nemzeti vagy Multikulti, Keresztény és Terrorista, Stephen King vagy Király Pista? Kevesen. Pedig nem kell ehhez meditálni, relaxálni, átlényegülni, csak egy kicsit gondolkodni. Ehelyett mi inkább bután bordjuk a téglát vezényszóra és megveszekedett önteltséggel új Bábeltornyot építünk.

(A vallásról)

Mivel az ember számára talán Isten a legfontosabb, ezért próbálja gyakran egy-egy nép a saját istenét a másikra erőltetni. Ki békésebben, ki agresszívan. De az is lehet, hogy mindez csak ürügy a háborúságra, hiszen minden vallás valahol ugyanarról szól. Körösi Csoma Sándor azért időzött Tibetben olyan hosszan, mert a buddhista kánon háromszáz vastag kötetét bújtta, s a kereszténység és buddhizmus közötti rokon vonásokat kutatta. Engem reformátusnak kereszteltek, és igyekszem is ennek megfelelni: a reformáció tanait, művelődéstörténeti vonatkozásait tiszteletben tartom, próbálok minél jobban megismerni. Viszont elfogadom és tolerálok mindenki más igaz hitét. Gyakran belelapozok a Talmudba is, nagyon tanulságos. Kedvenceim az upanisadok, a hinduk legrégebb titkos tanításai. Íme az egyik: Az Úr lakozik mindenben, mi a világon él s mozog. Fogadd el, amit ő rád hagy, és ne kívánd a más javát.

Aki az összes lényeket önmagában találja meg, s minden lényben magát látja, az többé már semmitől se fél.

Vak sötétségbe buknak le a tudatlanság hívei, de még nagyobb sötétségbe, kit dőlőfössé tesz a tudás. A démonok világa az örök sötétség vak hona: oda zuhan, ki testében igaz Énjét gyilkolja meg.

Aki egyaránt ismeri a létet és a pusztulást, Pusztulása halált győz le, ám léte öröklébe visz.

Tedd, ami kötelességed, s éld száz évig az életet: ha így teszel és nem másként, a testből rád szenny nem tapad.

(Az áruulásról)

Sokat beszélünk ma az értékrend válságáról, a megsebzett bolygóról, a kizökkenő világról, az értelmiség felelősségéről, árulásáról. Mindezen bajok gyökere a jellemtelenség, amely általában a civilizációk vesztét okozza. Én a jellemtelen embert topornak hívom. Egy román mondás alapján mégpedig, ami így szól: coade de topor, azaz a fej-

sze nyele. Amely ugye egy nagy gonddal megmunkált fadarab, ami aztán segít kivágni az erdőben maradt társait. A toporok egyik fajtája nálunk a paramagyar. Elég sok ilyen munkálkodik közöttünk, de könnyen felismerhetők.

(Östulok)

Östulok voltomra nincs magyarázat. Nem tehetek róla, de számomra csak az az ember izgalmas, amelyik kozmikusán éli meg az életet, aki átkoz, szeret, harcol, békiül, fohászokodik, csügged, lázad és sirat. Aki nem él közönyösen. Ezért is alakult ki egyfajta plebejus kötődésem, mert a gazdagok ma már általában nem ilyenek. Nem ismerik fel a felelősségüket sem, így saját szerepükkel sincsenek igazán tisztában. Régen az arisztokrácia sokkal több értéket hozott létre, mint ma. Ezért is becsülök többre egy kirgiz hősi éneket, vagy egy Bach korált, mint mondjuk Elton John bármelyik himnusznak kikiáltott és jó pénzért eladott szerzeményét.

(Türelő felszerelés)

Tudtuk kölyökkorunkban, hogy amit az iskolában tanulunk, abból sok minden nem igaz. Ezért kíváncsian hallgattuk az idősebbek elbeszéléseit, vagy lenyúltuk a könyveket apáink és nagyszüleink polcáról. Legkedvesebb olvasmányaimat, ezeket a vékonyka, zsebre is dugható könyvecskéket már csak érettebb fejjel fedeztem fel, de azóta is, mint egy türelő felszerelést, mindenhol magammal viszek közülük néhányat. Lássuk csak: Krúdy könyve, amit a nemzet Trianon utáni traumája idején jelentetett meg, 21-ben. Legfontosabb üzenete ma is időszerű: azt fogalmazza meg talán elsőként, hogy egy nemzet, illetve kultúra nem semmisíthető meg, nem forgácsolható szét pusztán új országhatárok meghúzásával. Vagy itt van Prohászka Lajos eddig felülmúlhatatlan műve a különböző nemzetek karakterek leírásának témakörében: A vándor és a bujdosó. Ugye, nem nehéz kitalálni, hogy melyik e kettő közül a magyar?

Csontváry Önéletrajza is nélkülözhetetlen a pincszerezen töltött esteken, mint ahogy Attila szabad ötleteinek jegyzéke is a mámorosabb éjszakákon, ha meguntuk Ady Endre lumpolásainak krónikáját, szintén Krúdytól. Nem tudom, legutóbb melyik asztalon felejtettem Latinovits Ködszurkálóját vagy a brahmanok titkos tanításait, de azok is gyakran elkísérnek hosszabb útjaimon. No meg a Biblia. Nem mintha vakbuzgó lennék, csak azért, mert mi a keresztény mitológiába születünk bele, és annak ismerete nélkül kétezer év művészete lenne értelmetlen számunkra.

(A nemzeti érzésről)

A nemzeti érzést kigúnyolni nincs joga senkinek. Azoknak viszont, akik ezt cinizmusból, vagy tudatlanságból mégis megteszik, meg kell tudni bocsátanunk. Vitázni nem szabad velük, mert érzéketlenek. Viszont, mikor valakik hiteltelenül túldimenzionálják a hazafiságot és lejáratják a nemzeteszmet, az megbocsájtthatatlan. Azokkal érdemes perelni. Nagy hiba az is, hogy manapság a nemzeteszme kizárólag a XIX. század példából táplálkozik. Hová lett Janus Pannonius, Balassi, Bornemissza Péter, Tinódi, Ilosvai Selymes Péter, Szenczi Molnár Albert, Mikes, Zrínyi, Bethlen Miklós, Besenyey, Berzsenyi, Batsányi, Csokonai? Hol az ő magyarságuk? Elavult lenne, dohos? Olvasni kéne őket, és minél gyakrabban idézni tőlük a fiataloknak. Helyettük ma mást kínálnak.

Nekem, aki elsősorban muzsikos vagyok, különösen a hazafias rock önjelölt táltosaitól szokott borsózni a hátam. Elképesztően kommersz zenéi világuk mellé banális és értéktelen szövegek társulnak rendszerint. Tele csupa zagyasággal a turulról, meg a sámánokról, a csillagösvényről és Csaba királyfiról, 48-ról, 56-ról és a Donkanyarról. A nemzeti érzésű emberek tömegeit szédítik ezekkel a silány kompozíciókkal. Szomorúan mondhatom, hogy gyakran sikerrel. Az a véleményem, hogy a magukra valamit is adó civil szerveződéseknek, mozgalmaknak, ezektől a hatásadás, hamis dolgoztól el kellene határolni magukat, s így talán a túltermelési válság is megszűnne ebben a műfajban.

(Vége főcím)

Apám szülőfalujában, Tiszapéterfalván, egy elhagyott vidámparkban van a világ kereke. Az arra járó magamfajta vándorok felülhetnek rá, ha az abesszin világkerék-kezelő markába nyomnak néhány aranykopejkát. Olyankor a világ kereke forogni kezd, és a vándornak úgy tetszhet, hogy a világ is forog. Ám ez csak illúzió.

Nem játszadozik a Tisza kórómalmokat hajtva a Szerelemsziget körül, nem harsognak kolomejkát tölcéses hegedűiken szelütött rutén Paganinik, mint ahogy nem ülnek lakodalmat a Királyházi plehes cigányok sem, és nem vásárolnak bocsoros mócok Feketetón. Mindez csak visszfény. Ez a világ csak a magas vízállású Kárpát medence árterében szikkadó kis tócsa tükrében magabiztosan forgó óriáskerékről tűnik létezőnek. Mert ez a világ nem valóságos. Csak álom. És muzsika.

Író, zeneszerző: Kiss Ferenc
Rendező: Kalmár András
Producer: Novák Péter

Bartók - Kodály Est a Zeneakadémián
2003. április 5-én, 19.30 órakor
A MUZSIKÁS EGYÜTTES
és
SEBESTYÉN MÁRTA
koncertje

Közreműködnek:

Farkas Zoltán (Batyú) és Tóth Ildikó (Fecske)
táncosok, és a nyíregyházi

PRO MUSICA LEÁNYKAR,
karnagy: SZABÓ DÉNES

Egy álom...

Többen Kodály-féle zenei iskolába jártunk, s életünk meghatározó részét máig a zene teszi ki. Van egy álmunk: átadni a nagyközönségnek mindazt, amit nekünk a népzene, Kodály és Bartók zenéje jelent. Ezért egy tíz éves programot indítottunk el a Zeneakadémián, az életművek más és más oldalát bemutatva.

1999-ben Alexander Balanescu hegedűművész, 2000-ben Roel Dieltiens csellóművész, 2001-ben Jandó Jenő zongoraművész, 2002-ben pedig a Keller vonósnégyes volt az est vendégművésze. Az idén a Kórus Világolimpián hat aranyat és négy világelső díjat nyerő nyíregyházi Pro Musica leánykar lesz a vendégünk, Szabó Dénes vezetésével.

Akárcsak korábban, a felcsendülő művek népzenei, néptáncos hátterét is bemutatjuk, ahogy azt Kodály és Bartók hallhatták, láthatták. A műsorban szerepelnek Kodály Zoltántól többek között népszokás dallamok (Gergely-járás), egyházi művek (Ave Maria, a 150. Genfi zsoltár), a nemzeti múltból az első királyunkat megidéző Ének Szent István királyhoz, vagy a gyönyörűsége Hegyi éjszakák. Felhangzik a Szól a kakas már régi magyar-zsidó dallam, valamint a táncmulatságokat idéző Marosszéki táncok és a Kállai kettős is.

Bartók Béla népi szövegeket használt autonóm kórusműveibe. A zenei szövet hangulata mégis gyakran népzenei előképeket idéz. Több ilyen kapcsolódási lehetőséget is bemutatunk. Elhangzik többek között: Ne menj el, Senkim a világon vagy a Leánynéző.

Miért is...?

Timár Sándor és Suzuki Jin San

Néhány éve még feltűnést keltett, az utóbbi időben viszont már-már megszokott, hogy táncházakban, sőt színpadi produkciókban is japán fiatalok magyar néptáncot táncolnak. Mégpedig nem is akármilyen technikai és stílusbeli tudásról tanúbizonyságot téve, s nem utolsó sorban: szívből jövő lelkesedéssel. Abban, hogy a magyar népi kultúrát a távoli szigetországban annyian megkedvelték, kiemelkedő szerep jutott Timár Sándornak.

– Timár Sándort, gondolom, nem kell bemutatni az olvasóknak. Másik beszélgető partneremet igen. Annyi az első pillanatban látszik, hogy távol-keleti országból érkezett, de hogy miért, az remélem, hamarosan kiderül. Sándor, mutasd be, légy szíves, a fiatalember.

T. S.: Kicsit messzebből kezdeném. Azzal, hogy miként indult számomra a „japán kapcsolat”. A Bartók Béla Táncegyüttessel 1978-ban Billingham-ben voltunk egy fesztiválon. Ott a szokásos fesztiváli kötelezettségeknek tettünk eleget. Fellépések, menettánc stb., stb. Közben volt egy együttes vezetői találkozó, ahol is egy japán úr odalépett hozzám és közölte, hogy ő Fukuokából érkezett, ahol televíziós munkája mellett a japán táncszövetség vezetője is, és régóta keresi azt a színpadi megjelenési módot, amit mi a Bartók együttesel képviselünk. Továbbá, lenne-e kedvem Japánban magyar táncokat tanítani. Erre természetesen az volt a válaszom, hogy igen! Mire hazahértünk, már várt a meghívólevél. Feleséggel útra is kerekedtünk, és hat hétig jártuk északtól délig Japánt. A nagyobb városokat mind végiglátogattuk, ahol az itteni táncmuzsika modell szerint széki táncokat kezdünk tanítani.

Persze ma már máshol kezdődik az alapok lerakása, de akkor ez annyira természetes volt, hogy nem is gondoltunk másra. A meghívás utána többször megismétlődött, s ha jól belegondolok, a mai napig tart. Az idén tavasszal a 44. utunkra készülünk, most Tokió lesz az úti cél. Munkánk nyomán sokan (és egyre többen) kezdtek érdeklődni a magyar táncok iránt, sőt szép számmal el is jöttek e miatt Magyarországra. Ma már talán több ezren vannak azok, akik szerte Japánban ismerik és tovább is tudják adni a magyar néptáncokat. Az első útjaink egyikén egyetemistákat kérdeztem, hogy miért is szeretik a magyar táncokat. A válasz nagyon bölcs volt: „számunkra minden emberi érték fontos, de ezen túl mi még rokonok is, testvérnép vagyunk. Ázsiából tíz mentetek nyugatra, mi ketre, a szigetekre.” Ezt egyébként nagyon sok Japántól hallottam. Az újabb kori génkutatók szerint is igazolni látszik ez a korábbi feltételezés. Talán e miatt érzem magam annyira otthon Japánban, s már olyan, mintha hazamennék.

Ám ezzel nem csak én vagyok így, hiszen sok itt tanuló japán fiatal gondolja ugyanezt.

A mellettem ülő fiatalember kiváló táncosom, Suzuki Jin San például, amikor a japán császárt fogadtuk Esztergomban, egy televíziós riporteri kérdésre azt válaszolta, hogy ő már csak látogatóba jár haza Japánba. Hogyan is kerültünk mi kapcsolatba... Jin San, kérlek, ezt mondd el te.

S. J. S.: Kiotóban, az egyetemen találkoztunk először, ahol én 19 éves koromban kezdtem táncolni, először nem magyar, hanem balkáni táncokat. 1998-ban hívtak egy ismerősöm az egyetem szervezésében rendezett táncintéző tanfolyamára. Ott úgy „szerepeltem”, hogy a következő évben meghívást kaptam Sanyi bácsitól, táncoljak a Timár Kamarában. Tavasszal, márci-

usban ér véget az egyetem Japánban, és én már áprilisban itt voltam.

– Biztosan hallottatok róla, hogy Marosvásárhelyen él egy japán fiú, aki már családot is alapított ott. Amikor 8-10 évvel ezelőtt a marosvásárhelyi táncházban jártam, volt egy vetélkedő, amely zenefelismerésből és a felismert zene táncbemutatójából állt. Akyo megszégyenítő magabiztossággal, magasan mindenki előtt végzett ebben a vetélkedésben. Jin San, ismered-e őt, és ha igen, egyedinek tartod-e a tudását, vagy a japánok általában ennyire felkészültek, alaposak.

S. J. S.: Én is körülbelül tíz éve ismerem Akyót. Először ő is balkáni táncokat táncolt, azokat is nagyon jól. Aztán hallottam, hogy megy Erdélybe, és a Maros együttes táncosa lett. Hogy alaposak vagyunk-e és ez jelentkezik-e a tudásban? Azt hiszem, igen. Nagyon fejelemeztetten tanulunk már kicsi kortól kezdve, mindenki igyekszik pontos lenni, amivel foglalkozik, arra nagyon figyel. Talán ezek így együtt hozzák az eredményeket...

T. S.: Ezt én is látámaszthatom, hiszen az első útjaim egyikén ért az a különös élmény, hogy táncintézés közben egyszer hátra kellett néznem, hogy ott vannak-e még a tanulók mögöt-

tem, olyan nagy volt a csend. Ez az itthon megszokott sutyorgás után sajátságos élményként maradt meg bennem. Az is előfordult, hogy az első útjainkat szervező Harada úr egyszer szóvá tett egy pár másodperces (!), reggeliről történt késésünket. Furcsa példát mondott akkor: ha egy csavargárban minden csavár elkészítésekor egy tizedmásodpercet veszünk, mekkora veszteség az sokmillió csavart tekintve a gazdaságra, így a népre nézve. Tehát a japánoknál rendkívül fontos a pontosság. Jó lenne ezt nekünk is követnünk, mivel biztos, hogy nyernénk vele. Hozzáteszem, hogy a nálunk közismerten precíznek tartott németeket sem találta Harada úr eléggé pontosnak. Természetesen mindemellett az egyéni tehetség, elszántság Japánban is hozzájárul az egyes emberek sikeréhez.

Szerencsére ezek a tulajdonságok Jin Sannál a táncban is érvényesülnek, pedig ő eredetileg matematikát és biológiát tanult az egyetemen. Ma a napi táncos munkája mellett (szólistája a Csillagszemű és a Timár Kamara együtteseknek) a zsámbéki főiskolán táncdrámát tanul, részt vesz a táncvezetői tanfolyamon, asszisztensként is

közreműködik. Kitűnő emlékezőtehetsége, a matematikai és biológiai ismereteivel kiegészülve, nagy segítséget jelent az együtteseimben.

– A távoli rokonság ismeretében, van-e hasonló felfogásban értelmezett hagyományörzés a két országban?

S. J. S.: Az, hogy mi szigetország vagyunk, természetes védernyőként hatott a különböző művészeti áramlatokkal szemben. Ezek főleg csak az utóbbi időkben, a XX. században értek el bennünket. Mivel Magyarország

nem sziget, az áramlatok megjelenése szinte természetes folyamat volt, sőt, még a különböző nemzetiségek is hatottak egymásra. De ott, ahol volt elszigetelődés (Gyimes, Moldva), hasonló módon maradtak meg a régi hagyományok.

T. S.: Érdekesgként hadd jegyezzem meg, hogy akár kínai, akár japán viseletdarabokat hozunk onnan, azok a magyarokkal feltűnően sok hasonló jellegzetességeket mutatnak, formában, színben egyaránt, néha akár rimóciák is lehetnének. Talán az a vonzódás, ami a mai japán fiatalokban megvan a magyarországi kultúrák iránt, innen is eredeztethető.

– A korábban említett „védernyő” a technika csodáival, az információ szabad áramlásával szemben mára jelképpé vált. Mennyire alakítja, formálja (deformálja?) ez ma a japánokat?

S. J. S.: Sajnos nem jó irányban hat. A gyerekeknél is kezd lazulni a fegyelem, az utcajép is változik az utóbbi időben. Nem, azt hiszem, nincs jó hatással ránk...

T. S.: Ezt sajnos csak megerősíteni tudom. Bár emellett azt is el kell mondani, hogy – a befogadás nyitottságán túl – a tradíció megőrzése továbbra is általánosan elfogadott, mondhatni közös akarat nemcsak Japánban, de az egész

Távol-Keleten. Nálunk ez sajnos könnyebben megy, hamarabb adjuk fel a tradíciókat.

S. J. S.: Nálunk talán a többistenhitben rejlik az egyik lehetséges válasz, hiszen az a mással szembeni türelemre, annak elfogadására tanított. Együtt voltak (vannak) jelen a shinto, buddhizmus, taoizmus, később a kereszténység képviselői.

– *Az elmúlt 25 év milyen „Timári” nyomot hagyott Japánban?*

T. S.: Amikor legutoljára ott jártam, egy japán kislány tisztán csengő hangon énekelt magyar népdallal fogadott. Tíz évvel ezelőtt a szülei hozzám jártak táncokat tanulni, és ők már maguktól adják tovább ezt a kultúrát, mert magukhoz közelállónak találják. Talán nem is kell ettől érzékletesebb példa. Jó hír még, hogy a „Néptáncnyelven” c. könyvem és videó mellékletét lefordítják és kiadják Japánban. Azért is szeretik az általam alkalmazott módszert ott, mert nem valamiféle egyedül elfogadható irányzatként jelenik meg, hanem mint egy lehetséges eszköz a saját kultúra jobb megismeréséhez.

Érdekes ellentéttel találkoztam, amikor Amerikában tanítottam. Egyik alkalommal egy résztvevő kikérte magának, hogy a már megismert lépéseket szabadon úgy használja, ahogy neki jól esik. Nem! Mindig mondom meg, hogy mikor előre, mikor hátra, jobbra, balra, melyik lábbal, stb. Akkor világosodott meg előttem, hogy az önálló személyiség kifejlődésében mekkora szerepe van a hagyománynak. Ez Amerikában ugye másképp van, ott ez nem ilyen szükségszerű.

– *A közeljövőt illetően milyen terveid vannak?*

T. S.: 2003. június 2-án az Erkel Színházban ünnepeljük a „Csillagszemű” 10 éves jubileumát. Nagy izgalomban vagyok, mert éppen a Bartók Béla Együttesnél készült Nagy László: „Táncbéli táncszók”-at próbáljuk. Nagy örömmel a mai fiatalság hasonló lelkesedéssel, szeretettel fogadja a darabot, mint mi annak idején. Olyan erő sugárzik belőle, hogy akkor be is tiltották, nem táncolhattuk. Ma sem vesztett a tűzből. Ezenkívül részt veszek a pedagógusok képzésében a zsámbéki katolikus főiskolán.

Nagyon fontosnak tartom, hogy a megszerzett koreográfusi tapasztalataimat át tudjam adni, ezért szeretném ezt is megjelentetni. Sajátságos a mi kultúránk. Szabad, önálló, nagyon sokat és jó irányba tud nevelni az ifjúságon, a világ felé pedig nagyon jó üzenethordozó. Bár mely nép számára segítség lehet modellként az, ahogy mi ezt ébren tartjuk. Azt hiszem, nagyon jó példát mutatunk ezzel a világnak hagyományörzésből.

S. J. S.: Mi eddig még nem beszélünk róla, de Sanyi bácsi, miért is hívott pont engem az együttesébe?

T. S.: Nehéz rá felelnem, sok összetevője van. Eddigi beszélgetésünkben talán meg is található a válasz. Lényeg az, hogy nem bántam meg, örülök, hogy így alakult.

– *Jin San, milyen hosszúra tervezed a magyarországi tartózkodást?*

S. J. S.: Én már örökre itt maradok.

Hollókői Lajos
(A fotó a szerző felvétele)

Hol marad a hitelesség?

Egy Căluș a XVI. Békéscsabai Szólótáncversenyen

A 2003-ban megrendezett szólótáncverseny pozitívumai között engem egy Kárpát-medencén túli tánc megjelenése töltött el a legnagyobb izgalommal és érdeklődéssel. Sajnos, személyesen nem lehettem jelen, de éppen ezen tánc videofelvételének megnézése után határoztam el, hogy tollat ragadok, mivel érteetlenül állok mind a táncos teljesítmény, mind a zsűri döntése előtt.

Öt évvel ezelőtt Fügedi János a Magyar Tudományos Akadémia kutatója mutatta meg nekem saját gyűjtésén a Căluș termékenységvárázsló, gyógyító rítust és a hozzá kapcsolódó táncokat. Az azóta eltelt években többször volt szerencsém Olténiában (Románia), mai szűkebb hazájában filmre venni, illetve tanulmányozni ezt a nem mindennapi szokást, az ott élők segítségével. Így a táncokat is sikerült valamelyest elsajátítanom. Tapasztalataimat 2000-ben a Magyar Táncművészeti Főiskola néptánc-pedagógus szakán diplomamunkámban összegeztem. Az általam filmre vett gyűjtések egyike már két éve a Hagyományok Háza filmarchívumában megtalálható. Tavaly augusztusban a meghívásomra Olténiából (Optasi Magura faluból) ideutazott két tucat Căluș rítust bemutató táncos – azaz călușari vagy călușari –, akiket volt szerencsém hazánk néhány folklor fesztiváljára elkísérni. Így történt, hogy tudomásom szerint először vehettek filmre az olténi Căluș rítust Budapesten, a Hagyományok Házában. Az említett filmarchívumban ez a felvétel is megnézhető.

Mivel személy szerint nekem ez a harmadik találkozásom színpadra állított Căluș-sal, úgy gondolom, szóvá kell tennem néhány dolgot, mielőtt a valóságtól még távolabb álló produkciók születnének.

A Căluș rítus táncai eredeti formájukban csak Pünkösdkor láthatók. Szigorú szabályok és törvényszerűségek jellemzik, melyeket még a táncosok fölött teljhatalommal rendelkező táncvezető, a Vătaf sem szeghet meg. A rítus legfontosabb táncai a Plimbarea (séta), a Miscarea (aprózó, figurás) és a Hora Mare (nagy óra). A rítust lezáró órán kívül mindkét táncnak fálvanként számos eltérő változata él. Figurakészlet és szerkesztésmód tekintetében azonban mind egyazon elven alapzik. A Căluș, mint Románia nemzeti tánca, hazájában már jó pár éve jelen van a színpadokon (Căluș fesztivál – Caracal). Ezek a produkciók formailag és motívikailag is a színpadi megjelenéshez és a nézők elkápráztatásához idomultak. Sok ilyen filmre vett színpadi Căluș-t is lehet találni egészen régi gyűjtéseken, de ezek néprajzi szempontból sajnos hasonlóan hiteltelenekek, mint a Békéscsabán díjazott căluș táncok.

Ezen sorok alátámasztásaként néhány mondat a produkcióról. A Căluș-t, mint rítust csoportosan táncolják, csak férfiak. Ritkán azonban előfordul – ha két csapat találkozáskor versenyre kerül sor, vagy a házigazdának akarnak kedveskedni –, hogy a legjobb táncosok egyenként szólóban is megmutathatják tudásukat. A szólók improvizatívák ugyan, de csak a rítus tradicionális szerkezeti keretein belül. A táncosok ebben az esetben a Sirba és a Miscarea nevű táncok közül választhatnak, amelyeknek természetesen dallamaik és figurakészletük is különböző. Szóló esetén, ha a

táncos egyiket vagy másikat rendel, azok figuráiból leggyakrabban improvizált folyamatot táncol, tánc tudásának megfelelően.

A szólótáncversenyen először Plimbarea dallamokat hallhattunk, a tánc viszont hol azok figuráiból, hol pedig a Sirba tánc lépéseiből tevődött össze. Ez a jobban ismert táncok nyelvére lefordítva olyan, mint ha valaki széki csárdás zenére hol forog, hol pedig hétépítést táncol. A Plimbarea tánc zenéjét és motívumait melleles szólóban soha nem adják elő.

Mivel ez a tánc nem szórakozási formában él, a megszokott táncos-zenész kapcsolat itt nem érvényesül. A versenyen elhangzott bevezető ordítás után táncban semmi nem történt, a második gyors részben viszont a zenekar hagyta abba kétszer is a kíséretet a táncos látható, hallható utasítása nélkül. Az előadás színpadi show-tánc jellegét tehát a táncos előadásmód mellett a zenekar is alátámasztotta. A zenével kapcsolatban az is említésre méltó, hogy Olténiában a Plimbarea tánc bizonyos lépéseire a primás meghatározott dallamrészeket játszik. Erre szintén láthattunk ellenpéldát a színpadon. A lépésváltásokat a zenész a Vătaf táncosoknak szóló kiáltásaiból tudja követni. A produkció második felében látható Miscarea dallamokra előadott tánc már kicsit közelebb állt a valósághoz, de a motívumsor kétszeri elkezdése legalább olyan furcsa, mint a kalotaszegi legényes pont elején eltáncolt két nyitó, vagy bevezető figura.

Végezetül, de nem utolsó sorban az előadásmódról is illik még szót ejtenem, mert volt szerencsém élőben is látni néhány kiváló szólótáncost a rítus alkalmával. A duhaj handabandázással szemben sokkal hitelesebb lett volna az a maximális erőfeszítést igénylő, magabiztos és néha az extázisig fokozódó tiszta táncolás, amely a filmfelvételeken is látható. Ezek után nem is tudom, kit sajnálnak igazából: azokat a táncosokat, akik ezenél nagyságrendeknél kisebb hibákért már a selejtezőkön kiesnek, azt, aki egy ilyen produkció után szólótáncosi díjat kap, vagy a zsűrit, aki ezzel a döntésével utat nyitott az eddig kevésbé ismert területek megkevesébe ismert táncainak színpadra viteléhez.

Véleményem szerint a szabadon választott kategóriában a táncosnak olyan táncval kellene indulnia, melynek motívumain keresztül saját egyéniségét mutathatja meg, nem pedig saját tudásának bizonyításához kellene felhasználnia a táncokat. Szerencsés lenne még az is, ha képerces kis koreográfiai helyett tényleges rögtönzött táncfolyamatokban gyönyörködhetnének.

Ezzel a néhány sorral úgy érzem, tartoztam az ott élő rítusnak, adatközlöknek, valamint mindenkinek, aki hasonlóan gondolkodik a hagyományörzésről.

Ónodi Béla
néptánc-pedagógus

Ártatlanságom elvesztése

Élménybeszámoló a Békéscsabai Szólótánc Fesztiválról

Több éves gondolkodás után tavaly úgy döntöttem, hogy elindulok a Békéscsabai Szólótánc Fesztiválon. Hezitálásom oka az volt, hogy véleményem szerint a táncot nagyon nehéz egységes kritériumok alapján értékelni. Végül azért indultam el, mert a két kötelező anyag párosban, a tyukodi csárdás és friss, valamint a feketelaki csárdás és friss is közel áll a szívemhez.

Mivel sem a párom, sem én nem indultunk még ilyen versenyen – bár korábban kétszer nézőként részt vettem a döntőn –, nem igazán tudtuk, hogy mire számíthatunk az első lépcsőfokot jelentő válogatáson. A meglepően jól szervezett székesfehérvári selejtezőn a zsűri, Hortobágyi Gyöngyvér és Lévai Péter rendkívül korrekt értékelést tartott. A nap egyetlen gyenge pontja a Ludas zenekar tánc-kísérő zenéje volt. Táncosként nem tisztem zenei értékelést adni, de felismerem a jó muzsikát. Ez nem volt az. S ez nem kizárólag az én véleményem. A tempók az előzetes kérések ellenére sem stimmeltek, a tyukodi csárdás nem volt elég feszes, ráadásul a feketelaki párost négy húros bőgőn kísérték. Szerencsére a zenészek a döntőn már felkészültebben muzsikáltak, habár erről erősen megoszlott az indulók véleménye.

Ha a szervezők a táncosoktól megkövetelik a magas szintű, stílusos előadásmódot, akkor jogosnak tűnik a kérdés, hogy a zenészekkel szemben miért nem érvényesül ez az elvárás. A szervezők talán kikérhetnék valamelyik szakmai szervezet véleményét, hogy a kötelező táncok zenei anyagát melyik zenekar játssza leghitelesebben. Ugyanakkor szerencsés lenne, ha a kötelező anyagokat több zenekar kísérné, hogy a zenészek ne fáradjanak bele a monoton muzsikálásba. Tudom, hogy ehhez is, mint a háborúhoz, három dolog kell: pénz, pénz, pénz, de a színvonal emelkedése mindenképpen megérné ezt a befektetést. Fontos lenne végiggondolni, hogy ha a kötelező táncok között szerepel legényes, akkor hosszú az előírt két perces időkeret, mivel a paraszt táncos sem táncol tíz-tizenkét pontnál többet. S ez egyébként sem túlélési, hanem táncverseny. A szabadon választott táncok időkeretét viszont érdemes lenne harminc másodperccel fölemelni, mivel vannak olyan táncok, amelyekben a hosszú dallamok miatt nehéz megosztani a rendelkezésre álló időt. Gondoljunk arra, hogy ha egy román páros táncban kettéosztjuk a két percet forgatósra és frissre, akkor igazából egyik táncípust sem tudjuk teljes szépségében megmutatni.

A fesztivál zsűrije korrekt, építő jellegű szakmai értékelést adott. Két dologról viszont mindenképpen említést kell tennem. Sokak véleménye szerint kevesebb gyöngy és sarkantyú kiosztásával magasabb szintű munkára lehetne ösztönözni az indulókat. Másrészt – s talán ez a fontosabb – a zsűrinek ki kellene irtania a kétperces koreográfiákat. A kiírásban improvizáció szerepel, a nézők és jó néhány táncos véleménye szerint azonban a negyvenegy szabadon választott produkcióból hat-hét volt valóban rögtönzés. Vajon miért nem merik vállalni a táncosok a rögtönzést? És miért nem rendelte vissza a zsűri a kérdéses eseteket (legalább a díjazásra esélyeseknél)? Ha nem válaszoljuk meg ezeket a kérdéseket, akkor a fesztivál azokat a táncosokat veszítheti el, akik komolyan veszik a kiírást. Vagy rosszabb esetben ők is beállnak a sorba, és koreográfiát készítenek. Ezekre a kérdésekre, remélem, a következő fesztivál választ ad.

A Békéscsabai Szólótánc Fesztivál fontos találkozási hely, ahol a táncosok felmérhetik, hogy milyen szakmai munka folyik a különböző táncos műhelyekben, és lehetőséget ad a véleménycserére is.

Gratulálok minden indulónak, különösen azoknak, akiknek munkáját a zsűri díjakkal honorálta.

Tompa Attila

XVI. Országos Szólótáncfesztivál

— 2003. január 11. —

Zsűri: dr. Felföldi László elnök, Németh Ildikó, Lévai Péter, Szücs Gábor, Hortobágyi Gyöngyvér

A XVI. Országos Szólótáncfesztivál döntője minden eddigi fesztiválnál magasabb színvonalat hozott. A táncosok az egész magyar nyelvterületről mutattak be élményszerű, stílusos táncot. A bemutatott táncok mélyreható stílusismeretről, igen magas szintű technikai felkészültségről tanúskodtak. Külön is megjegyzendő, hogy a kiváló tánc tudás mellett az előadók nagy figyelmet fordítottak a népviselet igényes összeállítására, a zenével való minél tökéletesebb összhangra, a hagyományos tánc előadási körülményeire, amellyel produkciójuk még magasabb színvonalúvá vált.

Örökös Aranygyöngyösök:

Csurák Ildikó, Ignác Gabriella, Spisák Krisztina (Nyírség Táncgyűttes)

Örökös Aranysarkantyúsok:

Fitos Dezső (Budapest Táncgyűttes),
Hlinyánszky Tamás (Zemplén Táncgyűttes),
Kádár Ignác (Budapest Táncgyűttes),
Széphalmi Zoltán (Gödöllő Táncgyűttes),
Teremi László (Nyírség Táncgyűttes)

Másodszor Aranygyöngyösök:

Dobos Beáta és Vajai Franciska (Jászság Népi Együttes)

Másodszor Aranysarkantyúsok:

Dudás Dániel (Jászság Népi Együttes)

Aranygyöngyösök (első alkalommal):

Bárdos Zsuzsanna (Szinivölgyi Táncműhely),
Delbó Krisztina (Budapest Táncgyűttes),
Farkas Lilla és Mlinár Mária (Balassi Táncgyűttes), Péter Zsuzsanna

Aranysarkantyúsok (első alkalommal):

Busai Norbert, ifj. Mlinár Pál (Balassi Táncgyűttes),
Kovács Levente (Jászság Népi Együttes), Molnár Gábor (Alba Regia),
Poprádi Csaba (Szinivölgyi Táncgyűttes),
Ugyan Attila (Nyírség Táncgyűttes), Vaszkó János (Balassi Táncgyűttes)

Közönség-díjasok:

Farkas Lilla (Balassi), Kovács Levente (Jászság), Vaszkó János (Balassi)

Vásárhelyi László-vándordíjas: Kádár Ignác (Budapest)

Osskó Endréné-vándordíjas: Bárdos Zsuzsa (Szinivölgyi Táncműhely)

A Békés Megyei Önkormányzat különdíjasai:

Fehér Anikó és Bak Tamás (Balassi Táncgyűttes)

Junior-díjasok:

Illés Dániel (Figurás Táncgyűttes),
Poprádi Anikó (Szinivölgyi Táncgyűttes),
Ramasz László (Ajka-Padragkút Táncgyűttes)

A Martin György Néptáncszövetség különdíjasai:

Széphalmi Zoltán (Gödöllő), Ugyan Attila (Nyírség)

A Viharsarok Néptáncszövetség különdíjasai:

Kiss Anita és Maródi Attila (Szinivölgyi Táncgyűttes)

A Nyírség Táncgyűttes Tyukodi-küöldíjasai:

Péter Zsuzsanna és Busai Norbert

Nemzetközi néptánc táborba kaptak meghívást:

Körösi Katalin és Tolvaj Róbert (Szinivölgyi Táncműhely)

A Jászság Népi Együttes különdíjasai:

Péter Zsuzsanna és Busai Norbert

A Magyar Népművészetért Alapítvány (MÁNE) különdíjasai:

Sikentáncz Szilveszter (Magyar Állami Népi Együttes)

A zsűritől könyvtalványban részesült:

Molnár Péter (Mecsek Táncgyűttes)

Marsi János cipész különdíját kapták:

Hercz Beáta és Hercz Vilmos (Debreceni Népi Együttes)

Kárpátia

Moldvahon I. – Vásár

Ars poetica

Az ismétlés és imitálás – bár kétségtelen, ez a tanulás első fázisa – önmagában nem szolgál épülésünkre, csak ha folyamatos és tudatos mély megértéssel, összegzéssel, szakmai tudással és igénnyel párosul. Ezt célozza az a műhelymunka, amit városi kamarazene-karként a Kárpátia végez. Ha felismerjük és foglalkozunk belső zeneiségünkkel, akkor az nyitottá válik, így könnyen ráhangolódhatunk olyan zenei történésekre is, amelyekről nagy tér- vagy időbeli távolság választ el. De hogy mi az, amivel ténylegesen kölcsönhatásba kerülünk, egy erősebb vonzás irányítja. Ilyen vonzás a tradíció, a lelki alkat és a zenei igény.

A népzene minduntalan újjászületésében, újrafogalmazásában nagy szerepe van a népek együttélésének. Megértéséhez jó példa Moldova, melynek sokszínűségéről így ír Dimitrie Cantemir moldvai fejedelem és történetíró az 1700-as évek közepén „Alig hihető, hogy egy nagyságára nézve Moldvával egyenlő tartományban annyiféle és egymástól különböző nép élne, mint Moldvában. A moldvaiak mellett (...) még élnek: görögök, albánok, szerbek, bolgárok, lengyelek, kozákok, oroszok, magyarok, németek, örmények, zsidók és sokgyermekes cigányok.”

Távoli, de mégis ismerős, tarka valóság lehetett ez. Olyan világ, ahol senki nem kapta fel a fejét, ha az országban előforduló tucatnyi nyelv másikon szólt meg valaki. Olyan világ, ahol az együtt élő népek kavargó sokasága egymástól való tanulást is jelentett.

E sok nép, kik vallásukban és szokásaikban oly nagy különbözőségekkel, de amellett – az egy földön való élés áldásos eredményeként – sok rokonsággal is bírnak, egy helyen találkozhatnak mindig, ez pedig maga a vásár.

Hívjuk segítségül képzeletünket: Jászvásári piactér, 1782. Körülöttünk örökké hullámozó, színes kavalkád. Ha a padon ülve szemléljük, rohanó, nyugtalan, ha pedig az úton járva, szemlélődő, mozdulatlan. Görög kereskedővel alkudozik a lányát kiházásító máramarosi gazda. Egy bolgár csavargó kedvenc nótáját húzatja a közeli fogadóban. Nemrég eltemetett férje emléke kíséri a bukovinai asszonyt. Fialat csángó házaspár próbál túladni csöppnyi felesleges termékén. Hegedűszóra táncoltatja medvét az öreg cigány, felesége az ekhósszekéknél szelmet jósol.

Mint láttuk, belső zeneiségünk – mely a természetes intelligencia részeként született adottság – fejleszthető, érzékenyebbé tehető és erre rengeteg út létezik. Ez a mi utunk.

Kárpátia

Új CD Gázától és barátaitól

A „Budapesttől Kommandóig” cím kicsit megtévesztő, beugratós. Aki nem járt ezen az eldugott erdélyi településen, az most nem érti, „hogya kerül a csizma az asztalra?” Mármost a magyar fővárosnak mi köze lehet egy harci alakulathoz?! Nos, Kommandó az erdélyi Háromszékben, Sepsiszentgyörgytől 50 km-re található kis falu, fenn a hegy tetején, körülbelül 1000 méter magasan, a Keleti- és Déli-Kárpátok csücskéjénél. Deák Gyula, a sepsiszentgyörgyi Háromszék Táncegyüttes igazgatója immár ötödik alkalommal rendezi meg ott azt a néptánc-tábort, ahol százcsovásai és örköi cigánytáncokat lehet tanulni. Ez utóbbinak a zenéjét pedig jómagam szolgáltatom a kezdetek óta, hol a Gázsa zenekarral, hol pedig régi zenész barátaimmal.

Az öt évvel ezelőtt megjelent szólólemezem után ezen a CD-n – egy szám kivételével – a Gázsa zenekar mutatkozik meg több zenészbarát társaságában. Az egy kivétel a Budapest Táncegyüttes zenekaraként működő formáció – amit szintén Gázsa zenekarként szoktak emlegetni, lévén, hogy ott is én vagyok a vezető primás, idestova tíz esztendeje. Az évek során többször változott a zenekar összetétele. Legutóbb éppen Felvidékről csatlakozott hozzánk egy primás, ő „hozta” azt a kürti anyagot, amivel indul ez a „zeneutazás” a kommandói tábor felé.

A második állomás egy rövid kiruccanás a magyarországi románokhoz, akiknek a zenéjét erdélyi létemre jobban szeretem, mint az otthoniakét!

Kalotaszeg mellett csak úgy elmenni nem lehet, különösen egy népzeneésznek nem. Meghívott zenészbarátaimmal együtt azt kívánjuk bemutatni, hogy azonos dallamokat hogyan szólaltattak meg különféle falusi hegedűsök ezen a vidéken.

A következő füzesi ritka fogásolás azért kapta az „Emlék” nevet, mert azt már annak idején a Bodzafa együttesrel bakelitlemezeire játszottuk, de ki hallgat ma már ilyet... Aztán rögtön egy másik mezőségi falu jön sorra, ahol megboldogult legénykoromban sokat muzsikáltunk bálókat, lakodalmakat. Ez meg ennek állít emléket.

Zenei párbeszéd, a cifrák „szószátyárkodása”, „kánonkodás” – ezek mind a cimbalom-hegedű „párbajt” fedik, ami zenei közbjátékok hada egy magyarói verbunk körül. A parasztszenészek ezen a Maros menti vidéken előszeretettel használják a dallamok utáni, szünni nem akaró „cifrázást”, innen az ötlet.

És megérkeztünk az örköi zenéhez. Első hallásra nekem az volt a véleményem, hogy összeeszkábált, több vidékről összeszedett zenéről van szó. Az egyik dallam tipikusan kalotaszegi, a másikat addig csak Mezőségeen hallottam játszani, de főleg a Küküllőmenti muzsikára emlékeztem.

Amikor Rémszót és társait megláttam táncolni a kommandói táborban, többé nem hasonlítgattam az örköi zenét semmihez; olyan virtuozitást és dinamizmust tapasztaltam, amit csak ilyen zenére és pontosan ezekre lehet így eltáncolni. Ezért választottam záró számnak az örköi cigányzenét, így, meglevenített formájában, hogy megpróbáljam éreztetni, érzékelteni azt a hangulatot, amit jómagam is átéltem ottlétemkor.

Végezetül pedig szeretném megköszönni az összes közreműködőnek az önzetlen segítségét, amivel az itt hallható zenéket gazdagították, nélkülük elképzeléseimet nem tudtam volna valóra váltani.

P. I. Gázsa

1. „Budapest” – Kürti népzene
2. Ketten – Méhkeréki táncdallamok
3. Kalotaszegi primások
4. Otthoni emlék I. – Ördögösfüzesi ritka fogásolás
5. Otthoni emlék II. – Visai énekek és egy szökös
6. Perpetuum mobile – Magyarói verbunk
7. Kommandó – Örköi cigánydallamok és táncok

Zenei összeállítások: Árendás Péter (5.) • Kelemen László (3)
Németh Dénes (1) • Papp István Gázsa (2, 4, 6, 7)
Szerkesztette: Papp István Gázsa

GÁZSA ZENEKAR

Papp István Gázsa – hegedű (1-7); hegedűkontra (2)
Árendás Péter – 3 és 4 húros brácsa (1, 3-7)
Liber Endre – brácsa (4, 5)
Liber Róbert – bőgő (2-7)

Közreműködnek: Demeter Erika – ének, csujogató (7) • Hajdú Kinga – ének (5, 7)
Panek Kati – ének (4) • Balogh Kálmán – cimbalom (1, 6) • Bartók József – bőgő (1)
Bobár Zoltán „Boby” – harmonika (7) • Gombai Tamás – hegedű (3, 4)
Makó Péter – klarinét (1) • Major Levente – hegedű (3, 5, 7); ének (7)
Németh Dénes – hegedű (1) • Orza Călin – ének, tánc, csujogató (7)
Salamon Beáta – hegedű (3) • Szász József – ének, csujogató (7)
Szász Lőrinc – ének, csujogató (7)

Régi Jók Erdélyből

– Egy CD születéséről –

Gyermekkoromban, ha nagyapámtól kértem valamit és arra rászolgáltam, feltétel nélkül megkaptam. Ám az is előfordult, hogy olyat kértem, ami nem volt, s ő erre mindig azt mondta: „Fiam – kinyújtotta a tenyerét –, húzzál ki egy szőrszálát”. Mivel ez lehetetlen volt, tudomásul vettem a tényeket: ha nincs, hát nincs. Ehhez hasonló helyzetből indultam, amikor eldöntöttem, hogy készítek egy válogatást gyűjtéseimből, még hozzá CD-lemezen. Nem vagyok teljesen kezdő kiadvány ügyben, hiszen tíz évvel ezelőtt jelent meg első összeállításom (igaz, hangkazettán), majd az évek folyamán a többi hat kazetta is.

Pályázati lehetőségeket, támogatókat, szponzorokat kerestem, de hiába. Kiadókkal tárgyaltam, de az elkeseredés határára sodródtam. Ha nincs, hát nincs – álltam egymagam, ám végül megpróbáltam átértelmezni a helyzetet. Van hat kiadványom, emellett még nyolcvan óra gyűjtésem, ez a tőkém, ebből kell kiindulnom. Ez annyira felbátorított, hogy megkerestem egy pár barátot, ismerőst, munkatársat, akik azonnal segítségemre keltek. Henics Tamás Bécsből küldött egy tucat fényképet és némi anyagi támogatást az induláshoz. ifj. Vitányi Iván kollégám elvállalta hitelbe a digitális utómunkákat és a tizenkét oldalas ismertetőfüzet elkészítését. Pápai István népzenekutató lektorálta a zenei anyagot. Czövek Béla, szintén kollégám, a sokszorosítást fogja végezni. Ott György ismerősöm mindezekre feltette a koronát, azt mondva: elvállalom a nyomdai munkálatokat, s amikor lesz pénz, kifizeted.

Ez egy fél éves csoportmunka közös ötletekkel és nehézségekkel, de működik. Üzenem azoknak, akik segíthettek volna, és nem tették, hogy „köszönöm”, mert újból megbizonyosodtam arról, hogy a barátság, az összetartás és a szakma szeretete nagy erő, mely legyőz minden félelmet és elkeseredettséget. A CD válogatás a tizenöt év alatt gyűjtött zenei anyagból, amelyek különböző kiadványokban jelentek meg az évek során. A felvételek helyszíni gyűjtések, ezzel akartam érzékeltetni a pillanat hangulatát. Minőségileg és mennyiségileg is alkalmasak néptáncok tanítására. A CD különlegessége, hogy Erdély hat tájegységéről nyolc hagyományörző zenekart mutat be.

Tisztelettel tartozom minden közreműködőnek, valamint hagyományörző zenészeknek, akik muzsikájukkal a mai napig lelket öntenek az erdélyi magyarságba. A kiadvánnyal egyúttal ösztönözni kívánom a fiatal szakembereket a gyűjtőmunkára. A hagyományok még élnek, kötelességünk rögzíteni és továbbítani az utókornak, így folytatva elődeink hagyatékát.

Bodó-Bán János

1. Kettős jártatója és sirülője (*Gyimesközéplek*) – Zerkula János
 2. Lassú és gyorscsárdás (*Csikszentdomokos*) – Gyimesi Táncműhely
 3. Jánosnap-i köszöntő (*Homoródadabfalva*) – Majlát Gábor és zenekara
 4. Csárdás és csingerálás (*Szászcsávás*) – Jámber István „Dumnezeu”
 5. D-ea lungu și bătuta (*Mezőgyéres*) – Magyarpalatkai zenekar
 6. Szapora (*Méra*) – Juhmérés, Visa
 7. Joc de-nceput, românește, ceardaș... (*Felsőgyékényes*) – Szamosmenti zenekar
 8. „Jó estét kívánok” Köszöntő, csárdás és szapora (*Méra*) – Berki Ferenc Árus
- Fotók: Bodó-Bán János (1-5., 7-8.), Henics Tamás (6., 9.)

A Magyar Népi Viseletek videósorozatunk második része Baranya, Kalotaszeg és Rábaköz viseleteinek legjellemzőbb darabjait mutatja be, egy-egy település példáján. Korosztályok szerint láthatjuk a munka- és ünnepi alkalmak sokszínű öltözeteit, melyek a szigorú szokásrend kötelékében is mindig rendkívül változatosak, egyéniek. Kísérőszövegünkben összefoglalást adunk a tájegységről, az öltözetek kialakulásáról és az öltözködési szokásokról.

Szakértők:

*Héra Éva, Borbély Jolán, Lantosné dr. Imre Mária,
Szalontay Judit, Tótszegi Tekla*

*Operatőr, rendező:
Kovács László*

*Támogatta:
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Hagyományok Háza, Magyar Történelmi Film Alapítvány*

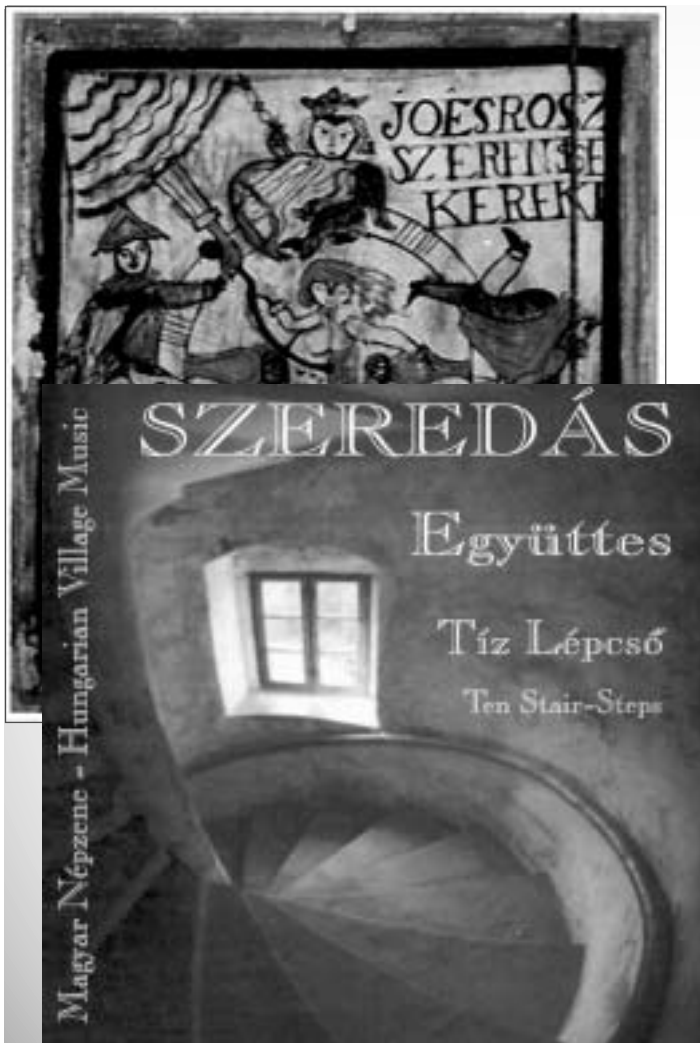
*Gyártó:
Konkam Stúdió*

*Készítette és forgalmazza:
Muharay Elemér Népművészeti Szövetség
1011 Bp., Corvin tér 8., tel.: 201-4492, fax: 201-5164*

*„Immár több mint húsz éve járunk gyűjteni Marosszékre, ahol kiváló zenészekkel és táncosokkal ismerkedtünk meg. Ennek a gazdag hagyományú tájnak a zenéjéből szeretnénk bemutatni egy keveset a lemezünkön. A vidék mai hagyományai mellett felidézünk a korábbi állapotot is, a XX. század elején és közepén Bartók Béla, Lajtha László és Dincsér Oszkár által gyűjtött anyagból készített összeállításokkal.”
(Szerzői kiadás • vavrinceza@freemail.hu • www.bekecs.at.hu)*

A **Tíz Lépcső** című album az együttes első önálló CD-je. Annak a kitartó és alapos munkának az eredménye, amelyet ezek a zenészek évtizedeken át a Kárpát-medencei hagyományos zene megismeréséért végeztek. Tíz lépcső, azoknak az embereknek a hangszerjátékából, akiket a Szeredás tagjai leginkább mestereiknek tekintenek. Ádám István „Icsán”, „Árus” Ferenc, „Csipás” Ferenc és „Pimasz” dallamai mellett szilágysági, ádámosi, bonchidai és kartali muzsikát is hallhatunk a lemezen, s mindezeket Bárdosi Ildikó, Juhász Erika és Mihálydeák Barna énekhangja teszi teljessé. Bárdosi Ildikótól szólóénekes számokban is gyönyörködhetünk – Gyimesből, illetve Galga-mentéről. Árus verbunkját és a mérai csárdást, szaporát a vonós hangzás mellett Barcza Zsolt harmonikajátéka színezi. A bonchidai, kartali és abaúji muzsika elképzelhetetlen lenne cimbalom nélkül, de Csurkó Dezső játékát a küküllő-menti csárdásban is hallhatjuk. A lemez egyik legértékesebb darabja a széki magyar, hiszen Kálmán Péter „Cucás” – a zenekar primása és motorja – éveken át a széki zenén keresztül igyekezett felfedezni azokat az eszközöket, amivel egy népi hegedűs dolgozik.

A Szeredás zenekar a **MAGYAR KALENDÁR**-t gyermeklemezként jelentette meg, de az nem csak a gyermekekhez szól. Népzenei alapokon nyugvó dramatikus szokásfeldolgozásokról van szó, amelyek nagyobb szeptét fogják át a hagyományos magyar kultúrának, mint ha csupán dalokat emeltek volna ki a szokásvilágból. A prózával, versekkel, dalokkal csokorba fogott zenei részek az együttes műsoraiban cselekménnyel, tánccal, játékokkal is kiegészülnek: megjelennek az állatalakoskodók, és az előadásból a népi bábjáték sem hiányzik. A lemezen mindez nem érzékelhető, így a hangzóanyag fontos kiegészítője a hozzá tartozó, igényes kivitelű könyvecske, amelyben a zenekarról, műsoraikról összeállított ismertető és a lejegyzett szövegek mellett számos fotó igyekszik az olvasó gondolatait a dramatikus hagyományok felé terelni. Az őszi időszakról bordalok, borköszöntő versek szólnak, itt kapott helyet a tréfás verbuválás és a kunszentmiklói törökös is. A karácsonyi ünnepkör köszöntővel, karácsonyi dalokkal, regöléssel van jelen, a farsangi időszakot többek között a borica tánc képviseli, a nyár pedig vásáros dalokkal, kikiáltó szövegekkel, vándorárus verssel jelenik meg. Mindezeket mesék, zenei betétek teszik teljessé, így válik a Magyar Kalendár a pedagógiai munkában is jól használható anyaggá. *(Darmos István)*

„Ez a lemez Gömör hagyományos zenei világának kíván emléket állítani: a berzétékőri születésű Kristóf János, azaz „Figúr Jancsi”, az alsókálosai Molnár László, az osgyáni Illés „Vak” László, és a guszonai születésű Balogh „Savanya” Zoltán zenekarának muzsikáján keresztül. Cigánybandák élén álló primások voltak, a gömöri magyarok falvaiban húzták végig, ki-ki a maga huszadik századát. – **NEM MEGYÜNK A MÁSVILÁGRA** – mondja a címadó dal szövege. Az említett muzsikusk egyéniségek, hajdani zenélő, éneklő emberek emléke itt él közöttünk. És még itt van az ő örökségük is, a muzsika, mely az archívumok polcairól lekerülve, fiatal követők kezén újraéled.” *(Agócs Gergely)*

Takács Ádám (II. hegedű)
Makó Péter (tárogató)
Balogh Kálmán (cimbalom)
Németh Dénes (I. hegedű)
Mester László (brácsa)
Doór Róbert (bőgő)

NDCD 001

Kiadó: Vitus Kft.
vituskft@axelero.hu

Terjesztő: Fonó Records

Képzelt riport egy XXII. századi folkfesztiválról

A Kalamajka zenekar fennállásának 125 éves évfordulójára

Ma, 2103 áprilisában, ez a szombat este is olyan, mint a legtöbb szombat este: a nap már eltűnően a budai hegyek mögött, a város lassan elcsendesedik, de a belváros-lipótvárosi Arany János utca 10. szám előtt már sokasodik a bebozsításra váró tömeg. A járda szélén mindenütt ott parkolnak a nemzeti színűre festett légitörőgépek, amelyekkel a főváros vékonyabb pénzű ifjúsága az esti szórakozóhelyeket fel szokta keresni. A sorban álló fiatalok kezében olcsó francia pezsgős- és borospalackok, hiszen a kitűnő, világhírű, de méregdrága magyar borokat csak a leggazdagabbak tudják megfizetni. Az Aranytíz Művelődési Centrumban ma is a Kalamajka zenekar húzza a talpalávalót a táncolni vágyó pároknak, mint mindig az elmúlt évtizedekben. Noha a táncházat emberemlékezet óta az Arany János utcában tartják, valami rejtélyes okból kifolyólag a rendezvényt mégis „Molnár-utcai táncházak” hívják. Hiába, ilyen a folklór, gyökerei az idők homályába vesznek...

Bent a táncház bezzeg hangos, munkálkodik a cimbalmos. A deres fejű Petrovits Tamás bácsi két kezében ördögi sebességgel járnak a cimbalomverők, míg harmadik kezében halált megvető bátorsággal egy félig üres borospalackot markol. A játék mellett még arra is marad ideje, hogy néhány szót szóljon mikrofonunkba:

– A zenekar legfontosabb hangszere a cimbalom. A Kalamajka együttes már kezdetől fogva azzal tűnt ki a hasonló, hagyományörző zenekarok közül, hogy a vonóstrió mellett ott volt a cimbalom is. Így hitelesebben tudtuk visszaadni a maroszekei, bonchidai, szatmári vagy nyugat-dunántúli zenekarok hangzásvilágát. Ezért aztán, mint zenetánár, magam is nagy súlyt helyeztem arra, hogy a székesfehérvári zeneiskolában a népi cimbalomjátékhoz értő fiatal cimbalmosok tucatjait neveljem fel... – szól, s figyelmét máris cimbalomverői és egyre jobban ürülő borospalackja felé fordítja, míg negyedik kezével kedvenc pipáját tömi meg.

A hegedűs eközben igencsak cifrázza. Mikor szája elé tartom a mikrofont, rutinos népzeneegyüttesként szólal meg:

– Ezt a verbunkot játszottam én, Halmos Béla, 157 éves adatközlő, a kollégáimmal. Már 112 éve vagyok a Kalamajka zenekar primása, ahova annak idején, 1991-ben próbaidőre szegődtem el. De beláttam, a zenekarnak szüksége van jó hegedűsre, hiszen a bandában a hegedű a legfontosabb hangszer. A táncház pedig minden heti szükségletünk, ha nem volna, nem is tudnánk hogyan elverni a hosszú szombat esték unalmát. Büszke vagyok

rá, hogy az a mozgalom, amit 1972-ben Sebő Ferencsel, Martin Györggyel, Timár Sándorral, Novák Ferencsel elkezdtünk, a harmadik évezredre világhírűvé vált, és külföldön mint „magyar modell” emlegetik a zene- és folklór-tanításban. Nézzon csak körül: számtalan külföldi táncol most is a zenekar előtt!

Valóban: a magyar táncházak között idegen nyelveket beszélő, kisebb csoportokban gyülekező fiatalok és öregebbek méregetik elismeréssel azt a japán gyereket, aki éppen most, keményen csapácsolva járja a verbunkot a parkett közepén.

Ekkor totyog át a termen a gyermekképző Fábrián Éva néni, nyomában nagy csapat kisdaddal.

– Honnan jönnek öreganyám? – teszem fel a kérdést neki.

– Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál! Éppen az aprók táncházát fejeztük be, ahol ma is, mint minden szombat este, hatvan percig együtt táncoltam, szaladgáltam, hancúroztam a gyerekekkel. Ők a jövő zalogai. Ha gyermekkorukban a népzene, a néptánc életük mindennapi részévé válik, akkor egész életükben el fogja őket kísérni, a nehéz mindennapokban is. Nem kell ennél szebb útravaló! De nemcsak táncolni, énekelni is tanítottam őket, hiszen az emberi hang a legszebb hangszer. Ez a legfontosabb a Kalamajka zenekarban is.

– S melyek a legközelebbi tervei?

– Most azonnal el kell rohannom, mert már megint fellépésem van az Egyszólam együttesel. Távlatilag remélem, hogy még egy kicsit sikerül nőnöm a következő évtizedekben, és átélhetem a bővös 150 centiméteres magasságot... – szól az örökifjú néne, és már el is viharzik.

A zene most gyors, pattogó ritmusa vált. Az ősz hajú kontrás, Dövényi Péter (Döfi) bácsi kezében félelmetes gyorsasággal szánkázik a vonó a húrokon, bár a derék agg, szemmel láthatóan behunyt szemmel, békésen hortyog közben. Mikor megládkösöm, kissé felhorkan, majd nyilatkozik:

– A brácsázás nagy koncentrációt igényel, nem úgy, mint a nagybögő, hiszen amit a bögős játszik, nem zenei hang! A brácsakontra a zenekar legfontosabb hangszere. Egyszerre játszik ritmust, harmóniát és biztosítja a banda akkordikái egységét.

– És mi a helyzet a zenekar erőnlétével?

– A XX. század kilencvenes éveiben a zenekari tagokat is meglátogatta a betegség. Két infarktus, egy komolyabb veseműtét (és némi agylágyulás), ám a nyugdíjba vonulás után a zenekar tagjai már abbahagyták az oktatást, a zenetudományi és gofizikai kutatásokat, a tanszékvezetést és egyéb

felesleges tevékenységeiket, amelyek elvonták őket a muzsikálástól, és minden erejüket a táncházak szentelheték. Így, veterán tánc házi zenészként most már azt kutatom, hogyan lehet brácsázás közben hosszú pihentető alvással regenerálni, a bizony már elhasználódott, 150 éves szervezetünket – válaszolja az ősz virtuóz, és ismét lezárja súlyos szembéjait.

A táncrend véget ért. Anti bácsi (Nagymarosy András) szuszogva támaszkodik húséges bögőjére.

– Nem érzi úgy, hogy most már elérték a jól megérdemelt, nyugodalmat öregkora? Nem kéne abbahagyni a zenélést?

– Mikor száz évvel ezelőtt, 2003 tavaszán a zenekar fennállásának 25. évfordulóját ünnepeltük, egy pillanatra felrémettem bennem, hogy abba kéne hagyni. Akkoriban egy picit csalódtam voltam. Több fiatal lány ugyanis kitaróan nézett, le sem vette rólam a szemét. Ezt magától értetődően közismert férfiúi vonzerőmmek tulajdonítottam. Később viszont kiderült, hogy nyitva volt a sliccem, és ezért bámultak az ábrándos leányszemek, némi vihógás kíséretében. Valahogy így kezdődhet az öregedés! Persze azóta túltettem magamat ezen, és különben is, a zenekart a bögős nem hagyhatja magára. A bögő ugyanis a zenekar legfontosabb hangszere, ez tartja össze a ritmust, a tempót és megadja az akkordikai alapokat.

– Tehát folytatják a muzsikálást?

– Természetesen folytatjuk. Tennivaló akad bőven. Mint a zenekar lemezeinek szerkesztője, az ezredforduló tájkán már megszerkesztettem a Kalamajka együttes 1848-as és kuruc hagyományokat feldolgozó lemezeit. „Szerencsére” a magyar nép történetének vérzivataros évszázadai annyi egyéb szabadságküzdelmet foglalnak magukban, hogy még számos hasonló Kalamajka-lemez összeállításához jelentenek biztos alapot. Legfrissebb személyes terveim között pedig szerepel egy olyan nagybögő megalkotása, amelynek oldalkívágását úgy alakítanánk ki, hogy a bögős hasa is kényelmesen beleférhessen.

Leszállt az éj, véget ért a 125 éves Kalamajka zenekar ma esti tánc háza. Csillogó szemű lányok és fiúk igyekeznek hazafelé a néptelen utcákon. A görnyedt hátú Ötvös Györgyi néni, a tánc ház örökös nagyszonyja kisöpri a kapun azokat is, akik ma megint alulmaradtak az alkohollal folytatott mindennapi kilátástalan küzdelemben.

Én pedig itt állok tele élményekkel, fülemben még ott zsiroganak az este hangjai, és csak azt szeretném végre megtudni, melyik is a zenekarban a legfontosabb hangszer.

Lehet, hogy a 225. évfordulón megtudjuk?

Lejegyezte: Anti

Húsz év Méta

Beszélgetés Salamon Beáta primással

2003-ban ünnepelheti fennállásának huszadik évfordulóját a népszerű Méta együttes. Az elmúlt két évtizedről Salamon Beátával, az együttes primásával és vezetőjével beszélgettem a Hagyományok Házában, mely az Állami Népi Együttesnek is otthona, s ahol a táncosok és a zenészek éppen iskolásoknak tartottak délelőtti néptáncbemutatót és táncházat.

- Úgy tudom, pécsi származású. Zeneiskolába is ott járt?
- Igen. Klasszikus hegedűsnek készültem.
- Hogyan került kapcsolatba a népzenevel?
- A konziban volt egy fantasztikus tanárom: Patachich Judit. A Magyar Rádió zenekarában játszott, és Pestről járt le tanítani. Bartók román táncait tanultam nála másodikban, s azt mondta, hogy akkor fogom ezt jól játszani, ha elmegeyek előtte népzene-t is tanulni. Elküldött egy dudatáborba, melyet a kaposváriak szervezésében Csoóri Sanyiék csináltak. Ott kapott el a gépszíj...
- Miért pont dudatáborba küldte?
- A dudatábor nem azt jelentette, hogy ott csak dudát tanítottak, hanem mindenféle népi hangszert. Somogy megyében nagy hagyománya volt a dudálásnak, innen az elnevezés. De a vonósok ugyanolyan fontos szerepet játszottak ezekben a táborokban.
- Ha már a táborok szóba kerültek – mielőtt folytatnánk az élettörténetét –, úgy tudom, az idei Méta-tábor Karádon volt. Bevallom, nem tudom, hogy hol van, hasonlóan több más együttes táborának helyszínéhez, amelyek teljesen ismeretlen, félreeső, gyakran valamelyik határhoz közeli helyen található. Szándékosan választanak a népzene-szek, néptáncosok táborukhoz ilyen helyszíneket?
- Karád Balatonboglártól délre, a Balatontól tíz kilométernyire található. Sem túl közel, sem túl távol! Az előző tíz táborunk mindig a Balaton környékén volt, de nem közvetlenül a parton, mert ha egy zenésztábor a parton lenne, akkor ott nem működne a tanítás, mindenki üdülne. Így viszont 10 órától 1-ig tanítunk, majd 4-kor folytatjuk, s aki akar, kora délután lemehet a Balatonhoz. Azért vagyunk egy picit faluban, hogy semmi ne terelje el a figyelmet a tanulásról, mindenki arra koncentráljon. Egy nagyvárosban zavarnánk is az ott lakókat, és sok minden el is vonná a résztvevők figyelmét.
- Visszatérve a pécsi évekhez: tudtommal 1983-ban alakult ott az első Méta együttes. Miért ezt a nevet választották és kik voltak az első együttes tagjai?
- Szerettünk volna egy olyan nevet, ami rövid, külföldiek számára is ki-ejthető, és valamilyen formában a Dél-Dunántúlhoz is kötődik. A méta egy játék, ami máshol is ismert volt, de főleg ott maradt meg. Tagjai rajtam kívül Molnár Éva brácsás és Gábor Sándor bőgős voltak. Mikor aztán Budapestre kerültem, Sanyi jött velem, de Vica nem.
- Hogyan alakult a zenekar felállása a továbbiakban Budapesten?
- Az első időszakban elég gyakran változott. Az első hosszú ideig stabil tag a Malév Kamarásból átigazolt Berán Pityu volt, aki Pestre történt feljövételünkkor azonnal csatlakozott hozzánk. Ő tizenhárom évig játszott velünk. Viszonylag hosszabb ideig volt tag Konkoly Elemér bőgős és Bartha Z. Ágoston brácsás is. 1987-ben jött aztán Nagy Zsolt brácsásnak és 1989-ben Mohácsy Albert bőgősnek. 1997-ig muzsikáltunk így négyen együtt.
- Kezdetből a Józsefvárosban voltak a táncházaik?
- Igen. 1985 januárjának utolsó vasárnapján még a Kamarás játszott ott, az ő szerepüket februártól mi vettük át közvetlenül Pestre jövetelem után. Itt, a Józsefvárosi Ifjúsági Klubban, népszerű nevén a „Somogyiban” játszottunk tizenöt évig minden áldott vasárnap. Aztán a klubból küzdősport-terem lett...
- Ez azt jelenti, hogy már nincs táncházuk?

Húsz év Méta: Eljött az öröm...
FolkEurópa • folkeuro@axelero.hu

- Így van, sajnos rendszeres táncházunk már nincs. Alkalmanként a Molnár utca folk-kocsmájában, illetve a Hagyományok Háza pénteki táncházaiban muzsikálunk.
- A lemezeikből úgy tűnik, hogy már a nyolcvanas évek első felében kezdett járni Erdélybe gyűjteni.
- Már a pécsi évek alatt kezdtem kijárni, igaz, kezdetben még nem gyűjtési szándékkal. Mikor Pestre kerültem, akkor kezdtem ezzel komolyabban foglalkozni. Eleinte még nem konkrét címre mentünk, hanem mindenfelé érdeklődtünk, hogy hol található jó primás. Így akadtunk rá például Nonika Miklós „Hitler”-re Kalotaszegen, Győr-vásárhelyen.
- Fodor Sándorral, „Neti”-vel mikor ismerkedtek össze?
- Őt én magam Pesten ismertem meg, amikor 1986-ban először hozták ide. Utána már mi mentünk hozzá Kisbácsra. Nagy Zsolt már régebben ismerte a brácsását, Toni Rudit, akihez egy hónapra ki is költözött, hogy tanuljon tőle.
- Van egy felvételem az 1999-es Táncháztalálkozóról, ahol „Neti” a színpadnak dőlve áhítattal hallgatja Beát. Látszott, hogy bizonyára szoros barátság van kettejük között. Ennek kapcsán elkerülhetetlen a kérdés, hogy miként fogadtak el a férfi primások egy női primást. Hogyan volt ez az adatközlők és hogyan a táncvárosi primások esetében?
- Az adatközlők esetében nagy előnynek számított, hogy lány vagyok, és tudok hegedülni. Ez nekik szokatlan volt. Nekem úgy játszottak, ahogy a fiúknak nem. Értelemszerűen egy férfi egy nőnek másképp muzsikál. Azonkívül én a zene mellett nagyon fontosnak tartottam az emberi kapcsolatokat. Rengegetet beszélgettem velük. „Neti” Sanyi bácsi többször kérdezte, hogy „Beácska, veled mikor csinálunk olyat, hogy végigkérdezed az összes dallamot?” De nekem arra nincs szükségem, hiszen már ezerszer kikérdezték, különböző évjáratú gyűjtések vannak tőle. Nekem fontosabb, hogy ott ülök nála, beszélgetünk, s ha van kedve, muzsikál nekem egy kicsit. Ez ad nekem egy feltöltődést, energiát.
- Érdekes, hogy amíg emberileg ilyen különleges kapcsolatban vannak, addig a Méta lemezein soha nem szerepel.
- Ennek csak akkor lenne értelme, ha tudnánk készíteni egy egész lemezt közösen. A mi lemezeinken nagyon sokféle zene szerepel, nem csak autentikus népzene, s annak nem lenne értelme, hogy „Neti”-vel csak egy háromperces darabot játsszunk el. De a játékomon állítólag hallatszik a hatása.
- Pedig bizonyára nem lenne rossz ötlet egy közös felvétel! Különben is, igen ritkán adtak ki lemezeket az elmúlt húsz évben!
- A pályázás, a támogatások elnyerése nem tarozik az erősségeink közé. Meg olyan magyarázatot is hallottunk már, hogy a Méta név elég jól cseng a szakmában, minek nekik külön támogatás.

– Még térjünk vissza az előző kérdéshez, hogy az adatközlőkhöz képest a táncmuzikánsok primásai hogyan viszonyultak egy női primáshoz.

– Hát, nekem volt egy megingásom '86-87 környékén, amikor majdnem abbahagytam. Más együttesek fiú zenészei megkérdőjelezték időnként, hogy miért akarok én férfiműfajban részt venni, mint primás, s hogy nőként sosem fogok tudni úgy játszani, mint Kodoba Béla vagy „Neti”. Lényegében: nő létemre ne akarjak úgy muzsikálni, mint egy férfi, mert úgysem leszek rá képes.

– S mikor érezte, hogy már elfogadják?

– Nekem kellett váltanom. Sipos Misi segített sokat. Az FMH mellett laktam, ahol a Muzsikás klubja volt. Sokszor mentünk haza együtt, sokat beszélgettünk. Ő hozta a tudomásomra, hogy nőként is lehetek nagyon jó primás, de igyekezzek nőként is hegedülni. Vállaljam fel, hogy nő vagyok!

– Ez mire értendő? A játéktechnikára vagy az érzelmgazdagságra?

– Mások az érzelmeim. A mesterem, Porteleki Laci pedig azt mondta, hogy eljutottam egy olyan technikai szintre a stílusokon belül, hogy most már felvállalhatnám a saját hangomat is. Hogy ne váljak csak utánpótlóvá, hanem lehetnék egy kicsit egyéniség is. Hogy ne férfiasan akarjak hegedülni, hanem saját egyéniségemnek megfelelően.

– Az első lemezeik tudtommal nem Magyarországon jelentek meg.

– Egy német kiadó adta ki négy albumunkat 1988 és 1990 között (*Songs and Dances from Hungary; Gypsy Music from Hungarian Villages; Winter and Christmas Songs from Hungary; Spring Breeze*). Számos ötle-
tünk volt akkor is, akárcsak manapság, s ők azokra haraptak rá.

– Úgy tűnik, akárcsak a Téka esetében, kezdetben a Hungaroton nem mutatott érdeklődést a Méta iránt sem.

– Nem. A német kiadó az egész világon terjeszti az első négy lemezt. A Hungarotonnál azonban csak 1990-ben jelent meg első lemezünk, a „Szabad madár”.

– A következő népzenei lemezük, első itthoni CD-jük viszont csak 1994-ben jelent meg: a „Tíz Év Méta”. Ez egy válogatás az addigi felvételekből vagy új anyag?

– Ez egyfajta ünneplése az előző tíz évnek. Természetesen szerepelnek rajta olyan számok, amelyeket gyakran és szívesen játszottunk abban az időszakban, de újak is. Viszont minden számot újonnan vettünk fel.

– Közben azonban még volt a HeavyMéta! Ez a Méta együttest és még néhány más zenészt jelenti?

– Igen. Az ötlet onnan jött, hogy korábban is próbálta több más népzenei együttes a népzenet más műfajokkal keverni. Csak, szerintem, kicsit rosszul fogtak hozzá, mert ők maguk vettek elektromos hangszereket a kezükbe. Mi viszont a saját hangszereinket játszottunk, s voltak olyan nagyon jó zenész barátaink, akik a saját műfajukat adták hozzá ehhez. Egy évig hetente egyszer, minden csütörtökön összejártunk próbálni. Meg is jelent az anyag, amelyen saját számainkat dolgoztuk fel, sajnos anyagi okok miatt csak kazettán.

– Lemezeik viszonylag kis számában szerepet játszott a zenekar összetételének változása?

– Nem. Attól, hogy változik az összetétel, még bárki bármikor tud lemezt készíteni, ha egy kicsit élelmes. Mi nem vagyunk azok! Sosem volt menedzserünk, energiánk a források felhajtására, kívülről pedig nem jöttek felajánlások, hogy csináljatok lemezt.

– Kár, mert legújabb lemezük, a „Bétöltse szívedet...” szerintem az elmúlt év egyik legjobb lemeze, s talán hasonló jó albumok születhettek volna korábban is.

– Bizonyára. De most akadt egy olyan kiadó, a FolkEurópa, melynek a Tükrös együttes két tagja a tulajdonosa, tehát tulajdonképpen a konkurencia, mégis vállalták, hogy kiadják az új anyagunkat. Ők biztosak voltak abban, hogy jó lemezt fogunk készíteni. Segítségként jött még, hogy a Hagyományok Házában pályázaton nyertünk el ötven órányi stúdióidőt.

– Új lemezükön új énekessel és zenésszel ismerkedhetünk meg. Úgy érzem, hogy mind Németh Ferenc, mind Gera Attila fúvós nagy nyereséget jelentenek a Méta számára. Megtudhatnánk többet róluk?

– Fecó már régóta aktívan tevékenykedik a mozgalomban. Valamikor a SOTE táncegyüttesének vezetője volt. Orvosi egyetemet végzett, köz-

ben énekelni is tanult. Ő indította el az első folk-kocsmát, a Gyökért. Mindig új területekre lép tovább, jelenleg építési vállalkozó és énekes. Nem állandó tagja az együttesnek, de ha nincs más elkötelezettsége, fellép velünk. (Porteleki Zoli is már egy éve játszott velünk, mindig viccelődünk, hogy ő „csak” vendég, amikor aztán hivatalosan is kimondtuk, hogy Méta-tag.) Feri a Naplegendában is énekel, ezért nem tudott például a Mesterségek Ünnepe-n fellépni velünk.

– Nagyon jónak tartom, hogy nő és férfi is énekel az együttesben.

– Ezzel már régebben is próbálkoztunk. Takáts Tomival a „Tíz Év Méta” lemezen énekelünk ketten. Törekedtem arra, hogy legyen férfihang is, s lehetőleg – viszonylag – új hang. Feri egyébként a Csík Zenekarral is énekel korábban.

– A „Bánat” vagy a „Hazafelé” számok a lemez csúcspontjai közé tartoznak. Egri vendégszereplésük óta minden táncmuzikáns ez utóbbi elnevezésével zárult az előző évadban.

– Ennek igazán örülök, mert ezek nekem is kedvenc számaim. A „Hazafelé” a közönségünk kívánságára került a lemezre. Eszünkbe sem jutott volna, hogy egy ilyen közismert dalt, amivel mi mindig is zártuk a táncmuzikánsainkat, feltegyünk a lemezünkre. De ez is azt bizonyítja, hogy sok az új táncmuzikáns, aki nem ismeri az általunk közismertnek gondolt dalokat. Megérne például egy lemezt készíteni székli lassúból. Valamikor 15-20 székli lassút is játszottunk, most meg azon kell gondolkodnunk, hogy melyik lehet az az egy, amit ismernek és tudnak énekelni.

– Pedig valamikor mindegyik zenekar a székivel kezdte, ma meg alig lehet kapni kifejezetten székli összeállítást lemezen.

– Mert mindenki egyre igényesebb, s ma már nem az van, hogy csak úgy körülbelül játszom valamit, hanem mindenki törekszik arra, hogy minél hitelesebben játssza – többek között – a székli is, az viszont rettenetesen nehéz. Minél jobban beleássa az ember magát valamibe, annál jobban rájön, hogy milyen keveset tud róla, s ezért nagyon kevesen mernek ma székli muzsikálni. Ma már az is szempont, hogy felismerhető legyen az a primás, akinek a dallamvariációit játszom. Így aztán sokakban kialakul gátlás a székivel szemben. A tanítványaimnál is azt tapasztalom, hogy hihetetlenül félnek a székítől.

– Gera Attiláról se feledkezzünk el szólni...

– Ő egy igazi aranybánya. Túl azon, hogy szinte minden (népi) fúvós hangszereken játszik, a békéscsabai Balassi Együttesben is táncolt, nem is akárhogyan. Egyébként idén végezte el klarinét szakon a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolát. Most zeneakadémista, nagyon komoly versenyeken szerepel világszerte.

– Ők ketten hogyan kerültek kapcsolatba az együttesrel?

– Fecó már nagyon régi barátunk, s mikor adódott ez a lemezfelvételi lehetőség – mint említettem, kifejezetten akartuk, hogy legyen férfi ének is rajta –, ő azonnal jött a hívó szóra. Attila Békés megyei, ott él egy régi zenész barátunk, Barbócz Sanyi, aki hihetetlen radarral rendelkezik a fejlődni képes és akaró fiatalok irányában. Még ha nem is tanítja őket, mindig tudja, hogy hol vannak ügyes fiatal muzsikások. Attilát is ő fedezte fel a népzene számára. Külön érdekesség, hogy Nagy Zsolti is Barbócz szárnyai alól került ki.

– Ha már szóba került, tudtommal az Állami Népi Együttesnél is játszanak.

– Igen, de nem Méta együttesként. Ennek az a története, hogy én '98-ban elmentem szülni és ez alatt kerültek a zenekarból a fiúk az Államihoz. Itt Major Leventével, az Üsztürü primásával kezdtek muzsikálni, de természetesen nem futhattak Méta néven annak primása nélkül. Így vették fel a Major zenekar nevet. Amikor visszajöttem a szülési szabadságról, csatlakoztam hozzájuk, Levi maradt a zenekarvezető, most már a Méta összes tagjával, de az Államiban továbbra is Major zenekarként szerepelünk. Mindenhol máshol persze Méta együttes vagyunk, és én vagyok a zenekarvezető.

– Az anyaság mennyire gátolja népzenei-tevékenységében?

– Igyekszem minden szabad időmet a gyermekemmel tölteni. Délelőtt, amíg ő óvodában van, én itt dolgozom az Állami Népi Együttesnél. Aztán egészen az esti koncertekig vele vagyok.

– Az Állami Népi Együttes egyfajta közművelődési funkciót is betölt, iskolásokat fogad, foglalkozásokat szervez nekik. A zenészek hogyan vesznek ebben részt?

Fotó: Tóth Tibor

– Két kíséző együttese van: a Galga és a Major, két baráti csapat. Megosztozunk testvériesen az előadásokon és foglalkozásokon. A két zenekarban egymás között is mindenki helyettesíthető mindenkivel, így megoldható, hogy ha valaki elfoglalt vagy nem tud egy turnén részt venni, a másik lép a helyére. Én egyébként sem vagyok itt közalkalmazotti státuszban, nincsenek olyan kötelességeim, hogy hosszabb időre el kellene mennem turnéra.

– Tanítással is tetszett foglalkozni.

– Igen, tizenöt évig tanítottam Budafokon a Nádasdy Kálmán Művészeti Iskolában. De a szülés után már nem mentem vissza. Zsolti és Berci viszont továbbra is tanítanak ott.

– Parasztprimások között ritka, hogy egyszerre énekeljenek és játszanak is, táncmuzikában viszont több példát is láthatunk. Mennyire okoz nehézséget a kétféle odafigyelés? Állítólag, tudósok szerint, a nők többféle dologra képesek koncentrálni egyszerre.

– Hegedülni és énekelni még viszonylag könnyű, mert tudok úgy csalni, hogy a hegedülést egyszerűbbre veszem, s ugyanazt hegedülök, amit énekelek. A csoda Molnár Vicus volt, a brácsásunk az első Météban, aki képes volt friss csárdás közben is szabadon énekelni. Annak, hogy kevés primás énekel, az lehet az oka, hogy két típus van: az egyik a szöveget is képes megjegyezni, a másik csak a dallamot. Én az utóbbi kategóriába tartozom, csak kevés szöveget tudok megjegyezni. Abban lehet valami, hogy mi, nők egyszerre több dologra tudunk odafigyelni, de a szövegekből általában csak az első sorokra emlékezem.

– Lemezeiken az erdélyi népzene dominál.

– Általában minden zenekar ezzel kezd, s érdekes módon, úgy tér vissza a kis-magyarországi zenéhez – pont fordítva, mint ahogy az logikus lenne. Úgy érzem, hogy más táncmuzikához képest mi még viszonylag elég sok kis-magyarországi anyagot játszunk. De ez attól is függ, hogy éppen melyik dialektussal ismerkedünk. Egy időben például sok rábaközit játszottunk. Most, hogy itt van Attila, aki furulyán is fantasztikusan játszik, természetesen előjött a moldvai. A román zene pedig egy régebbi szerelem.

– Van egy fesztiváljuk is Balatonbogláron.

– Ez valamikor egy gyerektánc-fesztivállal kezdődött. Ezekre a minősítő fesztiválokra az a jellemző, hogy a versenyszámokat a zsűri az összes

program bemutatása után értékeli. Mi arra gondoltunk, hogy kellene egy olyan verseny, ahol egy-egy produkció után azonnal értékel a zsűri. Az is szokás ezeken a seregszemléken, hogy az együtteseket különböző zenekarok kísérik, ezzel akaratlanul is befolyásolva a végeredményt. Arra gondoltunk, hogy mi az összes produkciót kísérhetnénk. Van egy jó adottsága az együttesnek: jól értünk a kottához. Ha leírom az anyagot, egy próbával szinte bármelyik együttest képesek vagyunk kíséreni. Méta Fesztivál pedig úgy lett, hogy felelevenítettük a régi sportjátékot, a mé-tát, az együttesek ebben is összemérik tudásukat. Mivel Pünkösdkor kerül sor az eseményre, pünkösdi királyt és királynőt is választanak. Egyéb ügyességi versenyeken is részt vesznek a gyerekek három napon át.

– A propagandára viszont eddig láthatóan nem sok hangsúlyt fektettek. Korábbi lemezbörítők nagyon szűkszavúak voltak, a mostani az első részletesebb. Internetes honlapjuk is évek óta felfrissítésre vár. Különösen a vidékieknek nagyon nehéz kitalálniuk, hogy egyik-másik együttes hol és mikor látható, hallható.

– Erre külön ember kellene. Más műfajokban a zenésznek csak az a dolga, hogy muzsikáljon, az egyéb, szervezési, reklámozási stb. feladatokat mások végzik helyette. A mi műfajunkban mindenkinek saját magának kell elvégezni mindezt. Vagy akad erre is ember a zenekaron belül, vagy nem. De már kigondoltuk a honlap új formáját. A korábbi hivataloskodó helyett közvetlenebb stílusban szeretnénk szólni közönségünkhöz. Mivel csaknem mindnyájan családok vagyunk, szeretnénk például ezt is megjeleníteni rajta.

– Közeleg az együttes huszadik évfordulója. Hogy készülnek erre?

– Kaptunk egy lehetőséget, hogy egy új lemezt készítsünk „Húsz év Méta” címmel. A felvételek, akárcsak a „Bétöltse szívedet” esetében, a Hagyományok Háza Ethnic stúdiójában készülnek, de a lemez maga külső támogatással jelenik meg. Egy válogatást tervezünk a két évtized legsikeresebb számaiból, természetesen mindegyiket a jelenlegi felállásban újravéve. Ezt egy húsz állomásos országos koncertkörúton mutatnánk be, Budapesten és a tizenkilenc megye egy-egy városában. Történetünk legnagyobb turnéja lesz! Ezzel szeretnénk köszönetet mondani közönségünknek eddigi szeretetükrért.

Abkarovits Endre

(Táncmuzikáris portrét. Hagyományok Háza, 2003.)

A szanyi „Szentés” Varga Ferenc

Akinek halálhírére keltik, az biztos soká fog élni – tartja a mondás. Feri bácsival kapcsolatban felröppent az a szóbeszéd, hogy eltávozott közülünk. A téves híresztelést megcáfolva, a legnagyobb örömmel tudatom mindenkiel, hogy ez év február 27-én jó egészségben töltötte be 84. életévét.

Varga Ferenc a mai Győr-Moson-Sopron megyében található Szany nagyközségben született az 1919. évben. A Kisalföld vidékének, szűkebben a Rábaköznek az egyik legfoglalkoztatottabb, legtöbbet emlegetett táncosa. A nemrég elhunyt Varga Józsi bácsi után ő lett az „utolsó rábaközi mohikán.”

Feri bácsi a hagyományokat híven őrző Szentés Varga családba született. A megkülönböztető név történetét a következőképpen magyarázta el: „Varga Mihály volt énnekem a dédnagyapám. Az ide gyűnt vőnek. Szentés Borbála – vannak itt Szentések, többen, több család is – itt egy özvegyasszonynak volt a lánya, azt vette el, Szentés Borbálának a lányát. Aztán illett a házra, ez a Szentés ház, Szentések, na így lett Szentés Varga. Így lettünk édesapám apja után. Józsi bácsi a meg Hegedűs Varga vót, igen.” Édesapjától tanulta, a vőfély- és beköszöntő verseket és a muzsikálást is: „Édesapámtól örökütem a harmonikázást is, régi gombos harmonikán. Az is muzsikus szellemű volt különben. Ej, de sok lakodalmat kimuzsikáltam én is.”

Vőfélykedve mindig jó hangulatról kellett gondoskodnia, több mint ötven különböző szöveg volt akkoriban a fejében, amit a megfelelő pillanatban a „násznép rendelkezésére bocsátott”. Itt az egyik legkedvesebb maga által kiegészített szöveget tolmácsolom:

Borköszöntő

Nagy ünnep van máma,
Félre most a bajjal,
Vigadozzunk, míg,
Ránk nem köszönt a hajnal.

Örömet bánatát,
Csak a borba leli,
Ezt pedig csak a,
Noé apánknak köszönheti.

Tölcsük a garatra,
Hamarosan gyorsan,
Járjon ez a sok bor,
Itten előttünk sorban.

Mert amikor Noé apánk
Az Isten parancsára,
A vízözön előtt
Futott a bárkába.

Asszonyok, menyecskék
Hozzá kell csak fogni,
Mer a vidám menyecskének
Nagyokat kell inni!

Minden állat és növényfajtából
Magával egyet vitt,
Hogy a vízözön után
Ne nélkülözzön semmit.

Csak viszont, tőle
Köztünk legyen mondva,
Ne álljon félre
Senkinek a kontya!

No, de ám a legbölcsebben
Mégis csak azt tette,
Hogy a szőlőtrőket
Ki nem felejtette.

Borból a fehérség
Képesint fogyasszon,
Mert nincs ám csúnyább látvány,
Mint a részeg asszony!

Neki köszönhetjük,
Hogy a bort ismerjük
Miből erőnk,
S kedvünket merítjük.

Egyszer láttam egyet
Azt is megcsodáltam,
Ej ha rá gondolkodok
Csak borsódzik a hátam

Rajta hát uraim
Öntsük a garatra
Igyunk az új pár
Egészségére máma!

De őseink hagyták ránk
Ezt a nagyon jó szokást
Mert a magyar ember iszik
Mindennek áldomást.

Hogy szőlőt termesztett
Legyen néki hála,
Neki köszönhetjük,
Hogy vigadtunk máma.

Isten éltesse az új párt!

Első pesti fellépésén 1931-ben – a Szent István hetek alkalmával – Pásztor Böske hűzögyerekként szerepelt. Édesapjától, aki a falu egyik legkiválóbb táncosa volt, táncolni is megtanult. A dusban az ő figuráit járja a mai napig. „Mindenkinek más tilusba, formába adja elő, mindenki másképp csinálja. Minden táncnak megvan a maga ősi modora, figurái. Ezt csak a férfiak járták: édesapám mondása szerint, húshagyókeddkor vagy bucsukor, ki a legény, ha én nem? Tetszik érteni? Virtusból! Kiállt aztán, aszongya ez még semmi, majd én! Akkó gyűnt a másik, aztán amellik legjobban tetszett, azt felemelték, osztan megtisztelték. Egy liter bort adtak neki, meg köllött inni. Addig, míg föl tartották, meg kellett inni. De nem volt vége neki, pedig nem pancsolt borok vótak. Hogy mondjam akkó még szityai magyarok vótak. Az az egy biztos!”

A sok szereplés Paulini Béla nevéhez és az általa létrehozott Gyöngyösbokréta mozgalomhoz fűződik. Paulini először 1929-ben járt a faluban toborozni, és 1931-ben megalakult a Szanyi Bokréta. A Szentés Varga család vonatkozásában álljon itt még egy pár évszám: 1937-ben Varga Mihály Londonban szerepelt, s a következő évtől Varga Ferenc a Bokréta táncosa.

Ismeretségük barátsággá alakult, Feri bácsi így emlékszik vissza erre az időre: „Legyűnt Szanyba, ő egyetemi tanár vót. Elhatározta – itt mondta el a másik szobába –, ő néprajzkutatási folyamatba fog belefolyani. Elkezdte aztán járni az országot, földterítette, hogy melyik faluba milyen szokások voltak, milyen táncok, dalok. Ez huszonkilencbe vót itt nálunk tudom, harmincegybe én is ott vótam a Nemzeti Színházba, mint Pásztor Böske hűzögyerek, hatod magammal. Úgy tudom emlékeztetni Paulini Béla bátyánkat, hogy a három neves magyar közé tartozik: Bartók Béla, Kodály Zoltán és Paulini Béla! Engedje meg, durva kifejezést adok ám: Ha a Paulini Béla bácsi, harmincegybe nem szerepelteti az országot, mint ahogyan Szanyba, a bősöknya meg a balidon, meg a gatya, meg a piros puruc, elveszett volna, ha ő nem lett volna. És ennyi tisztelet jár csak nekije? Köszönöm szépen, szégyellheti magát a fölsőbbség. Igen ki vagyok akadva! Kik lennének ezek a mai néprajzkutatók, kérdem én, ha ő ezt nem csinálja? Azt mondja neki édesapám harmincnégybe, gyere fiam aszongya, ruhám vót édesanyám elkészítette, aztán aszongya Béla bácsinak: Béla, ne haragudjál, de utoljára vagyok itt! Megöregöttem, de itt a fiam. Ha kíváncsi vagy rá, aszongya, ha megtetszik sorozd be, ha nem, akkor meg, aszongya, nem gyün többet! Na, aztán próba megvót, főpróba persze! Béla bátyánk a cillinderkalapját a plafonba dobálta. Miskánk! Aszongya, egy arany gyereket adtál nekem! Nem bánom, aszongya, sajnálom, de helyettesít, éppen te vagy. Megmondta. Két pengő volt a napidíj. Borraló, nem napidíj! Az a debrecenyi kávéházban is, vagy bárhol az egy liter bor volt, egy pengőért. Emberek ezt azé adjuk. A színpadon kedv legyen, berúgni nem, a viláért se. De az a, kétszerkettő, háromszerkettő itó, aszongya, bennünk kell lenni, mert kedv csak akkor van.”

Feri bácsinak nemcsak vidámsággal telt az élete. Helye volt benne a katonaságnak és a hadifogságnak is. 1941. október 13-án bevonult a Magyar Királyi Nehéz Gépvontatási Századba, s „kilépés az angyalbörből nem volt”. 1947. november 14-én ért haza, ebből két évet „Szovjet Kazahsztánban” volt hadifogoly. Hazatérve ismét nekifogott a mezőgazdasági munkának, majd képviselőnek is beállt, természetesen párton kívüliként. Külföldre igen sokfelé eljutott: „Végigjártam nemcsak Európát, de Amerikát is”. 1976-ban 25 napot töltött az Egyesült Államokban több jeles népművésszel, Vásárhelyi László irányításával.

A már említett duson kívül járta még a seprútáncot, a csárdást és a „verbungot” is. Mikor és hogyan járták az utóbb említett táncot, el is mesélte: „Bucsukor, aztán jelesebb ünnepnapokkor. Anna napkor vót. Két bucsu volt. Szent kereszt – az egyházi bucsu vót, mert a templo-

munknak a jelképe a Szent Kereszt. A Szent Kereszt megtalálásának az ünnepe május 3-án. A világi bucsu a meg Anna napkor július 26-án. Akkoriban csak a legények járták. Minden utcába volt egy banda. Egy legény banda, minden utcába külön. De ebbe a verbungba bucsukor azért összeállt az egész falu, és a jó táncosok összeverbuváltak! S a templom előtt járták el, mise után, ezzel kezdődött meg a világi bucsu. Hej legénynek az vót a dóga, hogy a jelzés az vót, amikor bejientett. Persze nem úgy, mint abugyan most: hej. Hanem virtuososan: heej! Akkor tudta, hogy most következik egy másik figura. Ez volt a jelzés. Csapásolás, rövidséta, hosszúséta, rugmeg, sarkalás, jobb kéz, bal kéz, eredetien röviden megmondva, rávezetve a figurára az illetőt, aki nem volt még biztos benne, mi után mi következik.”

Táncalkalmakra és a hozzá fűződő szokásokra visszaemlékezve a következőket mondotta: „Cigányzene Szanyba csak egy vót. Bakos nevezetű. Bakos Sándor primás meg egy Sípos Károly – az első világháborúban láblövést kapott, sánta is vót szegény –, a meg pikulás vót. Édesapám idejébe még ezek se vótak, csak harmonika vót. Édesapámtól tudom, mer elmondta. Nyolcszáznyolcvanba született, édesanyám nyolcszáznyolcvan négybe, négy évvel volt fiatalabb. Na attól független, aszongya: Fiam, aszongya, legénykoromba nem volt itt bál, mint nektek, legényegyletben vótam ugye. Ólég egy nevelő egy egyesület vót. Sajnos, hogy elmaradt, meg a levente is. Na aztán visszatérve édesapámra, ő azt mondta, hogy iparos bál vót, később legényegylet bál, meg gazdaköri bál, meg a búcsú. De ezeket a bálokat édesapám nem érte, már később fejlődtek ki. Édesapám idejébe, abba a kilencszázás évekre vót, a Katalin-bál, egy iparos bál vagy kettő, meg a húshagyó kedd, amit háznál rendeztek. Mindig egy új épült háznál, akinek a tulajdonosa igen-igen örült. Kiadta szívesen, oda hita a legényeket: rendeztek egy multságot, tiporjátok a szoba földjét. Tömörítette, mer akkor nem vót, se légkalapács, se más. A legények meg a leányok döngölték le a szoba földjét. Még mi is tartottuk ezt a szokást, de ez negyvenöt előtt. Meg kútmerés. Három ablakos, kis ablakos ház előtt

vót egy, utca kútnak hívták. Az egész utca, sőt, még akik erre mentek mezőre, itt töltötte meg a korsaját. Mert igen-igen jó víz vót benne. Ezt a legények minden Pünkösöd másnapján megmértük, megmérték. Még mi is. Mi utánunk húszas, tizenkilences, húszasok után, még egy gárda a háború előtt. Aztán vége, kút be is van temetve, be van földve. Miután csapos víz lett, ugye.”

Ízes beköszöntő verseit, energikus, karakteres táncát sokan megcsodálhatták. A táncos „fiatalok” közül sokunknak volt szerencséje tőle tanulni, ellesni a kiforrott mozdulatokat. Táncáról számos felvétel készült, ezek közül a MTA Zenetudományi Intézet Filmtárában a következőket találják az érdeklődők:

MTA ZTI Ft. 759. (1971. IV. 17.)

MTA ZTI Ft. 911. (1974)

MTA ZTI Ft. 1052. (1980. I. 29-30.)

MTA ZTI Ft. 1101. (1981. VII. 23-25.)

A méltán megérdemelt „A Népművészet Mestere” kitüntetéset 1980-ban vehette át. Kérdésemre, hogy ki a jó táncos, rövid gondolkodás után ezt válaszolta: „Igen ezen meg köll gondolkodni, hogy ki! Először: aki víg kedélyű! Másodsor: aki rátermett. A közösséget szereti, tud mulatni! Mozgásra rugalmasan jól. Hát ugye, azt mereven nem lehet. Mereven nem lehet, mert akkor összetörik, úgy, mint a kő!”

Az Isten éltesse továbbra is jó egészségben „Szentés” Varga Feri bácsit, és reméljük, sokáig láthatjuk még, ahogy – még mielőtt a sarkantyús csizmát megütné – a kokárdás asztrigán sipkában, a piros purucban és bőgatyában e szavakkal beköszönt a színpadra:

„Minél több jó táncost adjon a Teremtő,
Kívánom, hozzon sok jót a jövődő.
Tiszta kövér búzát arasson a kasza,
Minden idősnek és ifjúnak jól járjon a lába.
De rigmussal tovább az időt nem akarom húzni,
Mert a szanyiak a dust fogják eljární!
Dus!”

Busai Norbert

(Archív fotók – MTA ZTI Fotótára)

Martin György: A botoló tánc zenéje

Budapest, MTA Zenetudományi Intézet és Hagyományok Háza közös kiadása, é.n. (2003) 428 p.

Szerkesztette: Kovalcsik Katalin–Kubínyi Zsuzsa

A kiegészítő CD-t Kubínyi Zsuzsa és Németh István válogatta.

Benedekfalvi Luby Margit 1934-ben, egy Szatmár megyei népzenei gyűjtőút során hívta fel Lajtha László figyelmét a porcsalmai cigányok botoló táncára.¹ Később Lajtha és Gönyey Sándor filmre is vette Ötvös István és leánya táncát, amit a Magyarország Néprajzának Tánc fejezetében² részletesen, ábrákkal együtt ismertettek. A különös befejezés miatt a szerzők úgy vélték, hogy „*e tánc a szertartásos kardtáncoknak azon csoportjába tartozik, amelyben emberáldozás emlékét sejtjük*”.³ Bár a rituális szokáskörnyezet utólag nem igazolódott be, a párbajszerű előadásmód miatt – ahol a tánc a szimbolikus harc pillanatnyi helyzetének van alárendelve – az egyik legarchaikusabb táncműfunkt fedezték fel Lajtháék.

A táncmű részletes gyűjtése a két világháború között nem történt meg, s Luby azt gondolta, hogy „*a botoló emlékét a tudó-*

mányos szakszerű feljegyzéseken kívül”⁴ már csak az ő, 1959-ben megjelent visszaemlékezéseinek sorai őrzik. Tudománytörténeti érdekesség, hogy ugyanebben az időben a Népművelési Intézet Táncosztályának két fiatal táncutatója Martin György és Pesovár Ernő megjelentette *A Szabolcs-Szatmár megyei néptáncutató munka eredményei és módszertani tapasztalatai*⁵ című írását, melyben arról számoltak be, hogy a Felső-Tisza-vidéki cigányság körében nagy számban találtak hasonló jellegű eszközös táncokat, melyek e területtől eltávolodva egyre szórványosabban fordultak elő.

Ettől kezdve Martin György szisztematikusan gyűjtötte, rendszerezte e táncmű mozgásanyagát és kísérőzenéjét. Különösen a 7-8 szótagos, dudánóták közé sorolható botoló dallamok ritmikai több-alakulása keltette fel a figyelmét, ami egy középkor

végi, reneszánsz zenei gyakorlatot, a proporció nyomait őrizte meg. Célja egy teljes zenei monográfia elkészítése volt, amelyben e dallamkategóriát néprajzi, zene- és tánc-történeti, verstani szempontok alapján vizsgálta volna meg, rávilágítva annak zene- és folklórelméleti jelentőségére.

Martin Györgyöt sajnos korai halála (1983) megakadályozta abban, hogy a monográfiát befejezhesse (bár kisebb rész-tanulmányokat megjelentetett e témakörben). Kollegái, tanítványai halálának 20-ik évfordulójának alkalmából a hagyatékban maradt tanulmányt sajtó alá rendezték, s a Zenetudományi Intézetnek és a Hagyományok Házának közös segítségével könyv és egy kísérő CD formájában megjelentették.

Martin 1953 és 1965 között mintegy 366 dallamot gyűjtött a cigány botoló-nóták témaköréből, amelyeket dallamonként

Hármas botoló.
Nyírvasvári (Szatmár), Rostás István (35),
Balogh Mihályné (28), Rostás Péter (30).
Martin György, 1955.

Kettes botoló. Nyírbátor (Szatmár),
Varga Sándor (34), Farkas Ferenc (22).
Kápolnai Imre, 1957.

besorolva 27 dossziéba osztott be. A teljes tipologizálás és ritmus notáció, illetve a dal-
lamok tánc- és zenefolklorisztikai feldolgo-
zása viszont nem történt meg. Így a hagyaték
gondozói a tervezett tartalomjegyzék ismeret-
ének birtokában sem tudták rekonstruálni a teljes zenei monográfiát.

Úgy érezték, hogy „a dossziék egymás-
utánja semmit nem árul el a dallamtípusok
közti összefüggésekről”⁶, ezért a példatárat
– a táncfolklorisztikai törvényszerűségeket
figyelmén kívül hagyva – dallamszerkezeti
szempontok alapján csoportosították.⁷
(Igaz, a Példatár szerkezetének az ismerte-
tésénél a dossziék eredeti sorrendjének a
rekonstruálását is lehetővé tették.)

A dallamtárat jegyzetek, földrajzi, gyűj-
tők szerinti, kadencia- és szöveg-kezdősor
mutató egészíti ki. Kovalcsik Katalin a mag-
yar és cigány dalszövegek tartalmi, formai
és funkcionális tulajdonságait ismertette a
Bevezetésben. A kötet Függelékében Mar-
tin botoló nótáról és az eszközös táncokról
szóló magyar⁸ és egy angol⁹ nyelvű részta-
nulmányai is helyet kaptak. A kiadók egy
angol nyelvű változat kiadását is tervbe vet-
ték, ami nem sokára napvilágot fog látni. A
táncról készült fotók Pálfy Gyula válogatá-
sában jelentek meg.¹⁰

A tánc- és népzene kutató Martin tu-
dományos hagyatékának feldolgozásán túl
a botoló tánc zenéjének vizsgálata azért is
fontos, mert e táncfajta „cigányok körében

élő formája az egyetlen, amely máig többé-
kevésbé világosan őrzi a proporció gyakorlatnak
megfelelő metrikai-ritmikai kétértelműséget,
a páros és páratlan ütemű táncrészek táncpár-
ként való összekapcsolódásának nyomait”.¹¹ A
proporció a reneszánsz tánczene sajátos
gyakorlata volt, amikor is ugyanazt a dalla-
mot kétféle tempóban és metrikai-ritmika-
ilag átértékelve adták elő, melynek mecha-
nizmusa a következő volt: „a páros ütemű
lassú, sétáló »Vortanz« dallamát követő Pro-
portio, Proporz, Saltarello, Hapfauf, Darauf
stb. utalások kotta nélkül is megszabták a ze-
nészeknek a gyors, ugró, forgó, páratlan üte-
mű »Nachtanz« ritmusát”.

Ezek a táncpárok váltak később olyan
klasszikus társastáncok alapjává, mint a po-
lonaise, walzer vagy mazurka. A cigány vál-
tozatoknál egyedül a gergelyi-ugornyai bo-
tolónál fordult elő, hogy a lassú páros üte-
mű dallamot „pergetett” 3/8-os gyors rész
követte. A XVII-XVIII. század folyamán e
technikai elem a hazai zenei életben is meg-
jelent, sőt egy fordított sorrendű (lassú pá-
ratlan - gyors páros) változata is kialakult,
amit a recens erdélyi táncrendek is bizonyí-
tanak. Az udvari táncok köréből e lengyel
vonulós táncok alkalmazása a XIX. század
folyamán kiveszett, a különböző források
már csak nosztalgikus felhanggal emlegetik.
Ez a késő reneszánsz idősakra jellemző
eljárás figyelhető meg a Szatmár és Bereg
megyei botoló táncok kísérezenejében. Az

erdélyi magyarság és románság táncdalkin-
csében e ritmikai-metrikai átértékelés a ci-
gány botolónál jóval változatosabb formáit
fedezhetjük fel, de ezek dialektusonként,
etnikumonként, táncfajtánként szétágazva
bukkannak fel más-más alakban.

Mindezek a magyar népzene páratlan és
aszimmetrikus dallamainak a fontosságára
hívják fel a figyelmet.

Karácsony Zoltán

Jegyzetek

1. Luby Margit: Porcsalmi botoló. Alföld 1959. 5-6. pp. 168-170.
2. Gönyey Sándor-Lajtha László: Tánc (Dance) In. Viski Károly (szerk.): A magyarság néprajza IV. Bp. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1940. (2. kiadás), pp. 76-131.
3. Gönyey-Lajtha 1940. 125.
4. Luby 1959. 170.
5. Ethnographia LXIX. (1958.) pp. 424-436
6. Kubinyi Zsuzsa: A gyűjtemény története In. Martin: é.n. (2003) 41.
7. Kubinyi két elméletét (gyors, páros ütemű rész cigánytáncból eredeztetését és a 3/8 értelmezés elhagyását) a tánc strukturális-morfológiai tulajdonságai nem igazolják.
8. Martin: Botoló nóta. In. Bónis Ferenc (szerk.): Magyar Zenetörténeti Tanulmányok. Bp., Zeneműkiadó. 1968. pp. 201-221.; U.ő.: A botoló és zenéje. In. Lelkes Lajos (szerk.): Magyar néptáncgyománnyok. Bp., Zeneműkiadó, 1980. pp. 125-145.; U.ő.: Az eszközös pásztortáncok. In. Dömötör Tekla (szerk.) Magyar Néprajz VI. Bp., Akadémiai kiadó 1990. pp. 295-297., 419-423.
9. Martin: Weapon Dance Melodies and Rhythmic Multiplicity. Studia musicologica 1979. pp. 79.
10. Megjegyzés: a fotók kották közötti elhelyezésével a terjedelmet rövidíteni lehetett volna.
11. Martin 1968. 204.

Tisztelt Vendégeink!

A meghívó szerint tisztelném a kiállítás bemutatását. Úgy gondolom, hogy a kiállított tárgyak önmagukért beszélnek. Én inkább arról a szellemiségről szeretnék szólni Önöknek, ami a tárgyak mögött rejtőzködik.

A hetvenes évek fiatalságának egy része a hagyományokhoz fordult, hogy környezetüket, tárgyaikat a saját képükre formálják. Más népekhez hasonlóan az ősi kultúrának újrafelfedezésében, újrafogalmazásában próbálták a saját nemzedéki és nemzeti identitásukat megfogalmazni. Ez világszerte divat volt, de míg a hippy mozgalom nyugaton a keleti, indiai kultúra és zene irányába mozdult el, nálunk a népművészet, a paraszti művészet felé fordult.

Mi ennek az oka? Az, hogy olyan emberek álltak e mozgalom mellé, mint Csóori Sándor, Csete György, Makovecz Imre, László Gyula, Nagy László, Ratkó József, Buda Ferenc és még sorolhatnám. Ez az időszak volt a táncházak, és a népművészeti alkotótáborok születésének kora.

1973-ban jött létre a Fiatalok Népművészeti Stúdiója. Mi, akik ehhez a stúdióhoz tartoztunk, másképp gondolkodtunk a népművészetről, mint a háziipari szövetkezetek, szuvenir boltok világa.

A díszítmények, színek tobzódása helyett a formai letisztulást, a funkció díszítmény elé helyezését tartottuk fontosnak. Éppen ezért nyúltunk vissza a népművészet archaikusabb rétegeihez, letisztultabb formavilágához. Munkánkat olyan néprajzkutatók segítették, mint Lükő Gábor, Andrásfalvy Bertalan, Csilléry Klára, Kresz Mária, Fél Edit, Martin György. A világban ezt a folyamatot, a néprajzi kutatásokon alapuló, továbbélő népművészetet hívják magyar modellnek.

A múzeumok tárgyainak felfedezése mellett a saját gyűjteményeket is fontosak voltak. Abban az időben jártuk rendszeresen Erdély eldugott falvait, mikor a hivatalos politika még azt is takargatta, hogy ott magyarok élnek. De eljutottak közülünk sokan Felvidékre, Kárpátaljára, Moldvába, Vidák István és Nagy Mari Közép-Ázsiáig mentek, hogy újra felfedezzék és itthon is népszerűsítsék a népzésművészet fortélyait. Már ebben az időben elkezdődött a gyerekekkel való tudatos foglalatosság. Előbb természetes anyagokból való játékkészítéssel, játszótárszerekek építésével. Minden évben Tokajban táboroztunk. A tüzet érkezéskor meggyújtottuk, és mindig akadt valaki, aki rakta, nem hagyta tábor végéig kialudni. A tűz körüli beszélgetések, éneklések jelentik máig azt a közös élményt, amely ezt a generációt – melyet később Nomád nemzedéknek neveztek el – máig összetartja. A népművészetet, mint magatartásformát is megéltük, mint tudat- és értékformáló lehetőséget. Azt, hogy felelősséggel tartozunk környezetünk alakításáért, s azért, hogy a körülöttünk lévő emberek hogy érzik közöttünk magukat. Van-e közösség, ahol jól, és teljes embernek érezhetjük magunkat?

A hetvenes évek végére az FNS szervezeten felbomlott, de nem halt meg, hanem ki-ki kialakította szerte az országban saját közösségét, megnyilvánulási formáit. Ekkor jöttek létre szintén közös munkával a velemi, gébárti, magyarlukafjai, ócsai, debreceni alkotóházak, a Szókraténusz Játékmúzeum, szerveződött a Teka tábor, a Kresz Mária Alapítvány, és még lehetne folytatni a sort.

Az alkotás mellett a tanítás felvállalása lett sokak életcélja, hiszen sokat hallottuk Péterfy Lászlótól

a következő nomád mondást: Ha egy évre akarsz megtelepedni valahol, vess búzát; ha tíz évre szándékozol maradni, ültess gyümölcsfát; de ha egy életben gondolkodsz, nevelj gyermeket.

Saját gyermekeinken túl felnevelődött több új generáció. Már a tanítványaink tanítványai is tanítanak, melyet itt, e kiállításon, a játszótárszerekek sarokban, s jó néhány fazekasmunkán lehet látni.

Nagy László gyönyörű versében kérdezte: Ki viszi át a szerelmet a túlpartra?

A Nomád nemzedéknek ez sikerült.

A kilencvenes évek elején számtalan kézműves iskola indult az országban. Ma már fazekasságot, szövést, bőrolyást, kosárfonást, faművészetet iskolában is lehet tanulni, bizonyítványt is lehet róla szerezni. S ez buktatóival együtt óriási dolog. A legjobban működő iskolákban a tanárok e generáció tagjai, akikre máig jellemző, hogy a szakmai ismeretek mellett fontosnak tartják annak a szellemiségnek átadását, melyet annak idején fiatalon szívta magukba.

A Kresz Mária Alapítványt – Fazekasközpont Csupor István néprajzkutató és felesége, Angyal Zsuzsa fazekas hozták létre azért, hogy Kresz Mária szellemi hagyatéka által vezérelve a magyar nyelvterület fazekaskultúráját megismertessék, népszerűsítsék. Nem csak szakképzést, fazekasoktatást, hanem mesterkurzusok szervezését, oktatói képzést is végeznek. Fazekas konferenciákat, versenyeket szerveznek, elméleti munkásságuk is jelentős. Elkészült a Fazekasiskola videón és könyv formájában, a Planétás Kiadó Jelenlévő Múlt sorozatában, amelyet ma már tankönyvként forgatnak szerte az országban.

A Hagományok Házában, illetve annak jogelődjében kilenc éve kezdtük el a „Népi játék és kismesterségek oktatója” képzést. Ennek első szakasza, a népi játszótárszerekek foglalkozásvezető tanfolyam olyan népszerű, hogy néhány esztendőre a Fazekasközpont is évente több csoport indítását vállalja.

Nagyon fontos ez a képzési forma, hiszen pedagógusokat, szülőket, érdeklődőket olyan ismeretekkel vétezi fel, amilyeneket a közoktatásban nem tanítanak: miképpen lehet a gyermeket megtanítani a játékon keresztül a természet, a természetes anyagok, a hagyomány tisztelőit, szeretetőit.

Miért fontos ez? Hisz az a gyerek, aki tudja, hogy jó játékot, szép tárgyat lehet készíteni például fából, fából, virágból, sásból, gyékényből, aki tudja, hogy néhány növény gyógyításra, fűszerezésre, festésre alkalmas, az kevésbé pusztítja környezetét, sőt vigyáz rá. Az a gyerek, aki részesül az alkotás örömeiben, rájön arra, hogy örömet és bánatot kifejezheti egy tárgy elkészítésében, érzelmiileg gazdagodik. És az a gyerek, aki tudja, hogy hol vannak gyökerei, felnőtként biztosabban áll a rázúduló manipulált világban.

S végezetül még egy gondolatot engedjenek meg arról, hogy vajon mi tartott meg bennünket, a Nomád nemzedéket ezen a szép, de sokszor nehez úton ilyen hosszú ideig? Akkor, amikor különféle alkotóházainkat fizikai valóságában is felépítettük, közös munkával berendeztük, nem csak ezeket a konkrét házakat hoztuk létre, hanem bennünk, a lelkiünkben is felépültek ezek a házak. Illyés Gyula „Vár a vízzen” c. versrészletével – melyet bár a velemi faragók a velemi kapura véstek – lehet ezt legszebben, örökérvényűen elmondani:

„Almodtam én egy kapuról, melyen mint csodafüzdőn, aki áthalad, jött bárhomonnan, szívvel ide – szakad s nem élhet valóban, csak e helyen...”

Köszönöm figyelmüket, és kérem, nézzék szeretettel kiállításunkat!

Beszprémy Katalin

Elhangzott március 4-én a zsámbéki Művelődési Házban, a Kresz Mária Alapítvány – Fazekasközpont kézműveseinek és tanítványainak munkáit bemutató kiállítás megnyitóján. Megtekinthető: 2003. április 6-ig. (Fotók: Beszprémy Katalin)

Játékok: titkok, csodák, örömök

A Szórákaténusz Játékmúzeum és Műhely
5., jubileumi állandó kiállítása

A játék akkor a legboldogtöbb, önfeledtebb, örömethozóbb, ha elhisszük, ha úgy akarjuk, hogy önmagáért való legyen. Mihelyt azonban felvesszük a kérdést, mi is a játék, s miért boldogító, örömethozó és önfeledt, rádöbbenünk: a játék, a játszás nem öncélú és önmagáért való dolog.

A Szórákaténusz Játékmúzeum és Műhely 1981 december 4-én nyílt meg, ekkor kezdődött a muzeális értékű játékok gyűjtése is, mégpedig azzal az alapító elképzeléssel, hogy létrejőjön a magyar nyelvterület játékkultúráját őrző és bemutató tárgye gyűjtes. Napjainkra már több, mint 15 000 értékes darabot őriz a gyűjtemény, mely sokoldalú gyűjtési tevékenységnek és megbecsült szakemberek folyamatos támogatásának köszönhető. Feltett kincseiket 100–150 éven keresztül őrző családok, a hagyományos játékkészítés titkaira és néhai emberi közösségek szokásaira élénken emlékező emberek helyezték el az intézményben mindazokat a tárgyakat, képes és írott dokumentumokat, melyek alapját képezik e közgyűjteménynek. Kultúrtörténetünk színes területe bontakozik ki általuk s válik napjainkat és jövőnket gazdagító értéké.

A kiállításra belépő vendégeinket különböző népek játékszerei fogadják, melyek egymás fölött sorakoznak, s amelyek mindegyike őrizi az előállítás helyére jellemző, nagyon jól felismerhető téma-, szín- és formavilágot. (...)

A magyar parasztság életében, mindennapjaiban a játék kiemelten fontos szerepet kapott a paraszti életbe való belenevelődésben. Az egyéni és közösségi játékkészítés és játékkalkalmak során a parasztyermek elsajátíthatta annak a tudásnak, jártasságnak, munkavégzési gyakorlatnak a nagy részét, amire felnőtt életében szüksége lehetett. Megtanulta, hogyan vezesse majd gazdaságát, háztartását, miként dolgozzon majd együtt társaival, találja meg helyét a társadalomban. A 20. születésnapját ünneplő Szórákaténusz Játékmúzeum és Műhely a Kárpát-medence falvainak mindennapjaiba ágyazódva, az ott élő gyermekek és felnőttek életének részeként szeretné bemutatni a magyar népi játékkultúrát új állandó kiállításában.

A gyermek magyar népiünknel a legújabb időkig nagy tisztességnek számított. Öröm és gond is volt egyszerre. A szülők tőle várták fáradságos

Keckeméti család az 1900-as évek elején

Majner István metszete, 1857.

életük gyümölcseinek szüretjét, nevéük továbbörökítését, az élet továbbvitelét. Benne látták mindennapos nehéz munkájukhoz a segítő kezét, öreg napjaik támaszát. De a sok munka közepette a megélhetés szükségessége miatt gondtal-bajjal is járt a kis jövevény érkezése. Már az áldott állapotban lévő, gyermeket váró asszonyt a születendő új élet érdekében kiváltságokkal ruházták fel. Például bárki kertjéből szedhetett gyümölcsöt, ha megkívánta, nem számított lopásnak, hiszen születendő gyermekének szedte.

A gyermeket születése után igyekeztek minél hamarabb megkeresztelni, nehogy anélkül haljon meg és mindenféle mágikus és emberi eszközzel védeni, óvni a veszélyektől, betegségektől. Például megkereszteléséig még csak nem is szólították nevén, csak Nemtudomkának, Kicsinek, Apróságának nevezték, hogy ezzel is megtévesszék a betegséget okozó, a gyermeknek ártani akaró hatalmakat. Nagy szükség volt erre, hiszen a járványos betegségek miatt, mint a torokgyík, a parafizis, a himlő, igen magas volt a gyermekhalandóság. Szinte minden család kikísért a temetőbe egy-két kicsi, fehér gyermek koporsót. A családok még így is igen nagyok voltak a régebbi időkben, különösen egyes vidékeinken, például a palócoknál, a Göcsejben és a Hetésben, ahol 20-25-en is éltek egy háztartásban, 10-15 gyermeket is együtt nevelve.

A gyermeket a házon belül igyekeztek úgy elhelyezni, hogy a házban lakókat, elsősorban az anyát, minél kevésbé zavarja munkájában s a gyermek se magában, se a körülötte lévő tárgyakban kárt ne tegyen. Amíg kisebb volt a gyermek, járni nem tudott, bepólyálva, bekötözve, ringató teknőbe vagy bölcsőbe tették az ágy vagy a kemence környékére.

Előfordult az is, hogy a lóca vagy az ágy alá rakták, hogy ne legyen láb alatt. Erre utal a következő közmondás: „Nő a gyerek, ha az ágy alá teszik is.” A bölcsőből kinőtt gyermekek helye aztán vagy az állóka vagy a járóka vagy az ülcsiknek nevezett kisebb székecske volt. Ezek olyan mozgást korlátozó kis bútordarabok, amelyek mai utódaikhoz hasonlóan lehetővé tették a gyermek viszonylag biztonságosabb mozgolódását akkor is, ha az anyának nem volt lehetősége kellőképpen ügyelni rája. (...)

Süss ki, süss ki, Süss napocska, Isten tányérkája! Tejet, vajat adok, Süss ki melegen, Bújj el hidegen!	Nyisd ki Isten kiskapudat, Hadd lássam meg szép napodat! (Szatmár)

A kiállítást rendezték:

*Kalmár Ágnes művészettörténész, Bihar Mária néprajzkutató,
Majorosné Belvaracz Ibolya segédmuzeológus,
Gera Pálné, Szabados István, Homokiné Bibor Anna,
Váczai Mária és Szepesi Andrea segítségével
Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat
Szórákaténusz Játékmúzeuma és Műhelye
6000 Keckemét, Gáspár András u. 11.*

tel./fax: (76) 481 469, e-mail: szorakatenusz@mail.datanet.hu

Nyitva:

hétfő kivételével 10.00-12.30 és 13.00-17.00

Népzene a neten

Folkrádió – Európa első internetes népzenei adója

A márciusi Táncszínház találkozón mutatkozik be Európa első internetes népzenei rádiója. Az alábbiakban egy februári rádióriport szerkesztett változatát olvashatják, melyet a hajdúszoboszlói Aqua Rádió készített a Folkrádió egyik alapítójával, Kemecei Gáborral.

– Honnan jött a gondolat, hogy egy népzenei rádiót indítsatok?

– Az ötlet 2002-ben született meg, amikor egyikünk felfedezte a Világrádiót. Megkerestük őket, és lehetővé tették a szolgáltatást, amiért nem győzünk elég hálásak lenni. Így tehát 2002. március 15-től elindult Európa első internetes Folkrádiójának kísérleti adása. Nagyon kellemes meglepetésként ért bennünket, hogy másnap már 100 hallgatást mérhettünk. Rögtön éreztük, hogy valami olyat hoztunk létre, amire igény van, és érdemes erre a területre koncentrálnunk. Jöttek a jobbnál jobb ötletek, kis csapatunk teljesen fellelkesült. A legjobb az, hogy mára sikerült megalapozni a Folkrádió jelenét. Reméljük, hogy a jövőjét is hasonló módon sikerül majd biztosítanunk.

– Hogyan lehet hallgatni benneteket?

– Mint azt említettem, jelenleg csak az interneten hallható a rádió, amit sokan lebecsülnek még, de mi tudjuk, hogy a világháló elterjedtsége hamarosan olyan lesz, mint a mobiltelefonoké, és így már nem is hangzik olyan rosszul a dolog. A „vételhez” szükséges egy hangkártyával rendelkező számítógép és bármilyen internet-hozzáférés. Meg kell keresni a honlapunkat, a www.folkradio.hu-t, ahol található egy egyszerű leírás, hogyan kell telepíteni és használni a Világrádió programot, amely – körülbelül 35 más magyar rádió mellett – a Folkrádió vételét is lehetővé teszi. Az egész telepítési művelet a program letöltésével együtt csak néhány perc. Természetesen a program és annak használata is teljesen ingyenes.

– Kik csinálják a rádiót?

– A rádiót lelkes műkedvelők alapították. Van köztük több informatikus és marketing szakember. Csak egy közös bennük, hogy nagyon szeretik a népzenet, és szeretnének tenni is érte valamit. A rádiót vezető csapat tagjai egymástól távol, Budapesten, Földesen és Nyíregyházán élnek. A rádió és minden webes szolgáltatás jogtulajdonosa a Folkrádió Közhasznú Alapítvány.

– Honnan megy az adás?

– Az „adás” – mondjuk úgy, internetes közvetítés – Debrecenből megy, mert jelenleg az egyik debreceni kollégánk munkahelye teszi lehetővé műszakilag a weboldal és a rádió működését. Az alapítvány pedig Földesről (Hajdú-Bihar megye) végzi tevékenységét.

– Hogyan lehet megtudni, hogy mikor mi hallható?

– Sajnos jelenleg nem tudjuk tájékoztatni erről hallgatóinkat, de keressük a forrását egy olyan rendszer megvalósításának, mellyel képesek leszünk a weboldalunkon részletes információkkal szolgálni arról, hogy mikor mi hall-

ható. Ez a műsorújság és szerkesztői rendszer már tervezés alatt áll, s bizonyos részein már dolgoznak a kollégáink.

– Milyen anyagi forrásokból működtek?

– Mindeztidáig az alapítók saját költségükön működtették a szolgáltatásokat. A jövőben azonban pályázati úton és adományok és támogatások révén kívánjuk fenntartani és továbbfejleszteni a rádiót.

– Kikhez szól a rádió?

– Mindenkire, és nem csak szől! Kezdetről fogva úgy terveztük meg szolgáltatásainkat, hogy azt a felhasználók saját maguk is bővíthessék. Lehetőséget akarunk adni mindenkinek, aki tenni akar a hagyományok világáért. A rádiót egyébként bárholonnan lehet hallgatni, ezért Európán kívül is nagy számban veszik igénybe szolgáltatásunkat. Egyik nem titkolt célunk, hogy olyan fiatalokhoz is eljuttassuk a

népzenét, akik addig nem szerették azt, mert például nem tudták, hogy milyen jó szórakozási lehetőségek vannak ezen a területen.

– Mégis, milyen zenét lehet nálatok hallgatni, milyen a műsorterveitek?

– Leginkább a Kárpát-medence népzenejét. Ezen belül is a magyar nyelvterület a domináns, de az itt élő összes náció zenéje is hallható nálunk. Igyekszünk minél eredetibb felvételeket használni, de népszerűsítési célból világzenei számok is elhangzanak. Jelenleg a Folkrádióknak még nincsenek hagyományos értelemben vett műsorai, de már gyűjtjük a riportokat, kész anyagokat. Önkéntes szerkesztőink segítségével hamarosan megjelenünk igazi műsorokkal is. Első körben szeretnénk a világ folklór eseményeiről rendszeresen és előre tájékoztató, „Hol-mi” típusú kedvcsináló műsorokat létrehozni.

– Milyen a hallgatottság?

– A rádiót eddig semmilyen tudatos módon nem népszerűsítettük, mert jogilag nem voltak rendezettek még a háttérviszonyok. Alapítványunk létrejötte óta a problematikus kérdések megoldódtak, s azóta komoly energiákat szánnunk marketingre. Jelenleg így mintegy 250-300 hallgatás mérhető naponta.

– Mi a hasznotok a szolgáltatásból?

– Az, ami mindenkinek! Hallgathatjuk a rádiót. A csapat tagjainak élvezet ezen a területen dolgozni, és soha nem fognak anyagi előnyre szert tenni a rádió szolgáltatásai révén. Ezt az alapítvány alapító okirata és közhasznúsága is szavatolja.

– A napokban megnéztem a honlapotokat, és nagyon kellemes benyomást keltett, már a megjelenése is. Látszik, hogy nem amatőr programozók készítették. Milyen szolgáltatásai vannak a weboldalotoknak?

– A Folkrádió ötletének megszűlése előtt egy könnyen bővíthető, profi népdalszöveg-adatbázist akartunk létrehozni. Ez meg is valósult, és ma is szépen üzemel, jelenleg körülbelül 1800 dalszöveggel.

Van egy levelezőlistánk és egy vendégkönyvünk is. Itt a hallgatóink vitázhatnak a hagyományok világáról és a szolgáltatásainkról. Létezik egy linkoldalunk, ahol csoportosítva megtalálhatóak a világ magyar vonatkozású folklór oldalai, és létrehoztunk egy galériát is, ahol szép képeket lehet nézegetni különböző folklór-eseményekről. Talán legbüszkébbek az eseménynaptárunkra lehetünk, mert rövid idő alatt a legnagyobb folklór-naptárrá vált a magyar interneten. Adatbázisainkat bárki bővítheti, és természetesen teljesen ingyenesek.

– Milyen terveitek vannak ezen kívül?

– Nagyon komoly fejlesztéseket tervezünk. Először is, minden szolgáltatásunkat szeretnénk továbbfejleszteni, de újak bevezetésén is dolgozunk. Csak néhány példa távirati stílusban: automata heti hírlevél küldés e-mailben és opcionálisan SMS-ben a következő heti folklór-eseményekről, slágerlista, heti csújjogás-küldő SMS szolgáltatás, valamint az ún. „műszir” azaz műsorszolgáltatás és információs rendszer.

Ez utóbbi lesz a legnagyobb fejlesztésünk, hiszen ennek a rendszernek kell majd biztosítania a megfelelő munkafelületet a földrajzilag egymástól távol élő szerkesztőink számára, illetve a műsorok és az elhangzó felvételek részletes adatainak közlését a rádióoldalon. Megemlítenéd még, hogy több intézménnyel vannak folyamatban tárgyalások közös szolgáltatások üzemeltetéséről és újak kifejlesztéséről.

– Hogyan akarjátok megvalósítani mindezt?

– Továbbra is saját utakon járunk. Az alapítvány függetlenségét megtartva, céljaink érdekében szövetkezni szeretnénk mindenkivel, aki munkájával vagy más módon segíteni akar nekünk. Természetesen a szükséges anyagi forrásokat mi is mecénások által és pályázati forrásokból kívánjuk megteremteni.

– Milyen a látogatottság?

– A weboldalaink látogatottságát még nem mérjük, de félig kész van a statisztikai rendszerünk. Saját becslésünk szerint naponta átlagosan 50 körüli látogatást lehetne mérni.

– Kik üzemeltetik a webes funkciókat?

– A Folkrádió csapata és más önkénteseink. Adatbázisaink bővítését pedig a körülbelül 160 regisztrált felhasználónk is végezheti már.

– Mennyi és milyen esemény szerepel a naptárakban?

– 2002 áprilisa óta több mint 750 eseményről adtunk hírt, Budapesttől a Katari Emírátusig. Eseménynaptárunkban többféle kategória szerint csoportosítottuk a folklór programokat, például: táncházak, rendezvények, fesztiválok, oktatás, koncertek, táborok, versenyek, rádiós és tévéműsorok, filmek stb.

– Kérlek, mondj valamit a dalszövegoldal működéséről is!

– Ez legmagasabb színvonalú szolgáltatásunk. Kifejlesztésében tanácsaival és biztatásával sokat segített nekünk Pávai István népzenekutató, így a szolgáltatás hasonló más tudományos igényű adatbázisokhoz, de elég egyszerű ahhoz, hogy szélesebb körben is jól használható legyen. Komoly figyelmet fordítunk arra, hogy az amatőr gyűjtők által beküldött szövegeket helyesen csoportosítsuk. Jelenleg hozzátvetőleg 500 dalszöveg vár arra, hogy moderáljuk azokat. Hosszú távon szeretnénk, a legelkezdőbb beküldőkkel közösen, népszerű, csak papíron létező dalszövegeket digitalizálni.

– Van-e fórumotok vagy csevegő szobátok?

– Ezt a szolgáltatásunkat mi vendégkönyvnek hívjuk. Sajnos, „chat-szobánk” még nincs. Nem döntöttünk arról, hogy más szolgáltatót veszünk igénybe, vagy magunk állítunk fel egy ilyen szerveret.

– Mi az, ami még említésre érdemes?

– A Folkrádió Közhasznú Alapítvány létrejöttét és szolgáltatásainkat egy sajtótájékoztató keretében kívánjuk bemutatni a XXII. Országos Táncbáztalálkozó és Kirakodóvásáron az SAP csarnokban, 2003. március 29-30-án. Ugyanott egy kerekasztal-beszélgetést is szervezünk, melynek címe „Találjuk ki a Folkrádiót!”. Meghívott vendégeink Berán István, Dévai János, Kelemen László, Kiss Ferenc és Sebő Ferenc lesznek.

Levelezőlistánkon a fenti témában, valamint az elektronikus média és a népzene kapcsolattartól már a beszélgetés előtt két héttel lehet vitázni. A legjobb kérdéseket továbbítani fogjuk vendégeinknek. A vitát Pávai István vezeti. A táncbáztalálkozó alatt kiállítóhelyünkön várunk minden érdeklődőt. Mindenféle információt az info@folkradio.hu címen lehet kérni tőlünk.

Deák Ferenc
Aqua Rádió, Hajdúszoboszló

Népi játszóház

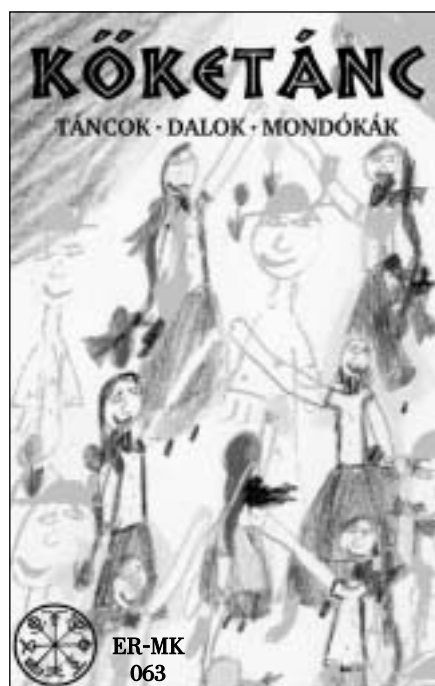
SZÖVEGGYŰJTEMÉNY ÉS SEGÉDANYAG
A NÉPI JÁTSZÓHÁZI FOGLALKOZÁSVÉZETŐI
TANFOLYAM HALLGATÓI SZÁMÁRA

MEGJELENT!

Javított, bővített kiadásban újra megjelent a Népi játszóház szövegggyűjtemény és segédanyag, a népi játszóházi foglalkozásvezetői tanfolyam hallgatói számára. A könyvből azonban nem csak a tanfolyamhallgatók, hanem a népi kézművesség iránt érdeklődők is hasznos információkhoz jutnak. A kötetben az évkor ünnepeiből, a paraszti gazdálkodás és szokások rendjéhez illeszkedve mutatjuk be a különféle természetes anyagokból, gyermekekkel készíthető játékok, tárgyak elkészítésének módját, hagyományokhoz való kapcsolódását. Az olvasó megismerkedhet a fonal, gyékény, csuhé, szalma, vessző, gyapjú, agyag, bőr megmunkálási lehetőségeivel, ötleteket ad a karácsonyi készülődéshez, valamint ahhoz is, hogy mihez kezdhetünk a gyermekekkel a szabadban. A kötet ára 1.500,- Ft, kapható a Hagyományok Háza Kiadványraktárában: 1011 Budapest, Corvin tér 8. Tel.: 212-2883

HAGYOMÁNYOKTATÁS – MÓDSZERTANI FÜZETEK

TIZENÖT ÉVE MŰKÖDIK A GYEREKTÁNCZHÁZUNK, AHOL TÁNCOT, ÉNEKET, MONDÓKÁT TANÍTUNK, MESÉT MONDUNK, S BEMUTATJUK A HANGSZEREKET. A LEGFONTOSABB AZONBAN, HOGY EGYÜTT JÁTSZUNK A GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL, ÍGY MINDANNYIAN AZ ÉLŐ ZENE, AZ EGYÜTT TÁNCOLÁS ÉS ÉNEKLÉS ÉLMÉNYÉT VIHETJÜK HAZA HÉTRŐL HÉTRE. EGY ILYEN FOGLALKOZÁS MOZGÁSVILÁGA NEMCSAK A NÉPI KULTÚRÁN, A TÁNCLEPÉSEKEN ALAPUL, HANEM ALKALMAS AZ ALAPVETŐ MOZGÁSKULTÚRA KIALAKÍTÁSÁRA IS.

A „KÖKETÁNC” GYEREKTÁNCZHÁZ A MÁRCZIBÁNYI TÉRI MŰVELŐDÉSI KÖZPONTBAN MŰKÖDIK RENDSZERESEN, DE ALKALMI FOGLALKOZÁSOKAT IS TARTUNK ÓVODÁKBAN, BARÁTI KÖRBE.

KÖSZÖNET A MÁRCZIBÁNYI TÉRI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT VALAMENNYI MUNKATÁRSÁNAK, HOGY AZ ELMŰLT TIZENÖT ÉVBEN LEHETŐVÉ TETTÉK A GYEREKTÁNCZHÁZ MŰKÖDÉSÉT, TOVÁBBÁ ANNAK A SOK-SOK KEDVES KICSI GYEREKNEK ÉS SZÜLEIKNEK, AKIK HÉTRŐL-HÉTRE VELÜNK JÁTSZANAK-ÉNEKELNEK-TÁNCOLNAK.

Sándor Ildikó

cím: 1171 Budapest, Anna u. 42.
tel.: 257-7566, 30/293-9205
e-mail: tsandori@mail.datanet.hu

A megvalósult álmom

A Táncház Archivum ötletétől a Lajtha László Hagyományörző Műhelyig

Év elejétől a Hagyományok Háza Lajtha László Hagyományörző Műhelyéhez (Közgyűjteményi Tárához) tartozik a Táncház Archivum. Vezetője, Halmos Béla az alábbiakban elmondja, hogy miért látta szükségét az archivum felállításának, mostanság mivel foglalkoznak, s építészmezőként miben látja a magyar modellként számon tartott táncház jelentőségét a harmadik évezred kezdetén.

A Táncház Archivum ötlete 1997-ben vetődött fel bennem, amikor a Magyar Művelődési Intézet tudományos főmunkatársaként a táncházmozgalom kezdetének 25. évfordulóján nemzetközi konferenciát és kiállítást szerveztem az Almásy Téri Szabadidőközpontban. Kétféleképpen is nemzetközít, hiszen az eseményen az anyaországi és a határokon túli, illetve a tengeren túli magyarokon kívül dánok, amerikaiak és egyéb nemzetek képviselői is részt vettek. E rendezvényen a táncházmozgalmat, mint jelenséget komplex módon igyekeztünk feldolgozni, ide értve többek között a pedagógiát, a társművészeteket, a mozgalom pszichológiai oldalát, a politikával való kapcsolatát és a sajtó szerepét is.

Ám kiderült, hogy ilyen részletességgel és megfelelő tudományos megalapozottsággal képtelenség volt vizsgálni a jelenséget, ugyanis ehhez nem létezik kellően gazdag összegyűjtött tárgyi és írásos anyag. Magángyűjteményekben előfordult ilyen tárgyú kollektív, de a táncházmozgalom nem volt dokumentálva. Pedig a táncházmozgalmat a világon mindenütt magyar modellként tartják számon, amelynek lényege, hogy egy rendkívül magas színvonalú tudományos kutatás kapcsolódik össze a közművelődéssel, mely az idők folyamán átalakult egy módszertani gyakorlattá. A jelenség kutatását az is nehezítette, hogy a mozgalmat nemigen kísérte figyelemmel a sajtó.

Az említett, „25 éves a táncház” című rendezvény kapcsán érett meg bennem, hogy létre kellene hozni egy múzeumot. Ekkor kezdtem álmodozni egy táncház-intézetről, hiszen akkor még úgy látszott, hogy a táncházmozgalom, amely kulturális árucikk, a rendszerváltást úgy élte meg, hogy megmaradtak az értékei. Úgy gondoltam, hogy ha Gobbi Hilda megvalósította a Színészmúzeumot, a Kodály-féle Népzene Kutató Csoport és más intézmények pedig a Magyar Tudományos Akadémia Zenatudományi Intézetévé egyesülhettek, akkor miért ne alapíthatnánk meg a Táncház Archivumot. Hiszen a táncházmozgalom is jelentős eredményeket produkált, akár a zene, a tánc, a gyűjtések, az ökológia, akár egy új életforma kialakítása terén, amelyek dokumentálhatók, s programadók lehetnek a mai zavaros világban.

A kiállítás végül úgy jött létre, hogy volt egy kollektív, amely úgy alakult ki, hogy a nejem, Gyenes Katalin, aki fellépett Sebő Ferivel és velem, elkezdte gyűjteni a táncházhoz kapcsolatos újságcikkeket, fotókat, műsorprogramokat, s aztán én is nekiláttam a gyűjtögetésnek. Nagyon sok újságcikk persze nem volt. Később, amikor elterjedt a VHS, a filmeket is elterítettük. Másoktól

fotó: Havran Zoltán

is sikerült anyagokat szerezni, többek között a Téka, a Muzsikás, a Méta együttes, illetve Kása Béla és Bartha Zoltán Ágoston – Ági bácsi – jóvoltából. Még Magyar Kálmántól is kaptunk amerikai dokumentumokat. Sokan sajnos megsértődtek, hogy nem tettük ki a fotójukat, pedig ez csak azért történt így, mert nem volt róluk anyagunk.

Mindez megerősítette bennem, hogy kell egy központ, múzeum, archivum, ahol rendszerezhetnénk a tárgyi és írásos emlékeket. A kutatásszervezést is igen fontosnak tartottam, azaz, hogy megbízzunk szakemberekkel, kutatókkal, hogy írjanak a táncházról a legkülönfélébb – akár fiziológiai – szempontok szerint. Néhány tanulmányocskát el is készült, de igazán szakszerű nem született.

A táncházmozgalommal az volt a baj, hogy amikor kezdődött, nem léteztek intézményei. Illetve dehogyan volt baj, mert el kellett mennem Ádám Istvánhoz tanulnom. Aztán amit Sebő Ferivel és Héra Évával a Kassák Klubban szerveztünk, abban benne volt a csírája a Táncház Archivumnak, a Hagyományok Házának. A hagyomány átadásának minden eszközét meg lehetett találni a táncházról a szalagtáron át a zene és a tánc tanításig. A Kassák Klub végül elhalt, mert ugyan a Népművelési Intézet és a Zenatudományi Intézet szakmailag segítette – az előbbi részéről elsősorban Vitányi Ivánnak, az utóbbi intézményből pedig főként Martin Györgynek köszönhetően –, de nem ez volt a fő feladatuk, s elfogyott rá az anyagi keret.

1997. szeptemberében leírtam, hogy a Táncház Archivumnak mit kellene tenni. Mindenképp az eredetit kell beszerezni, s ha ez nem megy, akkor másolatot. Hogyan kell szakszerűen archiválni? Miként kell a nyilvántartást vezetni, leltározni a tárgyakat, az adat-szolgáltatást végezni? Mivel a Táncház Archivumot úgy képzeltem el, hogy kutatócentrumként is működik, a kutatómunkáról is szót ejtettem. Azt is hangsúlyoztam, hogy a táncházmozgalom a hazai nemzetiségek ügye is, és kitértem a környező országokban lévő, illetve a nyugat-európai és amerikai magyar táncházakra, s az idehaza működő, más országokból integrált – ír, görög stb. táncházakra. Felvázoltam, hogy mi mindent kellene gyűjteni feldolgozni, tárolni.

A lelkesedés, álmodozás persze dicsérendő, de felmerült az alábbi probléma. Ha valaki a XIX. században látott hozzá egy gyűjtemény létrehozásához, az a tárgyakon és a fotókon kívül az összes dokumentációt – könyveket, leveleket, feljegyzéseket, nyomtatványokat – papíron találta meg. Ehhez képest ma mindezeket túl létezik még a hangszalag, a CD, a videó, a CD-ROM, a DVD. Rádásul az ilyen anyagok rögzítésére szolgáló eszközök tömegtermékké váltak, ma már mindenki dokumentál. Napjainkban így több ezerszer annyi anyag keletkezik, mint korábban. Amatőrök és kutatók által, s ez minden tudományágra jellemző.

Eredetiben tehát fizikailag is lehetetlen mindent beszerezni, rádásul itt jogi problémák is felmerülnek. S mint említettem, nemcsak budapesti táncházokról van szó, hanem Ausztráliától az Egyesült Államokig, a legkülönfélébb tánc-házaz rendezvényekig. A Dűvő például már a 7. nyári tábort tartja Seattle-ben. Tetejében nem csupán zenére, énekre és táncra kell gondolni, de például viseletre, étkezésre, szociológiára is.

Nem lehet, de nem is kell tehát minden dokumentumot megszerezni. Ki kell építeni egy hálózatot. Az irdatlan mértékű információbanlás miatt nincs értelme, hogy egy központi archivum az összes, még a legjelentéktelenebb dokumentumot is tárolja. Az sem megy, hogy néhányad magammal én járjak ki terepre gyűjteni, s még a fényképeket is mi készítsük el. Újra kell gondolni, hogy miként is kellene végezni ezt a munkát. Az újragondolás persze nem elhatározás kérdése, mint ahogy az előző 25 esztendő sem az volt, hanem egy folyamat.

E programmal persze nem úgy foglalkoztam, hogy ez a munkám, ebből élek, s annyi munkatársam van, amennyi szükséges. Abszolút nem tartozott a munkakörömbem, hogy múzeumot szervezzék. Építész vagyok és (nép)zenetudomá-

nyi kandidátus. Nincs néprajzos, muzeológusi, könyvtárosi, szociológusi diplomám.

1998-ban viszont mégis létrejött a Táncház Archivum. Egyszerűen vágtam bele, még a Magyar Művelődési Intézetben. Kigondoltam, hogy miként csináljam, behoztam a gyűjteményemet, s a gyűjtést is elkezdtem. Fotókat, plakátokat, mindenfélét igyekeztem szerezni. Még felhívást is közzétettem, de erre kevés anyag jött be. Fél évembe került, mire társat tudtam szerezni Antal Gyuri személyében, aki segített, s mivel ő a számítógéphez is ért, bevittük az adatokat. Később az énekes Juhász Katalin is dolgozott itt egy évet.

Sebő Feri ötlete alapján létrejött a Hagyományok Háza, s jó egy éves procedúra után a Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Főosztálya a Táncház Archivummal együtt átkerült oda, Héra Éva vezetésével.

Itt már működött a Lajtha László Hagyományörző Műhely Pávai Pista vezetésével, amelynek az eredeti

néptánc és népzenei anyagok számítógépes feldolgozása, digitalizálása és szolgáltatása volt akkor a feladata. Ennek a megszervezése és véghezvitele rettentő nehéz feladat, így amikor átköltöztünk, már ezért is az lett volna az ésszerű, hogy egyesülünk velük, hiszen teljesen mindegy, hogy folklórt vagy folklorizmus-jelenséget, azaz Ádám Istvánt vagy a Téka együttest kell digitalizálni. Az egyesüléssel 2003-ig kellett várni.

Ettől függetlenül az 1981-ben létrejött Néptáncosok Szakmai Házának két, a Hagyományok Házába került munkatársával, Vavrinecz Andrásal és P. Vas Jánossal (Panyigával) a Táncház Archivumban mégis elkezdtük a Szakmai Házban felgyűlt és a nálam lévő anyagok adatainak feldolgozását, s mivel akkor még nem volt erre emberünk, magam vittem számítógépbe az adatokat.

2003. január 1-től átszervezés következtében már nem az Agócs Gergely által vezetett Népművészeti Műhelyhez (Közművelődési Tárhoz) tartozunk. Hatáskörünk ezáltal bővült is, most már a teljes folklorizmus-jelenségre kiterjed, ide értve többek között a tárgyi emlékek, alkotások gyűjtését, dokumentálását is. Ez azt jelenti, hogy nemcsak Táncház Archivumként működünk. Munkánkat ráadásul az is bonyolítja, hogy a folklór és a folklorizmus manapság egyre jobban összemosódik.

A mostani felállás azért is kedvező, mert egy ésszerű munkamegosztás révén a Közgyűjteményi Társban az Audió-videó Szolgáltatási Osztályt is kialakítottuk, amelynek vezetője Vavrinecz András, munkatársai pedig P. Vas János és Patyi Zoltán. A Táncház Archivumból átadtam nekik az audió és a videó anyagokat. A Táncház Archivumhoz viszont átkerült Karácsony Zoltán, s a fő feladatunk a gyűjtés lett. Létrejött tehát egy szakosodás, amit csak üdvözölni tudok.

A Hagyományok Háza egy olyan intézmény, amilyen előtte sohasem létezett. Voltak tudományos kutatóintézetek (említhetem a népzene-kutatót), szolgáltatórészlegek (mint például a Néptáncosok Szakmai Háza), programszervezők (Héra Éváék osztálya), ám ezek különböző intézményekben működtek, miközben ilyen komple-

Éri Péter, Halmos Béla, Sebő Ferenc a Magyar Televízióban (1970-es évek)

xumról csak álmodni lehetett. S akkor még nem is említettem a technikai, műszaki problémákat, például azt, hogy a számítógépek sem úgy funkcionáltak, ahogyan kellett volna.

A gyűjtésnek ad hoc jellege is van. A nejem talált például egy Berecz Andrásról szóló cikket, be is hoztam, de ez nem tekinthető sajtófigyelésnek. Nincs is mód teljes sajtófigyelésre, ez túl sokba is kerülne. Panyigával beszéltek, hogy el kellene menni az Országos Széchényi Könyvtárba, s végigböngészni az újságokat, de akkor másra nem jutna időnk. Egyébként sem nekünk kellene minden feladatot elvégeznünk, jó néhány munkát ki lehetne adni külső embereknek.

Jó példa erre Hidas György fényképeinek esete. A VDSZ Bartók Táncegyüttes kitérő tancosa nagyszerűen fotózott, s amikor néhány esztendeje meghalt, rengeteg felvétel maradt utána a táncgyűjtésekről, amelyeket a hatvanas évektől kezdődően készített. A feleségétől elkértem a hagyatékot, s megbízásos szerződéssel odaadtam Balogh Ágnesnek, hogy válogassa ki a legjelentősebb felvételeket, s készítsen egy listát, hogy az egyes fotókon kik szerepelnek. A kiválasztott 1127 darab fényképet átadtam a Hagyományörző Műhely archiváló részlegének, hogy szkennelje be, az adatokat pedig, ha nem lesz erre ember, magam írom be a számítógépbe. Korisistól, Szalától és amatőröktől is vettünk számos fotót. A dokumentált anyagok digitális változata átkerült a szolgáltatóhoz.

Rengeteg feldolgozandó anyagunk van, szereztem eltart vagy két évig, amire ezzel a munkával elkészülünk. A gyűjtés és a feldolgozás persze soha nem fejeződik be.

A múzeum gondolata ugyan 1997-ben vetődött fel bennem, de az értékek megmentésének, a szellemi és tárgyi emlékek archiválásának igénye jóval korábban jelentkezett nálam. 1979-

ben éppen azért váltam ki a Sebő együttesből, hogy népzene-kutatóként dolgozhassak. Az addig összegyűjtött hangszeres népzenei kollekciónak ugyanis enyhén szólva nem volt teljes, de ezt nem is lehet elvárni.

Az MTA Zenetudományi Intézetében kezdtem el dolgozni, amely Vikár Bélának, Bartóknak, Kodálynak, Lajthának, Molárnak és másoknak is köszönhetően már világhírű gyűjteménnyel büszkélkedhetett.

Ám azok a jegyzőkönyvek, amelyekből tájékozódni lehetett volna, hiányosak voltak, egy részüket olvashatatlan írással vették fel. Ha például kíváncsi voltam arra, hogy hány órányi hegedűn játszott anyag van, nem tudtam megállapítani. Ezért nekem az az ötletem támadt, hogy kellene egy archiválási osztály. Ne a tudósok archiválják, kezeljék az anyagokat, ezzel ugyanis archiváló szakembereknek kell foglalkozniuk. Németh Pistával kidolgoztunk egy archiválási szisztémát. Leír-

tam, hogy a tudományos kutatás terén kikerülhetetlen a számítógép. A népzenei anyagot számítógépbe kell vinni, s az adatokat is rögzíteni kell. A számítógépben lévő anyagok közül megfelelő programmal könnyen kikereshető, amit az ember szeretne.

Azt találtam ki, hogy dokumentáláskor azokat az információkat írrom le, amiket biztosan tudok. Úgy ítélt meg, hogy a teljes anyag archiválásával egyedül 15 év alatt végeznék, de ha lenne két munkatársam, akkor elég lenne rá 5 esztendő. Az ötlettel akkor nem arattam túlzott sikert. Nyilván az archiválás iránti elkötelezettségem is szerepet játszott abban, hogy 1994-ben Szomjas Györggyel befogtam a Muzikus portrék című filmsorozat megvalósításába, amelyből eddig kilenc rész készült el.

Eredetileg városrendező építész vagyok, mint apám, aki építész-mérnökként tájsszervezéssel foglalkozott. Ő az épületek, utak, villanyvezetékek stb., az ember által mesterségesen létrehozott létesítmények és a természetes környezet viszonyát, kölcsönhatását vizsgálta. A Városrendező Intézetnél dolgoztam öt esztendőt. Harminc évre előre meg kellett határozni egy város formálódását – városrendezéskor élettervezés is folyik. A szakmánál fogva megtanultam a teljes életet nézni. A táncházmozgalom, amely a folklorizmus gócpontja, valójában életforma. A legsokoldalúbban rajzolja meg az embert, mert ha valaki zenélni, énekelni, táncolni kezd, mindennek rendben kell lennie. A lélek sokkal nyíltabban kinyilatkozik benne, mint másban. Mostanság irgalmatlanul nehéz megteremteni azokat az életlehetőségeket, amelyek normálissá teszik a napjainkat. A táncház viszont olyan szórakozási forma, amelyben minden együtt van ahhoz, hogy az ember magára és társaira találjon.

Lejegyezte: K. Tóth László

„MÁTYÁSKÁM”

Utószó-féle a második kiadáshoz

Különös, titokzatos szeretet, vonzalom és érdeklődés ébredt bennem, már kora gyermekkoromban a Hunyadi család iránt. Eleinte, természetesen, nem mint történelmi alakok, hanem mint mesebeli figurák ragadtak meg képzeletemet.

Felnevelő kicsi falumban, a völgyégi Felsőnánán, bukovinai székely atyafiságom, s mások is sok mesét, mondát, tréfát tudtak Mátyásról. Ezeket, úgy emlékszem, főként apám asztalos műhelyében, férfaktól hallottam. Olykor, ha az eső beverte a mezőről az embereket, hatan-nyolcan is összegyűltek a forgács és politúr illatú, tágas helyiségben. Ki a gyalupad végén, ki a deszkarakásokon, ki a forgácsban telepedett le. Míg készültek a löcsők, a küllők, a bölcsők, s olykor a koporsók, a férfiak meséikkel, tréfákkal mulattatták egymást. Fel-felharsanó kacagásuk engem is gyakran odavonzott. Bizonyára nem sok ügyet vetettek rám, mert néha igen vaskos mesék is elhangzottak a jelenlétemben.

Egyszer aztán valaki elbeszélte Hunyadi László lefejezésének történetét. Azt, hogy háromszor sújtott nyakára a bakó, és csak akkor halt meg, s hogy akkor a törvény szerint meg kellett volna kegyelmeznük neki, mégis megölték. Halottakat már 4-5 éves koromban, közelről is láttam a virrasztókban, nem is féltém tőlük, nem is sajnáltam őket. Az élethez hozzátartozott, hogy időnként valakik meghalnak. Ám Hunyadi László története megrendített. Akkor találkozhattam először a fogalommal, hogy kivégzés. Nagyon megsirattam titokban Lászlót. Szilágyi Erzsébetet úgy képzeltem el, mint a falunkbéli, gyönyörű evangélikus papnét, aki két ifjú gyermekét veszítette el egymás után, s talpig feketében, jajongva járta az utcákat.

Mátyás személye még sokáig közömbös volt számomra, pedig tanítottam, és a gyerekek is nagyon kedvelték a róla szóló meséket, az Igazmondó juhászt, a Kolozsvári bírót, meg az Egyszer volt Budán kutyavásárt. Arra, hogy egyszer mesekönyvet írjak vagy szerkesszek a róla szóló mondákból, mesékből, tréfákból, soha nem gondoltam.

Még akkor sem volt ilyen szándékom, amikor különböző minőségekben (mesemondó, néprajzi gyűjtő, gyermekújságíró, tévériporter) 1985 és 1989 között fel s alá járkáltam a Kárpát medencében. Erdélyben, Moldvában, a Vajdaságban, Burgenlandban, a Felvidéken. Az al-dunai székelemekhez 1988-ban jutottam el. Akkor láthattam először a ma is lenyűgöző nándorfehérvári várat, megrendültem lépegettem a tornyok, bástyák kövein, ahol hős Hunyadi János, a magyarok örök dicsőségére, legyőzte a törököket.

Moldvában, 1987-ben a szállástörvény megszegése miatt tetten értek, és szállásadóimat, egy szegény sírásos családját súlyos pénzbüntetéssel sújtották, így hát oda néhány évig nem mehettem. Ezután a szlovákiai magyarok falvait kerestem fel sorban, Dévénytől Ungig, Mátyusföldön, a Zobor-alján, Gömörben egy tévéstáb külső munkatársaként öt riportfilm elkészítésében vettem részt. Különösen Gömörben, de másutt is, sűrűn szóba került Mátyás király. Abban az időben a Kisdobos című gyermeklap újságíró munkatársa voltam. Közeledett Hunyadi Mátyás halálának 500. évfordulója. Keresni akartam egy csodálatos Mátyás mesét, egy nagyon-nagyon szépet, egy felemelőt! Olyat, ami méltó a nagy király emlékéhez, s a jeles évfordulóhoz.

Egyik volt falumbelit kerestem meg legelőször. Emlékeztem rá, hogy mennyi mesét, tréfát hallottam tőle gyermekkoromban. Most is nagyon sok minden eszébe jutott, de a tovatúnt évtizedek alatt a tréfái, meséi megkoptak, már csak a vázuk maradt. Másokat is kezdtem faggatni, amerre csak jártam. Majd a fellelhető összes mesegyűjteményt, régi Ethnografiákat, magyarra fordított krónikákat néztem át. Valamennyi Mátyásról szóló mesét, mondát, tréfát, kigyűjtöttem. Volt olyan mese is, amiből harminc, negyven változat is összejött, de olyan is akadt, amiből csak másfelet találtam.

Egy 1903-as Ethnografiában akadtam rá a Mátyás király lopni járt című, nagylegzetű mesére. Elbeszélője, egy alföldi pásztoember bizonyára sokat katonáskodott, mert a meséjében az osztrák-magyar hadsereg valamennyi katonai szakszavát használta. Megleltem a keresett, eszményi, gyönyörű mesét is, a *Mátyás király rózsát nyitó ostornyele* címűt, több változatban. Ezen kívül, akkor még csak egy, a választásról szóló mondát találtam meg.

A több mint nyolcszáz szöveggel hamarosan Visegrádra utaztam, bezártam egy üdülő szobájába, s két hét alatt egybeszórtam a számos, különböző nyelvezetű, ép és töredékes változatot. Megszületett a Mátyás király rózsát nyitó ostornyele c. könyvem, amely 72 mesét, mondát, tréfát tartalmaz. Míg a meséket olvastam, formálgattam, szinte életre kelt számomra Mátyás király. Amikor esténként, pihenésül az egykori „csodapalota” romjai között sétálgattam, nem csodálkoztam volna, ha elem toppan öfelsége, eleven valóságában.

Gyulai Líviusz grafikusművész nagy kedvvel illusztrálta a meséket, s hamarosan jelentkeztem egy korábbi könyvem kiadójánál, hogy elkészült a mesekönyv. A példányszám kérdésében vitába keveredtünk. Fejembe vettem, hogy „Mátyás-kámát” tízezer példány alatt nem adom. Az igazgató maximum ötezerrel akart tárgyalni. Én csak kötöttem az ebet a karóhoz. Az igazgató úr dühében felkiáltott:

– Hol él, ön, asszonyom? Mit képzal magáról?

Lassú mozdulatokkal felmarkoltam asztaláról a kéziratot és az illusztrációkat, hónom alá vettem a vaskos irattartót, s kilépegettem az ajtaján. A Batthyány téren ballagtam szomorúan, hónom alatt a nagy iratköteggel. Egy volt munkatársam jött velem szembe, s kedvesen tudakolta, hogy mi bánt? Elpanaszoltam, hogy jártam a kiadómmal. Örömmel felkiáltott:

– Ó, de nagyszerű! A fehérváriak halálra keresnek egy jó kéziratot, ami Mátyás királlyal kapcsolatos!

Másnap a frissen alakult Út Lap- és Könyvkiadó munkatársai elvitték a kéziratomat, és 1990 februárjában, a nagy székesfehérvári Mátyás-ünnepségekre negyvenötezer példányban megjelent a könyvem. Igaz, a nagy sietségben kimaradt belőle a felhasznált irodalom jegyzéke. Ezt ketten is szóvá tették.

A táltosgalamb

Valamikor, réges-régen, amikor a magyarok királyt akartak választani, összehívták a népeket. Szegényt, gazdagot, minden rendűt egyaránt. Amikor összegyűltek, elengedték a táltosgalambot. Akinek a vállára szállt a galamb, az lett a király.

Élt egyszer egy szegényember, volt annak egy jóra való, sutygó fia. Ezt a legénykét úgy hívták, hogy Mátyás. Egy nap ez a Matyókó gyerek megunt a nagy szegénységet, s azt mondta az édesapjának:

– Édesapám, nem ülök én itthon ebben a nagy szegénységben, elmegyek szerencsét próbálni.

– Eredj fiam, hátha megsegít a Jóisten!

Na, a legényke felkarisznyálódott, elindult szerencsét próbálni. Járt ide-járt oda, kereste, hogy mihez fogjon. Egyszer csak, beérkezett egy nagyvárosba. Tolongott a nép, egyik percről a másikra egy nagy sokadalomban találta magát. Nem tudta elképzelni, miért tülekednek úgy az emberek, megszóltott hát egy bácsit.

– Bácsikám, mi van itt? Mit csinál, itt az a sok ember? Mért lármáznak, mért tülekednek?

– Hát, mi vóna, fiam? Hát, királyválasztás van!

Mátyás nézelődött, tekergette a nyakát, hátha meglátná ő is a királyt, de nem látta sehol. Akkor kapta magát, s felmászott egy kerítésre.

Egyszer csak elült a nagy láрма, nagy csendesség támadt. Kihozták a kalickát, s eleresztették a táltosgalambot.

A galamb vigyázkodott, erre-arra fordult, ide-oda repdesett, hirtelen aztán febreppent a Mátyás gyerek vállára. Mátyás úgy megijedt, hogy el akarta kergetni a galambot, de az nem akart leszállni a válláról semmiképp.

A népek kiáltozni kezdtek:

– Éljen az új király, éljen az új király!

Az urak megharagudtak, ordítottak össze- vissza:

– Tévédett a galamb! Az nem lehet, hogy egy ilyen rongyos kölyök legyen a mi királyunk!

Mátyást elzavarták, a galambot megfogták, s újra bele tették a kalickába. Mátyás eloldalgott, elhúzódott a tömeg mellől egy fa alá. A galambot újra elengedték, hát, az másodszor is csak megkereste. Szépen ráült Mátyás vállára. Az urak csak nem nyugodtak bele a dologba. Amikor aztán harmadszor is a Mátyás gyerek vállára szállt a galamb, a nép zúgni kezdett:

– Ez Isten akarata! Éljen Mátyás király, éljen az új király!

Mátyást megkoronázták, dicső, nagy király lett belőle, jó világ jött a szegényekre. Mióta meghalt, sokszor mondják: „Meghalt Mátyás király, oda az igazság!”

Akkoriban lett vége Romániában a diktatúrának, lélegzett fel egy kicsit a kárpátaljai magyarság. Éheztek a magyar könyveket az ottani gyerekek. Munkámat több ezer számra vitték ki különböző jótékonyági akciók keretében, de kereskedelmi forgalomba is. Magam is elkísértem a Magyar Műveltség Szolgálat ajándékaként Beregszászba, Técsőre, Aknaszlatinára, Viskre, Váriba több száz példányt.

Azóta, ahol csak járok határon innen és túl, a meseműsorok után mindig akad egy-két gyerek, aki odajön hozzám és megkér, hogy dedikáljam a könyvét. Egy ilyen alkalommal mellém sündörgött egy fiúcska, s kedvesen megkérdezte tőlem:

- A néni még él?
- Amint látod – feleltem, s egy szép virágocskát is kanyarintottam a könyvébe a nevem mellé.

Egy szentesi előadás után, egy nyolcéves forma kislány átölelt, s azt mondta:

- Én úgy sajnálom Rozália nénit!
- Engem? Miért sajnálsz? – kérdeztem elképedve.
- Tessék mondani, miben halt meg Mátyás király?
- Úgy tudom, hogy megmérgezték – feleltem.
- Szegény, nagyon sajnálom! Nem is gondoltam volna, hogy Rozália néni volt a felesége.

2003. február 23-án lesz Mátyás király születésének 560. évfordulója. Ebből az alkalomból indítom útnak ezt az átdolgozott és egy újabb, Mátyás királlyá választásáról szóló moldvai mondácskával bővült kötetet. Az „új” monda címe: A táltosgalamb, és Bosnyák Sándor néprajzi gyűjtő szívésségéből jutottam hozzá.

A kötet címadó meséjét, s még néhány nagyon kedveset több százszor elmondtam az elmúlt esztendőök alatt. Nemrégiben, amikor CD-felvételt készítettem legkedvesebb meséimből, mondáimból, s elővettem a könyvet is a felkészüléshez, elképedve láttam, hogy mennyire átalakultak a szövegek. Egyszerűbbekké, tisztábbakká, gördülékenyebbé, s több esetben rövidebbekké is váltak. Most ebben a formában adom közre őket.

A közelmúltban módom volt többször is meglátogatni Erdélyben Vajdahunyad várát, elolvastam jó néhány regényt, történeti munkát, meghallgattam számos kiváló előadást is Hunyadi Mátyásról. Még egy, a Hunyadiakat mindenáron deheroizálni szándékozó fércművön is átrágtam magam. Az én sárból és fényből, valóságból és mesékből formálódott Mátyás királyomon nem változtatott semmi. Ő nekem az örökké dicső és igazságos nagy király.

Érd, 2003. február 4.

Kóka Rozália

*Mátyás király rózsát nyitó ostornyeje
(Kiadó: Timp Kft., vitez@timp.hu)*

Gyulai Líviusz grafikája

Fortuna ízrapszódia

A magyar gasztronómia és a globalizáció

Előző számunkban komoly teret szenteltünk a Kiss Ferenc által a Héttorony Fesztivál keretében Elvesztett Éden címmel megrendezett első vitaestnek, amelyen a globalizációnak a népi kultúrára gyakorolt esetleges – illetve már érzékelhető – hatása is többször szóba került. A beszélgetés során Lelkes Lajos említette a Tokaji Aszút, mint Hungaricumot, de az őshonos magyar háziállatokat is megemlítette. Hegedűs Péter, a Budavári Fortuna Étterem egyik vezetője e cikkünkben azt vázolja fel, hogy szerinte – a társával, Hegedűs Kálmánnal egyetértésben – a szakmának mit kell tennie, hogy a magyar gasztronómia visszanyerje régi jó hírét a világban. (Az étterem épületét 1390 körül emelték, s Hess András az itt berendezett, a világ egyik legkorábbi nyomdájában nyomtatta ki az 1473-ban megjelent Budai Krónikát, az első Magyarországon nyomtatott könyvet.)

Hitvallásunk, hogy hazánk jelentős nyelvi, zenei, irodalmi, képzőművészeti, népművészeti, táncművészeti kultúrával büszkélkedhet, s ettől a gasztronómiai kultúrája sem marad el. S ha megvizsgáljuk egy ország, egy társadalom ünnepeit és hétköznapjait, ettől nem választhatóak el az itt élők ételei, étkezési szokásai.

Mi is elgondoljuk, hogy mit is ehtettek e falak között az emberek száz vagy ötszáz évvel ezelőtt, mivel fűszereztek, miként éltek. A magyaros temperamentumot is meghatározzák bizonyos fűszerek, s a borok, halak, vadak gazdagsága. Nem véletlen, hogy Nyugat-Európa éléskamrája voltunk, s hogy az idők folyamán annyian vágytak erre a területre.

Aki felkeresi a közelünkben lévő Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumot, megláthatja, hogy hol tartott a magyar gasztronómia 100-150 esztendővel ezelőtt. Aztán következett egy háború, amikor annyi minden elpusztult, majd hosszú évtizedekig megtagadtuk hazánk sok évszázados kultúráját. Ám örökké nem lehet ezt elnyomás alatt tartani, egyszer eljön a felszabadulás.

A gasztronómia is kiszabadult a paprika világából, az uniformizálás béklyójából. A tradicionális vendéglátást nem lehet megsabni, nagyüzemmé tenni. A magyar gasztronómia értékeihez való visszatérés a rendszerváltástól datálható, illetve az idegenforgalom terén már az ezt megelőző években megkezdődött a nyitás. Az idegenforgalom, a turizmus a világ egyik legnagyobb iparága, hiszen ahol magas szinten működik, ott a mezőgazdaságnak, az élelmiszeriparnak és egyéb ágazatoknak, s a kulturális életnek is lendületet ad.

Az üzletitől a művészeti és fesztiválturizmuson át az öko-, a falusi és az üdülési turizmusig ennek az ipárnak számos válfaja létezik. Közülük az egyik a gasztronómiai turizmus. Fel kell tárnunk, hogy voltaképpen mi is az a magyar konyha. Az, amit az elmúlt 50 esztendőben annak neveztek? Hol vannak az ország gasztronómiájának gyökerei? Mert több gyökere van, s ez előnyére válik. A Kárpát-medencében a különböző korokban rengeteg hatás ért bennünket. Elegendő, ha csak az utóbbi 10-15 esztendőre gondolunk vissza, amikor megjelentek a pizzák és a hamburgerek. A szakma óriási hibát követett el, hogy nem gondolta át a magyar gasztronómia valós értékeit, s nem kutatta fel az eredetét.

Fel kell fedeznünk, meg kell találnunk az alapanyagokat, hiszen a konyha itt kezdődik. A hozzánk betérő vendégek örülnek, hogy mást kapnak, mint a szállodákban. Épp azért jönnek ide, mert nem a pizzák, a mediterrán ízvilág konyháit keresik, hanem a magyar gasztronómiára kíváncsiak. Szívesen veszik, ha egyedi ízekkel találkoznak. Ugyanakkor konyhaművészetünk ízvilágának megtartásával fel kell hagyni a nehéz, zsíros, túlfűszerezett ételekkel, mert ezeket a vendég már nem igényli, hiszen a ma emberének átalakult az életmódja. Kutatnunk kell, hogy az ünnepeinkre milyen étkekkel készültünk, vissza kell nyúlunk a hagyományainkhoz. Honfitársainknak s a külföldieknek ezt kell visszahoznunk. Mindent meg kell tennünk azért, hogy a magyar ízvilág a mai húszévesek, a jövő generációja számára vonzó legyen.

Több száz éves genetikai gasztronómiai kódolásunk van. Jellegzetes ízvilágokkal rendelkezünk: külföldi vendégeink is hangoztatják, hogy a magyar konyha egészen más, mint a francia, a német vagy az olasz.

A környezet, amelyben a konyhaművészetünkért tenni akaróknak dolgozniuk kell, nem kedvező. A vendéglátás területére is megérkeztek a multivállalatok, s behozták az általunk pláza-gasztronómiának nevezett kínálatukat.

A borászatunkban a rendszerváltás óta történt változások és az említett saját (éttermi) tapasztalataink mégis azt mondatják velünk, hogy van esély a magyar gasztronómia feltámasztására. Minőségi boraink a nemzetközi piacon is megjelentek, történelmi borvidékeink kezdik a reneszánszukat élni. Egyre sikeresebbé válik a borturizmus, amely jó esélyt ad a gasztronómiai turizmus fellendülésének. Ehhez persze igen fontos, hogy a tájjellegű konyhák vidéken még nagyobb jelentőséget kapjanak, hogy a vendéglősök kilépjenek az uniformizált, ránított húsos, pörköltös világból. Ugyanakkor tisztában kell lennünk azzal, hogy ez önerőből még a nálunk gazdagabb országokban sem igen megy.

Franciaországban a mezőgazdasági, a kulturális, az ipari és a kereskedelmi tárcák összefogásával a kormányzat évekkel ezelőtt programot hirdetett meg, amely a helyi értékek, szokások, különlegességek feltárására, életre keltésére, erősítésére ösztönözte a településeket. Nem véletlen, hogy aki ma ellátogat Burgundiába vagy Provence-ba, megtalálja az egyedi ízeket, sajtokat, borokat, zenét, táncot és egyéb művészeteket. Mi ebben hiszünk, nem a lelketlen, futószalagon gyártott panelekben. Országunkban sokkal több érték van, rengeteg a kreatív ember, s a jó ötleteket kormányzati szinten is támogatni kell.

A borturizmus és a gasztronómiai turizmus kapcsolatban áll egymással, s ez a kötődés szorosabbá tehető. Mi például egy-egy adott borhoz ételeket komponálunk, amely voltaképpen harmóniakeresés. Ezáltal a bor egyedi ízvilágának adunk hangsúlyt, s az ital és az étel egymást értékeli fel.

A vidéki éttermek is megtehetik, s találni közöttük olyanokat, amelyek meg is teszik, hogy az adott táj hagyományos ízeit kínálják a vendégeknek. Az országban járva szívesen vesszük, ha a megnevezett környéken például szilvászarádi mandulás pisztrángot rendelhe-

tünk Egri Chardonnay-val, Tokaji Aszút libamájjal, Badacsonyi Kéknyelűt fogassal, párolt vadkacsacombot kakukkfűves epresgombóccal és Villányi Pinot Noirrel. No és Márait idézve Badacsonyi Olaszrizling mellé füstölt sonka is található tormával és liptói túróval.

A magyar gasztronómia kutatására létrehoztuk a Fortuna Gasztronómiai Stúdiót. Tagjai között gasztronómusok, történészek, muzeológusok, filozófusok, vallástörténészek, régészek, művészek egyaránt megtalálhatók, mindazok, akik az elmúlt évszázadok írott és tárgyi emlékeiből újragondolhatnak velünk egy-egy korszakot. Az országot nemcsak a szomszédos népektől vagy a hódítóktól érték hatások, hanem az uralkodók házasságkötései révén is. Ezért most a királyi konyhák világában merültünk el: azt vizsgáljuk, hogy milyen hatással volt a hétköznapiakra az uralkodónak vagy a trónörökösnek egy idegen földről (például Nápolyból vagy Bajorországból) érkezett hercegnővel kötött házassága, hiszen a feleség magával hozta otthonról a személyzetét, s a megszokott ételek fogyasztásáról sem mondott le. Milyen alapanyagokkal bővült ilyenkor a királyi konyha?

Az uralkodók igen csak adtak a konyhájukra, s meg is becsülték a szakácsaikat. A legkiválóbbaknak nemesi rangot adományoztak. A tokhal halászása királyi jog volt, de a halat vagy a vadászatokon elejtett vadakat miként készítették el? Mit készítettek az itt található erdei növényekből, mielőtt bekerült volna az országba a burgonya, a kukorica, a paprika vagy a paradicsom?

Kutatásaink eredményeinek bemutatására vacsoraesteket rendezünk a szakma számára, egy adott kort megidézve, történelmi áttekin-téssel, színházzal, zenével és egyéb művészeti produkciókkal.

Egy magára adó étterem saját, egyedi ízvilágot alakít ki. A fűszer nem minden, a természetes ízeket igyekszünk megtalálni. Végigkutatjuk az országot, hogy a nekünk megfelelő alapanyag-beszállítói kört kiépítsük. Ez a folyamat persze sosem fejeződik be, hiszen újabb és újabb termelők lépnek színre. S olyan részletekre is figyelniük kell, hogy egészen más az íze egy kecskesajtnak, ha az állat hegytetőn legel, mintha síkságon. Szürkemarha, racka és mangalica húsát is használjuk, de a fagyasztott húst lehetőség szerint kizárjuk. A biotermelőket előnyben részesítjük, az áru frissessége pedig alapkövetelmény. Személyes kapcsolatban állunk az ország legkiválóbb borászaival, nem egy esetben előfordult, hogy valamelyik termelő egy régi magyar fajta készítését kifejezetten a mi kérésünkre kezdte el. A pincékben tradicionális módon érlelünk pezsgőt.

Hiszünk abban, hogy a globalizáció uniformizmusától egyre több ember fordul el – bizonyos országokban ez már megfigyelhető –, s az egység visszanyeri a megérdemelt értékét. Ekkor a magyar gasztronómia is elfoglalhatja majd méltó helyét a világ konyhájában.

Lejegyezte: K. Tóth László

Molnár István VI. Országos Koreográfiai Fórum

A Budapesti Művelődési Központ – a Fővárosi Művelődési Ház színháztermében, 2003. március 9-én – hatodik alkalommal rendezte meg a Molnár István Kossuth-díjas, kiváló művészről elnevezett fórumot. A néptánc koreográfusok számára kiírt pályázat főként a fiatal alkotókat igyekszik új művek készítésére ösztönözni.

Ebben az évben minden eddiginél nagyobb volt az érdeklődés, 40 alkotással neveztek a pályázatra. A táncokat az ország szinte minden részéről érkezve, 28 együttes mutatta be. Autentikus és tematikus koreográfiákat egyaránt fogadtunk. Nem volt megkötés a bemutató együttesek életkorára nézve sem, így gyermek táncosok is felléptek. Az autentikus táncok alkotói több tájegység táncanyagából merítettek, a kevesebb számú tematikus előadás szerzői közül néhányan a néptáncon kívül más tánctechnikát is felhasználtak munkáikban. Sem a közönség, sem a zsűri nem tudhatta előre az alkotók nevét, mert a táncokat mindig jelíggel kell versenyünkön bemutatni. A koreográfus személyének felfedésére csak az eredményhirdetés után kerülhetett sor. A zsűri – Kővágó Zsuzsa szakíró, Karácsony Zoltán néptáncoktató, Rossa László zeneszerző, Szögi Csaba koreográfus, Zsuráfszki Zoltán koreográfus – döntése:

I. díj (150.000.- Ft): Szávai József

jelige: Lakodalom • cím: Drávamenti horvát lakodalmas • együttes: Tanac Táncegyüttes

II. díj (120.000.- Ft): Nagy Myrtil és Konkoly László

Színala • Tardoskeddi táncok • Szöttes Kamara Néptáncegyüttes

III. díj (90.000.- Ft): Furik Rita

Megszóltak, megszóltak • Haragszik a gazda • Mecsek Táncegyüttes

IV. díj (60.000.- Ft): Katona Gábor

Szösszenet • Taraf 16 • K.G.S.T.

V. díj (30.000.- Ft) Gálber Attila

Fassang farka • Bögödelem • Alba Regia Táncegyüttes

— Megalakult az Élő Forrás Hagyományörző Egyesület —

Egy évvel ezelőtt néhány lelkes, népművészettel foglalkozó szakember kezdeményezésére indult el az a megbeszélés sorozat, amelynek eredményeképp február 27-én a Hagyományok Házában megalakult az Élő Forrás Hagyományörző Egyesület. Az alapítók célja, hogy ez a szervezet egységként kezelje a népművészet, hagyományörzés minden területét, kapcsolódási pontokat keressen, alakítson ki közöttük, a teljes magyar nyelvtérre hatással bíró programokkal segítse a hagyományörző mozgalmat. Az alapító tagok (19 fő) által képviselt térségek szinte teljesen lefedik Magyarország területét. Idézet az Alapszabályból:

„Az egyesület célja összefoglalóan: A népi műveltség egészére vonatkozó értéktartó, közvetítő és örökítő tevékenység országos és Kárpát-medencei helyzetének javítása, támogatása, megismertetése. A Kárpát-medencei kultúra ősi gyökereiből eredő szellemi, tárgyi alkotások és azok alkotóinak megismertetése, különös tekintettel a népzene, néptánc, néprajz, folklórtörténet, a magyarságtörténet, a hagyománytörténet körében született alkotásokra, ezek alkotóira. Legfőbb célunk tekintjük a kutató- és gyűjtőmunkák által eddig feltárt, valamint a jövőben feltárható archaikus és autentikus népzenei, néptánc, kézműves, néprajzi kincseink megtartását, integrálását azáltal, hogy élő láncot alkosson, hiteles forrásból merítők tanító és művészeti munkája az előadások vagy táncbázisok, műhelymunka, fesztiválok révén.”

A közhasznú szervezetként működő egyesület székhelye: Ajka-Padrágkút, Iparos u. 5. Az egyesület hivatalos iratai bárki számára megtekinthetők a székhelyen.

Az elnökség:

Gyöngy Péter, Jánosi András (alelnök), Keszei Tivadar,

Kovács Norbert (elnök), Patyi Zoltán (titkár)

Az alapító és csatlakozó tagok elérhetőségét a székhelyen vezetett nyilvántartás tartalmazza. Tag lehet minden magyarországi vagy határon túli természetes személy, aki az egyesület célkitűzéseivel egyetért, Alapszabályát elfogadja, a belépésről nyilatkozik és megfizeti az éves tagdíjat, melynek összege 6.000,- Ft. Szívesen fogadjuk a céljainkkal azonosuló, tetterre kész szakemberek, pártolók, szervezetek jelentkezését, bekapcsolódását. További információt az elnökség bármely tagjánál és székhelyünkön adunk.

Elérhetőségek: 88/231-135; 20/378-6459; 30/520-4108

E-mail: civil3446@mail.datanet.hu; cimbie@freemail.hu

Kellenek-e korlátok a népzenei hangfelvételek terjesztésénél?

Az alábbiakban Németh István második, a 2001 őszi Dunaszerdahelyen rendezett népzenei konferencián elhangzott előadásának szerkesztett változatát közöljük. Szerzőnk az MTA Zenetudományi Intézet munkatársa.

A kérdésre a válaszem az, hogy igen, kellenek korlátok.

- Nem minden falusi ember kiváló előadó. Gyakran már csak nagyon idős, gyenge hangú emberektől készülhetnek felvételek. Az átlagos hallgatót, érdeklődőt inkább visszariasztja a rossz, túl öreg, esetleg hamiskás hangon megszólaló dal. A népzene, a néptánc, a népköltészet, kiváló, jó, közepes, sőt rossz, romlott változatokban él a néphagyományban. A hangfelvételek természetesen rögzítették a különböző minőségű változatokat. A csonka, romlott, oktávtoréses változatokat is. Az oktatáshoz, a közművelődéshez, a színpadi felhasználáshoz, csak a zenei, esztétikai szempontoknak megfelelő szép, ép változatokat szabad terjeszteni. Már Kodály Zoltán is kifogásolta, hogy például az Állami Népi Együttes romlott dallamot terjesztett a színpadon. Ilyen kritikákat sajnos ma is gyakran megfogalmazhatnánk.

- A zenei felvételek között sok beszélgetés is található, amelyek akár családi, személyes vonatkozásai, akár politikai okok miatt nem tekinthetők publikusnak.

- Ugyancsak meggondolásra ajánlott, hogy a csúfolókat vagy a kriptádiákat milyen széles körben terjeszthetjük.

- A tisztesség is úgy kívánja, hogy a terjesztés, a hozzáférés az adott gyűjtő hozzájárulásával történjék. Tehát aki vette a fáradságot, hogy elmenjen a terepre, sokszor a saját pénzén, akkor az ő tudta vagy hozzájárulása nélkül ne juthasson mindenki ahhoz a felvételhez. Hozzáteszem, hogy a gyűjtők túlnyomó többsége örül annak, hogyha érdeklődés mutatkozik a munkái iránt.

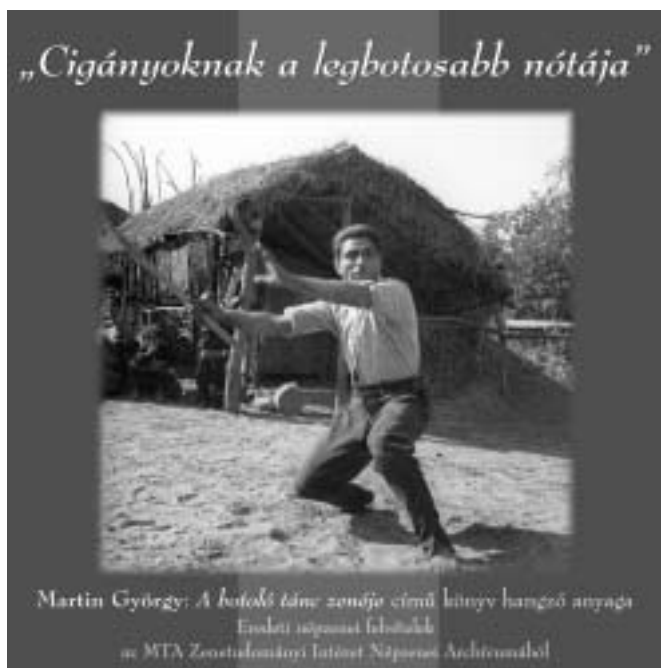
Eddig tehát felsoroltam mindazon érveket, hogy miért nem szabad korlátok nélkül terjeszteni az archívumban található anyagot. Amennyiben viszont kialakult egy regionális gyűjtemény, mint például itt, Szlovákiában, akkor meggyőződésem szerint jogos igény, hogy legyen helyben egy másolat az ott gyűjtött összes hangfelvételtől, tehát a Zenetudományi Intézetben levő anyagokról is.

Viszonzásképpen pedig a központi hangarchívumban van a helye minden hiteles népzenei felvétel másolatának. Egyrészt azért, mert nagy valószínűséggel a regionális központok nem tudják biztosítani az archíválás megfelelő körülményeit, másrészt pedig a tudományos kutatás központja mégis csak egy helyen van.

Ma már gyorsan és olcsón lehet CD-t másolni, így technikailag és pénzügyileg is reális lehetőség van arra, hogy a regionális gyűjtemények és a központi hangarchívum hangfelvételei kölcsönösen átmásolásra kerüljenek. Az ilyen cserét mindenféle korlátozás nélkül szükségesnek tartom. Egyedül a kereskedelmi célú sokszorosítás kérdését kell majd esetenként tisztázni az eredeti gyűjtővel, illetve gyűjteménnyel a regionális vagy közművelődési feladatot ellátó intézménynek (a régebbi Szakmai Háznak vagy az újonnan alakult Hagyományok Házának), amelynek feladata, hogy a hozzászólásom elején felsorolt szempontokat érvényesítse. Tehát akármit ne terjesszen tovább.

A közművelődésben, oktatásban viszont azt tartom fontosnak, hogy a laikus érdeklődőt először azzal a mintegy 120-130 órányi autentikus és hiteles hangfelvétellel kell megismertetni, amit az egyes szakterületek legkiválóbbjai válogattak ki a sok-sok felvételtől.

Az elmúlt évtizedek tapasztalata, hogy gyakran jelentkeznek kérésekkel, igénnyel, hogy kell nekik valamilyen felvétel, és nem ismerik azt, ami már közkézen forog. Sajnos az elmúlt 35-40 évben készült hangzó kiadványok nagy része már nem kapható a boltokban. Egy regionális népzenei könyvtárnak, gyűjteménynek azonban rendelkeznie kell az összes eddig megjelent hiteles, autentikus felvételeket tartalmazó lemezekkel, kazettákkal, illetve azok másolataival. Mert az tényleg nem várható el, hogy egy érdeklődőnek meglegyen mindaz a körülbelül 200 lemez, kazetta, amin ilyen anyag található. Most a teljesség igénye nélkül, csak figyelemfelkeltésül felsorolom az általam legfontosabbnak tartott, autentikus népzenei tartalmazó hangzó kiadványokat.

Az új Martin-kötet CD-melléklete

Magyar Népzene I-III. (szerk. Rajeczky Benjamin). Három lemezalbum, melyekben egyenként négy lemezen stílusok szerint csoportosítva találhatók a dalok a teljes nyelvterületről (Hungaroton).

Magyar Népzenei Antológia. A sorozatban eddig hat album jelent meg. Az első a Magyar Népi Tánczene, a második Észak (a Felvidéknek, az északi dialektus területnek a zenéje). Harmadik a Dunántúl, a negyedik az Alföld népzenejét mutatja be. Az ötödik album, a Kelet-1 Kalotaszeg, Mezőség, és Szilágyság zenéjéből nyújt egy válogatást. A hatodik, a Kelet-2 Székelyföld zenéjét mutatja be. A hetedik album Moldova és Bukovina nyomdakész állapotban kiadásra vár, csak a kiadót kell megtalálni rá. Ez összesen csaknem 30 órányi anyag. (Az első négy album Hungaroton, az 5. és 6. MTA ZTI kiadvány.)

Sárosi Bálint: Magyar Népi Hangszerek. 2 CD (Hungaroton).

Magyar Népi Énekiskola I-II-III. Három kottáskönyv, mellékelve összesen 9 óra hangfelvételt tartalmazó 2-2 hangkazetta. Az énekiskola köteteit Paksa Katalin, Bodza Klára és Vakler Anna szerkesztette. Az utóbbi időben örömdetes dolog, hogy a legtöbb népzenei kottás kiadvány már nem csak kottákat tartalmaz, hanem hangzó mellékleteket is (Magyar Művelődési Intézet).

Paksa Katalin: Magyar Népzenei Történet. Könyv és 2 CD melléklet (Balassi Kiadó).

Olsvai - Rudas - Németh: Hallgassátok meg magyarim. 2 CD-t tartalmaz (Hungaroton).

Dobszay - Németh: Magyar népelemek népzenei felvételeken, Dobszay László szerkesztése, 8 órányi egyházi népelemek a teljes nyelvterületről (Liszt F. Zeneműv. Főiskola Egyházzenei Tanszék).

Kallós Zoltán: Új Balladák könyve. Könyv és 8 hangkazetta.

A Kallós Archívum kazettái, CD-i, melyeken összesen mintegy 20 órányi anyag jelent meg.

A Fonó az Utolsó Óra gyűjtési program CD-it adja ki az Új Pátria sorozatban. Eddig mintegy 15 órányi anyag jelent meg.

Nagyon fontos, hogy végre megjelent a **teljes Pátria anyag CD-ROM-on.** Ismeretes, hogy a sorozat 1936-ban kezdődött, és Lajtha haláláig, 1963-ig mintegy 25 óra hangfelvétel készült.

Kereskedelmi forgalomba nem került, szakmai körökben osztoztatott CD-ROM a **Régi magyar népdaltípusok,** rengeteg hangzó példával.

Ha tehát egy szolgáltató az érdeklődőknek eredeti népzenei felvételeket akar mutatni, akkor legelőször ezeknek kell rendelkezésre állni, ezeket kell úgy katalogizálni, hogy amikor érkezik valaki egy kéréssel, akkor a gyűjtemény kezelője rögtön utána tudjon keresni az említett kiadványokban.

Németh István

Etűdszerkesztés a néptáncoktatásban

A következőkben az etűd néptáncoktatásban betöltött szerepéről és fogalmáról olvashat a kedves olvasó. A rövid eszmefuttatás során a következő kérdésekre szeretnénk választ kapni: Mit nevez a néptáncoktatás etűdnek? Mi a szerepe az oktatás folyamatában?

Az etűd fogalma

A Magyar Értelmező Kéziszótár így definiálja az etűd fogalmát: „*meghatározott játéktechnikai feladat megoldására készült darab*”. A címszó alatt az etűdöt, mint zenei fogalmat ismerhetjük meg. Más, közismertebb meghatározás szerint: „*hangszerre írt, technikai készséget fejlesztő darab*”. Utóbbi megfogalmazás legfontosabb szókapcsolata a technikai készség. Kiemelten szerephez jut minden pedagógiai munkában, hiszen a tananyag minél jobb elsajátításához a megfelelő technikai előképzettség nélkülözhetetlen. E nélkül elképzelhetetlen a bemutatásra, megtanításra szánt anyag sikeres elsajátítása. Az alaptéchnikáknak automatikusan kell működniük, ezért azokat a növendékeknek készség szintjén kell ismerniük.

A zene mellett a tánc – mint a művészet fontos ága, és mint művészeti neveléssel foglalkozó pedagógia – szintén alkalmazza az etűdöt. Tovább szűkítve a kört: a néptáncoktatás terén is megvan a pontos helye és szerepe.

A következőkben szeretnénk ismertetni a Magyar Táncművészeti Főiskola Táncpedagógus Karán, a néptánc szakon elhangzottakat az etűd fogalmával és alkalmazásával kapcsolatban. A néptánc-módszertan órák keretén belül megtartott etűdszerkesztési tanulmányok során Szilágyi Zsolt a zenei definíció alapján – azt jó kiindulási alapnak tartva – az etűdöt „*mozgásra írt, technikai készséget fejlesztő darab*”-ként definiálta. Fontosnak tartja, hogy az etűd ne legyen unalmas. A funkciója pedig a gyakoroltatás, anyagtanítás és nem a színpadi előadás. Nagy István meghatározása szerint az etűd „*olyan rövid, részenként ismételve bővíthető, szerkesztett mozgásfolyamat, amely a tánc tanulásában, tanításában a mozdulatok, mozdulattársulások begyakorlását, illetve összegzését szolgálja*”. Ebben a meghatározásban megjelenő konkrét pedagógiai munka (*mozdulatok, mozdulattársulások begyakorlása, összegzése*) tudatossága (*szerkesztett mozgásfolyamat*) egyértelművé teszi az etűd fontosságát a néptáncoktatás folyamatában.

Az etűd helye a néptáncoktatásban

A néptáncoktatás célja a magyar paraszti hagyományban kialakult táncok életben tartása. A több generáción átívelő fennmaradáshoz jól szervezett és széles körű oktatásra van szükség. Tudatos pedagógiai munkában az oktatás folyamata a következő fő szakaszokból áll: a táncok minél jobb megismerése (*analizálás*); a szükséges *alaptéchnikák* (*mozdulatok, mozdulattársulások*) megtanítása; és végül ezek felhasználásával a tánc újbóli felépítése (*szintetizálás*).

Az eredeti táncanyagot oktatás szempontjából két meghatározó összetevőre bonthatjuk. Az egyik maga a *mozgás* (mozdulatok, mozdulattársulások összessége), a másik a jellemző moz-

gásanyagot *egésszé szervező szabályok*. Csak ez utóbbi segítségével jöhet létre az adott anyagra jellemző *egyedi táncalkotás*. A jellemző mozgásanyag és a szabályok az azokat alkalmazó egyéniségével együtt hozzák létre magát a táncot. Ez a folyamat az *improvizáció*.

Az analízis szakasza a pedagógus tanórán kívüli elfoglaltsága, így itt nem találkozunk az etűddel. Az elemzés során azonban fel kell tárnunk azokat a törvényszerűségeket, amelyek határain belül a tánc újraalkotása megtörténhet. A tánc-hagyomány életben tartásának egyetlen módja ugyanis az *újralkotás*, nem pedig a másolás. Ezért az eredeti táncanyag részletes vizsgálatának a mozdulatok szintjétől a tánc egész felépítéséig meg kell történnie. Az oktatás akkor éri el a végső célját, ha a növendékek képesek – természetesen az adott tánc típus törvényszerűségeit betartva – azt egyéni újraalkotás útján elsajátítani (*rögtönözve használni*).

A cél eléréséhez azonban a megfelelő technikai felkészültséget (*készség szintű ismereteket*) kell kialakítani. Itt lépnek be a pedagógiai munkába az etűdök, amelyek az oktatás második és harmadik szakaszában nélkülözhetetlenek. A két szakasz tartalmához igazodva az etűdöknek két csoportja alakult ki.

Az etűdök fajtái

Az alaptéchnikák megtanításának szakaszában a jellemző mozdulatok, mozdulattársulások készség szintű elsajátításához *gyakorló etűdök* használatosak. Az analízis során feltárt mozdulati sajátosságokat a mozgás három alaptényezője köré csoportosítjuk.

A mozdulatok térbeli megjelenését *plasztikai alaptényezőnek* nevezzük. Az egyén mozdulatai két alapvető térben zajlanak. Az egyik, amelyben a mozgásokat a tér többi pontjához viszonyítjuk. Ezt *konstans térnek* tekintjük. A másik a mozdulatot végző egyénhez képest számítja az elmozdulások mértékét és irányát, ennek neve *saját tér*. A gyakorló etűdünk plasztikai vonásaiban az eredeti táncanyag megtanítása során használt szinteket (*mozdulatok, mozdulattársulások, motívumok, motívumsorok tanulása*) e két síkon kell terveznünk.

A mozdulatok időbeli kiterjedését a *ritmikai alaptényező* határozza meg. A táncok elemzésekor feltárt jellemző *ritmusképletek* elsajátításában is segítenek a gyakorló etűdök. A jellemző ritmikát megjeleníthetjük a kéz, a láb vagy mindkettő segítségével egyszerre, esetleg más testrészek vagy tárgyak bevonásával. A különböző megjelenítési síkokon a jellemző ritmika kiszélesítésétől (*egyszeres és kétszeres augmentáció*) haladhatunk a táncban megjelenő sajátos formája felé.

A mozdulatok erőbeliségét a *dinamikai alaptényező* fejezi ki. Megkülönböztetjük a *látható* és a *hallható* tartományokat. Az előbbiben a mozdulatok erőbeliségét a látó, míg a másodikban a halló érzékszervünkkel fogjuk fel. E két síkon felépített folyamat a különböző *testrész-szólamok*on keresztül haladva juthat el a jellemző dinamikai formához.

Mindhárom alaptényezőre épített gyakorló etűdöknél hasonló elveket követünk: a külön-

„Szentés” Varga Ferenc (MTA ZTI Fotótára)

böző síkokon és szinteken keresztül haladunk az eredeti táncanyagban megtalálható jellemző formák felé.

A síkok plasztikai vonatkozásban a *saját* és a *konstans tér*, ritmikai vonatkozásban a ritmus létrehozásának módjai (*taps, dobogás, ezek kombinációja stb.*), dinamikai téren pedig a *látható* és a *hallható tartomány*.

A szintek plasztikai téren a *mozdulatok, mozdulattársulások, motívumok tanításai*, ritmika tekintetében a *jellemző ritmika kiszélesítésének mértékei*, dinamikában pedig a *testrész-szólamok és kombinációik*.

A gyakorló etűdökben megjelenő síkok és szintek összeállításakor figyelemmel kell lennünk a tanulók előképzettségére, korára, nemére, a megtanítani kívánt formák sajátosságaira. A folyamatok készítésekor célszerű a minél egyszerűbb formáktól haladni a bonyolultabb felé. Így eleinte a három alaptényezőzt ne kombináljuk egy etűdön belül, használjunk tisztán plasztikai, ritmikai vagy dinamikai gyakorló etűdöt. Egy etűdön belül is kövessük a fokozatosság elvét. Lehetőleg ne lépünk egyszerre bonyolultabb sík és szint felé. Először térjünk át egy síkon belüli nehezebb szintre, majd ezt a szintet megtartva ugorjunk a másik síkra. Vagy azonos szintet megtartva lépünk át másik síkra, majd innen haladjunk az egyre nehezebb szintek felé. Természetesen a cél eléréséhez az adott körülmények alakító hatásai miatt más szintek és síkok is elképzelhetőek. Így az itt vázolt gyakorló etűdöket a pedagógus belátása szerint bővítheti vagy szűkítheti.

A gyakorló etűdök fokozatos egybemosása során eljutunk az *összefoglaló etűdökig*. Itt már nem az alaptéchnika elsajátítása a cél, hanem ezek egyre összetettebb, bonyolultabb alkalmazása. Ezzel el is érkeztünk a táncoktatás harmadik szakaszába, ahol az *alpok szintézisével* hozzuk létre a táncfolyamatokat. Ebben a szakaszban az összefoglaló, összegző etűdöt alkalmazzuk, amely fontos állomás az eredeti táncokból építkező *improvizatív folyamatok* létrehozásában.

Kovács Henrik

„Múltunk, jelenünk, jövőnk”

Kiállítás a csíkszeredai Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes életéről

December végén, az álmok és a csodavárás havában megvalósult álmaink fényképeit állítottuk ki. Első ízben került sor olyan nagyszabású fotókiállítás megnyitójára, amely bepillantást nyújt a volt és jelenlegi hargitások ünnep- és békénapjaiba, színpadi előadásaink felejthetetlen pillanataiba és egyben a néptánc varázsába is.

Régóta álmodtunk erről a fotókiállításunkról. S alig fejeződött be a karácsonyi táncházunk, ahol a magyarpalatkai zenekar és a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes zenekarának muzsikájára roptuk a táncot hajnalig, már kezdtünk is neki a kiállítás rendezgetésének, az ünnep előkészítésének. Hiszen nemcsak a fotókat kellett felszegezni a falra, hanem sütöttünk és főztünk is a Városi Művelődési Házban. Túrós puliszkával, főtt pityókával, szalonnával, hagymával, boszorkányüző fokhagymával, döblöccel, káposztalével, káposztacikával, na meg szilvapálinkával vártuk a vendégeinket.

Az ünnepi köszöntők után, amelyet Szatmári Lászlóval közösen mondtunk el, a társulat reggöléssel, muzsikával és tánccal, rövid „ízeltövel” köszöntötte a vendégsereget, így konferálva be vendégeinket abba a képi világba, amely elsősorban róluk és a táncaikról, mindennapjaikról, kulisszatitkaikról és színpadi világukról szólt. A baráti, meleg hangulat, a jókedv és közvetlenség azt bizonyította, hogy közelünkben élő közönségünk szeret bennünket, és mi azt szeretnénk, ha nemcsak itthon, hanem mindenütt velünk örülhetne sikereinknek. Talán ezen képek által oszthattuk meg velük örömeinket.

„Múltunk, jelenünk, jövőnk”. Ezzel a címmel kerültek kiállításra Abkarovits Endre, Ádám Gyula, Dobos Attila, Gál Gábor, Nagy Zsolt, Romhányi András, Széll Pál, valamint az én fotóim; Ádám Gyula fotóművész hetven képpel képviseltette magát a kiállításon. Úgy gondolom, hogy kiállított képeink a valóra vált álmaink emlékéét idézik, és úgy hivatottak a sikerről és elismerésről mesélni, hogy egyszerre ragadják meg a valóság feletti tánc pillanatait és a tudatos álmodás eredményeit.

Nagy álmaink váltak valóra, hiszen fotókat láthattunk a külföldi vendégszereplésekről, így például a 2000-ben megrendezett Hannoveri Világkiállításról; fotókat láthattunk magyarországi, svédországi, németországi turnékról és vendégszereplésekről, s a Kárpát-medencei turnéről is, amikor az együttes hét országban élő magyarok számára tartott előadásokat. De ugyanúgy kiállításra kerültek a hazai színpadokon tartott műsorok fotói is: a szórványmagyarságban az együttes által kezdeményezett és tavaly a hetedik alkalommal megtartott Mező-

ségi Vicei Találkozóáról készült, valamint a mezőségi falvakban tartott turné pillanatfelvételei; a Csíkszeredai Városnapok alkalmával tartott közös mulatságok, a jobbjágytelki edzőtábor, vagy éppen a Nácisz Fesztiválon való részvétel pillanatképei. Fotók voltak kiállítva a 30 éves évfordulón készült ünnepségről, azokról a neves művészeti vezetőkről és koreográfusokról, akikkel a műsoraink készültek; a Prímások Találkozóján készült képek olyan zenészekről is, akik már nem élnek, és akiktől nagyon sokat tanultunk.

A nagyszerű folklórműsorokat, mint a „Mulatság”, „Életem a tánc”, „Múltunk, jelenünk, jövőnk”, a „Csodálatos furulya” koreográfiái, valamint a „Szarvas rege” táncszínház produkciói, ezen pillanatfelvételekben öröktettük meg. S ezzel még nem merítettük ki a fotókiállítás anyagát, hiszen láthatóak voltak a gyermek néptáncsoportokról készült felvételek is, azokról a csoportokról, amelyeket az együttes tagjainak odaadó munkája és a gyermekek néptánc szeretete éltet, és amelyek a biztosítékát képezik annak, hogy leszünk és lesz, aki szellemiségünket, népi értékeinket továbbvigye. Ezúton köszönjük Csíkszereda Város önkormányzatának azt, hogy annyi éven keresztül biztosította álmaink szabadságát, társulatunk életébe szakmailag nem szólt bele, de a bizalmat megadta nekünk és intézményünket fenntartotta. Köszönjük a támogatóinknak, a Nemzeti Kulturális Alapprogramnak, a Magyar Kollégiumnak, az RI Designnak és az Andrási Alapítványnak a fotókiállításunk megvalósításához való hozzájárulásukat.

Megvalósult álmaink arra készítetnek, hogy mindig bátrabbak legyünk annál, mint amennyire bátrak vagyunk és mindig szebbet álmodjunk annál, mint amilyet szabad. Kívánom az elkövetkezendő évekre, hogy tudjunk olyan alkotó módon, önfeledten és szabadon gondolkodni, mint ahogyan táncolni és énekelni szoktunk! Kiállításunk állandóan megtekinthető székhelyünkön, a csíkszeredai Városi Művelődési Házban.

András Mihály
fotók: Ádám Gyula

Egy vendég szemével

Tudósítás a IV. Temesvári Táncszínházról

Aki „alkalmival” (azaz autóstoppal) érkezik Kiszombor felől Temesvárra, az egyórányi sétára számíthat, míg leér a magyar-román határig a XII. századi katolikus templomáról és Szent István-szobráról ismert magyar községből. Onnan viszont szinte biztos lehet, hogy Temesvárig viszi a hazatérő román rendszámú kocsik valamelyike. Így történt ezen cikk írójával is, akit a román sofőr mosolyogva invitált kocsiába, és tört magyarsággal érdeklődött úti célja iránt. A négy nyelvű Temesvár környékén megszokott dolog, hogy szerbek, németek, románok, magyarok példa értékűen segítik egymást, hiszen nyelvi és kulturális hovatartozásuktól függetlenül ez mindnyájuk hosszú távú érdeke. December 7-én a temesvári Tanulók Házában, a XII. TMD Fesztivál keretében gyűltek össze a néptáncokkedvelő fiatalok. Az Illyés Közalapítvány támogatása lehetővé tette, hogy a rendezvényre – amelynek szervezői a Temesvári Magyar Diákszövetség és a Guzsalyas Néptáncsoport tagjai voltak – távolabbról is meghívhassanak magyar csoportokat.

A gálaműsorban több száz néző tapsolt a fellépő temesvári és környékbeli együtteseknek, és gyönyörködött a kolozsvári egyetemisták néptáncaiban, akiket Moldován H. István és zenekara kísért. A Bokréta tagjai – akiknek a temesvári Bartók Liceum ad otthont – dél-alföldi és rábaközi táncokat gyermekjáték-keretbe ötvözve mutatták be. A végvári Csúrdöngölő székely, dél-alföldi és szatmári táncait nagy taps fogadta. Végvárt egy másik csoport, a Muskátli is képviselte, ők a távoli Sárköz és Rábaköz táncáiból adtak ízelítőt. Mindkét csoportnak érdemes lenne a jelenlegi zenei kísérletet felcserélni valamilyen CD-minőségű dél-alföldi, illetve rábaközi felvétellel.

Az újszentesi Tulipán széki és dél-alföldi, a kolozsvári Ördögtérge vajdaszentiványi és magyarózi táncait ugyancsak nagy taps fogadta. Az utóbbi volt az egyik legutinosabb résztvevő csoport. Jelzi ezt, hogy a táncosok arcán folyamatosan megfigyelhetjük a tánc kiváltotta örömteli mosolyt. Arra is kiterjedt a figyelmük, hogy zenekarukat a fellépés után megtapsolják. Külön dicséret illeti az esti táncszínházban a tanítást vállaló „ördögtérge” fiúkat és Pap Emesét, akitől megtudtuk, hogy előző nap még a nagyváradi Csángó Napokon vett részt, ahol Kallós Zoltán, a pusztinai táncosok és a marosvásárhelyi Öves zenekar társaságában hódolhatott kedvenc szenvedélyének, a néptáncnak.

A Kisebbségek Napja alkalmából megrendezett táncszínházalkozón más nemzetiségek táncosai is felléptek. Az ő koreográfiáik általában lényegesen hosszabbak, mint a magyar néptáncban megszokott néhány perces produkciók. A szerbeket most a temesvári Mladost képviselte, akik dinamikus táncokat remek ritmusú zenére járták el. A cigányságot képviselő temesvári táncosok „városi” viseletben és román könnyűzenére olyan hastáncot mutattak be, hogy a törökök is megirigyelhetnék. Repertoárjuk bővítése céljából érdemes lenne felvenniük a kapcsolatot az autentikus cigánytáncokat járó Gernyeszegi Hagyományörző Csoporttal.

Az est a hideg idő ellenére forró hangulatú táncszínházzal zárult, amely előtt a rendezők a fellépőket saját készítésű hidegtálakkal látták vendégül.

Éjfél után

A Szentendre Táncgyűttes évadzáró műsora

December 22-én teltház előtt ünnepelhetett a nemrég 15 éves szentendrei néptáncgyűttes. Az adventi ünnepkör karácsony előtti vasárnapján Fitos Dezső és Kocsis Enikő koreográfiáit állították színpadra nagy sikerrel. A színpadra lépő gyereksereget és a főleg értelmiségi fiatalokból álló felnőtt együttest 400 néző vastapsa köszöntötte.

A gyermekcsoport vidám zalai táncokkal, incselkedéssel indította a műsort, majd rábaközi és györgyfalvi (kalotaszegi) táncjelenetek következtek. A pásztorok és a már gyengén halló „Öreg” félrehallásaira épített vidám betlehemes csillagmítoszi mondanivalót rejtett azok számára, akik még értik a népi jelképek nyelvét.

A rábaközi táncrend emellett jól szemléltette az átmenetet a városi ember számára időnként nyersnek, monotonnak tűnő „paraszti” és a rövid, ám kötött sorrend alapján eljáró polgári táncok között.

A kalocsai leánykörtánc szintén nagy sikert aratott. Reméljük, hogy a támogatóknak köszönhetően legközelebb már eredeti papucsban járhatják el a karikázót az együttes leánytagjai, így produkciójuk még hitelesebbé válhat.

A pacalkai (erdélyi) román eszközös tánc és a méhkeréki román páros-tánc pedig arra hívta fel a figyelmünket, hogy a Kárpát-medencében élő nemzetiségek táncai egyformán értékesek és szépek.

A második részben a közönség nemcsak falvakra, hanem táncos egyéniségekre lebontva ismerhette meg Kalotaszeg táncait. A hivatásos táncosokból álló Ordások együttes már mutatott rá példát, hogy megfelelő felkészüléssel ez a szakmai bravúr sikeresen megvalósítható. Ezúttal a szentendriei bizonyították, hogy „amatőrök” is képesek erre.

A főlíasátor mögött eljáró csárdás az erdélyi esküvők hangulatát juttatta eszünkbe. Az egyedül világító izzólámpa fénye a 60-as éveket idézte. A legényes és a verbunk ideje alatt a padoknál poharazgató lányok és legények valódi bort és pálinkát kóstoltgattak, így az eredeti esküvői hangulat az első sorban ülők is megérezhették. Az italból a kiváló zenészeknek – Halmos Attilának, Doór Róbertnek, Németh Dénesnek, Bobár Zoltánnak, Mester Lászlónak – is jutott. Nem csoda, hogy a fellépést követő táncszínházban, a Dalmát pincében remek hangulatot teremtettek.

A műsor azonban itt még nem ér véget: A hűgana (hátszegi román tánc), egy hajnali nóta, egy legényes és egy gyorscsárdás következett még, majd a legaktívabb táncosok és közreműködők átvehették megérdemelt jutalmaikat: a „Szentendre Néptáncgyűttesért” díjat és az ajándékokat.

Az előadás szünetében Kása Béla fotóit és a kalotaszegi adatközlőket (énekeseket, táncosokat, zenészeket) bemutató kiállítást tekinthettük meg. Ez utóbbinak külön értéke, hogy az együttes tagjai saját pénzükből valósították meg.

Köszönjük nekik, és reméljük, jövőre hasonlóan színvonalas műsorral örvendeztetik meg a szentendrei közönséget!

Pipacsok a téli Budapesten

Székelykeresztúri néptáncosok a Budai Vigadóban

A műsort nyitó Együttélés című produkció a soknemzetiségű Erdélyt idézte a színpadra. A tánckompozíciót az erdélyi és a magyarországi közönség is láthatta már, ám a mondanivalót, a magyarság fennmaradásához utat mutató referénciák nem lehet elgyszer felidézni:

„Hej, de babám domborodjék,
hogy a magyar szaporodjék!”

A másik táncjáték, az Örökség a Kis Pipacsok tagjai számára is lehetőséget teremtett, hogy bizonyítsák: a elmúlt nyár végén megérdemelten képviselték Szardínia szigetén az erdélyieket. Táncuk révén hiteles ízelítőt kaphattunk az udvarhelyszéki, marossárpataki, inaktelki, Küküllő-menti, gernyeszegi, valamint a mezőségi román táncanyagból. Az iskolás korú, de máris a felnőtt táncudatús fiatalok fő feladatukat, az örökség átvételét kiválóan elvégezték.

A Pipacsok Néptáncgyűttes nemrég ünnepelte 15. születésnapját. Táncosai a Hagyományok Háza és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásának köszönhetően december 19-én a Magyar Állami Népi Együttes otthonában is bemutathatták két táncjátékukat.

A néhai magyarországi zenekar, az Albert Einstein Bizottság zenéjére előadott hastáncos mozgáskompozíció érzékelhetővé tette a közönség számára, hogy a fiatalabb Pipacsok-nemzedék is érzi azt a hangulatot, amit apáik néhány évtizeddel ezelőtt. El kell ismerni, hogy ez a nagyvilági tánc a lányoknak ment jobban – a fiúk inkább a pontozó és a verbunk során jeleskedtek, no meg a páros táncok során láthatunk igyekezetüket, hogy a csapások után megfelelően visszavesszék elbizonytalanodó párjaikat a koreográfia megkövetelte helyre. Ebből is lát-

szik, hogy mennyi baj származhat, ha egy fiatal fiú elengedi egy pillanatra a lány kezét...

A „Milarepa verzió” zenéjét sugárzó, eleinte recsegő rádió a záró műsorszámában különleges szerepet kapott: „átalakult” Dobai Illéssé az alsósófalvi Farsangtemetés során. A vidám befejezés bizonyította, hogy a Kis Pipacsok fiatal táncosai tudják: a kirándulás a modern táncok világába (a Bizottság zenéjére) csak kitérő volt, az ő fő feladatuk az autentikus erdélyi táncanyag megőrzése és a hagyományok ápolása.

A zenészek – Molnár Szabolcs, Kóré Géza és Mózes, Köllő Gergely, Szász Lőrinc – és a koreográfus László Csaba karácsonyi ajándékát a nagyrészt szakmaértőkből álló budapesti közönség nagy tappsal fogadta.

(A három tudósítás Záhonyi András munkája)

Húsz éves a NESZ

2003. február elsején tartotta jubileumi közgyűlését a Népművészeti Egyesületek Szövetsége a Fővárosi Művelődési Házban. Az előtérben az ország minden tájáról érkező tárgyalgó népművészek saját készítésű ételekkel vendégelték meg egymást. A galérián a tagegyesületek tevékenységét bemutató gazdag fotó- és tárgykiállítást Borbély Jolán nyitotta meg. A Martin György Néptáncszövetség és a Táncház Egyesület pedig zenével-táncsal köszöntette a születésnaposokat.

A népművészet Magyarországon a XX. század hatvanas éveiben

Ezekben az években az egyre népszerűbbé váló néptánc- és kórusmozgalom mellé fokozatosan felzárkózott a tárgyi népművészet is. Kezdetben a hímzés lett a legnépszerűbb, s az addig egyénileg végzett hímző tevékenységet felváltotta a szakköri forma, ahol felkészült szakember segítette a néprajzilag hiteles és jó ízléssel kivitelezett hímző kultúra terjedését. A szakkörvezetők tanfolyamokon történő felkészítését a megyei módszertani központok szervezték, s a vizsgáztatást a Népművelési Intézet látta el. Különösen nagy számban képezték ki a szakkörvezetőket Borsod, Békés, Bács-Kiskun, Csongrád, Hajdú-Bihar, Baranya és Tolna megyékben.

A faragó, a szövő és a kósárfonó szakkörök mintegy tíz éves késéssel szerveződtek meg; a faragók például Debrecenben, Miskolcon, Győrben és Szombathelyen. Népművészeti közösségi házak jöttek létre Velemben, Gébárton, Magyarlúkfán, Ócsán, Jakabszálláson, Tiszavárkonyban és Debrecenben.

A szakmai közösségek szaporodása mellett jellemző maradt az egyéni alkotótevékenység is. A még leginkább az autentikus hagyományokat képviselő és a magas színvonalat elért alkotókat a kormány 1953-tól évente augusztus 20., az alkotmány ünnepe alkalmából „A Népművészet Mestere” kitüntetésben részesítette. Idős Kapti Antal faragó és Kántor Sándor fazekas pedig Kossuth-díjat kapott.

Ebben az időszakban a mennyiségi fejlődés mellett az ártermelés dísz-tárggyá, vitrin-tárggyá silányította, pl. a használati tárgyakat.

Tömegesen jelentek meg a funkciójukat veszített használati tárgyak; sulykolók, mángorlók, csanakok és ezek a tárgyak a vitrin mellett az előszobát és a konyhát díszítették. A faragó például szžasásával kapta az előre gyártott dobozokat, nem vehetett részt az anyag megválasztásában, a szerkezet alakításában, csupán az lett a dolga, hogy hagyományos motívumokkal – például makkal és tölgyfalevéllal – díszítse a szabadon hagyott felületeket, s így a díszítés vált a faragó kizárólagos feladatává, ezáltal azt sugallva, mintha a motívum lenne a hagyomány és a művészet kizárólagos hordozója.

Új törekvések a 70-es évek tárgyalgó népművészetében

A szemléleti változás, a fordulat a hetvenes évek elején következett be, s feltételezhetően ebben közrejátszottak a nyugat-európai diákmozgalmak, a népzene és a beat terjedésének a hatása is. Magyarországon például ebben az időszakban kezdetét vette a táncház, s ez fokozatosan mozgalmommá terebélyesedett.

1973-ban megalakult a **Fiatalkor Népművészeti Stúdiója** (FNS), amely tömörítette a hagyományokon alapuló tárgyi és szellemi kultúra megnyitására vállalkozó fiatalokat, az új szemlélettel azonosulni képes, segítőkész szakembereket. „A stúdióba tömörülő fiatalok egyik nagy célja: újra élővé tenni a népművészetet, olyan tárgyakat készíteni, amelyek békőnapjaink

részévé válnak, amelyre szükségünk van, amelyeket használunk. Disztárgyak helyett használati eszközöket szeretnénk készíteni. Legfőbb törekvésünk a funkcionalitás, s az azt erősítő esztétikum.” – nyilatkozta a stúdió megalakulása előtti időszakban Zelnik József. A táncházak mellett egyre-másra alakultak a népzenekarok is.

A tárgyi népművészetet foglalkozó fiataloknak előbb Fadd-Dombori, majd 1974-től Tokaj lett a nyári alkotó műhelye.

Ezekben a helyeken kristályosodott ki az a gondolkodás, amely a tárgyi népművészet új korszakának az egyik kezdőpontjává, erjesztővé vált. A KISZ és az FNS kezdeményezésére a Művelődési Minisztérium megalapította, és azóta is évente az alkotmány ünnepe alkalmából kiosztja a Népművészet Ifjú Mestere kitüntetését.

Ezekben az években az idősebb nemzedékek körében is megfogalmazódott az igény a tárgyi népművészet megújítására és az elért eredmények nyilvános bemutatására. Az 1973-as év ebből a szempontból is fordulatot hozott. 1973-ban került első alkalommal kiírásra az **Országos Népművészeti Pályázat**, a kiállítás megrendezése Nyíregyházán.

1992-től került át az országos népművészeti pályázat kiállítása „Élő népművészet” címmel a budapesti Néprajzi Múzeumba. 2000-ben immár 13. alkalommal mutatták be.

S végül is a fiatal és az idősebb nemzedékek szakmai és társadalmi képviseletét az FNS-től 1982-ben létrehozott **Népművészeti Egyesület** vette át. Első elnöke Péterfy László képzőművész lett.

A Népművészeti Egyesület civil szervezetként, rendszeres állami támogatás nélkül, megválasztott társadalmi vezetőség irányításával működött.

A rendszerváltást követően az egyéni tagságra épülő egyesületet 1994-től felváltotta a megyék, régiók, stúdiók, s egyebek terén az önálló jogi személyek összefogására épülő **Népművészeti Egyesületek Szövetsége**.

A NESZ elnöke 1992-től dr. Bánszky Pál művészettörténész lett. Már a Szövetség alapította meg a Király Zsiga-, az Aranykoszorú életmű-, az Év Mestere- és az Év Ifjú Mestere-díjakat.

Milyen fontosabb alapelveket követ a NESZ munkája során?

Azokat az alkotásokat támogatja, amelyek **természetes** anyagból készülnek. A hagyomány követése mellett a NESZ kész nyitni a mai életmódhoz, a korszerű igényhez igazodó iparművészet irányába is. (A természetes anyag mellőzésében azonban nem fogad el kompromisszumot.)

A NESZ, illetve az Egyesülethez kapcsolódó alkotók munkálkodása két forrásból táplálkozik:

- Az egyik, a több száz, illetve ezeréves tapasztalatokat hordozó kézművesség; fazekasok, kádárok, kovácsok, kékfestők, takácsok, stb. tehát a társadalmi munkamegosztásban egy-egy szakmára specializálódott alkotók által összegyűjtött ismeret. Ők az alkotóembernek azt a típusát képviselik, akik tervezők, kivitelezők, piacutatók és kereskedők, tehát alkotók és vállalkozók egy személyben.

- A másik forrás a paraszti kultúra, a hagyományból alkotók rétege, akik anyagválasztás, szerkezeti megoldás, arányképzés és a legfőbb szemléleti alapállások tekintetében követik a paraszti kultúra hagyományát, de ezek az alkotók többsége ma már nem a hagyományos paraszti közösség tagjai. Egy részük nem eladás céljából, hanem maga és kedvese örömeire készíti el a tárgyakat, s más része – s köztük legtöbbször népi iparművészek –, akik tehetségük és az alkotásra fordított idő szempontjából a kézművesekhez hasonló teljesítményre képesek. Közös bennük, hogy e megújított népművészet szemléleti alapállása szerint munkáik szervesen kapcsolódnak a mindennapokhoz, és követik a hagyományt; de egyben új utakat is keresnek. Kötődnek a

népi kultúra tradícióihoz, de megfelelnek a modern környezet követelményeinek, a mai ember igényeinek is.

Az utóbbi negyedszázadban egyre több alkotó döbönt rá arra, hogy vissza kell állítani jogaiba a funkció és az esztétikum egységét, továbbá, hogy a magyar népi kultúrának van olyan jelentős vonulata is, amelynek nem a díszítés a lényege. Felismerték, hogy a bográcstartó (kutyagerinc) vagy például az azonos elemekből összerakott csörgő valahol őse a gyáripari sorozatgyártásnak, s főként a kis sorozatoknak, bennük rejlik a „népi dizájn” lehetősége. Arra is rádöbbenek, hogy a „kézi munka” pótolhatatlan előnyökkel rendelkezik pl. a műanyaghoz képest. Utólérhetetlen pl. egy szerves anyagból készült gyümölcsös tál, egy festékes szőnyeg, vagy egy tervezett gyermekjáték, stb. Túl a természetes anyag melegségén és szépségén a tárgyak magukon hordozzák az emberi kéz nyomait, az anyagból következő forma, vagy éppen a szerkezeti struktúra világát. A korszerű szemlélettel felvértezett alkotó tiszteletben tartja a természetes anyag organikus struktúráját, készen rátalált és nem feltétlenül avatkozik be a természetes forma világába, illetve kellő mértékkel vállalkozik a forma továbbalakítására.

Napjaink új népművészeti törekvéseit felvállaló alkotók, fiatalok és idősebbek a tárgyalakítás gazdag lehetőségeit valószínűsítik meg. Ez a gazdag formakincs, a megtalált természetes formától a tudatos szerkesztésig, az egyszerű, sokak számára művelhető tevékenységtől, a mesterségbeli jártasságot és megalapozottságot igénylő tervező-kivitelező munkáig, az alakítástól az alkotásig, a mindennapok tárgyaitól a művészi értékek megteremtéséig terjed.

A dolgokat nem lehet azonban mereven skatulyázni műalkotásokra és azon kívül eső tárgyakra. Jogosnak tűnik Erwin Panovsky művészettörténésznek azon állítása: „*Szinte lehetetlen tudományos választ adni arra, hogy a használati tárgyból pontosan mikor lesz műalkotás, mikor csap át formába a funkció.*” Ebből a szemléletből következik az a tanulság is, hogy nem szabad mindenáron erőltetni a művészet létrehozását. A remeklés, a művészi hőfokot hordozó mű idők során úgyis kiválik a mindennapi használati tárgyak sorából, s méltó lehet a művészet jelző rangjára és használatára is.

Évente ismétlődő fontosabb rendezvények a NESZ szervezésében

1987. augusztus 20-án rendezte meg először a Népművészeti Egyesület a **Mesterségek Ünnepét**, a Budai Várban, s erre az eseményre 2002-ben immár 16. alkalommal került sor. Milyen cél vezette a Népművészeti Egyesületet?

- Fórumot biztosítani a kézműves kultúra és a tárgyi népművészet bemutatkozásának és népszerűsítésének.

- Az alkotók között kialakuló tapasztalatcsere segítségével terjeszteni a hagyomány követését és az új törekvéseket.

A Mesterségek Ünnepé időpontjának a megválasztása is egy íratlan hagyományhoz kapcsolódik. Augusztusban a nyári munkák legfontosabb mozzanata, az aratás, befejeződik, a földműves egy pillanatra megpihenhet, s papjával megáldatja az országkenyeret. Ehhez a hagyományhoz kapcsolódik a kézműves mesterek, népművészek, táncosok és énekesek aratókorszerű felvonulása is augusztus 20-án, s ez az esemény a Mátyás templom előtti téren a kenyérszentelés ünnepével zárul.

A Mesterségek Ünnepén a több mint ötszáz kézműves, illetve népművész az ország különböző régióit felvonultató tárgyaival betölti az országos nagyvásár funkcióját is, s ugyanakkor a készítés folyamatát érzékeltető mesterség-bemutatókon a látogatók megismerhetik a munkafolyamatokat, érzékelhetik, hogyan készül a hordó, a fakéreg-

ből a tárolóedény, anyagból az edény, a gyapjúból a szőnyeg, a nemez és így tovább. Feltételezhetően ezek a mesterségbemutatók kedvet is ébresztenek a látogatókban a természetes anyagokkal való munkára.

A Mesterségek Ünnepé programjainak szerves része az előadóművészet: a néptánc, a népzene, az utcaszínház, a bábozás és hasonlók.

Egymást váltják a hazai és külföldi csoportok, pl. belgák, olaszok, finnek, görögök, franciák, horvátok. Nagyobb létszámú kézműves csapatok érkeztek eddig Lengyelországból, Hollandiából, Olaszországból és Oroszországból.

A Mesterségek Ünnepén kerül átadásra a Király Zsiga-, továbbá az Év Mestere-, az Év Ifjú Mestere-, valamint az Aranykorszerű- és a Hagyományörző-díj.

A Mesterségek Ünnepé a főváros „Szent István napi búcsúja” lett. A kézműves bemutatókkal, kirakodóvásárral, zenés-táncos színpadi szereplésekkel, a kézműves mesterek és a népművészek arató felvonulásával és a kenyérszentelés hagyományának a felújításával évente mintegy százezer érdeklődőt vonz a rendezvény, s így ez az esemény sor valóban a magyarországi élő kézműves kultúra legjelentősebb fórumává vált.

A Mesterségek Ünnepé megrendezőjeként a Népművészeti Egyesületek Szövetsége vállalja hagyományunk örökségét. Olyan hagyományörzők vagyunk, akik egyben megakarnak felelni a mai életmód, a modern világ kihívásainak, a XXI. századi haladás irányának. Ugyanakkor teljes mértékben azonosulunk Kodály Zoltán felismerésével, aki azt mondta: „*A kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egy-kettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi azt magának.*”

A Mesterségek Ünnepét kronológiailag megelőzi a másik kiemelt rendezvény, a **Pünkösdi Sokadalom**.

Pünkösöd a tavasz színpompás eseménye.

A helyszín – a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum – önmagában is a hagyományörzés egyik országosan is fontos színhelye, amely jelenleg az élő magyar népi kultúra bemutatkozásának második legnagyobb fóruma.

Itt meg lehet ismerni Magyarország legjellegzetesebb tájainak népi építészetét, a parasztság életmódját, hagyományait és ünnepkörhöz kapcsolódó vallási szokásait, mint például a pünkösödölés, a pünkösdi királyválasztás stb. szokásait.

A tárgyalakító kézművesek, népművészek kirakodóvásáron mutatják be áruikat, bemutatókat és gyermek programokat szerveznek. A szabadtéri színpadon táncegyüttesek és népzenezők szolgáltatják műsoraikat.

A Pünkösdi Sokadalom első ízben 1996 májusában, majd évente történő ismétlődéssel 2002 májusában már hetedik alkalommal került megrendezésre a Szabadtéri Néprajzi Múzeum és a Népművészeti Egyesületek Szövetségének együttműködésében.

Vannak tehát valamennyi műfajt és szervezetet átfogó országos nagy rendezvények – mint a Mesterségek Ünnepé és a Pünkösdi Sokadalom – és vannak az egyes műfajok sajátosságait és feladatait szem előtt tartó pályázatok, konferenciák és egyéb speciális programok. A műfaji rendezvények közül a legnagyobb múltú és a legsikeresebb ez ideig a textilesek két évenként ismétlődő pályázata és konferenciája, melynek házigazdája a Békés Megyei Népművészeti Egyesület. Hasonlóan biennálé jellegű, de a helyszínt változtató a faragók országos pályázata és konferenciája.

A jövőben a népművészeti műfajok között a tevékenységek újabb differenciálódása várható, mivel 2001-ben minden műfaj élére egy választott szakbizottság került, mely kezdeményező szerepet vállal az adott műfaj szakmódszertani tevékenységének alakításában.

(Részletek a NESZ ünnepi kiadványából)

Beharangozó egy új rovathoz

A folkMAGazinban **ÖRÖKSÉGÜN**K címmel új rovat indul a következő számtól. Mi is az az örökség? Talán azt jelenti, amit szüleink ránk hagytak? Esetleg azt, amit mi adunk át gyermekeinknek? Az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület tagjai számára mindkettőt, hiszen mi mindannyian szüleink, nagyszüleink kultúrájával, a magyar néptánc- és kézműves hagyománnyal foglalkozunk. Azon igyekszünk, hogy az összegyűjtött értékeket megismertessük a gyermekekkel, s azokat, akik fogékonyak az ősök kultúrájára, közösséggé formáljuk.

Hogyan tesszük mindezt? Részesei vagyunk országos fesztiválok szervezésének, amelyek közül 2003-ban a Csepeli Gyermek Majális (május 3-4.), a debreceni Szomszédolás (május 23-25.) és a szekszárdi Pünkösddőlő (június 7-8.) várja a gyermekcsoportokat. A legtehetősebb gyermektáncosok számára hoztuk létre Szarvason az Országos Gyermek Szólótánc Versenyt (2003. május 30. - június 1.), amelynek döntőjét hat területi selejtező előzi meg. A páros években az ifjúsági korosztályú fiatalok mérhetik össze előadói készségüket, táncadásukat Egerben. A fesztiválokon bemutatott legjobb koreográfiákból szerkesztjük a Gyermek Néptáncantológiát, s igyekszünk változatos programokkal megtölteni a Táncszínházalálkozó az Aprók Bálját. A nyári időszakban regionális népművészeti táborok szakmai munkájának támogatásával szeretnénk hozzájárulni, hogy minél több gyermek sok szép tábori élménnyel gazdagodjon, s a táborokban komplex formában találkozzon a hagyományos népi kultúrával.

Azt is feladatunknak érezzük, hogy szakmai segítséget nyújtsunk – továbbképzések, mesterkurzusok, fórumok létrehozásával, kiadványok szorgalmazásával – azoknak a kollégáinknak, akik fontosnak tartják ismereteik folyamatos bővítését, pedagógiai lehetőségeik szélesítését, hogy minél gazdagabb legyen a továbbadható néprajzi örökség, s gazdagodjanak vele a tanítványok.

Egyesületünk mintegy 200 csoportos és több mint 100 egyéni tagot számlál az ország minden részéből és a határon túli magyarok köréből. Az elnökség tagjainak lakóhelye is reprezentálja azt, hogy szervezetünkben megvalósul az ország különböző területeinek összefogása. Koroknai Katalin (Debrecen), Matókné Kapási Júlia (Szekszárd), Neuwirth Annamária alelnök (Budapest), Putz Katalin (Győr), Varga Edit (Budapest), Csasztván András elnök (Szarvas), Darnos István (Sárospatak), Gyebnár László (Budapest) és Szigetvári József (Százhalmabatta) dolgoznak elnökségként azon, hogy az egyesület minél jobb közössége lehessen a népművészetet kedvelőknek.

Természetesen ennek a rovatnak nem rólunk kell szólni, hanem a rendezvényeinken résztvevő gyermekekről, mindarról mit teszünk, mit tehetünk azért, hogy az **ÖRÖKSÉG** a mostani gyermekek számára is hasonló tartalommal bírjon néhány év múlva, mint amit számunkra jelent ma. Legyen ez a rovat tehát, **ÖRÖKSÉGÜN**K cím alatt, a gyermekeké.

Csasztván András elnök

Időről-időre beszámolunk majd rendezvényeinkről, ismertetjük terveinket, s foglalkozunk a gyermektánc mozgalmat érintő aktuális témákkal. Szívesen vesszük, ha a gyermekek írnak arról, milyennek látják őket rendezvényeinket, mi foglalkoztatja őket. Várjuk az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesületet érintő gondolatokat, észrevételeket Darnos István – a rovat koordinátora – nevére, postacímünkre (1072 Budapest, Akácfa u. 32.) vagy a darmospisti@freemail.hu e-mail címre.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A Hagyományok Háza pályázatot hirdet táncművészeti zenekarok, szolista részére, ahol öt formáció kap lehetőséget, hogy nyilvános megjelentetésre szánt népzenei anyagát az intézmény hangstúdiójában, legfeljebb 50 órában hanghordozóra rögzítse. Pályázati adatlap a Hagyományok Házána főigazgatóságán (Budapest, I. ker. Corvin tér 8.), vagy a www.hagyomanyokhaza.hu/magyar/aktualis/up/adatlap2.doc letöltésével szerezhető be. A pályázati adatlaphoz a zenekar megjelentetésre szánt produkciójából származó hangzóanyagot (mely házi demo-felvétel is lehet), illetve egy lemezkiadó szándéknyilatkozatát kell csatolni, amelyben a kiadó vállalja, hogy a rögzített anyagot megjelenteti. A pályázati anyagot a Hagyományok Háza főigazgatóságára levélben (1251 Budapest, Pf. 23.) vagy személyesen lehet eljuttatni. A pályázat benyújtásának határideje: **2003. április 20.** A pályázat értékeléséről minden indulót – a benyújtási határidőt követően 30 nappal – levélben értesítünk. A beérkező hangzóanyagokat 3 hónapig őrizzük meg. Pályázati információ: Linder Bálint – 201-5017, 20/390-4792

Széki Napok

Tánc-tábor a helyiek szervezésében

Egy messze földön híres, de már apadó lélekszámú erdélyi faluban, Széken (Kolosz megye, Románia), az első olyan felnevelkedett generáció tagjai, amelyeknek már nem jutott „osztályrészül” a hagyományokba való belenevelődés, ráébredve a helyi néphagyomány értékeire, 2000-ben megalapították a Szék Városért Közhasznú Egyesületet. Az Egyesület 2002-ben már harmadik alkalommal rendezte meg Széki Napok címmel hagyományörző táborát. Ez egyedülálló rendezvény a tánc-táborok sorában, mert nem külső irányítás hatására szerveződik, hanem teljes mértékben a helyi lakosság lelkesedéséből, saját kezdeményezéssel jött létre, a székiek kitartó és áldozatkész munkája nyomán.

A tábor fő programja az egész héten át tartó tánc- és népdaloktatás volt. Széki táncokat Szabó Szilárd és Németh Ildikó tanított, ördöngösfűzesit Gémesi Zoltán és Sósuti Edit, népdalokat pedig Tasnady Erika oktatott.

Az egyhetes tábor koncepciója az, hogy ne csak táncokat lehessen itt elsajátítani, hanem minél jobban megismerje a közönség a helyi szokásokat, hagyományokat is. Ennek keretében a múlt évben három előadás hangzott el, melyeket nemcsak a települést kutató néprajzosok tartottak, hanem közben a falu beszédes idős asszonyai is szóhoz jutottak. Az egyik délután népművelő-bemutató volt: két önként jelentkező táborlakón mutatták meg a széki asszonyok, hogyan kell felöltözni egy széki lánynak, ha táncba megy, és hogyan, ha templomba. A hét közepén, szerdán tettünk egy kisebb kirándulást a faluban és a határában. Megmutattuk az 1241-ből való református templomot, a legregebbi berendezésű széki házat (amelyben ma is petróleumlámpával világít a háziasszony), a XVIII. század közepén épült, freskókkal gazdagon díszített ortodox fatemplomot, amely egy vasszeg nélkül állta ki mai napig az idők próbáját. Megnéztük a – hajdani sóbánya emlékeként – még használatban levő sós vizű kút és a beszakadt bánya helyén kialakult enyhén sós vizű aknát. A kirándulás az isztróngánál ért véget, ahol nyaranta a székiek juhait őrzik. Itt lehetett tanulmányozni a sajt és túró készítésének folyamatát a fejestől egészen a végtermék elkészültéig. Egy speciális étel is készült, a bálmos, amit vacsorára itt fogyasztott el a társaság.

Csütörtök este a tábor szervezői és a Széki Szalmakalap Hagyományörző Együttes azzal lepték meg a vendégeket, hogy egytől-egyfelöltöztek széki viseletbe. Ez olyan hangulatos és látványos volt, hogy sokan kedvet kaptak, hogy másnap maguk is széki ruhát öltsenek.

A tábor ideje alatt két kiállítást lehetett megtekinteni. Faragó Péter és Farkas Csilla fényképei Szék hétköznapijait és ünnepeit mutatták meg. A fiatal széki tehetőség, Juhos István pedig festményeit állította ki.

A szombati nap épp augusztus 24-re esett, Szék fogadott gyásznapjára. A tábor lakói együtt emlékeztek meg a tatárbetörés és tömegmészárlás eseményeiről, az erre az alkalomra nagy számban ünneplőbe öltözött székiekkel.

A táborozók maguk választhatták meg, hogy saját sátraikban lakjanak, vagy a széki családok szíves vendégszeretetével élvezzék. A vendégek különösen elégedettek voltak a tábori konyhával, melyet a lakodalmak főzőasszonyai vezettek. A menüt a speciális széki ételekből állították össze, nagy sikerrel.

Az érdeklődőket idén nyáron is hasonló programokkal várják: IV. Széki Napok, 2003. augusztus 17-24. (I. a táborok listáját).

Kovács Flóra

NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

Nemezsátor-készítő tábor

Jakabszállás, május 15-30.

Szervező: Duna-Tisza Közi Népművészeti Egyesület
 Program: „Kiskun nemezsátor” elkészítése, a sátor favázának faragása, hajlítása, összeállítása, a favázhoz tartozó szőtt szalagok és szörkőtelek elkészítése
 Információ, jelentkezés: Nagy Mari, Vidák István
 6000 Kecskemét, Gáspár András u. 11.
 Tel.: 76/476-462

Gyermektábor Kalocsán

június 15-22.

Alsó tagozatos gyermekeknek meghirdetett tábor a Dombori üdülőtelepen. A Kalocsa környéki tánc- és kézművészeti hagyományokra, valamint a Szent Iván naphoz kapcsolódó szokás- és népművészeti hagyományokra épülő táborban a gyermekek a terület hagyományos kultúrájával, nevezetességeivel is megismerkedhetnek.
 Információ: Peritnyéné Farkas Éva
 6300 Kalocsa, Rákóczi u. 4.
 Tel.: 78/462-454, 70/334-6191

Szentesi Tekerőtábor

Szentes, június 16-20.

Információ: Havasréti Pál
 Tel.: 06-30/940-1242
 E-mail: teka@mail.datanet.hu

Gyermektábor Mezőhegyesen

június 16-21.

XXII. Mezőhegyesi Gyermek Néptánc Tábor. A jelentkezőkkel egyeztetett táncanyag tanulása mellett a résztvevők belekóstolhatnak a mézeskalács-készítésbe, üvegfestésbe, agyagozásba, s a számos kiegészítő program része a lovaglás, lovas kocsikázás is.
 Információ: Gergely Erzsébet, József Attila ÁMK.
 5820 Mezőhegyes, Béke park 1.
 Tel.: 68/466-103, fax: 68/467-632

Békés Megyei Gyermek Kézműves Tábor

Békéscsaba, június 16-23.

Információ:
 Békés Megyei Művelődési Központ,
 Pál Miklósné, Békéscsaba, Luther u. 6.
 Tel.: 36/66/442-122
 Fax: 36/66/445-765
 E-mail: mmkmail@bekes-mmk.hu

Népi játék és kézműves tanfolyam

I-IV. osztályos gyerekek részére

Választó, Kolozs megye, június 17-24.
 Információ: Kallós Zoltán Alapítvány 3400 Cluj Napoca, B-dul 21 Decembrie 1989 Nr. 16.
 Tel./fax: 00-40-264-198813
 E-mail: zoltan@cluj.astral.ro

Népdalkörvezetők XI. Országos Továbbképző

Tábora - Szentes, június 21-27.

A Vass Lajos Népzenei Szövetség XI. alkalommal szervezi meg a Kárpát-medencei továbbképző tábort. Helye: Szentes Városi Üdülő 8264 Szigliget, Külsőhegyi út 66., tel.: 06-87-461451
 A szállás és étkezés díja: 17.500,- Ft.
 Az önköltségi ár mellett 5.000,- Ft oktatási díj képezi a tábor teljes árát, ez utóbbiból a Szövetség tagjainak 25 % kedvezményt biztosítunk.
 Jelentkezés:
 10.000,- Ft előleg befizetésével lehet, amelyet kérünk a Vass Lajos Népzenei Szövetség Budapest 11701004 - 20178983 számú számlájára átutalni, vagy a jelentkezés után igényelt csekken befizetni.
 Program: kiemelt témakör Délkelet-Dunántúl (Sárköz és Baranya) népzeneje.
 Jelentkezési határidő: március 31.
 Tervezett előadók:

Olsvai Imre: Délkelet - Dunántúl Népzeneje
 Dr. Rákóczy Rozália: Rákóczi Ferenc; Kuruc felkelés
 Bodor Anikó: Rákóczi Dallamok
 Borsi Ferenc: Népdalcsokrok összeállítása; Szimbólumok a magyar népdalokban
 Bodza Klára: Stílusos népi hangvétel
 Vass József: Vass Lajos a népdalgyűjtő
 Dr. Gerzanic Magdolna: Téli ünnepkör szokásai
 Kovács Norbert: Délkelet-Dunántúl tánc típusai
 Szakmai vezetők: Széles András, Bodza Klára, Nagy László, Farkas Katalin, Bakos Ilona, Tanai Erzsébet, Szabó László, Farkas Márta

Nyári néptánc-, kézműves és lovastábor

7-14 éves gyerekeknek

június 22-29., július 6-13., július 20-27.
 Délegyháza - Cserna tanya (Budapesttől 20 km-re)
 Programok: néptánc- és népdaltanulás, népi gyermekjátékok, egész napos kézműves foglalkozás, lovaglás, kirándulás, vetélkedők és sok-sok játék.

Költség: 21.000,- Ft - teljes ellátás (napi ötszöri

étkezés), szállás, programok díja

Lovaglással: 24.000,- Ft

Befizetési lehetőségek: jelentkezési díj 5.000,- Ft, a fennmaradó összeget részletekben vagy egyben június 10-ig lehet befizetni.

Információ és jelentkezés:

Poszuk József és Dénes Annamária

Tel.: 24/212-220, 30/503-4668

Gyermektábor Rószkén

június 23-28.

IV. Duna-Tisza-Körös-Maros Euro régió nemzetközi néptánc- és kézműves tábor, amelyben szatmári táncokkal ismerkedhetnek a jelentkezők. A táncoktatást néprajzi, tánc történeti előadások, archív filmvetítések egészítik ki, vetélkedők, kézműves foglalkozások színesítik.

Információ: Habina Péter

6722 Szeged, Kálvária sugárút 14.

Tel./fax: 62/422-251

E-mail: sztaami@tiszazenet.hu, habina@tiszazenet.hu

Gyermektábor Újhatán

június 23-29.

A hegyek között fekvő ifjúsági táborban a tanuló táncanyagot a jelentkezőkkel közösen választják ki a Hegyköz, Bodrogköz, Abaúj, Gömör, és Zemplén határon túli településeinek – pl. Magyarböd – táncanyagából, s népi játékokkal, kézművességgel, tűrákkal, Sárospataki kirándulással színesítik a programot a szervezők.

Információ: Darnos István,

A Művelődés Háza,

3950 Sárospatak, Eötvös u. 6.

Tel.: 47/311-811, Fax: 47/312-812

E-mail: darnospisti@freemail.hu

Betyártábor

Galgahévíz, június 23-29. és június 30. - július 6.

(létszám függvénye)

9-16 éves gyermekek számára sok kalanddal, néptánc, lovaglással, erőléti és bátorságpróbakkal

Információ:

Balla Tímea és Balla Zoltán

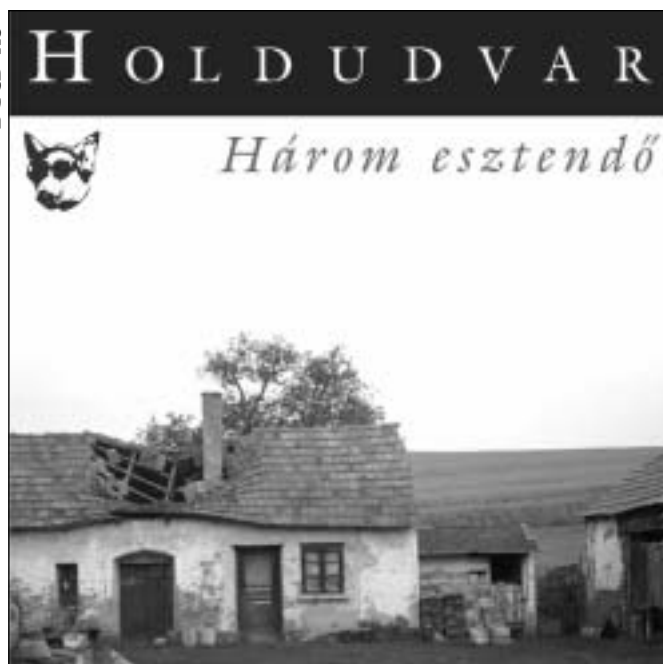
2193 Galgahévíz, Dobó I. u. 24.

Tel.: 28/591-515, 20/313-5419

BGCD 119

ED-CD 056

Jurtatábor Lengyelútóban

június 26. - augusztus 28. (egyhetes turnusokban)
A Soproni Pendelyes Kulturális Egyesület a megalakulásától kezdve szervez tábort – napközis rendszerűt Sopronban, egyhetes művészeti tábort Lengyelútóban. 2001 nyarán létesült a Jurtatábor a Somogy megyei Lengyelútóban. A helyi sporttelepen, az erdő szélén kialakított tábor a jurták sajátos hangulatával, természetközelségével, széles körű szolgáltatással várja a táborozókat.

Szállás a jurtákban (750,- Ft/éjszaka/fő)

Étkezés (igény szerint teljes ellátás vagy félpanzió) a helyi általános iskola ebédlőjében

Játszóter: tiszta és kulturált egészségügyi helyiségek
Kézműves foglalkozások (nemezés, agyagozás-korongozás, fafaragás, bőrozés, gyöngyfűzés, szalmafonás, gyékényezés, hímzés)

Tánc- és daltanítás; strandolási lehetőség

Tábortűz, esti programok (tánc, előadások);

kirándulások a környékben, lovaglás, íjászat

A fenti szolgáltatások – előzetes egyeztetés alapján

– igénybe vehetők. Várjuk csoportok, osztályok

jelentkezését, de egyéni táborozókat is fogadunk.

Igény szerint komplett programot szervezünk, szükség szerint biztosítjuk az oktatókat, anyagokat.

Részvételi díj: 2.500,- Ft/fő/nap (szállás, étkezés,

programok)

Táborvezető: Herr József; Szervező: Sipos Ferenc

Néptáncoktatók: Varjaskéri Anita, Sipos Ferenc,

Takács Gábor, Szabó Zsolt, Szalay Tünde

Kézműves oktatók: Fodor Katalin, Fodor János

Jelentkezés: petofis@axelero.hu

Tel.: 30/226-3739, tel./fax: 99/510-246

www.sopron.hu/pendelyes

Palóc tánc- és kézművestábor

Hollókő, június 29. - július 6.

Sok szeretettel várunk minden kedves 7-12 éves gyermeket Hollókőbe, a festői szépségű palóc falucskába, ahol a vidék táncaival, játékaival, szokásaival, valamint kézműves mesterségekkel lesz mód megismerkedni. Hollókő a „Világ Kulturális Örökségei” közé tartozik, az Ófaluban állnak a hagyományos palóc parasztházak, él még a hagyományos viselet, látogatható a középkori vár és a Falumúzeum, s nem utolsósorban gyönyörű természeti környezetben fekszik. Az egy hét (!) szakmai programjában szerepel tánc-, játék- és énektanulás (domaházi és kazári táncok), kézműves foglalkozások (gyékény, bőr, textil, csuhé, csipke) 5-7 fős csoportokban, kirándulás, találkozások hagyományörző táncosokkal, estéknként játékok, vetélkedők, táncok.

A gyermekek felügyeletéről a táncoktatók és pedagógusok gondoskodnak.

Szállás: a palóc vendégházakban (Ófalu)

Étkezés: Vár Étterem (Ófalu)

Táncoktatók: Szabó János, Gyebnár László

A kézműves szakmai vezető: Pethő Andrásné, népi iparművész, kézműves szakoktató

A tábor várható részvételi költsége: 25.000,- Ft/fő,

mely magában foglalja az ellátás (szállás, étkezés) és a

szakmai foglalkozásokhoz való hozzájárulás költségeit.

Utazás: a táborozók saját költségén

Befizetés: 1. részlet: 15.000,- Ft június 10-ig postai

csекken vagy banki átutalással a Salgótarjáni Néptáncművészeti Közalapítvány javára

Számlaszám: OTP Bank 11741000-20150774

2. részlet: 10.000,- Ft megérkezéskor a helyszínen.

Információ: Gyebnár László, 20/399-4644

XI. Suvadás Kézműves Tábor és Folklórtalálkozó

Arló, Kemping, június 29. - július 5.

Kézműves mesterségek: naponta 9-18 óráig Estéknként tánc, a Dűvő együttesel Koncertek:

- június 29. Dűvő

- június 30. Berecz András

- július 4. Gajdos

- július 5. Zurgó

Részvételi díj szállással, étkezés nélkül:

1.600,- Ft/nap (étkezés igényelhető)

Információ: Polgármesteri Hivatal

3663 Arló, Ady E. út 162.

Tel.: 30/478-9737, tel./fax: 48/444-190

E-mail: arlokvtar@freemail.hu

VII. Népművészeti gyermektábor

Tiszadob, június 30. - július 6.

Kézműves foglalkozások, tánc és daltanulás, ismerkedés népi játékokkal élő zenére.

Strandolási lehetőség, kirándulás, kastélynézés

Vendégek: csángó táncosok, zenészek, énekesek,

gyerekek Gyimesből, Moldvából

Helyszín: Tiszadob, Széchenyi István Általános

Iskola, Károlyi Mihály u. 7.

Részvételi díj: 20.000,- Ft

Ellátás: napi háromszori étkezés

Szállás: agencykkal berendezett osztálytermekben,

vagy önálló sátorozás, vagy fizető vendéglátás.

Utazás: vonattal, a tiszalúci állomásról lovas

szekérrel és komppal; indulás hétfőn reggel,

visszaérkezés vasárnap este a kísérorok felügyeletével.

Létszám korlátozott (70 fő)!

Információ: Tündik Tamás,

Gyepük Népe Közhasznú Alapítvány

2040 Budaörs Szivárvány u. 8. X./59.

Tel.: 23/422-019, 30/260-9467

Népzene-, néptánc tábor gyerekeknek és ifjaknak

Válaszút, Kolozs megye, július 1-8.

Információ: Kallós Zoltán Alapítvány 3400 Cluj

Napoca, B-dul 21 Decembrie 1989 Nr. 16. Tel./fax:

0040-264-198813

E-mail: zoltan@cluj.astral.ro

Kaláris Népművészeti Gyermektábor

Nagykálló-Harangod, július 2-10.

Népzene, néptánc, kézműveskedés (agyagozás,

bőrművesség, fafaragás, gyöngyfűzés, nemezés),

disznótor, kemencében sült finomságok

Részvételi díj (anyagszükséglet, tiszteletdíjak, napi

háromszori étkezés):

- 14 éves korig: 17.000,- Ft,

- 14 éves kortól: 19.000,- Ft.

Sátrat mindenki hozzon magával!

Előzetes jelentkezési és befizetési határidő: június 13.

Információ: Stock Gyula igazgató,

II. Rákóczi Ferenc Művelődési Központ

4320 Nagykálló, Bátor u. 1., tel.: 42/263-141

Családi kézműves és természetvédő tábor

Piricse, július 4-13.

Szabadidős tevékenységek: kerámia készítés, agyag-

szobrászat, gyöngyfűzés, batikolás, gyertyamártás,

kosárfonás, textilszövés, csuhé tárgyak készítése,

sárkányépítés, gyékényfonás, bőrozés, íjászat.

Zenekar: Nyíres. Este tánc, a táborba visszajáró

zenekarokkal. Sátorozás!

Információ: Lajtiné Szabó Adrienn táborvezető,

Nyíres Hagyományörző- és Természetvédő Kulturális

Egyesület, 4375 Piricse, Táncscsics u. 87.

Tel./fax: 42/280-405, 70/311-9564

E-mail: lajtine.adrienn@dpq.hu,

plim-plim@freemail.hu

Páros botoló. Nyírbátor (Szatmár),
Varga Sándorné Farkas Szerén (26), Farkas Mihály (72).
Kápolnai Imre, 1957.

Gyermektábor Abádszalókon

július 4-11.

Tánc-tábor a Tisza tó partján, kézművességgel, népzenei koncertekkel, széles táncanyag palettával (mado-csai, gömöri, székellyöldi, rábaközi, dél-alföldi)

Információ: Bakonyi István

5350 Tiszafüred, Pf. 40.

Tel.: 59/ 350-222, 20/9619-266

Fax: 1/403-9850, E-mail: patrya@freemail.hu

XII. MÉTA népzenei és néptánc-tábor

Karád, július 5-13.

Zeneoktatás: kezdő/haladó szinten vonós és fúvós hangszerek, cimbalom, tekerő - Méta és Römer Ottó Tánc-tanítás: kalotaszegi (mérai), visai és magyarborzási táncok - Gerlecz László; somogyi eszközös és páros táncok - Pajor János és Fejes Tímea

Információ, jelentkezés:

- Almásy Zsuzsa, tel.: 60/394-219

- Mohácsy Albert, tel.: 30/9640-079

Jelentkezési határidő: június 13.

V. Marosszéki népzene és néptánc-tábor

Jobbágytelke, július 6-13.

Szervező: Folk Center Alapítvány, Önkormányzat

Helyszín: Jobbágytelke (Sambrias vagy Simbrias),

Maros megye, Románia

Megközelíthető Marosvásárhelyről (33 km),

Szovátáról (36 km), Régenből (44 km)

Házigazda: Balla Antal

Táncoktatás: (nyárádmagyarósi és marosmagyarói

táncok) naponta kezdőknek és haladóknak

Oktatók: László Csaba, László Zsolt, Kádár Elemér

Táncoktatás gyerekeknek: Imre Béla

Népdaloktatás (nyárádmenti énekek): Kásler Magda

Zeneoktatás: adatközlő zenészek,

szakirányító: Vavrincez András

Zenélnek: péterlaci zenészek, Csalóka együttes, Öves együttes, Béla és zenekara, adatközlők

Tánc-ház minden este, fellépnek hagyományörző

együttesek, adatközlő zenészek, táncosok és énekesek

Meghívottak: adatközlő táncosok

Néprajzi előadások: Barabás László, Tánczos Vilmos,

Keszegh Vilmos, Pozsony Ferenc

Hagyományos népi mesterségek bemutatása

Állandó kézműves műhely, szakirányító: Kiss Emőke

Fotókiállítás: Bálint Zsigmond; videóvetítések

Folk-kocsma - muzsikával hajnalig

Napi háromszori étkezés (igény esetén vegetáriánus

étrend); elszállásolás sátorban (ha hozol magaddal),

kérésre családoknál (díjszabás ellenében) vagy isko-

lában (derékajlat, hálószákokat mindenképpen hozzá

magaddal); melegvíz-szolgáltatás; gyermekfelügyelet.

A programok ideje alatt játszóház működik.

Részvételi díj: 150,- Euro/fő a tábor teljes időtar-

tamára, mely tartalmaz minden szolgáltatást és az

összes programon való részvételt. A magyarországi,

vajdasági, felvidéki résztvevők számára 50 %-os, a

romániai, kárpátaljai résztvevők számára pedig 85 %

os kedvezményt nyújtunk. Tíz éven aluli gyermekek

10%-os kedvezményben részesülnek. 20 fős csoport

jelentkezése esetén kedvezményt biztosítunk.

Részvételi szándékát kérjük jelezze!

Levél cím: OP. 2, CP. 279, RO-4300, Tg. Mures

E-mail: folkc@fx.ro, www.hhrf.org/folkc

Tel.: 00-40-722-318035, 00-40-723-185718

00-40-744-699915

VII. Moldvai csángó tánc-tábor Tiszadobon

július 7-13.

Programok: 40 moldvai csángó tánc tanítása kezdők-

nek és haladóknak, valamint táncegyütteseknek

(csángó népdalok tanítása, hangszeres oktatás - furu-

lya, kavál, koboz, esténként tánc-ház, előadások)

A tábor vendégei csángó zenészek, énekesek és táncosok: furulyán és kaválon tanít Legedi László István és Hodorog András Klézséből, kobzán Vaszile Paun, hegedűn Aurel Mandache.

Énekeket tanít Bálint Erzsébet Klézséből és Dobos Rózsa Külsőrekecsinből.

A táncokat tanítja Tündik Tamás, moldvai táncos

vendégeink közreműködésével.

Helyszín: Tiszadob, Károlyi Mihály u. 7.

Széchenyi István Általános Iskola

Szállás: 1.200,- Ft/nap, sátorhely 800,- Ft/nap.

Érkezés: napi 1.200,- Ft (bontható)

Tábordíj: napi 1.000,- Ft

Kedvezmények: összköltség a teljes hétre május 15-

ig befizetve 18.000,- Ft; 10 fős csoportnál egy főnek

a tábordíj ingyenes; a tábordíj 7-12 éves korig 50%,

kisebbség után nem kell fizetni.

Jelentkezés és információ:

Gyepük Népe Alapítvány, Tündik Tamás,

2040 Budaörs Szivárvány u. 8. X./59.

Tel.: 23/422-019 vagy 30/260-9467

„Kaláris” Népművészeti Tábor

Nagykálló - Harangod, július 12-20.

Népzene, néptánc, kirándulás, disznóvágás, gyer-

mekjátékok, kézműveskedés

Részvételi díj (sátorhely, anyagszükséglet):

- felnőtteknek: 12.000,- Ft + étkezési költség

- 14 éven aluliaknak: 8.000,- Ft + étkezés

- 4-6 éves korig: 3.000,- Ft + étkezési költség

- 4 éves korig: térítésmentes + étkezési költség

Sátrat mindenki egyénileg hozzon! Érkezést a helyszí-

nen és a jelentkezési lapon lehet igényelni.

Jelentkezési határidő: június 13.

Információ: Stock Gyula,

II. Rákóczi Ferenc Művelődési Központ

4320 Nagykálló, Bátor u. 1., tel.: 42/263-141

Páros botoló. Kékcse (Szabolcs),
Káté Istvánné (kb. 62), Boda József (53).
Kápolnai Imre, 1956.

NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

Népi játékok és kézműves tanfolyam

V-VIII. osztályos gyerekeknek

Válaszút, Kolozs megye, július 13-20.

Információ: Kallós Zoltán Alapítvány 3400 Cluj

Napoca, B-dul 21 Decembrie 1989 Nr. 16.

Tel./fax: 0040-264-198813

E-mail: zoltan@cluj.astral.ro

X. Törökisp Nemzetközi Népművészeti Tábor

Kunszentmiklós, július 13-20.

Az ÁMK József Attila Művelődési Ház programja gyermekeknek, diákoknak és felnőtteknek, egyéni és családi programokkal.

Névtánc: Gyurkó Erzsébet, Keltai Gábor; citera és népdaloktatás: Tóth Béla Ottó; szalma- és gyékényfonás: Vida Jánosné és Garas Mihályné; szövés: Tóth Márta; tojásfestés: Csonti Melinda; gyöngyfüzés: Szegehalminé Ócsai Mariann; kerámia: Honti Rita; mézeskalácssütés: Lévainé Bodnár Edit; tűzzománc: Honti László; zene: Sutyombó zenekar

Részvételi díj: 12.000,- Ft (teljes ellátás: szállás, napi 4 étkezés, foglalkozásokon és fakultatív programokon való részvétel); étkezést lehet külön igényelni.

Információ: ÁMK József Attila Művelődési Központ 6090 Kunszentmiklós, Damjanich u. 7.

Tel.: 76/351-344, fax: 76/351-040

IX. Székelyföldi tánc-tábor

Felsőfálva, július 13-20.

Táncoktatás: sóvidéki, felcsíki és szásznyagvesszősi (Kisküküllő menti) táncok kezdőknek és haladóknak

Oktatók:

Imre Béla, Bodó-Bán János, László Csaba, Mátféi Csaba és táncos párjaik

Népdaloktatás: Bartha Ildikó, Papp Zsuzsa

Népzeneoktatás: vonós hangszerek, cimbalom

Irányító: Sinkó András

Muzsikálnak: a székelyszenterzsébeti, a csíkszentdomokosi, a szászcsávi hagyományörző, a Csálóka és a Palló zenekarok.

Meghívottak: Barabás László, Szalay Zoltán, Pávai István, Szász Tibor

Tábori programok:

udvarhelyszéki, felcsíki és Kisküküllő menti tánc-csoportok, zenekarok és egyéni előadók; helyi kézműves foglalkozások megtekintése;

videóvetítés, film- és lemezbemutatók; estéknél tánc-ház (minden tánc-házban adatközlők lépnek fel)

Kirándulási lehetőségek (Szovátára a Medvetóhoz, a parajdi sóbányába, a korondi kerámiaműhelyek megtekintése); óvoda; napköztiotthon

Részvételi díj: 120,- Euro (támogatás nélkül);

45,- Euro (támogatással); ezt az alapítványunktól

kapott segítségből csak a keleti tömb országaiából

érkezőknek tudjuk biztosítani).

Kedvezmény (csak azoknak, akik a tábor egész idejére

fizetnek): 20 fős csoportok esetében egy, 35 szemé-

lyes csoportknál két személy díjmentesen vehet részt a

táborban; 40% óvodás gyermekeknek.

A részvételi díj magában foglalja az ellátást (reggeli,

ebéd, vacsora), az oktatási díjat, a tábor rendezvény-

ein való részvételt, valamint a szállást (sátorhely).

Külön igényre és díjazás ellenében családként való

elszállást is biztosítunk (2 USD-nek megfelelő lej

fejenként egy éjszakára).

Jelentkezési határidő: július 1.

A jelentkezéseket a következő címek egyikére kérjük:

Katona Zsolt, 1081 Budapest, Népszínház u. 57.

Tel: 210-0898 vagy 30-2735682

László Csaba, 4179 Rugănești, 82, Románia

Tel: +40-266-242927 vagy +40-744-632669 (mobil)

fax: +40-266-242004

E-mail: laszlocsa@akabelkon.ro

www.knet.ro/pipacsok

VI. Maros-Küküllő menti Népzene és Néptánc-tábor

Magyarlapád (Fehér megye), július 13-20.

Rendező: Magyarlapádi Művelődési Otthon és az

Ethnika Kulturális Alapítvány

Tánc-tanítás: Lapád környéki, kutasföldi magyar és

cigánytáncok

Táncoktatók: Könczei Árpád, Könczei Csongor, Kiss

István és párjaik

Hangszeroktatás: hegedű, brácsa, bőgő, furulya

Oktatók: Sinkó András, Szántó Ferenc (Magyarbece)

Népdaloktatás: Szilágyi Hajnalka és Turzai András

(Magyarlapád), Bárdosi Ildikó

Meghívottak: magyarlapádi, magyarbecei,

csombordi, magyarórádi, szentbenedeki és fugadi

adatközlő táncosok és zenészek

Részvételi díj (napi 3 étkezés, saját sátorral):

magyar állampolgárok részére: 15.000,- Ft

nyugati állampolgárok részére: 100 USD / 120 Euro

Tíz fős csoportoknak kedvezmény!

Kérésre pótdíj ellenében szállást biztosítunk: magán-

házaknál 4 USD/nap/fő (vagy ennek megfelelő lej)

Jelentkezés, információ: Könczei Árpád

1188 Budapest, Juharos sor 31. II./20.

Tel.: 294-1643, 20/9122940

E-mail: akonczei@dp.gu

Tükrös Tábor Simonpusztán

július 15-20.

Budapesttől 25 km-re, Tordas mellett (70-es út)

Programok: Népzene és néptánc oktatás, kézműves

foglalkozások, íjászat, bábszínház, „vásári” színját-

szás, koncertek, minden este buli. Lovaglás, strand a

tábor területén.

Zene: Tükrös (Árendás Péter, Halmos Attila, Koncz

Gergely, Korpás Éva, Lelkes András, Liber Endre);

Erdei Attila, Farkas Róbert, Lakatos Róbert, Liber

Róbert (a kurzus táncainak zenéit is ők oktatják)

Kalotaszegi és magyarpalatkai táncok:

Patyi Zoltán és Schriffert Erika

Adatközlők: Magyarpalatkai zenészek

Vásári színjátás: Boka Gábor; Makhulj Gabi báb-

színháza; Dr. Valter and The Lawbreakers (blues)

Ének, tánc, népi játékok gyerekeknek: Tessely Zoltán

és Halmos Zsuzsa a nagyobbakkal, Bíró Éva és Kor-

pás Éva a kisebbekkel foglalkoznak „élő” zenére.

Agyagozás, nemezelés: Kovács Erika

Busóárlarc-készítés, zöldseggéb-készítés, csutkababa-

készítés, méhviasz-gyertya készítés, papírmásé-készí-

tés, textilfestés: Bordács Andrea

Rajz, jeles napok: Árendásné Bíró Éva

Íjászat: Budaházy Edda

Szervező: FolkEurópa Kft.

1115 Budapest, Bartók B. út 92-94. VIII./71.

Érdeklődés: tel/fax: 365-1611 mobil: 30/857-3016

E-mail: folkeuro@axelero.hu

XII. Egyszólam népzenei tábor

Váralja, Ifjúsági Tábor, július 17-25.

Tanárok: az Egyszólam együttes tagjai, valamint

Agócs Gergely, Dsupin Pál, Szabó Károly, Pál István

teresei dudás, vendégek (Timár Viktor, Timár

János és két énekes Gyimesből, Badacsonyi Lajos

Somogyból)

Információ: Aranytíz Ifjúsági Centrum

1051 Budapest, Arany J. u. 10.

Telephely: Budapest, V. Molnár u. 9.

Tel./fax: 266-9349, tel.: 317-5928

V. Cigány Folklor-tábor

Komandó, július 20-27.

Táncoktatás kezdő és haladó csoportokban.

Őrkői cigánytáncok: Orza Călin, Keresztes Edit

Szászcsávi és nyírvasvári cigánytáncok: Ivácoson

László, Kis István, Tekerés Gizella, Vajda Katalin

Népdaloktatás: Vajda Katalin

Közreműködnek: a szászcsávi cigány zenészek,

valamint Gáza és barátai

Meghívottak: Albert Ernő, Dr. Pozsony Ferenc,

Szabó Judit, Fazakas Gyula, Boros Lóránd

Naponta két alkalommal 10.00-12.30, illetve 17.00-

19.00 óra között néptáncoktatás, népdaloktatás

12.30-13.00 óra között; délutánonként 15 és 17 óra

között a meghívott előadók meghallgatása, videofil-

mek, dokumentumfilmek megtekintése, vita.

Minden este tánc-ház tartunk.

A hétvégén gálaest zárja a tábor.

Részvételi díj:

-120 Euro a nyugati országokból érkezőknek

-60 Euro a magyarországiaknak

A részvételi díj magába foglalja az ellátást – reggeli,

ebéd, vacsora – az oktatási díjat, a tábor rendezvénye-

in való részvételt, valamint a szállást faházikókban. A

faházikók száma korlátozott, lefoglalásukat a jelent-

kezések sorrendjében tudjuk biztosítani. A sátorozók

5,- Euro-nak megfelelő kedvezményt kapnak.

Jelentkezési határidő: június 30.

A tábor július 20-án délután kezdődik a Sepsiszent-

györgyhöz hozzáértő Őrkői cigánytelep meglátogatá-

sával. Találkozás a sepsiszentgyörgyi központi park-

ban, az 1848-as emlékműnél, 15 órakor. A látogatás

után a résztvevőket autóbusz szállítja Komandóra.

A jelentkezést a következő címek egyikére kérjük:

Deák Gyula Levente, 4000 Sf. Gheorghe,

str. Stadionului nr. 15., bl. 19, ap. 34, Romania

Tel.: 00-40-744-307027, 00-40-267-315418,

E-mail: harte@artelecom.net

Papp István Gáza, 1239 Budapest, Barthány u. 26.

Tel.: 287-0981

Nemzetközi folklor-tábor

Gyimesközéplek, július 20-26.

Sírat és meleg ruhát hoz magaddal!

S ha tudsz hegedülni vagy furulyázni, esetleg

gardonyozni, a hangszert se hagyd otthon...

Tánc- és zenetanítás (Zerkula János, Timár Viktor,

Buhai Misi, Finánc Zolti, Mojszi Gábor, Ordasok,

setéptatakiak, hidegségiak, görbepatakiak, bükkiek,

Tücskök)

Szövés, bútorfestés, bundavarrás, kalibázás

július 22-én: Magdolnai búcsú

július 26-án: hagyományos gyimesi lovaslakodalom

Meghívottak: Ordasok, Dresch Quartet, Dél-alföldi

„Saxafon” zenekar, Szigony zenekar, lengyel és szlo-

vák gorások, Pintér Béla és társulata, Boka Színház,

gólyalabasok, bábosok, Téka, Fonó zenekar, Héttér

zenekar, Polanski Alfred, John Sas - USA, Deasy -

Írország, gyimesi, moldvai, hétfalusi adatközlők, Ifjú

Szívek - Pozsony, és még sok érdekes program...

A programváltoztatás jogát a szervezők fenntartják!

Részvételi díj:

- anyaországiaknak: 16.000,- Ft

- külföldieknek: 100,- Euro

- román állampolgárok: 1.000.000,- Lej

E-mail: taborgyimes@freemail.hu

XIII. Békés Megyei Népművészeti Tábor

Békéscsaba, július 20-27.

Információ: Békés Megyei Művelődési Központ,

Pál Miklósné, Békéscsaba, Luther u. 6.

Tel.: 36/66/442-122, Fax: 36/66/445-765

E-mail: mmkmail@bekes-mmk.hu

Népművészeti pedagógusok részére

Magyarpolány, július 21-25.

A Hagyományok Háza Népművészeti Műhelye

továbbképzés jellegű népművészeti műhely

szervezésében pedagógusok részére, de

várunk minden népművészetről érdeklődő felnőttet is.

A tábor kínálata: elméleti előadások és gyakorlati foglalkozások a hagyományos mesemondás jellegéről és továbbéléséről, a mesemondás taníthatóságáról – néprajzkutatók, mesemondóverseny-szervezők, előadóművészek és adatközlők részvételével. (Meghívott előadók: Badin Ádám, a Palóc mesemondóverseny szervezője, Beszédes Valéria, a zentai Kálmány Lajos mesemondóverseny szervezője, Biczó Gábor antropológus, Boldizsár Ildikó meseíró, mesekutató, Györy Nagy Sándor, a gödöllői Kárpát-medencei mesemondóverseny szervezője, Kóka Rozália, a Mátyás király mesemondóverseny szervezője, Nagy Attila olvasáskutató, Páli Judit pszichológus, Raffai Judit folklorista)
Tervezett részvételi díj: 15.000,- Ft
Információ: Dala Sára, Hagyományok Háza, 1011, Budapest, Corvin tér 8., tel.: 201-4492

Családos kézműves tábor

Válaszút, Kolozs megye, július 24-31.

Információ: Kallós Zoltán Alapítvány 3400 Cluj Napoca, B-dul 21 Decembrie 1989 Nr. 16.
Tel./fax: 00-40-264-198813
E-mail: zoltan@cluj.astral.ro

XXII. Nemzetközi Táncházt és Zenésztábor

Jászberény, július 26. - augusztus 2.

Tábornyitás 26-án: Téka-koncert és táncházt
Tánctanítások:

27-28.: marossárpataki - Szűcs Gábor, Urbán Mária
29.: kalotaszegi - Farkas Zoltán, Tóth Ildikó
30-31-01.: madoccai - Szabó Szilárd, Németh Ildikó
Zenetanítás:
27-29.: vajdaszentiványi tanítás a Téka együttesel
30-01.: budatelki (Budesti) mezősegi román népzene
Pál Mihály, Pál István, a budatelki hagyományörzők

Az oktatásokon, a táncháztokban muzsikáló és koncertező zenekarok: Csík, Dűvő, Méta, Téka, Tükrös
Az esti táncházt házigazdái: Busai Norbert, Péter Zsuzsanna, Kuli Orsolya, Kocsán László
31-én a Jászberényi Hagyományörző Együttes és vendégeik estje, a tábor programjában a Jászság Népi Együttes és barátainak koncertje
A tábor részvételi díja:
- felnőtteknek: 14.000,- Ft/fő, napijegy 2.800,- Ft/fő
- 6-14 éves korig 8.000,- Ft/fő
- együttesek, csoportok (min. 15 fő) 11.000,- Ft/fő
- 6 éves kor alatt térítésmentes
- étkezési költség (ebéd-vacsora): 1.100,- Ft/fő
- kollégiumi szálláslehetőség: 1.100,- Ft/fő

A tábor díja tartalmazza a szakmai programokon való részvételt, sátorhelyet a jászberényi strandfürdő területén – sátrat hozzá magaddal! – strandhasználatot, mesterségek anyagszükségletét, tanítók és foglalkozásvezetők tiszteletdíját, koncerteket, táncháztakat.

Házigazda: Jászság Népi Együttes

XIII. Csángó Fesztivál

Európai Kisebbségek Folklor Fesztiválja

Jászberény, július 29. - augusztus 03.

Információ: Szűcs Gábor, tel.: 57/411-294, fax.: 57/503-266, 20/969-1963, e-mail: jne@jne.hu
Kocsán László, tel./fax.: 57/503-265, 30/433-2870

Vajdaszentiványi Népzene és Néptánctábor

július 27. - augusztus 3.

Házigazda: Vajdaszentiványi Hagyományörző TE.
Tánctanítás: mezőpaniti, mezőmadarasi és marossárpataki táncok kezdők és haladók számára
Információ, jelentkezés: Varga János
9400 Sopron, Ötvös u. 6.
Tel./fax: 99/320-213, 20/326-4339
E-mail: vj@sopron.hu

Népzenei és Néptánc Tábor - Tisza-Folk Alapítvány Tiszakécske, július 27. - augusztus 3.

népi hangszerek (citera, furulya, tekerőlant, koboz); népdaléneklés; gyermek és felnőtt táncoktatás (Mezőkeszű, Mezőség, Galgamente); kézműves foglalkozások (hagyományos technikák)

Részvételi díj (szállás, oktatás, napi háromszori étkezés): 12 év alatt és nyugdíjasoknak: 20.900,- Ft; 12-18 év között: 23.900,- Ft; 18 év felett: 26.900,- Ft (sátorozás esetén 3.000,- Ft-tal kevesebb)
Együtteseknek 10 fő felett kedvezményeket adunk!
Jelentkezési határidő: június 15.

Információ: Balla Sándor, 6060 Tiszakécske, Szent Imre tér 1., tel.: 20/344-4505

E-mail: tiszafolk@enternet.hu
w3.enternet.hu/tiszafolk

V. Moldvai csángó tánc tábor Külsőrekecsinben július 28. - augusztus 3.

Helyszín: Külsőrekecsin (Fundu Racaciuni) Románia, Moldova, Bákó megye (Bacau)

Moldvai (elsősorban külsőrekecsini) csángó táncok, énekek és hangszeres zene tanítása helybeli mesterek vezetésével: Dobos Rózsa, Fehér Márton és Veron, Szarka Mária, Hodorog András, Legedi László István, Aurel Mandache, Vasile Paun
Szövs, fonás tanítása; esténként guzsalyas és táncházt a helybeliekkel, valamint más falvakból érkező táncosokkal közösen.

Vendégzenészek: Földi Lehel és barátai
Kirándulás egy esztenához, birkasütés.

Szállás: családnál, vagy panzióban

Utazás: egyénileg, vagy szervezett mikrobuszal

Étkezés: 4 Euro/nap; szállás: 1-4 Euro/nap

Tábordíj: 4 Euro/nap

Csoportos és gyermekkedvezmények:

Kettes botoló. Nyírbátor (Szatmár), Varga Sándor (34), Farkas Ferenc (22) és feleségei. Kápolnai Imre, 1957.

- román állampolgároknak és 10 év alatti gyermekeknek 50%,

- 7 év alatti gyermekeknek ingyenes

- 10 fős csoport esetén 10% engedmény (befizetés lejben, forintban vagy Euroban)

Jelentkezési határidő: július 13.

Szervezők:

Szarka Mária és Szarka Felicsi Külsőrekecsinből, valamint Tündik Tamás Budaörsről.

Információ:

Gyepük Népe Alapítvány, Tündik Tamás

2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X./59.

Tel.: 23/422-019, vagy 30/260-9467

XIII. Kalotaszegi népzene-, néptánc tábor Kalotaszentkirály, augusztus 3-10.

Rendező:

Archívum Kulturális Alapítvány

Információ:

Kallós Zoltán Alapítvány 3400 Cluj Napoca,

B-dul 21 Decembrie 1989 Nr. 16.

Tel./fax: 0040-264-198813

E-mail: zoltan@cluj.astral.ro

Csángó tánc tábor Moldvában Somoska, augusztus 4-11.

Zene, tánc, multság, felvonulások, utcaszínház, bábszínház; vendégek: Rekecsinből, Pusztinából, Klézséről, Diószénből, Kákováról, Magyarfaluból Erdélyből és Magyarországról.

Dél előtt és délután tánc tanítás; énektanítás; furulya, hegedű, koboz tanítás; kézműves foglalkozások (nemelés, agyagözés, gyöngyözés, szövés, fonás)

Estéknként multság hajnalig: a foci pályán, a „kultur”-ban, a Szálka kocsmában.

Hangszeres oktatás:

- furulya: Legedi László István, Kerényi Róbert,

Ségercz Ferenc

- hegedű: Mandache Aurel

- koboz: Róka Szabolcs, Bolya Mátyás

Tánc tanítás:

helybeli és magyarországi táncosoktól

Igény szerint az utazást megszervezzük.

Szállás: családoknál (ajánlott ár: 250,- Ft/éjszaka)

Étkezés: ebéd + meleg vacsora: 900 Ft/nap

Részvételi díj:

- napijegy: 1.700,- Ft/fő,

- hetijegy: 8.000,- Ft/fő,

- utazással és teljes ellátással (kivéve szállás):

28.000,- Ft/fő (Bp.- Somoska- Bp., busszal)

6 éves korig a tábor ingyenes!

Jelentkezési határidő: június 30.

A tábor befogadóképessége: 100 fő

Befizetés számlára:

Postabank 11991119-98997853

(megjegyzésbe: somoskai tábor + saját név)

Információ, jelentkezés:

Benke Grátsy

Tel.: 20/310-2094

E-mail: gratzy@dpg.hu, clan@hdsnet.hu;

www.somoska.wire.hu

Nemezsátor-készítő tábor Jakabszállás, augusztus 8-15.

Szervező: Duna-Tisza közti Népművészeti Egyesület
Program: „Kiskun nemezsátor” elkészítése kirgiz mesterek és mesterasszonyok segítségével, a sátorhoz nemezlappok, lóval hengerelve, a nemezeket tartó szőtt szalagok és szőrököttelek, valamint a nádfüggönyök elkészítése

Információ, jelentkezés:

Nagy Mari, Vidák István

6000 Kecskemét, Gáspár András u. 11.

Tel.: 76/476-462

Szászcsovási Népzenei és Néptánc Tábor Szászcsovás (Ceuaş, jud. Mureş, Romania) augusztus 10-17.

Tánc tanítók:

Szóllósi András, Kertész Nóra, Vörös Árpád

Hangszeres zenetanítás:

Szászcsovási zenekar, Szita Gábor

Énektanítás: Sípós Mihály és a Szászcsovási Dalárda

Az elhelyezés családoknál történik, 1-5 fős csoportokban. Indokolt esetben megoldható ennél több személy egy családnál való elhelyezése is. Az étkezés

- reggeli, ebéd, vacsora - a szálláshelyeken történik.

Vegetáriánus étkezés megoldható.

A szálláshelyek kevés kivételtől eltekintve fűrdőszobával rendelkeznek, de a WC-k kint az udvaron találhatóak. A melegvízes fürdés mindenhol megoldott.

Tánc tanítás, esti tánc házak, közös programok a falu kultúrházában; zenetanítás a szászcsovási iskolában.

Téglavetési, kenyérsütési, borászati bemutató; környékbeli kirándulás szekereken; a helyi és környékbeli hagyományörző zenészek és táncosok fellépése; a Szászcsovási Dalárda szereplése; az Erdősombattelki Zenekar, Pintér Béla Társulata és a Budakeszi Kompánia Színházi Társulat fellépése.

Részvételi díj (magába foglalja a szállás és a teljes ellátás költségét, valamint a programok részvételi díját):

6-7 napra: 10,- Euro/fő/nap (vlt szocialista országbeliek), 15,- Euro/fő/nap (egyéb résztvevők)

3-5 napra: 12,- Euro/fő/nap, 18,- Euro/fő/nap

1-2 napra: 15,- Euro/fő/nap, 23,- Euro/fő/nap

Gyerekek kedvezmények:

1 év alatt ingyenes; 1-4 év között: 50%; 5-10 év: 20% kedvezmény.

Belépő az esti tánc házakba: 25.000,- Lei/alkalom, az esti előadásokra 40.000,- Lei/alkalom (a tábor résztvevőinek ingyenes).

Legfeljebb 100 fő részvételre van lehetőség.

Jelentkezés:

Levél cím: Szánthó Zoltán, 1114 Bp., Orlay u. 2/b.

E-mail: Szantho@egt.bme.hu

Fax: Szánthó Zoltán, 463-3168

XI. Mezőségi népzene és néptánc tábor felnőtteknek Válaszút, Kolozs megye, augusztus 10-17.

Információ: Kallós Zoltán Alapítvány 3400 Cluj Napoca, B-dul 21 Decembrie 1989 Nr. 16.

Tel./fax: 0040-264-198813

E-mail: zoltan@cluj.astral.ro

XIV. Pécsi Német Néptánc Tábor Pécs, augusztus 10-16.

Információ: 7621 Pécs, Szent István tér 8-10.

Tel.: 72/332-688, Fax: 72/310-041

Alaphang népzenei és néptánc tábor Nagykörű, augusztus 11-17.

Táncok: Dunántúlról, Dél-alföldről, Gyimesből, Moldvából Matkovits Katával

Hangszeres népzene oktatás:

furulya, tilinkó - Ladányi Ferenc

koboz - Horváth Gyula

citera - Lipták Péter

tekerő - Romhányi Krisztián

Népi ének: Bodza Klára

Szabadidőben: kézműves foglalkozások a kemping melletti hangulatos Tájházzban; estéknként tánc ház

A létszám maximált: 40 fő

Szállás: 4 fős faházakban

Részvételi költség:

- teljes ellátással gyerekeknek: 16.500,- Ft,

- teljes ellátással felnőtteknek: 25.000,- Ft

Jelentkezés, információ: Lipták Péter

Tel.: 26/356-400, 30/9843-616

E-mail: liptakp@freemail.hu

V. Ördögös Népzenei Tábor Gyerekeknek Kiskunhalas, augusztus 17-23.

A kiskunhalasi Ördögös zenekar népzenei tábor szervez gyerekek számára. Helyszín a Szilády Áron Református Gimnázium és kollégiuma.

Oktatók: Bakó Katalin (ének), Borbás Tibor

(nagybőgő, cselló), Borsi Ferenc (tambura, citera),

Horváth István (mezősegi brácsa, tangóharmónika), Maruzsenszki Andor (hegedű, klarinét),

Maruzsenszki Endre (hegedű, citera), Krámlí Kinga

(ének), Újvári Gábor (furulya)

Az oktatás Dél-alföld, Dunántúl, Szatmár, Kalotaszeg és Mezőség zenei- és énektanításból történik.

Hodorog András adatközlő furulyás (Románia, Bákó megye, Kléze) a tábor egész időtartama alatt velünk muzsikál és mesél a régi dolgokról.

Vendég: Fábíán Éva és dr. Halmos Béla

Gyermekjátékok, közös éneklés és zenélés, táncok;

sportolás, népi játékok, sógyurmázás, faragás.

A tábor a résztvevők közös műsorával ér véget.

Részvételi díj: 10.000,- Ft (Napi ötszöri étkezés!)

Információ, jelentkezés:

Maruzsenszki Andor, 30/3706-260

Maruzsenszki Endre, 30/9035-128

6400 Kiskunhalas, Harangos tér 11.

Tel.: 77/424-346

IV. Széki Napok Szék, augusztus 17-24.

Pro Urbe Szék Alapítvány, Szék Városért Egyesület

Tánc tanítás: a széki táncokat tanítja Szabó Szilárd és

Németh Ildikó; ördögösfüzesei táncok tanítása:

Gémesi Zoltán és párja, adatközlő táncosokkal

Népdal tanítás: Tasnády Erika, és adatközlők

Fonás, szövés, hímzés, szalmakalap-fonás

Előadások Szék történetéről és néprajzáról; filmvetítés, fotókiállítás Székéről; kirándulás; minden nap

reggel áhítat, a tábor végén záró istentisztelet; estéknként

tánc ház, multság, utolsó este búcsútáborúzt

Augusztus 24-én Bertalan napi megemlékezés

Részvételi díj: (napi 3 étkezés, sátorhely)

- magyar állampolgároknak: 14.000,- Ft

- román állampolgároknak: 1.500.000,- Lei

- nyugati állampolgároknak: 80,- Euro

- szállás családoknál +5,- Euro/éj

Kedvezmény: 10 % kedvezmény azok számára, akik

a részvételi díjat július 15-ig számlán befizetik, illetve

10 fő fölött 10 % csoportos kedvezmény (egyszerre

csak az egyik vehető igénybe). A részvételi díjak

befizetése Magyarországon a Szék Városért Egyesület

számlaszámára történhet: 11707024-20420493.

Romániában a Pro Urbe Szék Alapítvány számlaszámán:

2511000013.6.3.7233

Információ, jelentkezés:

Szabó Szilvia (Erdélyben)

Tel.: 00-40-740-209-693

Kovács Flóra (Magyarországon)

Tel.: 00-36-70-263-3122 vagy 00-36-23-451-782

E-mail: ProUrbeSzék@posta.net

IV. Tekere és Duda Szaktábor augusztus 21-25.

Csepel-sziget, Hollandi út 8.

Információ: Havasréti Pál

Tel.: 06-30/940-1242

E-mail: teka@mail.datanet.hu

Kézműves, népzene és néptánc tábor szórványvidéki magyar gyerekeknek Válaszút, Kolozs megye, augusztus 22-29.

Információ: Kallós Zoltán Alapítvány 3400 Cluj

Napoca, B-dul 21 Decembrie 1989 Nr. 16.

Tel./fax: 0040-264-198813

E-mail: zoltan@cluj.astral.ro

Sem élményben, sem látogatóban nem volt hiány

VII. Csángó Fesztivál, Budapest

2003. február 22-én hetedik alkalommal rendezte meg a Kisebbségéért – Pro Minoritate Alapítvány a Csángó Fesztivált* a budapesti Petőfi Csarnokban. Az esemény évről-évre óriási érdeklődést vált ki. Így volt ez már pár esztendeje is, amikor – különösen vidéken – csak sok utánjárással lehetett megtudni a rendezvény időpontját, s még inkább így van ez az utóbbi években, amikor már napilapok színes hirdetései hívják fel az érdeklődők figyelmét.

A Táncháztalálkozóon kívül talán nincs is más folklór jellegű esemény, mely ilyen sok látogatót vonzana és ennyi határon túli szereplője lenne. De miközben örülhetünk annak, hogy a gyimesi és moldvai csángók kultúrája ilyen vonzerővel rendelkezik, éppen a helyszínhez képest túl nagy nézőszám okozza többek között azon visszatérő bosszúságokat, melyekben évről-évre részük van a nézőknek. Jómagam 1998-ban vettem először részt a rendezvényen, s azóta igyekszem minden évben erre az alkalomra Pestre utazni. Eleinte megpróbáltam a zavaró körülményeket a szervezők tapasztalatlanságának betudni, s annak, hogy talán nem számítottak ennyire látogatóra. Az évek múlásával azonban ez már egyre kevésbé tűnt elfogadható magyarázatnak. Így, mielőtt az egyébként nagyszerű rendezvény legemlékezetesebb részleteire kitérnék, kénytelen vagyok a rendezés és a helyszín okozta néhány kellemetlen momentumról szólni.

Vidéki lévén, mindig is úgy intéztem az utazást, hogy ne az utolsó percekben érkezzem. Ennek ellenére évről-évre kevesebb eséllyel pályázhattunk üllőhelyre. Az idén már egy félórával a hivatalos kezdés előtt az előadóteremben voltam, mégsem találtam egyetlen üllőhelyet sem. Ennek fő oka, hogy már évek óta visszatérően a rendezők a helyek legalább felét (az idén talán még annál is többet) vendégek részére tartják fenn. El nem tudom képzelni, hogy ki lehet az a sok előkelőség, hivatalos meghívott, akik miatt az 1500 Ft-os jegyet váltók nem juthatnak üllőhelyhez! A fél hétkor még üresen álló sorok felől a rendezők határozottan eltessékelték a helyet keresőket. Az idén azonban szerencsém volt: a keresgélők csoportjai valami hirtelen tudatalatti összejáratóktól vezérelve huszárosan elfoglaltak 2-3 fenntartott sort egyszerre mindkét oldalról, s én is a szerencsés nyertesek közé sodródtam. Részvétellel néztem a két oldalt és hátul egyre gyarapodó álló nézők irányába, akik valószínűleg szintén nem állóhelyre fizettek be. Aztán megkezdődött a műsor, s már nem éreztem magam annyira nyertesnek, mert a táncosokat legfeljebb deréktól felfelé láthattam, pedig a táncban a lábak látványa sem elhanyagolható. Nem tudom, a rendezők próbáltak-e már egy ilyen teljesen vízszintes nézőtér hátsó soraiból táncokat figyelni! Ez már a korábbi években is probléma volt, de akkor segített, hogy az oldalsó vetítővászon láthattuk „élőben” a színpadon folyó eseményeket. A nézők jó része akkor ezt is választotta a színpadon látható felsőtestek helyett. Most viszont a szponzorok zászlói takarták el ezt a vásznat, amelyek máskor a színpad fölé lógtak be, ott viszont most az archív filmek vetítésére szolgáló vetítővásznat zavarták volna valószínűleg.

Körülnézve a rengeteg álló nézőn (már tavaly is állítólag háromezren voltak) az ember elgondolkodhatott, hogy vajon mi lenne itt, ha valamilyen okból pánik törne ki. Igaz, a nézőtér ajtóit nem zárták ránk, sőt az előző években a légkondicionálást úgy oldották meg, hogy még a bejárati ajtó is kinyitották, s így a közönségnek legalább a jobboldali fele dideregthetett a betetőduló februári légtömegben. De a büféktől elválasztó ajtók is nyitva vannak minden évben, így a kocsmazaj zavartalanul áramolhat be. Addig nincs is baj, míg a rezesek vagy más hangosabb együttes játszik, de ha már például egy szál női hang próbálja felvenni a versenyt a kinti zajjal, akkor egyenlőtlenül válik a küzdelem. Szegény Nyisztor Ilona gyönyörű hangjával már évek óta kemény versenyt vív a mulatózókat keltette zajjal.

A politika az idén kissé háttérbe húzódott, bár ezúttal is láthattunk vezető jobboldali politikusokat a nézőtérén. A megnyitót most a moldvai csángók vezetője, a Pusztinán élő Bartha András mondta. Örömmel számolt be arról, hogy sokévi hiábavaló kérvény-írogatás után végre áttörés következett be: két moldvai faluban, Klézsnés és Pusztinán elkezdődött a magyar nyelv tanítása.

* Ez a rendezvény eddig „Csángó Bál” néven futott, kezdetben az Almásy téri magyar báli sorozat részeként. A változatlanul egyetlen napra szervezők programot most keresztelték át a szervezők, figyelmen kívül hagyva a nagy múltú – idén már XIII. – jászberényi Csángó Fesztivál létezését. (A szerk.)

„folkMAGazin-összes”

TELJES ELEKTRONIKUS KIADÁS

Sokan vannak, akiknek a folkMAGazin forrásértékkel bír – egyéb érzelmi kötődésekről nem is beszélve –, s ezért a kinyomatott számokat féltve őrzik. Am ezekben tájékozódni, egy adott témát visszakeresni nem éppen könnyű feladat. Erre az elektronikus forma sokkal alkalmasabb, hiszen minden cikk, szerző vagy kifejezés gyorsan és könnyedén megtalálható. Sőt, egy adott szöveg további felhasználásra ki is másolható belőle. Tizedik évfolyamába lépett újságunk internetes – a kész lapot látványában is idéző – változatát jó ideje megtalálhatják az érdeklődők, ha felkeresik a www.folkmagazin.hu honlapot. Sajnos azonban meg kell elégedniük az elmúlt öt év számainak élvezetével, s ennek igen egyszerű a magyarázata. Az első négy év termését, tizenkét újság számítógépes adatait az akkori készítőik nem tartották meg, hanem kidobták. Felelőtlenül letróváltak... Ezzel a pótolhatatlan hiánnyal szembesültem, amikor 1998-ban átvettem a laptervezés munkáját. Nem volt más lehetőség, szívós munkával a nyomtatott lapokról „vizsgápepítettük” az első négy évfolyamot. A fotókat nem lehetett pótolni, de a kezdeti időszak összes írását, beleértve az Apríják és a hirdetések szövegét, digitalizáltuk. Már „csak” újra kellett tördelni. Megszületett tehát – ha nem is tökéletes, de jól használható formában – a „folkMAGazin-összes” CD-ROM anyaga. A sokszorosításhoz néhány apróság még hátravan, de 2003 májusától megrendelhető az eddig megjelent évfolyamok elektronikus változata. Az érdeklődést addig is szívesen fogadjuk a folkmagazin@mail.datanet.hu címünkön.

Berán István

De most már szóljunk a műsorról! A rendezők igyekeztek a korábbiaknál rövidebbre fogni, mert állítólag kritika érte őket, hogy néha túl hosszúvá sikeredett. Annyira azonban nem kellett volna spórolni, hogy a műsorvezető és egyben szerkesztő Nagy Bercel egyszerre elmondja egy egész rész – a műsor felének – összes szereplőjét. Nem tudom, hány embernek sikerült a neveket fejben tartania, amíg az illetők sorra kerültek. Aki nem ismerte eleve a szereplőket, az most nemigen tanulta meg a nevüket. Sokkal célszerűbb volt az előző évek módszere, amikor blokkokat jelentettek be. Ráadásul maga a műsorközlés is élmény volt az előző években, hiszen Nagy Bercel kulturáltan, hibátlan szövegmondással vezette fel a műsorszámokat. Igaz, az idén egy színészi produkcióval kárpótolta a nézőket a Zurgó furulyása.

Az első években a bőség zavarával küszködtek a rendezők, mindent meg akartak mutatni egyszerre. Az utóbbi években azonban próbálják az előadásokat témák köré szervezni. Az idén a hagyományok továbbélésének illusztrálására vállalkoztak: a legarchaikusabb hazugszállagtól a mostanában divatos, harsány rezesbandákon át a más zenei műfajokban történő feldolgozásig sok minden megjelent. A generációról generációra való átörökítésnek ugyancsak szép példái láthatunk. Az est talán legnagyobb sikerét aratta Berecz András Mihály fiával, aki kitűnő ritmusérzékkel kísérte gardonon édesapja énekét. Szintén nagy tetszést váltott ki a dorombon játszó Benke Pál fia dob-kíséretével, valamint a Vizeli Balázs és Havasréti Pál pártfogását élvező gyimesközéploki Tücsök zenekar.

Fellépett sok ismerős arc: a két híres klézsei furulyás, Legedi László István és Hodorog András, a budapesti Egyszólam és Zurgó együttes, Fábri Géza, Szokolay Balázs, Kerényi Róbert, az Ordások Táncegyüttes és mások. Ezúttal is népes küldöttséggel érkeztek a gyimesi és moldvai hagyományőrök, akik közül talán a luzikalagoriak tűntek ki leginkább a viseletek terén.

A műsort minden évben számos kamerával rögzítik, ezekből azonban még ritkán sikerült valami keveset viszontlátni a képernyőn. Most azonban dicséretes gyorsasággal már egy hét múlva a Népzenei magazin teljes műsoridejét (ami sajnos nem sok) az eseménynek szentelte, meghozza interjúkat és bejátszásokat igen jó válogatásával.

A műsort hajnalig tartó tánc követte. Néhány perc elteltével azonban megint nyilvánvalóvá vált a helyszín alkalmatlansága. Aki nem vállalta a táncpalotával együtt az ütközések veszélyét, választhatott: vagy a nézőtér peremén nyomják agyon, vagy az előtérben kap füstmérgezést. Jó lenne, ha ez a most már garantáltan sikerre számító esemény végre megfelelő helyszínen kerülne megrendezésre.

Abkarovits Endre

„A test járja, a lélek vigad”

– Csángó farsang a Fonóban –

A farsang a vigasság ideje. A mai élet ugyan télen-nyáron vigadozik, de a hagyományos paraszti kultúrában a gazdasági és az egyházi ünnepek rendjében meghatározott ideje volt a mulatságoknak. Ősszel Szent András zárta a vigalmakat, ekkor kezdődött az advent, az elcsendesedés, a várakozás, a befelé fordulás időszaka, amikor a lélek fölkészült Jézus születésének fogadására. A karácsonyi ünnepkört január 6., Vízkereszt zárja, ez a kezdő napja a farsangnak, amely húsbagókeddel zárul, hamvazószerdán már kezdődik a nagybőjt.

A farsang hossza változó, hiszen a húsvét időpontjától függ, visszaszámálva a negyven napos bőjtöt. Az idén hosszú időnk volt mulatozni, majdnem két hónapig tartott a farsang. Az időszak gazdag hagyományvilágából (disznóölések, lakodalmak, maszkos alakoskodások és dramatikus játékok, farsangi adománygyűjtés) leginkább a bálók, jelmezes fölvonulások maradtak fenn napjainkban.

A Fonó Budai Zeneház, hagyományaihoz híven, színvonalas bálsorozattal lepte meg a közönséget. Januárban a Néptáncosok Bálja nyitotta a sort sokszínű programmal, a táncok között Berecz András meséivel, zenés beszélgetéssel Zerkula Jánossal. Ezt követte február elsajén a Balkán Bál a Vujicsics és a Balkán Playboys együttesel. Majd február 8-án rendezték meg a csángó, február 13-án pedig a klezmer farsangot a Klezmer R's-szel és az odesszai zsidó és orosz kocsmadalokat játszó Vodku v glotku együttesel. Ahogy ebből a néhány programból is látjuk, a Fonó Budai Zeneház olyasmit tud, amit a politika nem mindig. A kultúra, különösen a tánc és a zene világában nincsenek országhatárok, állambatárok. Hol összefonódva, hol külön utakon békésen, egymást gazdagítva élnek egymás mellett a népek, nyelvek, s köztük nincsenek fölé- és alárendelő viszonyok. Ennek a békés kulturális együttélésnek szép példája a délszláv, csángó és zsidó farsang megrendezése.

A Csángó Farsangi Bál – ahogy a csángó táncházakban vagy a tavaszi csángó fesztiválon már megszokhattuk – ismét tömegeket vonzott. Ha azt mondjuk, a zene nem ismeri a határokat, a szó eredeti jelentésében tehát határtalan, úgy a tánc kortalan. Ez az est is erről tanúskodott. Voltak apróságok és idősök egyaránt. A gyimesi és a moldvai csángó zene ezt a kortalanságot támogatja, hisz találunk szilajabb és pibetősebb léptű táncokat is. De nem táncsalindult rögtön az est.

A programot a Fanfara Complexa, Bede Péter zenekara nyitotta, ők voltak a ráhangolók, hangulatteremtők. Ezt követte a Tatros harminc perces műsora a színházteremben. Az összeállítás nem a csendes fölütéstől haladt az egyre erőteljesebb megszólalásig, hanem a „Járd ki lábam, járd ki most, nem parancsol senki most!” hangos, pergő ritmusú sorai előkészítés nélküli hirtelenséggel emeltek be a közönséget a moldvai zenék ihogatós, táncos világába, hogy aztán újra elcsendesedve, majd megint neki-nekibuzdulva vigyenek bennünket az ismerős dallamvilágban. Nem maradt ki a műsorból az egyik legrégebbinek tartott moldvai dallam, az Édes Gergelem sem. Kavalon szólalt meg, Petrás Mária szép éneke kísérte. Sokszor próbáltam megfejteni ennek a dallamnak a titkát, de nem sikerült.

Olyan lassan, döccenve indul, komótos mindvégig. Mint a kihült, vénecke szerelem, amikor az ember fogatlanul, mammogva idézgeti, hogy édes Gergelem „Jaj, micsa szép legény vót”. De olyan régen volt már, hogy odáig az emlékezet sem ér. Az ismerős dallamok között fölszendült kevésbé ismert is, például a „Kövecses víz közepibe...” kezdetű.

Egyetlen gondom volt, mint sok esetben máskor is, hogy nem mindig sikerült megértenem az ismeretlen népdal szövegét, pedig szeretném, és hasonlóképpen vagyok az ihogatóssal is. De szívesen hallottam volna valamelyik együttestől néhány mondatos ismertetést a moldvai farsangról: van-e más szokásuk, mint a miénk, léteznek-e a farsang-köszöntők, az adománygyűjtés, a vénlánycsúfolás stb. Mint ahogy fülem a mai rikácsoló, dallamtalan nyelvhasználatban szívesen hallja az ő beszédüket, amelynek dallama nem olyan fakó, jellegtelen, egyhangú, mint a miénk. Talán egyszer majd hallhatunk egy rövidke mesét is, hiszen a szó, zene, tánc együtt lépkednek a hagyományos paraszti kultúrában, s elárvult, pénzelve világunkban lélek-erősítő a mese szava.

A Tatros együttes műsorát rögtön tánc követte, fölvaltva zenéltek a táncosoktól jól ismert zenekarok. A Szigony együttes gyimesi zenét játszott, sokunk kedvencét, aztán a Somos együttes fokozta a táncoló hangulatát. Kívül senki nem rekedt, akár táncolt, akár csak bámméskodott, mindenkit elkapott a jó hangulat, ami a kiváló muzsikának volt köszönhető, illetve a zenészeknek, hiszen a zene is mesterétől kapja a szárnyakat.

Valahogy így kell, azt hiszem: a test járja, a lélek vigad, mert a zene és a tánc nem mindennapi dolog. Amikor hátat fordítunk a szürke hétköznapoknak, a zene és a tánc segítségével fölébe kerekedünk a szürkeségnek, lenázunk a mindennapi göcsörtöket, mosolyogni kezdünk (tánc nem létezik mosolytalan); lábunk lent toporog, cifráz, s észre sem vesszük, hogy fönt vagyunk. Nem egyedül, magunkba meredő magányban, hanem összekapaszkodva. Sorban, körben, láncban, ahogy a tánc kívánja. Összekapaszkodva testben és lélekben. A szó ehhez kevés, maga az élmény leírhatatlan.

S hogy mi a titka? Beállunk egy körbe a zene és a tánc segítségével. Az ösök formázta tűz körüli körbe, elfelejtjük, hogy a fogyasztói világ engedelmes vásárló barmokká akar bennünket átformálni. De a kör nem enged: a kultúra világa. A zene és a tánc köre sem, mert itt más, mitikus köröket járunk, nem egyedül, nem járatlan utakon. A régiek útját, a hibátlan örök körét, a Mindenségét.

Csáfordi Magdolna

Országos Nemzetiségi Fesztivál Ráckeve, 2003. április 26-27.

Fellépők: bolgár, cigány, görög, horvát, német, román, szerb, szlovák nemzetiségi táncgyűttesek, hagyományörző együttesek és zenekarok

Házigazdák: Kéve Néptáncgyűttes, Bokréta Táncgyűttes Ráckeve

Mindkét napon népművészeti kirakodóvásár, nemzetiségi ételek várják a közönséget.

A színpadi produkciók mellett magyar táncház a Szalamás zenekar, valamint nemzetiségi táncház a résztvevő zenekarok közreműködésével.

20 éves a Kéve Néptáncgyűttes Jubileumi Gálaműsor: 2003. május 3.

Helyszín: Ács Károly Művelődési Központ szabadtéri színpada

Együttesvezető: Budai Gábor

Tánckarvezető: Kakuk Pál

Művészeti asszisztens: Budainé Bakos Mária

Közreműködők:

Kéve Néptáncgyűttes jelenlegi és volt tagjai

Balla Zoltán és Balla Tímea

Bokréta Táncgyűttes csoportjai

Szalamás zenekar, Fix-Stimm zenekar,

valamint meghívott zenészek.

Az együttest köszönti Héra Éva, a Hagyományok Háza osztályvezetője.

Az előadás megtekintése díjtalan, minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Bővebb információ: Budai Gábor igazgató

Tel.: 24/518-650, 24/424-150

Fax: 24/518-651

E-mail: muvkozp@axelero.hu

A Marczibányi Téri Művelődési Központ programjából

— KÖKETÁNC GYERMEKTÁNCCHÁZ VASÁRNAPONKÉNT 10-12 ÓRÁIG —
Tánc- és énektanulás Sándor Ildikó, Palya Bea, Halmos Kata és muzikusok segítségével.

— ÁPRILIS 8. 14.30; ÁPRILIS 26. 19.00 – KALÁKA KONCERT —

— GUZSALYAS TÁNCCHÁZ MINDEN SZERDÁN 20-01-IG —

Moldvai és gyimesi csángó táncház ének- és táncantitással, zenél a SOMOS a SZIGONYY és a FANFARA COMPLEXA zenekar.

— KÁRPÁTIA TEAHÁZ ÁPRILIS 5-ÉN 19 ÓRÁTÓL —

A moldvai csángó muzsika tágabb zenei környezetének megismertetésére, több művészeti ág (fotó, kiállítás, bábjáték, mesemondás) bevonásával, havonta egy alkalommal.

— ÁPRILIS 7. 19.00 – A CALCUTTA TRIÓ INDIAI ZENEKLUBJA —

További információk: Hajdú Zsófia Csenge (438-1027, 70/335-6284)

Some thoughts on Budapest's dance house...

Anyone reading this magazine probably already knows what a dance house is, but here is my description. Usually my role is instead one of summing up what others say, as I do for folkMAGazin. Or I translate what Hungarians write in their mother tongue on related subjects, into my mother tongue. But just this once, we decided to do this. For the next issue of MAG, the usual English table of contents will reappear.

Dance house – in Hungarian, táncház – is at least three things.

First of all it was and perhaps still is, a dance event in traditional Transylvanian village life (most notably in these circles in the village of Szék, but not exclusively a custom of Szék). Literally, a house in a village where a band of local musicians could be invited and there was room enough for young people of the community to dance – a social event.

At the beginning of the 1970s, some dance researchers and musicians from Budapest decided to have a dance house in Budapest – a social dance event where young people could go and dance. So the story goes, originally some noted Hungarian dance researchers who had been to dance houses in the Transylvanian villages, thought it would be a good way for young people in Budapest to get together. The idea was to give young dancers from the professional groups a chance to meet socially outside of dance rehearsal, performance, competitions and the choreographies for stage. The other thing about this urban dance house idea was to provide an opportunity to teach the Hungarian dances as they were done traditionally – improvisationally. The young musicians who had stumbled upon this Transylvanian music, gotten interested in it and had begun to learn how to play this style of music, were invited to play at the first dance houses in Budapest and the dances from the village of Szék began to be taught. The thing caught on and gradually more of these events were organized. Soon a decision was made to open these Budapest events to the public.

By the mid eighties, the first time I came to Budapest, the Budapest dance houses were so popular that the dance houses were packed with 100s of young people, singing, dancing, playing music, talking, sweating and partying. There were dance houses nearly every night of the week. There were five professional and even more good amateur performing dance ensembles in Budapest. The dancers often went to the dance houses after rehearsals or performances to meet with friends, talk, socialize. Other people came as well: university students, artists, musicians, intellectuals, dancers from performing groups outside of Budapest if they were in town, etc. The admission was something a student or young person at that time could almost afford. (For the visiting westerner, dirt cheap). What should be remembered is that in the mid eighties, Hungary was still „behind the iron curtain” – a part of the Soviet socialist block. Maybe one family in ten or twenty had a telephone (maybe one public telephone in four

worked) – the dance houses provided central meeting places – places where people could talk more or less freely amongst friends, even though the „bricks” – the low level informers from the government – were present.

The Budapest dance houses of the 80's were held in community centers, youth centers, cultural centers, certain ones in certain districts of the city. There was a different band hosting each dance house. That was an important aspect, the music was always live. The band was usually placed on risers at one end the room. The focal point of such evenings – the band and the 'büfé'. By the eighties, a formula for the dance houses had evolved: first, more serious dance teaching of the basic steps and combinations of steps to a particular dance cycle, along with information and practice on how to put these together improvisationally to dance. The dancing was usually taught by a couple (man and woman) of the better dancers from one of the dance performing groups. Then later on, the band played three whole cycles of dances from various regions. Usually starting with music from the village of Szék, the second cycle was from another region depending on the specialty of the band. The culmination of the evening was the so-called Mezőség cycle. During this part of the evening the dance teachers would lead a circle of people who didn't know the dances to do basic steps, while couples who knew the dances would dance in front of the band. There was always a büfé – a cafe area or snack bar at each dance house where people also gathered to drink, sing, talk and smoke. Most dance houses lasted till around midnight, on weekends sometimes longer and then sometimes groups of people adjourned to local pubs or parties and drank and talked till morning if possible.

By the mid eighties this phenomenon was already referred to as a 'movement'. The movement, its emphasis on improvisational dances and stress of „how the traditions were done in the village” had already had an effect on the choreographies of folk dance for stage, and on the style of teaching dance – at least in the dance groups sympathetic to the movement. For the most part the watchful eye of the government was tolerating this movement which had not been created under its wing of Eastern block style youth groups.

What is worth mentioning here is that the urban Budapest dance houses was a new thing begun in the 70s, but the dance groups, both professional and amateur were for the most part not new. What the dance house movement did for these groups was to breathe new

life, material and enthusiasm into them. By the mid eighties there were summer dance camps organized by people involved in this dance house movement in the countryside. People went to be together for a week or so to dance, play music and most of the time to learn some traditional crafts as well.

The more serious dancers and musicians went regularly to the countryside – when possible to Transylvania – often under the guidance of the famous Hungarian dance researchers, to seek out the rural dancers and musicians who knew these dances and music as part of their local customs. Significant also in anyone's knowledge of the táncház is the role of people such as Martin György – the brilliant dance researcher that died in 1983. Martin had been the guiding force and personality for many involved in this movement and for Hungarian dance research apart from this movement.

By the eighties as well, the dance house and its spontaneous popularity was already starting to be incorporated into Hungary's 'folk dance movement' – as separate from the dance house movement. As I understand it, the folk dance movement existed long before the new wave of the dance house, and included the work of cultural institutions in Budapest and other areas organizing, supporting and fostering folk dance tradition. These institutions organized juried festivals where dance groups from all over Hungary performed, the solo dance festivals, international festivals, the system of rating the quality level of the amateur dance groups. Slowly the dance house movement had begun to be incorporated into these institutions.

In 1989-90 when the Berlin wall came down and the iron curtain lifted, there was a lot of speculation not only on what these political and economic changes meant for Eastern Europe, but in these circles...of course how it would effect the dance house. How has the dance house been affected? Well for example the community or cultural centers where the dance houses were held, have all had to restructure since the change in the government. The dance groups both professional and amateur have had to restructure in order to keep their funding or find new sources. Some of the community centers have closed, some have been on the edge of closing for years now (i.e. the once on Molnár utca). Folk pubs, privately owned enterprises, have opened, some have since either changed hands and lost the emphasis or closed. Naturally the price one has to pay at the door at these events – has gone up along with the prices of everything else in Hungary with privatisation and economic changes.

At first after the changes of '89-90, with a new freedom to travel between for example Romania and Hungary, one could go to any dance house any night of the week and probably find a musician from Transylvania – one of the village masters – playing either with their bands or playing amongst the Budapest dance house bands. As the prices of transportation went up and probably as the novelty wore off,

after a couple of years this slacked off. Though we are able to hear the music of bands from Transylvania and other rural areas in Budapest now, far more often than in the mid-eighties. Now twelve years since the change in the system, there are still four professional folk dance groups in Budapest and as many amateur groups, but there are fewer regular dance houses (Presently Molnár utca, Marczibányi tér and the Fonó)

This magazine, a journal and newspaper dedicated to the dance house movement – now printed four times a year is celebrating its tenth year. The Budapest dance house festival, usually held at the end of March, is in perhaps its 22nd year. Now a two day extravaganza of folk arts and performances, and dance teaching for the masses, a meeting of people from all over the Carpathian Basin attended by literally thousands of people. There are dance house festivals held regularly now in Hungarian communities in Transylvania, former Yugoslavia, Slovakia, Vienna and other places.

The summer dance camps that began with a couple main camps, have now multiplied, with camps all summer long, held in every part of Hungary, Felvidék (Hungarian communities in Slovakia), Transylvania, Újvidék (Hungarian communities in former Yugoslavia).

Through the years, the names of the institutions have changed, funding has waxed and waned with the changes in the politics. What was once a spontaneously growing movement offering a relief from the social demands of the socialist society, is thoroughly ensconced by institutions and organizations. Existing under the umbrella of the larger institutions, there are specific dance house archives and organizations. Fortunately there are still as many professional and amateur performing groups with leaders and dancers dedicated to learning from the source (traditions still alive in some areas or relying on the copious materials in the various archives) and perfecting their skills.

After more than thirty years now, the movement has, in effect, spread to the rural areas,

inspiring interest and pride in the local dance and music traditions (specific examples: Jászberény, Méra, Gyimesközéppok – but there are others). It has helped to keep the so-called local tradition preserving groups alive.

College level dance and music teachers training programs have come into existence. Dance and music from the dance house point of departure has been incorporated into the national curriculum for schools.

There are more children's dance groups and festivals than ever and now there is talk of 'senior' groups (more or less: former dancers that have now raised families and find themselves missing something).

There are at least two private recording labels involved in release of records of dance house music and original village music.

A central concern is still keeping the traditional Hungarian dance and music customs of the Carpathian Basin alive and continuing documentation before they are swallowed up or irretrievably changed by effects of globalization and the influx of Western culture. Of course there is lots of debate what should be done and who should be doing it.

What then, were those three things that dance house is: the traditional dance house of rural village life, the Budapest social dance evening and the 'movement'. All still alive and constantly changing.

Sue Foy

XXII. Országos
Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár

SAP Rendezvénycsarnok - KÖRCARNOK

www.tanchaz.hu

2003. március 29-30.

folkMAGazin

2003. Tavasz, X. évfolyam, 1. szám
Megjelenik negyedévente
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak: Bakonyi Erika, Gósi Anett,
Sándor Ildikó, P. Vas János, Tóth Andrea

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.
Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató Bt.
Tel./fax: 27/336-809

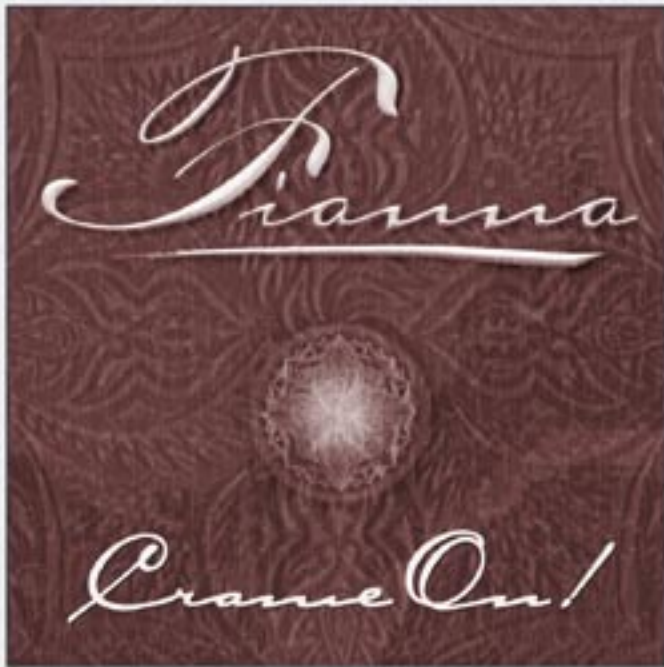
ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány

B.I.C. OTPVHUB 11701004-20171625

Támogatónk a Nemzeti Kulturális
Alapprogram Népművészeti
és Közművelődési Kollégiuma

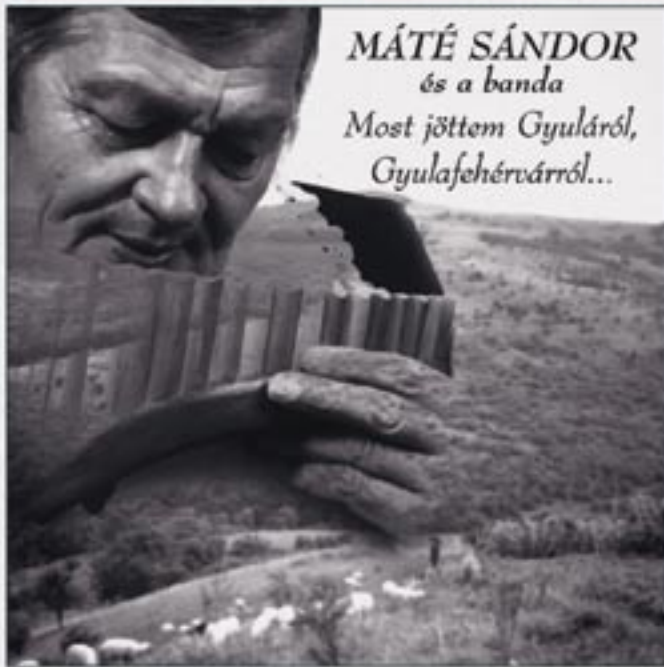
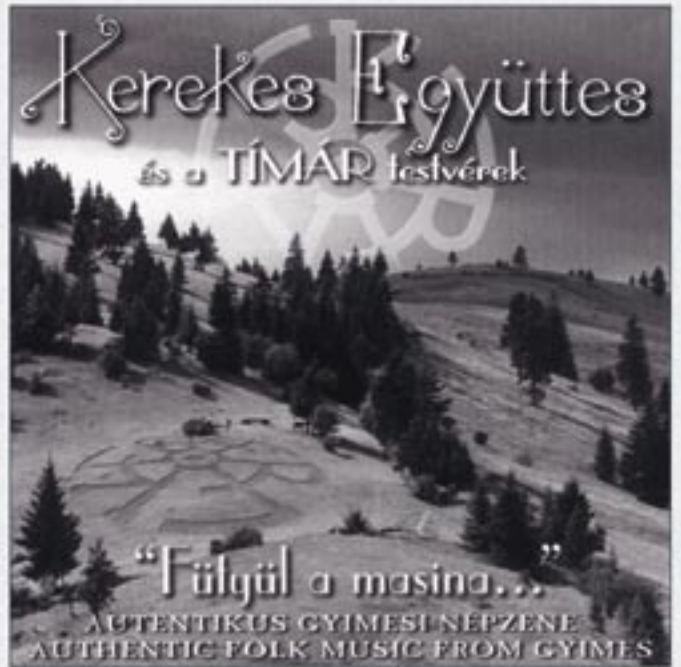

BGCD 113

BGCD 115

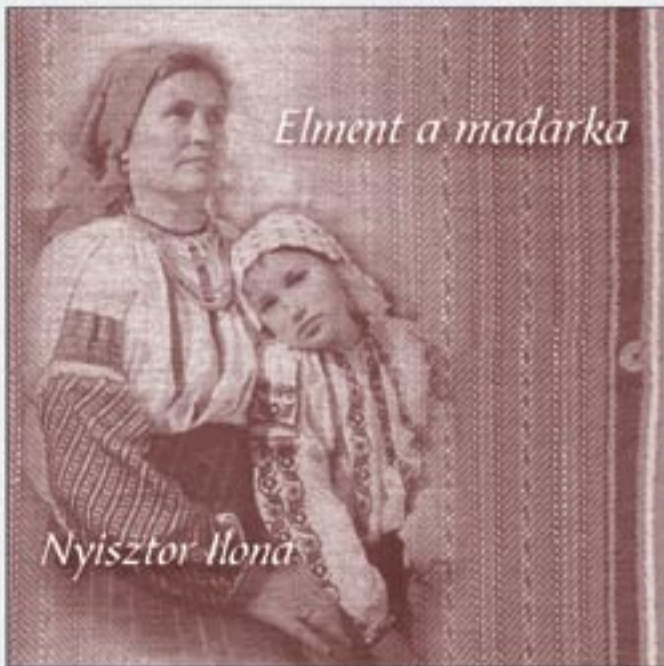
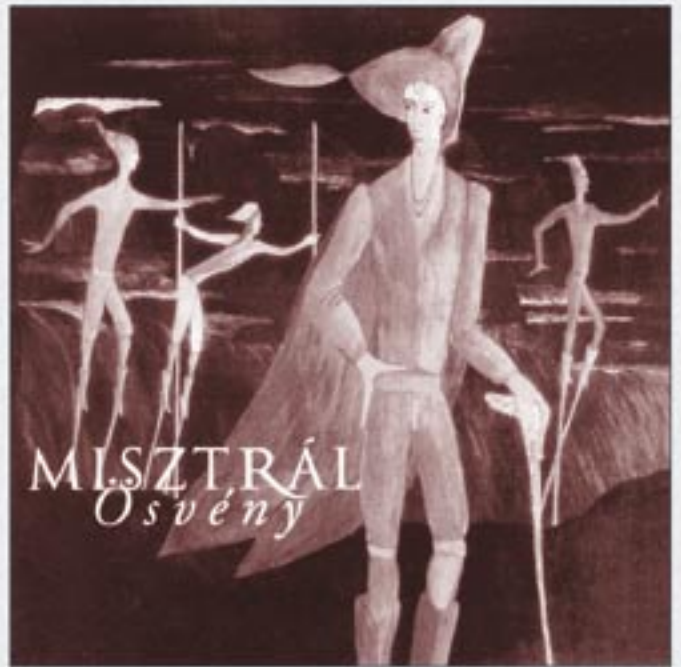

PERIFERIC Records
www.perifericrecords.com

BGCD 107

MCD 002-2002

ETNOFON Records

www.etnofon.hu

ED-CD 057

ER-CD 059

FolkEurópa

FESZCD 04

folkeuro@axelero.hu

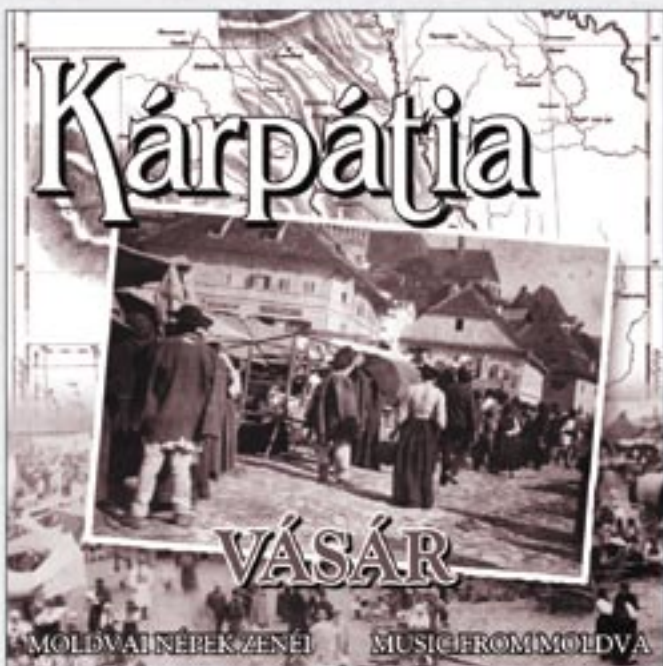
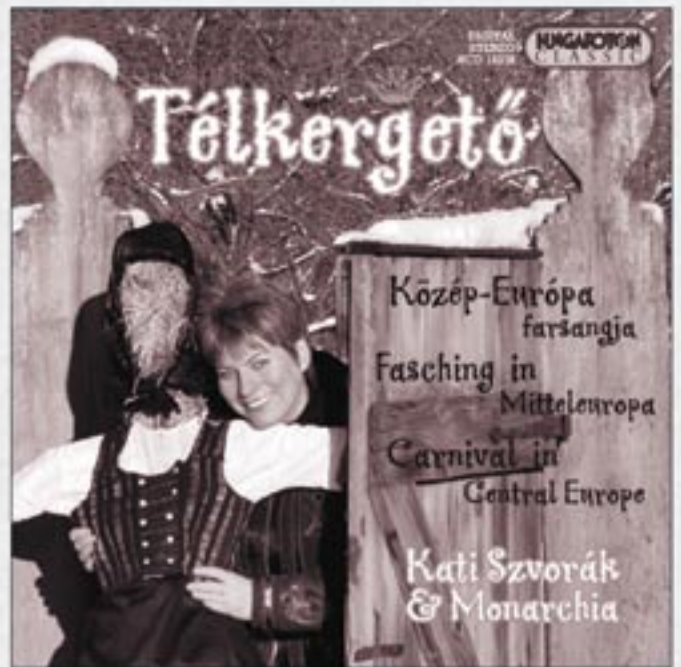
FECD 007

HCD 18254-55

HUNGAROTON

HCD 18258

ETNOFON Records

ER-CD 060

www.etnofon.hu

EDR-CD 062

